

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרח"ץ שליט"א

פרשת
במדבר
תשפ"ג

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב – עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'

או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ"ק אדמו"ר עט"ר

מוהרא"ש

ר' אליעזר שלמה בן

ר' מנחם זאב זי"ע



לזכות
מורנו ורבנו הרה"צ

ר' יצחק שמואל אהרן

לעזער שליט"א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה
הקדושה מתוך בריאות איתנה ונחת מכל
יצ"ח ותלמידיו

וְהַכֹּהֲנִים אוֹמְרִים. כִּדכְתִיב לְעֵיל וְנִגְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי וְלֹא פָּרַשׁ עַל מָה הֵם נִגָּשִׁים: וְלֹא הָיוּ צְרִיכִים לוֹמַר וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם. כְּלוֹמַר דִּכתִיב בְּקָרֵא לְאוֹ אוֹתָנוּ וְאָמְרוּ קָאֵי שֶׁיְּהֵא אָף זֶה בִּכְלַל אֶמִירָה, אֶלָּא מִלְּתָא בְּאַגַּבֵּי נַפְשָׁה הִיא. שֶׁתִּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ בִּשֹּׁר אֶת יִשְׂרָאֵל ע"י מֹשֶׁה רַבֵּינוּ כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה בֵּן וְנִכַּפֵּר לָהֶם הַדָּם. **גמ'** עֶגְלָה. בַּת שְׁנָתָהּ הִיא וְאִם עֲבָרָה שְׁנָתָהּ פְּסוּלָה, דְּכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה עֶגֶל סְתָם בֶּן שָׁנָה הוּא, דְּיֶלֶיף מוֹעֵגֶל וְכֹבֶשׁ בְּנֵי שָׁנָה: פָּרָה אַדָּמָה. אֵין שׁעוּר לִשְׁנוֹתֶיהָ: מוּם פּוֹסֵל בָּהּ. דִּכתִיב בִּפְרָה אַדָּמָה אֵין בָּהּ מוּם (במדבר יט:ב) בָּהּ. מֵעוּט: אֶלָּא מֵעַתָּה. דְּכָל הֵיכֶא דִּכתִיב בָּהּ מִשְׁמַע, וְאִי בָּהּ מִעוּטָא הוּא וְלֹא נִגְמַר מִינַּהּ: לֹא יְהוּ שְׁאָר עֲבוֹדוֹת פּוֹסְלוֹת. בְּפָרָה, דְּהָא עַל בִּלְבַד כְּתִיב בָּהּ אֶלָּא דְּגָמַר לָהּ בק"ו מֵעֶגְלָה דִּכתִיב (דברים כא) אֲשֶׁר לֹא עֻבַד בָּהּ כָּל עֲבוֹדוֹת בְּמִשְׁמַע, וְאִי בָּהּ מִעוּטָא לֹא נִגְמַר מִינַּהּ: דִּכְתִיב בָּהּ מִעוּטָא הוּא וְלֹא יְהוּדָה הִנֵּיחַ. עַל פָּרָה עוֹדֶה שֶׁל אֶלְמָה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁקִּיֵּץ פְּסוּלָה וְאע"ג דְּלֹא עַל הוּא וּבְעֶלְיָה לְחוּדֵיהּ מִיפְּסְלָא כִּדכְתִיב בִּפְרָה בְּמִלְאכֶת עֹל הָאֲמוּרָה בָּהּ אֲשֶׁר לֹא עֻלָּה, בְּעֶלְיָה לְחוּדֵיהּ וְאַפְלוּ שְׁלָא מִשְׁכָּה; וּבְעֶגְלָה עַד שֶׁתִּמָּשֵׁךְ. שֶׁתִּטָּלְטֵל הַמַּשָּׂא מֵעט, דִּבְעֶגְלָה כְּתִיב אֲשֶׁר לֹא מָשְׁכָה, וּלְקַמָּן פָּרִיךְ כֵּיוָן דַּאֲשֶׁר עֲבוֹדוֹת בִּפְרָה לֹא כְּתִיבִי וּמֵעֶגְלָה לִיפָּסְלוּ אֲמַאי מִיפְּסְלָא בְּעֶלְיָה לְחוּדֵיהּ דַּאֲשֶׁר מִשְׁאוּ שְׁאִינוֹ עַל מְמַשׁ, מ"מ שְׁמַע מִנַּהּ דְּגָמַר פָּרָה מֵעֶגְלָה בק"ו בְּאֲשֶׁר עֲבוֹדוֹת וְאע"ג דִּכתִיב בָּהּ מֵעוּטָא: שֶׁאֵי פָּרָה אַדָּמָה עֲבוּדָה. לְמוּעֵטֵי קָדָשִׁים דְּלֹא פְּסָלָה בְּהוּ עֲבוֹדָה. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, לֵיתֵי בְּקַל וְחוֹמֶר מֵעֶגְלָה וּמָה עֶגְלָה, שֶׁאֵין מוּם פּוֹסֵל בָּהּ, עֲבוֹדָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ. קָדָשִׁים שֶׁמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶן, אֵינוֹ דִין שֶׁעֲבוֹדָה פּוֹסֶלֶת בָּהֶן? אֵיפוֹא לְמִיפְרְךָ מָה לָעֶגְלָה, שֶׁכֵּן שְׁנָיִם פּוֹסְלוֹת בָּהּ. אַטוּ קָדָשִׁים, מִי לֵיפוֹא דְּפָסְלִי בְּהוּ שְׁנָיִם? כִּי אֵיצְטְרִיךְ קְרָא, לְהַנְךְ קָדָשִׁים דְּפָסְלִי בְּהוּ שְׁנָיִם. וְקָדָשִׁים דְּלֹא פְּסָלָה בְּהוּ עֲבוֹדָה מִמַּעֲטָא דַּאֲתָיָא מג"ש: **מי ליפא דפסלי בהו שנים.** וְהֵרֵי פֶּסַח וְחַטָּאת דִּכתִיב בְּהוּ בְּנֵי שָׁנָתָן וְכִי אֵיצְטְרִיךְ בָּהּ לְמֵעֵטִינְהוּ מִפְּסוֹל עֲבוֹדָה לְהֵכִי אֵיצְטְרִיךְ, דְּאִי לֹא מֵעֵטִינְהוּ הָוֵי גְּמִירִי בְּקַל וְחוֹמֶר מֵעֶגְלָה: **עבודת אשור.** כְּגוֹן בִּשְׁבָּת אוֹ בִּלְאִים בְּשׁוּר וְחֲמוֹר: **עבודת אשור נמי מהאי קרא נפקא.** דְּיֵרוֹן דִּדְרֵי קְרָאֵי כְּתִיבִי, עַל כָּרְחָיךְ

גמ' עגלה. בת שנתה היא ואם עברה שנתה פסולה, דכל מקום שנאמר בתורה עגל סתם בן שנה הוא, דיליף מועגל וכבש בני שנה: **פרה אדמה.** אין שעור לשנותיה: **מום פוסל בה.** דכתיב בפרה אדמה אין בה מום (במדבר יט:ב) **בה.** מעוט: **אלא מעתה.** דכל היכא דכתיב בה משמע, ואי בה מעוטא לא נגמרינן בקל וחומר: **לא יהו שאר עבודות פוסלות.** בפרה, דהא על בלבד כתיב בה אלא דגמר לה בק"ו מעגלה דכתיב (דברים כא:ג) אשר לא עבד בה כל עבודות במשמע, ואי בה מעוטא לא נגמרינן מינה: **אלמה אמר רב יהודה הנית.** על פרה עודה של אלמה אמר רב יהודה הניח. שקיץ פסולה ואע"ג דלאו על הוא ובעליה לחודיה מיפסלא כדכתיבי בפרה במלאכת על האמורה בה אשר לא עלה, בעליה לחודיה ואפלו שלא משכה; **ובעגלה עד שתמשך.** שתטלטל המשא מעט, דבעגלה כתיב אשר לא משכה, ולקמן פריך כיון דאשר עבודות בפרה לא כתיבי ומעגלה ליפלו אמאי מיפסל בעליה לחודיה דאשר משאו שאינו על ממש, מ"מ שמע מנה דגמר פרה מעגלה בק"ו באשר עבודות ואע"ג דכתיב בה מעוטא: **שאני פרה דילפינן על על.** וכיון דגזרה שוה מפורשת היא הבה ליה כמאן דכתיב בגופה, ומעוטא דבה דרש ליה לדרשא אחרינא בדלקמן: **עגלה נמי תיתי על על בפרה.** למוט: **למעוטי קדשים דלא פסלה בהו עבודה.** מהקרבה, אבל פרה לא פסלה בהו עבודה. **מהקבא נפקא?** מהתם נפקא! "עוּרֵת אוֹ שָׁבוּר אוֹ חָרוּץ אוֹ יַבֶּלֶת אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת לֹא תַקְרִיבוּ אֵלֶּה לה'" אֵלֶּה אִי אַתָּה מַקְרִיב, אֲבָל אַתָּה מַקְרִיב קָדָשִׁים שֶׁנַּעֲבְדָה בָּהֶן עֲבוֹדָה: אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא: הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּעָבַד בָּהֶן עֲבוֹדַת הֶיתֵּר, אֲבָל עֲבוֹדַת אִיסּוּר אֵימָא לֵיתְסְרוּ, צְרִיכָא. וְהָא נָמֵי, מַהֲכָא נפקא "וּמִיָּד בֶּן נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֵלֶּה" אֵלֶּה, אִי אַתָּה מַקְרִיב, אֲבָל אַתָּה מַקְרִיב קָדָשִׁים שֶׁנַּעֲבְדָה בָּהֶן עֲבוֹדָה. אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא: הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּעָבַד בָּהֶן כְּשֵׁרָה חוּלִּין, אֲבָל עָבַד בָּהֶן קָדָשִׁים אֵימָא לֵיתְסְרוּ, צְרִיכָא. גּוּפָא, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הַנִּיחַ עָלֶיהָ עוֹדֶהּ שֶׁל שְׁקַץ פְּסוֹלָה, וּבְעֶגְלָה עַד שֶׁתִּמָּשֵׁךְ. מֵיתִיבִי "עַל" אֵין לִי אֶלָּא עוֹל, שֶׁאֵר עֲבוֹדוֹת מִנַּיִן? אֲמַרְתָּ: קַל וָחוֹמֶר, וּמָה עֶגְלָה שֶׁאֵין מוּם פּוֹסֵל בָּהּ, שֶׁאֵר עֲבוֹדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּהּ. פָּרָה שֶׁמּוּם פּוֹסֵל בָּהּ, אֵינוֹ דִין שֶׁשְּׁאָר עֲבוֹדוֹת פּוֹסְלִין בָּהּ? וְאִם נִפְשָׁךְ לוֹמַר: נֶאֱמַר כָּאן "עַל" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "עַל" מַה לְּהַלָּן שְׁאָר עֲבוֹדוֹת פּוֹסְלוֹת בָּהּ, אַף כָּאן שְׁאָר עֲבוֹדוֹת פּוֹסְלוֹת? מַאי "אִם נִפְשָׁךְ לוֹמַר"? וְכִי תֵּימָא: אֵיפוֹא לְמִיפְרְךָ מַה לְּעֶגְלָה שֶׁכֵּן שְׁנַיִם פּוֹסְלוֹת בָּהּ, אִי נָמֵי קָדָשִׁים שֶׁמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶן וְאֵין עֲבוֹדָה פּוֹסֶלֶת בָּהֶן, נֶאֱמַר כָּאן "עַל" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "עַל", מַה לְּהַלָּן שְׁאָר עֲבוֹדוֹת, אַף כָּאן שְׁאָר עֲבוֹדוֹת. וּמִמְּקוֹם שֶׁבְּאַתָּה, מַה לְּהַלָּן עַד שֶׁתִּמָּשֵׁךְ, אַף כָּאן עַד שֶׁתִּמָּשֵׁךְ. תַּנָּאֵי הִיא, דְּאִיכָּא דְּמַיְתֵי לָהּ מֵעֶגְלָה, אֵיכָא דְּמַיְתֵי לָהּ מִבּוּהָּה דְּפָרָה, דְּתַנְיָא: "עַל", אֵין לִי אֶלָּא עוֹל, שְׁאָר עֲבוֹדוֹת מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל" מִכָּל מָקוֹם. אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "עַל"? עוֹל פּוֹסֵל בֵּין בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה בֵּין שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה. שְׁאָר עֲבוֹדוֹת, אֵין פּוֹסְלוֹת אֶלָּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה. וְאֵימָא "אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ" כְּלָל, "עַל" פְּרָט, כְּלָל וּפְרָט, אֵין בְּכָלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבְּפְרָט, עוֹל אֵין, מִידֵּי אַחֲרִינָא לֹא?! "אֲשֶׁר" רִבּוּיָא הוּא. וְתַנְיָא נָמֵי נָבֵי עֶגְלָה כִּי הַאי גַּוְונָא: "עַל", אֵין לִי אֶלָּא עוֹל, שְׁאָר עֲבוֹדוֹת מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ" מִכָּל מָקוֹם. אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "עַל"? עוֹל פּוֹסֵל בֵּין בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה בֵּין שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה. שְׁאָר עֲבוֹדוֹת, אֵין פּוֹסְלוֹת אֶלָּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה. וְאֵימָא "אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ" כְּלָל, "עַל" פְּרָט, כְּלָל וּפְרָט, אֵין בְּכָלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבְּפְרָט: עוֹל אֵין, מִידֵּי אַחֲרִינָא לֹא? רִבּוּיָא הוּא. אָמַר ר' אַבָּהוּ: בָּעֵי מִינֵּיהּ מַר' יוֹחָנָן: מִשְׁכַּת עוֹל בְּכַמָּה? אָמַר לֵיהּ: כְּמִלְא עוֹל. אִיבָּעֵיָא לְהוּ, לְאָרְכּוֹ? אוֹ לְרָחְבּוֹ? אָמַר לְהוּ הָהוּא מְרַבָּנָן וְרִ' יַעֲקֹב שְׁמֵיהּ: לְדִידִי מְפָרְשָׁא לִי מִינֵּיהּ ר' יוֹחָנָן מִשְׁכַּת עוֹל לְאָרְכּוֹ טְפָח. וְלֵימָא טְפָח? הָא קָא מַשְׁמַע לָן, שִׁיעוּרָא דְּעוֹל טְפָח הֲוֵי. לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ? לְמִקַּח וּמִמְכָּר. אָמַר ר' יוֹחָנָן בֶּן שָׁאוּל, מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תּוֹרָה: הָבִיא עֶגְלָה בְּנַחַל? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: יָבֹא דָּבָר שֶׁלֹּא עָשָׂה פֵּירוֹת, וְיֵעָרֵף בְּמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשֶׂה פֵּירוֹת, וְיִכַּפֵּר עַל מִי שֶׁלֹּא הִנִּיחוֹ לַעֲשׂוֹת פֵּירוֹת. מַאי פֵּירוֹת? אִילֵימָא פֵּרְיָה וּרְבִיָּה, אֶלָּא מֵעַתָּה זָקֵן וְסָרִיס, הָכִי נָמֵי דְּלֹא עָרְפִינַן? אֶלָּא מִצְוֹת: וּמוֹדֵידִין אוֹתָהּ אֶל נַחַל אֵיתָן. "אֵיתָן" כְּמַשְׁמָעוֹ, קָשֶׁה: תָּנוּ רַבָּנָן: מִנַּיִן לְאֵיתָן שֶׁהוּא קָשֶׁה? שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵיתָן מוֹשָׁבֶךָ וְשִׂים בַּסֶּלַע קִנֶּךָ".

איתן מושבך ושים בסלע קנך. אלמא איתן הוא סלע: מוסדי ארץ. הם הרים, וכל הר של אבנים הוא: שהוא קשה ואינו מקרקע אחריה: גוי מעולם הוא. היינו ישן: מחטאת עוף. דכתיב בה ממול שרפו (ויקרא ה): כלי עלמא לא פליגי. דקא כתיב ולא יזרע משמע לכתבא, מדלא כתיב ואשר לא יזרע דלמהוי משמע לשעבר: מי כתיב ולא יעבד. הוה משמע לכתבא, אבל השקאה דכתיב (ואשר) לא יעבד משמע לשעבר, דאשר לאו לשון עוצאה הוא: אשר לשעבר משמע. אע"ג דלא יעבד לכתבא משמע, הני מלי בלאו אשר, אבל השקאה דכתיב אשר על ברחך מונחה עלה דלשעבר הוא: רבויא הוא. לא בא אלא לרבות כל עבודות דלקמן דלא תדרשיה בכלל ופרט: כופין ללויה. כופין את מי שאינו רוצה ללוות את חברו לדרך שילוהו: ויקרא שמה לוז. סיפיה דקרא, היא שמה עד היום הזה, ומניה יליף דלא נתבלבלה ולא חרבה, כדאמרינן בכל מקום

1 איתן מושבך ושים בסלע קנך: "איתן" ואומר: "שמעו הרים
2 את ריב ה' והאתנים מסדי ארץ". אחרים אומרים: מנין
3 ל"איתן" שהוא ישן? שנאמר: "גוי איתן הוא, גוי
4 מעולם הוא": ועורפין אותה בקופין מאחוריה: מאי
5 מעמא? גמר ערופה מחטאת העוף: ומקומה
6 אסור מלזרוע ומליעבד: תנו רבנן: "אשר לא יעבד בו
7 ולא יזרע" לשעבר, דברי ר' יאשיה. ר' יונתן אומר:
8 להבא. רבא אמר: להבא, דכולי עלמא לא פליגי,
9 דכתיב: "ולא יזרע". כי פליגי, לשעבר. ר' יאשיה סבר:
10 מי כתיב "ולא יעובד"? ור' יונתן: מי כתיב "אשר לא

11 יעבד"? ור' יאשיה: "אשר" לשעבר משמע, ור' יונתן: "אשר" רבויא הוא: ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו רבנן:
12 "אשר לא יעבד בו ולא יזרע" אין לי אלא יזרעה, שאר עבודות מנין? תלמוד לומר: "אשר לא יעבד בו": מכל מקום. אם כן, מה
13 תלמוד לומר "ולא יזרע"? לומר לך: מה זריעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע, אף כל שהיא בגופה של קרקע. יצא סריקת פשתן
14 וניקור אבנים, שאינן בגופה של קרקע. ואימא "אשר לא יעבד בו" בלבד, "ולא יזרע" פרט, כלל ופרט אין בבלי אלא מה שבפרט;
15 זריעה אין מידי אחריני לא! "אשר" רבויא הוא: וקני הערי רוחצין ידיהן כו' כו'. תנו רבנן, "וכל וקני העיר ההיא הקרבים אל החלל
16 ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל" שאין תלמוד לומר "הערופה", ומה תלמוד לומר "העגלה הערופה"? על מקום עריפתה של
17 עגלה. "ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו", וכי על לבנו עלתה שבית דין שופכין דמים? אלא, לא בא לידינו
18 ופטרנוהו בלא מזונות ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לויה. תניא, היה ר' מאיר אומר: כופין ללויה, שעשרת הלויה אין לה שיעור, שנאמר,
19 "וירא השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד", וכתיב: "וירא את מבוא העיר". ומה
20 חסד עשו עמו? שכל אותה העיר הרגו לפי החרב, ואותו האיש ומשפחתו שלחו. "וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לוז
21 הוא שמה עד היום הזה" תניא: היא לוז שצובעין בה תכלת, היא לוז שבא סנחריב ולא בלבלה, נבוכדנצר ולא החריבה, ואף מלאך
22 המות אין לו רשות לעבור בה. אלא זקנים שדעתן קצה עליהן, יוצאין חוץ לחומה והן מתים. והלא דברים קל וחומר:
23 ומה בנעני זה שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. מי שעושה לויה ברגליו, על אחת כמה
24 וכמה. במה הראה להם? חזקיה אמר: בפיו עקם להם, ר' יוחנן אמר: באצבעו הראה להם. תניא כוותיה דרבי יוחנן: בשבעל שפבעני
25 זה הראה באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות. אמר ר' יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין לו לויה, יעסוק בתורה,
26 שנאמר: "כי לויית חן הם לראשך ועניקים לגרגרותיך". ואמר ר' יהושע בן לוי: בשבעל ארבעה פסיעות שלוה פרעה לאברהם, שנאמר:
27 "ויצו עליו פרעה אנשים" וגו' נשתעבד בבניו ארבע מאות שנה שנאמר: "ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה". אמר רב יהודה
28 אמר רב: כל המלוה את חבירו ארבע אמות בעיר, אינו ניזוק. רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מטא לידיה חיזקא
29 ואיתציל. תנו רבנן: הרב לתלמיד, עד עיבורה של עיר. חבר לחבר, עד תחום שבת. תלמיד לרב, אין לו שיעור. וכמה? אמר רב
30 ששת: עד פרסה, ולא אמרן אלא רבו שאינו מובהק, אבל רבו מובהק שלשה פרסאות. רב בהנא אלויה לרב שימי בר אשי מפומ
31 נהרא עד בי צינעתא דבבל. כי מטו התם, אמר ליה: ודאי דאמריתו, הני צינעתא דבבל משני אדם הראשון איתנהו. אמר ליה: אדכרתן
32 מילתא דאמר ר' יוסי בר' חנינא: מאי דכתיב "באדרי לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב? אלא,
33 ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב נתישבה, ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לא נתישבה. רב מרדכי אלויה לרב אשי מהגרוניא
34 ועד בי כיפי, ואמרי להה עד בי דוקא. אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: כל שאינו מלוה ומתלוה כאילו שופך דמים, שאילמלי לוהו
35 אנשי ירחו לאלישע, לא נירדה דובים לתינוקות, שנאמר: "ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו
36 בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח" אמרו לו: עלה, שהקרחת עלינו את המקום. מאי "ונערים קטנים"? אמר ר' אלעזר שפנועריהם
37 מן המצות, "קטנים" שהיו מקטני אמנה. תנא: נערים היו, ובובוי עצמן בקטנים. מתקוף להה רב יוסף: ודלמא על שם מקומן? מי לא
38 כתיב "ואחם יצאו גדודים ויישבו מארץ ישראל נערה קטנה" וקשיא לן "נערה" ו"קטנה"? ואמר ר' פדת: קטנה מן נעורן. החם, לא
39 מכרש מקומה. הכא, מפורש מקומן. "ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ה'" מה ראה? אמר רב: ראה מגש, דתרגינא רבן שמעון בן
40 גמליאל אומר: כל מקום שנתנו חכמים עיניהם, או מיתה או עוני. תשמואל אמר: ראה שפולין נתעברה בהן אמן ביום הכיפורים. ור'
41 יצחק נפחא אמר: בלורית ראה להן, בגולים. ור' יונתן אמר: ראה שלא היתה בהן לחלוחית של מצוה. ודלמא בזרעייהו ניחוה הוה,
42 אמר ר' אלעזר: לא בם ולא בזרעם עד סוף כל הדורות: "ותצאנה שתים דבים מן היער ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים"

שנאמר עד היום הזה לעולם ולעולמי עולמים הוא: שלא דבר בפיו. דלא כתיב אלא ויירא באצבעו או בעקמימות שפתים כדלקמן: ולזרעו. כדאמרינן שאין מלאך המות שולט בהם: שלוחו פרעה. כדכתיב ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו: אינו נזוק. אותו היזוא לדרך: עד עבורה של עיר. שהוא יוצא ממנה, והוא בבית החיצון שבתוך שבעים אמה ושיורים לבתי העיר: כי צינעתא דבבל. מקום הוא ובו דקלים הרבה כמו צינעי הר הברזל (כמה זה כט:): לא נתישב. והיינו לא ישב אדם שם, לא גזר אדם הראשון ישוב שם, והיינו דאמרי אינשי איתנהו משני אדם הראשון, שגזר עליו אדם הראשון ישוב דקלים ולא ישוב אחר. שהקרחת עלינו את המקום. שכשהיו המים תערים היתה פרנסתנו להביא מים ולמכור: מקטני אמנה. שהיו דואגים שפשקה פרנסתם בשביל שנתרפאו המים: ודלמא. קטנים ממש הוו ועל שם מקומם נקראו נערים שהיו מן נעורן: הכא מפרש מקומן. ירימו:

לִיְחִידִים וְלֹא לְיִחְיוֹ יָעַר. מֵאי עֲבַד לֵיהּ יַעַר דִּקְרֵית לֵיהּ נַס: דִּבְעִיתִי. הַדְּבִים לְהִתְגָּרוֹת בָּהֶם כְּשֶׁאֵין מָקוֹם קָרוֹב לָהֶם לָנוּס וּלְהִתְחַבֵּאוֹת, וּכְשֶׁהֵן קְרוֹבִים לְיַעַר יוֹצְאִין בְּהִבָּטְחָה: וְכֵן וְיִצַּתָהּ מִמֶּנּוּ רוּת. שֶׁיָּצְאוּ מִמֶּנָּה דָּוִד וּשְׁלֹמֹה שֶׁהִרְבּוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּנוֹת, אֶלְמָלֵא זֶה הָיָה שִׁכְרוֹ: לְקַלְלָה הָיָה. לְמַעַט אֶת יִשְׂרָאֵל, וְאוֹתָהּ כּוּנָּה כָּאן נִתְקַיְּמָה: וְאֶלָּא מַאי מֵיבְּעִיתִי.

רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: נַס. וְחַד אָמַר: נַס בְּתוֹךְ נַס. מַאן דְּאָמַר נַס, יַעַר הָיָה, דּוּבִּים לֹא הָווּ. מַאן דְּאָמַר נַס בְּתוֹךְ נַס, לֹא יַעַר הָיָה, וְלֹא דּוּבִּים הָווּ. וְלֹא יִהְיוּ דּוּבִּים וְלֹא לְיִחְיוּ יַעַר? דְּבְעִיתִי. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: בִּשְׁבִיל אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם קָרְבָּנוֹת שֶׁהִקְרִיב בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב, הוּבְקְעוּ מִיִּשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם יְלָדִים. אִינִי? וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ. שֶׁבִּשְׂכַר אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם קָרְבָּנוֹת שֶׁהִקְרִיב בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב, זָכָה וְיָצְתָה מִמֶּנּוּ רוּת שֶׁיָּצָא מִמֶּנּוּ שְׁלֹמֹה שֶׁשָּׁמוֹ שָׁלוֹם וְעָשָׂה שָׁלוֹם בֵּיהּ "אֵלֶּה עֹלוֹת יַעֲלֶה שְׁלֹמֹה". וְאָמַר ר' יוֹסֵי בֶּן חוֹנִי: רוּת בִּתּוֹ שֶׁל עֶגְלוֹן בְּנוֹ שֶׁל בָּלָק הָיְתָה? תַּאֲוָתוֹ מֵיהָא לְקַלְלָה הָוֵי. "וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי הָעִיר אֶל אֱלִישָׁע הִנֵּה נָא מוֹשַׁב הָעִיר טוֹב כַּאֲשֶׁר אֲדֹנִי רֹאֶה" וְכִי מֵאַחַר דְּמָם רָעִים וְאֵרֶץ מְשַׁכָּלָה, אֶלָּא מַה טוֹבָתָהּ? אָמַר ר' חָנִין: חֵן מָקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו. אָמַר ר' יוֹחָנָן: שְׁלֹשָׁה חִינּוֹת הֵן, חֵן מָקוֹם עַל יוֹשְׁבָיו, חֵן אִשָּׁה עֲגָלָה עֲרוּפָה וְיִרְתָּה נַחֲלָה, וְהַכֹּל מִשּׁוּם עֶגְלוֹן. מִסְתַּבְּכָא בְּאִשָּׁה אִישׁ: אַחֵרִי אַכְסַנְיָא זוֹ יָפָה. בְּמַעֲשֶׂיהָ: טְרוּסוֹת. עֲגָלוֹת: בְּכָךְ אַתָּה עוֹסֵק. מִסְתַּבֵּךְ בְּאִשָּׁה אִישׁ: אַחֵרִי לֵיהּ בִּידִיהּ. שֶׁיִּקְבְּלֵנוּ: יְצֵר. שֶׁל תַּשְׁמִישׁ הִקְרִבֵנוּ בְּיִמְיָן שֶׁלֹּא יִקְרַע בִּפְרִיָה וּרְבִיָה, וְכֵן תִּינוֹק פֵּן יִבְרַח וְיֹאבַד אֶת עַצְמוֹ, וְאִשָּׁה פֵּן תִּיעָבֵד קְלָה וְאִם יְרִידָתוֹ תְּצִיא רָעָה. מַתְנִי'. תַּצֵּא וְתִרְעֶה בָּעֲדִיר. כְּשֶׁאֵר חָלָל, וְהַאי תָּנֵא לֵית לֵיהּ הָא דְּאָמְרִינַן בְּבַמָּה דוֹכְתֵי עֶגְלָה עֲרוּפָה נֶאֱסֶרֶת מְחַיִּים וְיוֹרֶדֶת לְנַחַל אֵיתָן אוֹסֶרְתָהּ, וּבְמָסֵכֶת בְּרֵיתוֹת מוֹקְמִינַן לָהּ לְמַלְתָּא דְּפַלְגִינְהוּ דְּתַנָּאֵי בְּפֶרֶק בְּתַרָא (קף כה:): בְּפָרָה סְפֵקָה. הֵיא עֲשִׂיָתָהּ אֶת שְׁלָהּ, וְאִם לֹא נִמְצָא הַהוֹרֵג נִתְכַּפֵּר הַסָּפֵק וְלִכְשֶׁנִּמְצָא נַעֲשֶׂה וַדַּאי וְיִקָּרֵג, וּמֵיהוּ הֵיא בְּאַסּוּר הֲנָאָה דִּידָהּ קָיְמָא דִּכְפָרָה כְּתִיב בָּהּ בְּקָרְשֵׁי: שְׁנַיִם אוֹסְרִים רְאֵינוּ לֹא הָיוּ עוֹרְפִין. דְּתָנֵי נוֹדַע מִי הִכָּהוּ וְאֵינוֹ עֵ"פ שֶׁאֵינוּ עֲשׂוּיִין בְּפָנֵינוּ לִדּוּנוּ: בְּגִלָּה עֲגָלָה עֲרוּפָה. שֶׁהֲרֵי מְפִיקִירִין (קן) בֶּהֶן מִי הֶרְגִישׁ בֶּהֶן לְהָרוּג: לֹא אֲפָקוּהוּ. עַל נֵיאוּף נְשׁוּתֵיכֶם לְבַדָּקָן, וּמִפְּנֵי מָה עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה, וְעוֹד כִּי הֵם עִם הַזּוֹנוֹת יִפָּרֵדוּ, הֵם עַצְמָן נוֹאֲפִין בִּכְפָרִים הַלְּלוּ? מַתְנִי' בְּגְמָרָא שֶׁהִכּוֹל בְּהֶן, עַד יַמְיִנְהוּ לֹא הָיָה מַחֲלֹקֶת בַּחֲכְמֵי יִשְׂרָאֵל, בְּלֵן הָיוּ אוֹמְרִים דְּבָרִים בְּנִתְינוּתָן לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, וְזֶהוּ הָרִאשׁוֹנִים שֶׁנֶּחְלְקוּ בְּסֹמִיכַת קָרְבָּנוֹת בֵּינוֹ טוּב כְּדַאֲמְרִינַן בְּחֲגִיגָה (קף טז:), וְהוּא הָיָה מַחֲלוֹקֶת רִאשׁוֹן שֶׁהָיָה בְּיִשְׂרָאֵל בְּדִבְרֵי תוֹרָה: הֶעֱבִיר הוֹדִיעַ תַּמְעֵשׂ. שֶׁלֹּא יְהוּ מִתְנַדִּין בְּעִרְתֵי הַקֹּדֶשׁ כו', וּבְגְמָרָא מְפָרֵשׁ טַעֲמָא: עִוְּרִין וְנוֹקְפִין. בִּגְמָרָא מְפָרֵשׁ טַעֲמָא:

עַל בַּעֲלָהּ, חֵן מִקָּח עַל מְקָחוֹ. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה חֲלָאִין חָלָה אֱלִישָׁע: אֶחָד שֶׁגִּירֵה דּוּבִּים בְּתִינוֹקוֹת, וְאֶחָד שֶׁדִּחְפוֹ לְגֵיחֲזִי בְּשִׁתֵּי יָדָיו, וְאֶחָד שֶׁמֵּת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "וֶאֱלִישָׁע חָלָה אֶת חָלְיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ". תָּנוּ רַבָּנָן: לְעוֹלָם תְּהֵא שְׁמֹאל דּוֹחָה וְיָמִין מְקָרֶבֶת, לֹא כְּאֱלִישָׁע שֶׁדִּחְפוֹ לְגֵיחֲזִי בְּשִׁתֵּי יָדָיו, וְלֹא כִּיהוֹשָׁע בֶּן פְּרַחְיָה שֶׁדִּחְפוּ לְיֹשֵׁי הַנּוֹצְרִי בְּשִׁתֵּי יָדָיו. אֱלִישָׁע מַאי הִיא? דִּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר נַעֲמָן הוֹאֵל קַח כִּפָּרַיִם" וּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא לִבִּי הָלַךְ כַּאֲשֶׁר הָפַךְ אִישׁ מֵעַל מֶרְכַּבְתּוֹ לִקְרָאתֶךָ הֲעֵת לָקַחַת אֶת הַכֶּסֶף וְלָקַחַת בְּגָדִים וְזֵיתִים וְכָרְמִים וְצֹאן וּבָקָר וַעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת" וּמִי שֵׁכֶל פּוֹלִי הַאי? כֶּסֶף וּבְגָדִים הוּא דְּשָׁקֵיל! אָמַר ר' יִצְחָק: בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָיָה אֱלִישָׁע עוֹסֵק בִּשְׁמוֹנָה שְׁרָצִים. אָמַר לוֹ: רָשָׁע, הִגִּיעַ עֵת לִיטּוֹל שְׂכַר שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים "וְצָרַעַת נַעֲמָן תִּדְבַּק בְּךָ וּבְזַרְעֲךָ לְעוֹלָם". "וַיֵּצֵא מִלְּפָנָיו מְצֹרָע כַּשָּׁלֶג" אָמַר ר' יוֹחָנָן: זֶה גֵּיחֲזִי וּשְׁלֹשָׁה בָּנָיו. "וַיָּבֹא אֱלִישָׁע דַּמֶּשֶׂק" לְמָה הָלַךְ? אָמַר ר' יוֹחָנָן: שֶׁהָלַךְ לְהַחֲזִירוֹ לְגֵיחֲזִי בְּתִשׁוּבָה, וְלֹא חָזַר. אָמַר לוֹ: חֲזוֹר בְּךָ. אָמַר לוֹ: כָּךְ מְקוּבָּלֵנִי מִפִּפְיוֹ שֶׁל אֵל הַכֹּל, כָּל מִי שֶׁחָטָא וְהֶחֱטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. מַאי עֲבַד? אֵיפָא דְּאָמְרִי: אֶבֶן שׁוֹאֶבֶת תְּלָה לוֹ לְחַטָּאת יָרָבְעָם, וְהֶעֱמִידוֹ בֵּין שָׁמַיִם לָאָרֶץ. וְאִיפָא דְּאָמְרִי: שָׁם חָקַק לָהּ אַפּוֹטָהּ, וְהָיְתָה אוֹמֶרֶת "אָנֹכִי" וְ"לֹא יִהְיֶה לְךָ". וְאִיפָא דְּאָמְרִי: רַבָּנָן דְּחָמוּ מַלְפֵי הַגְּבִיאִים אֶל אֱלִישָׁע הָבֵא נָא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים שָׁם לְפָנֶיךָ צַר מִמֶּנּוּ" מִכְּלָל דְּעַד הַאידָּנָא לֹא הָוָה דָּחִיק. יְהוֹשָׁע בֶּן פְּרַחְיָה מַאי הִיא? כְּדַרְהָוָה קָא קָטֵיל נַיָּאי מַלְכָּא לְרַבָּנָן, שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח אַמַּטְיוֹנוֹ אַחֲתֵיהּ, ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה אֲזַל עֲרַק לְאַלֶכְסַנְדְּרִיָא שֶׁל מִצְרַיִם. כִּי הָוָה שְׁלָמָא, שָׁלַח לֵיהּ שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח, מִנִּי יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקּוֹדֶשׁ לְךָ אֲלֶכְסַנְדְּרִיָא שֶׁל מִצְרַיִם: אֲחוֹתִי! בַּעֲלִי שְׁרוּי בְּתוֹכֵךְ וַאֲנִי יוֹשֶׁבֶת שׁוֹמֵמָה. אָמַר: שִׁמְעִי מִינַּךְ, הָוָה לֵיהּ שְׁלָמָא. כִּי אֲתָא, אִקְלַע לְהַהוּא אוּשְׁפִּיזָא. קָם קַמֵּיהּ בִּיקָרָא שַׁפִּיר, עֲבַדִי לֵיהּ יְקָרָא טוֹבָא. יָתִיב וְקָא מְשַׁתַּבַּח, כַּמָּה נָאָה אַכְסַנְיָא זוֹ! אָמַר לֵיהּ יֵשׁוּ הַנּוֹצְרִי: רַבִּי, עֵינֶיךָ טְרוּטוֹת. אָמַר לֵיהּ: רָשָׁע, בְּכָךְ אַתָּה עוֹסֵק? אַפֵּיק אַרְבַּע מֵאָה שִׁפּוּרֵי וְשַׁמְתֵּיהּ. כָּל יוֹמָא אֲתָא לְקַמֵּיהּ וְלָא קַבְלֵיהּ. יוֹמָא חַד הָוָה קָרֵי קְרִיַת שְׁמַע, אֲתָא לְקַמַּיהּ, הָוָה בְּעָדֵיתֵיהּ לְקַבּוֹלֵיהּ אַחֲוֵי לֵיהּ בִּידֵיהּ, סָבַר מָדָּחֵי לֵיהּ, אָזַל וְקָלַף לְבִינְתָא, פָּלְחָא, אָמַר לֵיהּ: חֲזוֹר בְּךָ! אָמַר לֵיהּ: כָּךְ מְקוּבָּלֵנִי מִפִּפְיוֹ, כָּל הַחוֹטֵא וּמַחֲטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. דְּאָמַר מָר: יֵשׁוּ הַנּוֹצְרִי כִּישֵּׁף וְהֵסִית וְהִדִּיחַ וְהֶחֱטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל. תָּנֵיא ר' שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: יָצַר, תִּינוֹק וְאִשָּׁה, תְּהֵא שְׁמֹאל דּוֹחָה וְיָמִין מְקָרֶבֶת: **מתני'** נִמְצָא הַהוֹרֵג עַד שֶׁלֹּא נַעֲרְפָה הָעֶגְלָה, תֵּצֵא וְתִרְעֶה בָּעֲדֶר. מִשֶּׁנַּעֲרְפָה הָעֶגְלָה, תִּקָּבֵר בְּמְקוֹמָהּ, שֶׁעַל פִּפֵּק בָּאתָה מִתְּחִילָּתָהּ. בֵּיצַד? נַעֲרְפָה הָעֶגְלָה וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא הַהוֹרֵג, הֲרֵי זֶה יֵהָרֵג. עַד אֶחָד אוֹמֵר "רָאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג" וְעַד אֶחָד אוֹמֵר "לֹא רָאִיתָ", אִשָּׁה אוֹמֶרֶת "רָאִיתִי" וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת "לֹא רָאִיתְ", הֲרֵי אֶחָד אוֹמֵר "רָאִיתִי" וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים "לֹא רָאִיתָ", הֵיוּ עוֹרְפִין. שְׁנַיִם אוֹמְרִים "רָאִינוּ" וְאֶחָד אוֹמֵר "לֹא רְאִיתֶם", לֹא הָיוּ עוֹרְפִין. מִשֶּׁרִבּוּ הָרוֹצְחָנִין, בָּטְלָה עֶגְלָה עֲרוּפָה. מִשֶּׁבָּא אֶלְיָעֶזֶר בֶּן דִּינַאי, וְתִיקְּנָהּ בֶּן פְּרִישָׁה הָיָה נִקְרָא, חָזְרוּ לִקְרוֹתוֹ "בֶּן הָרָצְחָן". מִשֶּׁרִבּוּ הַמְנָאֲפִים פָּסְקוּ הַמַּיִם הַמָּרִים, וְר' יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הִפְסִיקָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל כַּלּוֹתֵיכֶם כִּי תְנָאַפְנָה כִּי הֵם וגו'". מִשֶּׁמֵּת יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵידָה וְיוֹסֵי בֶּן יְהוּדָה אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם, בָּטְלוּ הָאֶשְׁכּוֹלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֵין אֶשְׁכּוֹל לֶאֱכוֹל בִּכּוּרָה אִוְּתָה נַפְשִׁי". יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל הָעֶבִיר הוֹדִיַּית הַמַּעֲשֵׂר, אַף הוּא בִּטֵּל אֶת הַמְעוֹרְרִין וְאֶת הַנּוֹקְפִין.

עַר

עַר

עד יָמָיו הָיָה פַּשִׁישׁ מַכָּה בִּירוּשָׁלַיִם, וּבָמָיו אֵין צָרִיךְ לִשְׁאוֹל עַל הַדְּמַאי. **גמ'** תָּנוּ רַבָּנָן: מִנַּיִן שֶׁאִם נֶעֶרְפָה הָעֶגְלָה וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא הֲהוֹרֵג, שֶׁאֵין פּוֹטֶרֶת אוֹתוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְלָאָרֶץ לֹא יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שָׁפַךְ בָּהּ כִּי אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ": עַד אֶחָד אוֹמֵר "רָאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג" וְכוּ': טַעֲמָא דְּמַכְחִישׁ לֵיהּ, הָא לֹא מַכְחִישׁ לֵיהּ, עַד אֶחָד מְהֵימַן, מְנָהֲנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנָן: "לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ" הָא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ, אֲפִילּוּ אֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם לֹא הָיוּ עוֹרְפִין. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִנַּיִן לְסַנְהֶדְרִין שֶׁרָאוּ אֶחָד שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ וְאֵין מַבְירִין אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹרְפִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ" וַהֲלֹא רָאוּ. הָשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ עַד אֶחָד מְהֵימַן, אִידָךְ חַד הֵיכִי מְצֵי מַכְחִישׁ לֵיהּ? וְהָאָמַר עוּלָּא: כָּל מָקוֹם שֶׁהָאֱמִינָה תּוֹרָה עֵד אֶחָד הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם וְאֵין אַפּוֹי: נָצַב בַּעֲרֵת אֵל. בְּזְמַן שֶׁבְּקָרֵב אֲלֹהִים בְּחִלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶת דָּבָר הָאָבֵד שֶׁמּוּתֶרֶת בְּמוֹעֵד, וְעָמַד הוּא וְגָזַר עַל הַנְּפוּחִים אֲפִלּוּ בְּדָבָר הָאָבֵד, מִפְּנֵי שְׁקוֹלָן נִשְׁמַע לְמַרְחוֹק וְאֵין הַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהִיא לְדָבָר הָאָבֵד, וְהֵכִי אָמְרִינַן לָהּ בְּמוֹעֵד קָטָן (ח"ג מט:): סִימָן לְגִסּוּת הָרוּחַ עַנְיוּת שֶׁל תּוֹרָה: חוֹזֶרֶת עַל לוֹמְדֶיהָ. מַחֲזֶרֶת אוֹלֵי תִּמְצָא לוֹמְדֶיהָ: וּלְכָפוֹר מִתְגַּיֵּל עָלֶיהָ. נִמְאַס בְּעֵינֵיהֶם: מְגִילֵי מִלָּא. הַדָּנִים מְטִילִין מִלְאֵי פְּרְקְמַטְיָא שֶׁלָּהֶם עַל בַּעֲלֵי בָּתִּים הַיּוֹדְעִים בְּטִיב סְחוֹרָה שֶׁיִּשְׁתַּכְּרוּ הַדַּיָּנִין עַל יָדוֹ: **רבי אי"ש חיישר בעיניו עשה.** שֶׁהִרְוִיחַ שֶׁהַדַּיָּנִין מִסְבִּירִים לוֹ פָּנִים מִפְּנֵי טוֹבָה שֶׁעָשָׂה לוֹ וְאֵינוֹ מִתְיָרֵא מֵהֶם: **שְׁפָלִים הִגְבִּיהוּ.** שְׁאֵין אֵימַת הַגְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים, וְאֵין נֹכַח בֵּין גְּבוֹהַּ לְשָׁפֵל: **וּמְלוּכָתָא.** מַלְכוּתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֻזְלָא וְנָגְלָא, הוֹלֶכֶת וּמִתְגַּלָּה: **צְרֵי עֵין.** מַלְתָּעוֹת אֲחוֹרִים בְּמַמְתַּקִּים: **מוֹרְפֵי שֵׂרָק.** גּוֹלְנִים וּמְאַמְצֵי הַלֵּב מִן הָעֲנִיִּים לְרַחֵם: **רבו מים הפרים.** רַבּוּ הַמְקַנְּאִים לִנְשׁוֹתֵיהֶם וְהָיָה לָמַיִם הַמָּרִים לְהִרָּסוֹת: **אֶלָּא שֶׁפִּסְקוּ מִלְּהִשְׁתּוֹתָם.** כְּדַאֲמְרִינַן שְׁאֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין מִשְׁרָאֵל הַמְנָאָפִים; וְחוֹזְרִי חֵלֶב. שֶׁאֵין מְשִׂיחַ אֶת אָזְנָם לִשְׁמוֹעַ יָפָה מִפִּי רַבָּם וְסוֹמְכִים עַל בִּינָתָם לְדַקְדֵּק שְׁמוּעָתָם. יִשְׂרָאֵל לְפָנִים. כְּנוּי הוּא: **שֶׁהֵכִל בּוֹ.** תּוֹרָה בְּאֻמָּתָהּ וְאֵין דִּפְּי וְשִׁבְרָהּ וּמַחֲלֹקֶת: ואבן

עַד יָמָיו הָיָה פַּשִׁישׁ מַכָּה בִּירוּשָׁלַיִם, וּבָמָיו אֵין צָרִיךְ לִשְׁאוֹל עַל הַדְּמַאי. **גמ'** תָּנוּ רַבָּנָן: מִנַּיִן שֶׁאִם נֶעֶרְפָה הָעֶגְלָה וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא הֲהוֹרֵג, שֶׁאֵין פּוֹטֶרֶת אוֹתוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְלָאָרֶץ לֹא יְכֻפַּר לַדָּם אֲשֶׁר שָׁפַךְ בָּהּ כִּי אִם בְּדַם שֹׁפְכוֹ": עַד אֶחָד אוֹמֵר "רָאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג" וְכוּ': טַעֲמָא דְּמַכְחִישׁ לֵיהּ, הָא לֹא מַכְחִישׁ לֵיהּ, עַד אֶחָד מְהֵימַן, מְנָהֲנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנָן: "לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ" הָא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ, אֲפִילּוּ אֶחָד בְּסוֹף הָעוֹלָם לֹא הָיוּ עוֹרְפִין. ר' עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִנַּיִן לְסַנְהֶדְרִין שֶׁרָאוּ אֶחָד שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ וְאֵין מַבְירִין אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹרְפִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ" וַהֲלֹא רָאוּ. הָשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ עַד אֶחָד מְהֵימַן, אִידָךְ חַד הֵיכִי מְצֵי מַכְחִישׁ לֵיהּ? וְהָאָמַר עוּלָּא: כָּל מָקוֹם שֶׁהָאֱמִינָה תּוֹרָה עֵד אֶחָד הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם וְאֵין

דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד בְּמָקוֹם שְׁנַיִם! אָמַר לְךָ עוּלָּא: תָּנוּ: לֹא הָיוּ עוֹרְפִין. יָצְתָה: תָּנוּ: לֹא הָיוּ עוֹרְפִין. וְר' חִיָּא אָמַר: תָּנוּ: הָיוּ עוֹרְפִין. וּלְר' חִיָּא קַשְׁיָא דְעוּלָּא! לָא קַשְׁיָא, כָּאן בְּבֵית אַחַת, כָּאן בִּשְׁתֵּי אַחִיּוֹת. תָּנֵן: עַד אֶחָד אוֹמֵר "רָאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג" וְשָׁנַיִם אוֹמְרִים "לֹא רָאִינוּ" הָיוּ עוֹרְפִין. הָא חַד וְחַד, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין. תִּיוּבְתָּא דְּרַבִּי חִיָּא. וְלִימָעֳמֵיךְ, אֵימָא סֵיפָא: שְׁנַיִם אוֹמְרִים "רָאִינוּ" וְעֵד אֶחָד אוֹמֵר "לֹא רָאִיתִי" לֹא הָיוּ עוֹרְפִין, הָא חַד וְחַד, הָיוּ עוֹרְפִין. אֶלָּא מַתְנִיתִין בְּפִסְולֵי עֵדוּת, וּכְר' נְחֶמְיָה, דְּאָמַר, כָּל מָקוֹם שֶׁהָאֱמִינָה תּוֹרָה עֵד אֶחָד, הַלֵּךְ אַחַר רוֹב דֵּעוֹת, וְעָשׂוּ שְׁתֵּי נָשִׁים אִישׁ אֶחָד כְּשְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּאִישׁ אֶחָד. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, כָּל הֵיכָא דַּאֲתָא עֵד אֶחָד כְּשֵׁר מֵעִקָּרָא, אֲפִילּוּ מֵאָה נָשִׁים כִּי אֶחָד דָּמְיָין. וְהֵיכָא כְּמַאי עָסְקִינַן? כְּגוֹן דַּאֲתָאי אִשָּׁה מֵעִקָּרָא, וְתָרְצָה לִדְרַבִּי נְחֶמְיָה הֵכִי, ר' נְחֶמְיָה אוֹמֵר: כָּל מָקוֹם שֶׁהָאֱמִינָה תּוֹרָה עֵד אֶחָד, הַלֵּךְ אַחַר רוֹב דֵּעוֹת, וְעָשׂוּ שְׁתֵּי נָשִׁים בְּאִשָּׁה אַחַת כְּשְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּאִישׁ אֶחָד. אֲבָל שְׁתֵּי נָשִׁים בְּאִישׁ אֶחָד, כִּי פְּלִגָא וּפְלִגָא דְּמֵי. וְתָרְתֵּי פְּסוּלֵי עֵדוּת לָמָּה לִי? מַהוּ דְּתֵימָא: כִּי אָזְלִינַן בָּתַר רוֹב דֵּעוֹת לְחוּמְרָא אֲבָל לְקוּלָּא לֹא, קָא מַשְׁמַע לָן: מְשָׁרְבוּ הָרוֹצְחִין כו': תָּנוּ רַבָּנָן: מְשָׁרְבוּ הָרוֹצְחִין בְּטְלָה עֶגְלָה עֲרוּפָה, לְפִי שֶׁאֵינָהּ בָּאָה אֶלָּא עַל הַכַּפֶּרֶת. מְשָׁרְבוּ הָרוֹצְחָנִין בְּגָלוּי, בְּטְלָה עֶגְלָה עֲרוּפָה: מְשָׁרְבוּ הַנּוֹאָפִין כו': תָּנוּ רַבָּנָן, "וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן" בְּזְמַן שֶׁהָאִישׁ מְנוּקֶּה מֵעָוֹן, הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ. אֵין הָאִישׁ מְנוּקֶּה מֵעָוֹן, אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אֶת אִשְׁתּוֹ. וְאוֹמֵר "לֹא אֶפְקוֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל כַּלּוֹתֵיכֶם כִּי תְנָאַפְנָה". וְכִי תֵימָא: עָוֹן דִּידְיהּ אִין, דְּבֵיהּ וְדִבְנָתֵיהּ לֹא, תָּא שְׁמַע "לֹא אֶפְקוֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנֶינָה וְעַל כַּלּוֹתֵיכֶם כִּי תְנָאַפְנָה". וְכִי תֵימָא: עָוֹן אֵשֶׁת אִישׁ אִין, עָוֹן דִּפְנִיָּה לֹא, תָּא שְׁמַע "כִּי הֵם עִם הַזֹּנוֹת יִפָּרֵדוּ וְעִם הַקְּדֵשׁוֹת יִזְבָּחוּ" וְגוֹ'. מַאי "עִם לֹא יָבִין יִלָּבֵט"? אָמַר ר' אֶלְעָזָר: אָמַר לָהֶם נָבִיא לְיִשְׂרָאֵל: אִם אַתֶּם מְקַדִּידִין עַל עַצְמְכֶם, מַיִם בּוֹדְקִין נְשׁוֹתֵיכֶם. וְאִם לָאו, אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין נְשׁוֹתֵיכֶם. מְשָׁרְבוּ בַּעֲלֵי הַנָּאָה, נִתְעַוְּתוּ הַדַּיָּנִין וְנִתְקַלְקְלוּ הַמַּעֲשִׂים וְאֵין נוֹחַ בָּעוֹלָם. מְשָׁרְבוּ רוֹאֵי פָּנִים בַּדִּין, בְּטֵל "לֹא תַגּוּרוּ" וּפָסַק "לֹא תַכִּירוּ" וּפָרְקוּ עוֹל שָׁמַיִם, וְנָתְנוּ עֲלֵיהֶם עוֹל בָּשָׂר וָדָם. מְשָׁרְבוּ לוֹחֲשֵׁי לְחִישׁוֹת בַּדִּין, רַבָּה חָרוֹן אַף בְּיִשְׂרָאֵל, וְנִסְתַּלְּקָה הַשְּׁכִינָה, מְשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יְשִׁפֹּט". מְשָׁרְבוּ "אַחֲרֵי בִּצְּעָם לְבָם הֹלֵךְ", רַבּוּ "הָאוֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע". מְשָׁרְבוּ הָאוֹמְרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע, רַבּוּ "הוֹי הוֹי", בָּעוֹלָם. מְשָׁרְבוּ מוֹשְׁכֵי הֶחָרוֹן, רַבּוּ הַיְתוֹמִים וְנִתְמַעֲטוּ הַתַּלְמִידִים, וְהַתּוֹרָה חוֹזֶרֶת עַל לוֹמְדֶיהָ. מְשָׁרְבוּ הַיְתוֹמִים, הִתְחִילוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהִנָּשֵׂא לְיְתוֹמִים, שֶׁאֵין בּוֹרְרִינוּ רוֹאֶה אֶלָּא לְפָנִים. איני? וְהָאָמַר מָר: רְאֵי מַאן דְּמָהֲדַר, אֲפִילּוּ אֲאִישֵׁי בִּיתֵיהּ לָא מִיקַּבֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּן יְהִיר וְלֹא יָנוּחַ" לֹא יָנוּחַ אֲפִילּוּ בַּנָּוֶה שֶׁלּוֹ, מַעֲיָקְרָא קָפְצָה עָלֶיהָ, לְסוֹף מִיתְוַיל מְלֵאי עָלֶיהָ. מְשָׁרְבוּ מְטִילֵי מִלֵּאי עַל בַּעֲלֵי בָּתִּים, רַבָּה הַשְּׂוֹחַד וְהַטָּיַת מִשְׁפָּט, וּפָסְקָה טוֹבָה. מְשָׁרְבוּ "מְקַבְּלֵנִי טוֹבָתְךָ" וּ"מַחֲזִקְנִי טוֹבוֹתֶיךָ", רַבּוּ "אִישׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה" שְׁפָלִים הִגְבִּיהוּ וְהִגְבּוֹהִים הוּשְׁפָּלוּ, וּמַלְכוּתָא אֶזְלָא וְנָגְלָא. מְשָׁרְבוּ צְרֵי עַיִן וְטוֹרְפֵי שֵׂרָק, רַבּוּ מְאַמְצֵי הַלֵּב וְקוֹפְצֵי יָדַיִם מִלְּהַלְוֹת, וְעָבְרוּ עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה הַשָּׁמֵר לְךָ פֶּן וְגוֹ'. מְשָׁרְבוּ "נְטוּיוֹת גָּרוֹן וּמְשֻׁקְּרוֹת עֵינַיִם", רַבּוּ מַיִם הַמָּרִים אֶלָּא שֶׁפָּסְקוּ. מְשָׁרְבוּ מְקַבְּלֵי מַתָּנוֹת, נִתְמַעֲטוּ הַיָּמִים וְנִתְקַצְּרוּ הַשָּׁנִים, דִּכְתִיב: "וְשׁוֹנֵא מַתָּנֹת יִחְיֶה". מְשָׁרְבוּ וְחוֹזְרִי הַלֵּב, רַבּוּ מַחֲלוֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל. מְשָׁרְבוּ תַּלְמִידֵי שַׁמַּאי וְהִלֵּל שֶׁלֹּא שִׁמְּשׁוּ כָּל צוֹרְכָן, רַבּוּ מַחֲלוֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל, וְנַעֲשֵׂית תּוֹרָה כִּשְׁתֵּי תוֹרוֹת. מְשָׁרְבוּ מְקַבְּלֵי צְדָקָה מִן הַגּוֹיִם, הָיוּ יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה וְהֵם לְמַטָּה, יִשְׂרָאֵל לְפָנִים וְהֵם לְאָחוֹר: מְשֻׁמָּת יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר כו': מַאי "אֲשְׁפּוֹלוֹת"? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אִישׁ שֶׁהָכֵל בּוֹ: יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל הָעֲבִיר הוֹדָיַת הַמַּעֲשֵׂר כו': מַאי מַעֲמָא? אָמַר ר' יוֹסֵי בְּר' חֲנִינָא: לְפִי שֶׁאֵין נוֹתְנִין אוֹתוֹ בְּתִיקוֹנוֹ, דִּרְחֲמָנָא אָמַר דִּיהָבֵי לְלֵוִיִּם,

וְאָנֵן וָחֵבֶי לֵיהּ לְכַהֲנִים. קַנְטְרָנֵהוּ עֻזָּרָא כִּדְאָמְרִי׳ בִּיבָמוֹת (קף פו:), וְכֵיוָן דְּאִינָן נוֹתְנִין כְּתֻקְּנָן אֵין יְכוֹלִין לוֹמַר וְגַם נְתַתִּיו לְלֵוִי בְּכָל מַעֲנָתְךָ: תְּחִלָּה. וְעָתָךְ לְלֵוִי זֶה מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, לְגַר זֶה מַעֲשֵׂר עָנִי, בִּשְׁעָרֶיךָ זֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי דִּכְתִיב לֹא תוּכַל לֶאֱכוֹל בִּשְׁעָרֶיךָ (דְּבָרִים יב:) אֶלָּא הוּא. יוֹתְנִי כֹּהֵן גָּדוֹל: בְּבַל יִתְרוֹמַת מַעֲשֵׂר עָוֹן מִיתָה. בְּאִלּוּ הֵן הַנִּשְׂרָפִין (סַנְהֶדְרִין פג.) לְלִפְנֵי לֵיהּ, וּכְשֶׁאתֶם לוֹקְחִין מֵעִם הָאָרֶץ וְהֵם לֹא הִפְרִישׁוּ אֶלָּא תְּרוּמָה עַזּוּתָא טָבֵל מִשּׁוּם דְּאִית בֵּיהּ עָוֹן וְאַתֶּם נַעֲנָשִׁים מִיתָה: בָּעֲשִׂרִית תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר. נוֹתְנָהּ לְכֹהֵן. מִפְּרִישׁ כָּל הַמְּעֻשָּׂרוֹת מְמֻנֶּה לְהַפְרִישׁ וְנוֹתְנוֹ לְכֹהֵן, מִשּׁוּם דְּאִית בֵּיהּ עָוֹן וּלְמִכּוֹר מִיתָה אַחְמוֹר עָלֶיהָ שֶׁלֹּא לְעַכְּבוֹ אֲצָלוֹ וְלִמְכּוֹר לְכֹהֵן כְּשֶׁהוּא מְעֻכָּב אֲצָלוֹ מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר עָנִי וְאוֹמַר הַמּוֹצִיא מַחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, גְּזֵרָה הַלְמָא כִּי מְשַׁהֵי לֵיהּ גְּבִיָּה כִּי לֵיהּ. אֲבָל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר עָנִי מְתָרְמִים לְזָרִים וְאֵין בְּהֶן אֶלָּא גֹּזֶל כֹּהֵן, הִלְכָּךְ הַמּוֹצִיא מַחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, אִלְמָא אַפְרִשׁ נַמִּי לֹא הֲוֵי מְפָרֵשׁ וְאַתְּ אָמַרְתְּ לְפִי שֶׁאֵין נוֹתְנִין אוֹתוֹ כְּתִקְּנָן הָא אַפְרִשׁ מְפָרֵשׁ לֵיהּ: תִּקּוּן. לְשׁוֹלְטָן הָעֲבֵרָה הוֹדְאוֹת מַעֲשֵׂר מְשׁוּם שֶׁאֵינָם נוֹתְנִין אוֹתוֹ לִלְזָרִים הוּא, וְהָא דְּתַנְיָא לְפִי שֶׁשָּׁלַח כו׳ לְאוּ אִבְּטֵל אֶת הַדִּידוּי תִּקּוּן אֶלָּא אַגְּזֵר עַל הַדְּמַאי קָאֵי, וְתַרְתֵּי תִּקְּנוֹת תִּקֵּן, בְּטֵל וְדִידוּי שֶׁל חֲבֵרִים אַסַּ"פ מִפְּרִישִׁין אוֹתוֹ לְפִי שֶׁאֵין נוֹתְנִין אוֹתוֹ בְּתִקּוּנוֹ, וְגַזַּר עַל הַדְּמַאי עַל לוֹקֵחַ מֵעִם הָאָרֶץ לְפִי שֶׁשָּׁלַח כו׳: מְקֻרְטָן. כְּשֶׁהֵזִיעוּ רוֹצִין לְהַפִּילוֹ לְאָרֶץ לִשְׁחֹטוֹ: שֶׁיְּפוֹל דָּם בְּעֵינָיו. וְאֵינוֹ רוֹאֶה וְאֵינוֹ מִתְחַזֵּק כָּל כָּךְ עַל רַגְלָיו. וּנְוֹקְפִין לְשׁוֹן וּנְקַף סִבְכֵי הַיַּעַר (יְשַׁעְיָהוּ יז) תֹּאבְדֵן. לְהַפִּילוֹ לְאָרֶץ. וּנְוֹקְפִין לְשׁוֹן חֲבֻטָה וּמַכָּה, כִּדְאָמְרִי׳ אֵין

רש"י

מְנַקֵּף אַפֵּי אֲצִבְעָא, דְּף נְקוּף מֻרְצָה כְּדֵם עוֹלָה (חֻלִּין קָה פו:). מַבְעָיוֹת. לְהַכְנִיס צוֹאר בַּהֲמָה לְתוֹכוֹ: בְּדִאֲמְרִינַן. שֶׁתְּקַן כָּל הַלּוֹקְחִין מִפְּרִישִׁין וְלֹא הָיָה אָדָם צָרִיךְ לְשַׁאֵל לַחֲבֵרוֹ חָבֵר שֶׁלָּקַח מֵעִם הָאָרֶץ הַפְרֵשׁ דִּמַאי: מְתֻנִי׳ בָּשִׂר לֹא יִשְׁתֶּה יַיִן. וּבוגמ׳ מְפָרֵשׁ מִנָּא לָן דִּמְשַׁבְּטֶלָה סְנְהֶדְרִין הוּא: נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים. בְּגֵרָא מְפָרֵשׁ: נָפַת צוּפִים. מְפָרֵשׁ בגמ׳:

וַאֲנַן קָא יָהֲבִינַן לְכַהֲנִים. וְלוֹדֵי אַשָּׁאַר מֵעַשְׂרוֹת? אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כָּל בֵּית שַׁמַּאי מְתֻנְדֶה עַל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, שׁוּב אֵין מְתֻנְדֶה עַל שְׁאָר מַעֲשֵׂרוֹת. מַאי מַעֲמָא? אָמַר אַבַּיֵי: הוֹאִיל וּפָתַח בּוֹ הַכָּתוּב תְּחִלָּה. מִכְּלָל דְּאַפְרוּשֵׁי חָזוּ מְפָרְשֵׁי? וְהָא תַּנְיָא: אַף הוּא בְּיָטֵל אֶת הַיָּדוּי, וְגָזַר עַל הַדְּמַאי. לְפִי שֶׁשָּׁלְחָה בָּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וָרָאָה שֶׁאֵין מְפָרִישִׁין אֶלָּא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה בִּלְבַד, וְמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמֵעֲשֵׂר שֵׁנִי מִקָּצָתָן מְעֻשָּׂרִין וּמִקָּצָתָן אֵין מְעֻשָּׂרִין. אָמַר לָהֶם: בָּנַי, בּוֹאוּ וְאוֹמַר לָכֶם: כְּשֵׁם שֶׁתְּרוּמָה גְּדוֹלָה יֵשׁ בָּהּ עָוֹן מִיתָה, כָּךְ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וּטְבֶל יֵשׁ בָּהֶן עָוֹן מִיתָה. עָמַד וְהִתְקִין לָהֶם: הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת מֵעַם הָאָרֶץ מַפְרִישׁ מֵהֶן מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן מְפָרִישׁ מִמְּנָה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְנוֹתְנָהּ לְכֹהֵן, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי עוֹלֶה בִּירוּשָׁלַיִם. מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר עֲנִי הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵירוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. תַּרְתֵּי תִּקֵּן: בְּיָטֵל וִידוּי חֲבֵירִים, וְגָזַר עַל דְּמַאי שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ. וְאַף הוּא בְּיָטֵל אֶת הַמְעֻשָּׂרִים: מַאי מְעֻשָּׂרִים? אָמַר רַחֲבָה: בְּכָל יוֹם וְיוֹם שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים לְיָם עַל הַדּוּכָן וְאוֹמְרִים "עֻזֵּרָה לָמָּה תֵישַׁן ה׳", אָמַר לָהֶן: וְכִי יֵשׁ שֵׁינָה לִפְנֵי הַמָּקוֹם? וְהָלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל"! אֶלָּא, בְּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׁרוּיִן בְּצַעַר וְאוּמּוֹת הָעוֹלָם בְּנַחַת וְשַׁלְוָה, לְכָךְ נֶאֱמַר "עֻזֵּרָה לָמָּה תֵישַׁן ה׳": וְאֵת הַנּוֹקְפִים: מַאי "נוֹקְפִים"? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שֶׁהָיוּ מְסָרְטִין לָעֶגֶל בֵּין קַרְנָיו, כְּדֵי שֶׁיְּפוֹל דָּם בְּעֵינָיו. אָתָא אִיהוּ, בְּטֵל מִשּׁוּם דְּמֵיחֲזֵי כִּי מוּמָא. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: שֶׁהָיוּ חוֹבְטִין אוֹתוֹ בְּמַקָּלוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ לִפְנֵי עֲבוֹדָה זָרָה. אָמַר לָהֶם עַד מָתַי אַתֶּם מַאֲכִילִין בְּגֵילוֹת לַמְּוַוְּחָן? נְבִילוֹת? הָא שָׁחֵיט לְהוּ! אֶלָּא טְרֵפוֹת, שֶׁמָּא נִיקֵּב קְרוּם שֶׁל מוֹחַ, עָמַד וְהִתְקִין לָהֶם מַבּוֹעוֹת בְּקֶרְקַע. עַד כָּמָּה פְּשִׁיטָא לְהוּ בִּירוּשָׁלַיִם: בְּחוּלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד: כָּל יָמָיו לֹא הָיָה אָדָם צָרִיךְ לִשְׁאוֹל עַל הַדְּמַאי: מתני׳ מְשֻׁבְּטֶלָה סַנְהֶדְרִין, בָּטֵל הַשִּׁיר מִבֵּית הַמַּשְׁתָּאוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "בַּשִּׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יָיִן" וגו׳. מְשֻׁמָּתוּ נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים בְּטֵלוּ אוּרִים וְתוּמִּים. מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בָּטֵל הַשָּׁמִיר וְנוֹפֶת צוּפִים, וּפָסְקוּ אֲנָשֵׁי אֱמוּנָה מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוֹשִׁיעָה ה׳ כִּי גָמַר חָסִיד". רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הָעִיד ר׳ יְהוֹשֻׁעַ: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵין יוֹם שֶׁאֵין בּוֹ קְלָלָה. וְלֹא יָרַד הַטַּל לִבְרָכָה, וְנִיטַל טַעַם הַפֵּרוֹת. ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף נִיטַל שׁוּמָן הַפֵּרוֹת. ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הַטָּהֳרָה נִטְלָה אֶת הַטַּעַם וְאֶת הַרֵיחַ, הַמַּעֲשֵׂרוֹת נִטְלוּ אֶת שׁוּמָן הַדָּגָן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַזְּנוּת וְהַכְּשָׁפִים כִּילּוּ אֶת הַכֹּל: גמ׳ וּמַאי דְּמֻשְׁבְּטֶלָה סַנְהֶדְרִי כְּתִיב? אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: אָמַר קְרָא "זְקֵנִים מִשַּׁעַר שָׁבָתוּ בַּחוּרִים מִנְּגִינָתָם". אָמַר רַב: אוּדְנָא דְּשָׁמְעָא וְמָרָא תַּעֲקַר. אָמַר רָבָא: זְמָרָא בְּבֵיתָא חוּרְבָא בְּסִיפָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "קוֹל יְשׂוֹרֵר בַּחַלּוֹן חָרֵב בַּסַּף כִּי אַרְזָה עֲרָה" מַאי "כִּי אַרְזָה עֲרָה"? אָמַר ר׳ יִצְחָק: וְכִי בֵּית הַמְּסוּבָּךְ בַּאֲרָזִים, עִיר הִוא? אֶלָּא אֲפִילּוּ בַּיִת הַמְּסוּבָּךְ בַּאֲרָזִים, מִתְרוֹעֵעַ. אָמַר רַב אַשִׁי: שְׁמַע מִינַּהּ, כִּי מַתְחִיל חוּרְבָא, בְּסִיפָא מַתְחִיל, שֶׁנֶּאֱמַר: "חָרֵב בַּסַּף". וְאִיבָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא "וְשִׁאֲגָה יָבֹא שָׁעַר". אָמַר מָר בַּר רַב אַשִׁי: לְדִידִי חֲזִי לֵיהּ, וּמִנְּגִיהּ כִּי תּוֹלֵא. אָמַר רַב הוּנָא: זִמְרָא דִּנְגָדֵי דִּבְקָרֵי שָׂרֵי, דִּנְרָדֵי אָסִיר. רַב הוּנָא בְּטֵל וְמָרָא, קָם מֵאָה אַוְוזֵי בְּזוּזָא וּמֵאָה מֵאָה חִיטֵּי בְּזוּזָא, וְלֹא אִיבָּעֵי. אִתָּא רַב חִסְדָּא, וְלָזִיל בֵּיהּ, אִיבָּעֵי אַוְוזָא בְּזוּזָא וְלֹא מִשְׁתַּכַּח. אָמַר רַב יוֹסֵף: זְמָרֵי גַּבְרֵי וְעָנֵי נָשָׁי, פְּרִיצוּתָא. זְמָרֵי נָשֵׁי וְעָנֵי גַּבְרֵי, כְּאֵשׁ בְּנַעֲוֹרֶת. לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְבִטּוּלֵי הָא מִקַּמֵּי הָא. אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: כָּל הַשּׁוֹתֶה בְּאַרְבָּעָה מִינֵי זֶמֶר, מֵבִיא חֲמִשָּׁה פּוּרְעָנֻיּוֹת לָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוֹי מְשַׁכְּמֵי בַבֹּקֶר שֵׁכָר יִרְדֹּפוּ מְאַחֲרֵי בַּנֶּשֶׁף יַיִן יַדְלִיקֵם וְהָיָה כִנּוֹר וְנֵבֶל תֹּף וְחָלִיל יֵינָם מִשְׁתֵּיהֶם וְאֶת פֹּעַל ה׳ לֹא יַבִּיטוּ" מַה כְּתִיב אַחֲרָיו: "לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת" שְׁגוּרְמִין גָּלוּת לָעוֹלָם, "וְכִבְודוֹ מֵתֵי רָעָב" שֶׁמְּבִיאִין רָעָב לָעוֹלָם, "וַהֲמוֹנוֹ צָחֶה צָמָא" שֶׁגּוֹרְמִין לַתּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִלּוֹמְדֶיהָ, "וַיִּשַּׁח אָדָם" שֶׁגּוֹרְמִין שְׁפִלוּת לְשׁוֹנָהּ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאֵין "אִישׁ" אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁנֶּאֱמַר: "ה׳ אִישׁ מִלְחָמָה". "וְעֵינֵי גְּבֹהִים תִּשְׁפַּלְנָה" שֶׁגּוֹרְמִין שְׁפִלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמַה כְּתִיב אַחֲרָיו, "לָכֵן

הרחיבה

רש"י

אֲנָשִׁי אֲמָנָה. בּוֹטְחִים בְּהַקָּבָ"ה וְסוֹמְכִין עָלָיו לַעֲשׂוֹת טוֹב וְאֵין דּוֹאֲגִין לְחִסָּרוֹן: גמ׳ אִמְרֵי רַב יוֹסֵף. הָכִי קָאָמַר, וְכִי בֵּית הַמִּטְבָּךְ בָּאֲרָזִים עִיר הוּא שֶׁלֹּא יְהֵא נוֹחַ לְחָרֵב: מִתְיַעֲצִין. לְשׁוֹן עֲרָה כְּמוֹ עֵרוּ עֵרוּ (תְּהִלִּים קלז:): בְּסִיפָא מַתְחִיל. מֵאִיסְקוֹפְיוֹת הַבַּיִת וּפִתְחֵיהֶן מִתְחִיל: וְשַׁאֲגָה. לְשׁוֹן בַּיִת הַשְּׁאוּבָה מַאֲיִן יוֹשֵׁב, וּמִתּוֹךְ כָּךְ שְׁעָרִים מִתְקָרִים שָׁם וּמִנְּגִינָתוֹ וּכוֹתַתְיוֹ אֶת שְׁעָרִיו: זְמָרֵי דְּנָגְדֵי. מוֹשְׁכֵי סְפִינוֹת בַּחֶבֶל שָׁרִי, שֶׁאֵינוּ אֶלָּא לְזָרִים בְּמַלְאכְתָּם: דְּדִבְקֵי. שֶׁמִּזְדַּמְּרִין בְּשָׁעָה שֶׁחּוֹרְשִׁין, וְאֵינוּ אֶלָּא לְכַוֵּן אֶת הַשּׁוֹרִים לְתַלְמִיהֶם שֶׁהוֹלְכִין לְקוֹל הַשִּׁיר דְּעָרֵב עֲלֵיהֶם: דְּנָרְדֵי. אֵינוּ אֶלָּא לְשַׁחֵק בְּשֵׁל זְמָרָא. גָּזַר עַל דּוֹרוֹ שֶׁלֹּא יְזַמְּרוּ בְּבֵיתָם וּבְבֵית מִשְׁתֵּאוֹתָם: וְלֹא אִיבָּעֵי. וְלֹא הָיוּ רוֹצִים לְקַנְטְרָם בְּכָךְ: וְלִזְלִ בֵּיהּ. וְלֹא הִקְפִּיד לְמַחוֹת בְּיָדָם: בְּאֵשׁ בְּנַעֲרָה. לְפִי שֶׁהַעוֹנָה מַשָּׁה אָזְנוֹ לִשְׁמוֹעַ אֶת הַמְזַמֵּר לְעֵינוֹת אַחֲרָיו, וְנִמְצְאוּ הָאֲנָשִׁים נוֹתְנִים לֵב לְקוֹל הַנָּשִׁים וְקוֹל בַּאֲשָׁה עֶרְוָה כִּדְכְתִיב שִׁמְשִׁינְעִי אֶת קוֹלֵךְ (שִׁיר כ), וּמְבַעֵיר אֶת יִצְרוֹ בְּאֵשׁ בְּנַעֲרָה. אֲבָל זְמָרֵי גַּבְרֵי וְעָנֵין נָשׁ קְצָת פְּרִיצוּת יֵשׁ דְּקוֹל בְּאִשָּׁה עֶרְוָה, אֲבָל אֵינוֹ מְבַעֵיר יִצְרוֹ כָּל כָּךְ, שֶׁאֵין הַמְזַמְּרִים מְשִׂים אָזְנָם לְקוֹל הָעוֹנִים: לְבַטּוּלֵי. הָאי מִקַּמֵּי הָאי. אִם אֵין שׁוֹמְעִין לָנוּ לְבַטֵּל אֶת שֶׁזֶּה בְּאֵשׁ בְּנַעֲרָה, נַקְדִּים לְבַטֵּל אֶת זֶה שֶׁהוּא צָמָא: צָחֶה צָמָא. צָמְא (מִשְׁלֵי יז) מִתְרַגֵּם צְחוֹתָא:

הרחיבה

הֶרְחִיבָה שְׁאוֹל נַפְשָׁהּ וּפָעֲרָה פִּיהָ לִבְלִי חֹק וְיָרַד הֲדָרָהּ וַעֲלִיזָהּ בָּהּ׃ מִשְׁפַּחְתּוֹ

מַאן "נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים"? אָמַר רַב הוּנָא: זֶה דָּוִד וּשְׁמוּאֵל וּשְׁלֹמֹה, רַב נַחְמָן אָמַר: בִּימֵי דָּוִד, וִימִנִּין לֵילָה וִימִנִּין לֵילְיָא, וְיִמְנִין לֹא לֵילָה. שֶׁהָרֵי שָׁאַל צָדוֹק וְעָלְתָה לוֹ, שָׁאַל אֶבְיָתָר וְלֹא עָלְתָה לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּעַל אֶבְיָתָר". מִתֵּיב רַבָּה בַּר שְׁמוּאֵל: "וַיְהִי לְדָרֹשׁ אֱלֹהִים בִּימֵי זְכַרְיָהוּ הַמֵּבִין בְּרְאֹת הָאֱלֹהִים" מַאי לָאו, בְּאוּרִים וְתוּמִּים, לֹא, בְּנְבִיאִים. תָּא שְׁמַע, מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, בָּטְלוּ עָרֵי מִגְרָשׁ, וּפָסְקוּ אוּרִים וְתוּמִּים, וּפָסַק מֶלֶךְ מִבֵּית דָּוִד. וְאִם לְחָשֵׁךְ אָדָם לוֹמַר "וַיֹּאמֶר הִתְרַשָּׁעָה לֶחֶם אֲשֶׁר לֹא יֹאכְלוּ מִקֹּדֶשׁ הַקָּדָשִׁים עַד עֲמֹד כֹּהֵן לְאוּרִים וּלְתֻמִּים בָּאָדָם שֶׁאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ "עַד שֶׁיִּרְחֲצוּ מַיִם וַיָּבֹא מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד". אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מַאן "נְבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים" לְאַפּוֹקֵי מֵחַגַּי זְכַרְיָה וּמַלְאָכִי, דְּאִינְהוּ נְבִיאֵי וְנִיגְהוּ. דְּתָנוּ רַבָּנָן: מִשֶּׁמֵּתוּ חַגַּי זְכַרְיָה וּמַלְאָכִי, נִסְתַּלְּקָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וְאַף עַל פִּי כֵן הָיוּ מְשִׁתַּמְּשִׁים בְּבַת קוֹל, שֶׁפַּעַם אַחַת הָיוּ מְסוּבִּין בַּעֲלִיַּית בֵּית גּוּרְיָא בִּירִיחוֹ, נִתְּנָה עֲלֵיהֶן בַּת קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם וְאָמְרָה: יֵשׁ בָּכֶם אָדָם אֶחָד שֶׁרָאוּי שֶׁתְּהֵא שְׁכִינָה שְׁכוּנָה עָלָיו אֶלָּא שֶׁאֵין דּוֹרוֹ רָאוּי לְכָךְ. נָתְנוּ עֵינֵיהֶם בְּהִלֵּל הַזָּקֵן, וּכְשֶׁמֵּת הִסְפִּידוּהוּ הֵי חָסִיד, הֵי עָנָו, תַּלְמִידוֹ שֶׁל עֶזְרָא. וְשׁוּב פַּעַם אַחֶרֶת, הָיוּ מְסוּבִּין בַּעֲלִיָּיה בִּיבְנָה, נִתְּנָה לָהֶן בַּת קוֹל מִן הַשָּׁמַיִם וְאָמְרָה לָהֶן: יֵשׁ בָּכֶם אָדָם אֶחָד שֶׁרָאוּי שֶׁתְּהֵא שְׁכִינָה עָלָיו, אֶלָּא שֶׁאֵין דּוֹרוֹ רָאוּי לְכָךְ. נָתְנוּ עֵינֵיהֶם בִּשְׁמוּאֵל הַקָּטָן, וּכְשֶׁמֵּת הִסְפִּידוּהוּ הֵי עָנָו, הֵי חָסִיד, תַּלְמִידוֹ שֶׁל הִלֵּל. וְאַף הוּא אָמַר פַּעֲשַׂת מֵיתָתוֹ: שְׁמוּעָן, וְיִשְׁמָעֵאל, לְחַרְבָּא. וְחַבְרוֹתֵי לְקַטְלָא, וּשְׁאָר עַמָּא לְבִיזָא, וְעָקָן סַגִּיאִין עָתִידִין לְמִיתֵי עַל עַמָּא. וְאַף עַל ר' יְהוּדָה בֶּן בָּבָא בְּקִשּׁוּ לוֹמַר "הֵי חָסִיד הֵי עָנָו", אֶלָּא שֶׁנִּטְרְפָה שָׁעָה, שֶׁאֵין מַסְפִּידִין עַל הֲרוּגֵי מַלְכוּת: מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בָּטַל הַשָּׁמִיר כו׳: תָּנוּ רַבָּנָן: שָׁמִיר שֶׁבּוֹ בָּנָה שְׁלֹמה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַבַּיִת בְּהִבָּנֹתוֹ אֶבֶן שְׁלֵמָה מְסֻעָ נִבְנָה" הַדְּבָרִים כְּכָתְבָן, דִּבְרֵי ר' יְהוּדָה. אָמַר לוֹ ר' נְחֶמְיָה: וְכִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "כָּל אֵלֶּה אֲבָנִים יְקָרוֹת מְגֻזָּרוֹת בְּמַּגְרֵה". אֶלָּא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "לֹא נִשְׁמַע בַּבַּיִת בְּהַבָּנֹתוֹ"? שֶׁהָיָה מַתְקִין מִבַּעוֹד יוֹם, וּמַכְנִיס מִבְּפָנִים. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי ר' יְהוּדָה בְּאַבְנֵי מִקְדָּשׁ, וְדִבְרֵי ר' נְחֶמְיָה בְּאַבְנֵי בֵיתוֹ. וְר' נְחֶמְיָה, שָׁמִיר לְמַאי אֲתָא? מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבְנָיֵא: אֲבָנִים הַלָּלוּ אֵין כּוֹתְבִין אוֹתָן בְּדִיו, וּמֵרְאֶה לָהֶן מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "פִּתּוּחֵי חוֹתָם". וְאֵין מְסָרְטִין עֲלֵיהֶם בְּאִיזְמֵל, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּמִלּוּאֹתָם". אֶלָּא כּוֹתֵב עֲלֵיהֶם בְּדִיו, וּמַרְאֶה לָהֶן שָׁמִיר מִבַּחוּץ, וְהֵן נִבְקָעוֹת מֵאֲלֵיהֶן כְּתִאֵינָה זוֹ שֶׁנִּבְקַעַת בִּימוֹת הַחַמָּה וְאֵינָהּ חֲסֵירָה כְּלוּם, וּכְבַקָּעָה זוֹ שֶׁנִּבְקַעַת בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים וְאֵינָהּ חֲסֵירָה כְּלוּם. תָּנוּ רַבָּנָן: שָׁמִיר זֶה, בְּרִיָּתוֹ כְּשֹׁעֹרָה, וּמְשֻׁשָּׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית נִבְרָא, וְאֵין כָּל דָּבָר קָשֶׁה יָכוֹל לַעֲמוֹד בִּפָּנָיו. בַּמֶּה מְשַׁמְּרִין אוֹתוֹ? פּוֹרְכִין אוֹתוֹ בְּסִפְסוֹנִין שֶׁל צֶמֶר, וּמַנִּיחִין אוֹתוֹ בְּאִימְנֵי שֶׁל אֵבֶר, מְלֵיאָה סוּפִּי שְׂעוֹרִין. אָמַר ר' אִמִּי: מִשֶּׁחָרַב מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, בְּטָלָה שִׁירָה מִפְּרָנְדָּא וְזִכּוּכִית לְבָנָה. תַּנָּיָא נָמֵי הָכִי: מִשֶּׁחָרַב מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, בְּטָלָה שִׁירָה מִפְּרָנְדָּא וְזִכּוּכִית לְבָנָה וְרֶכֶב בָּרָזֶל, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף יֵין קְרוּשׁ הַבָּא מִשְּׁנִיר הַדּוֹמֶה בְּעֵינוֹלִי דְּבִילָה; וְנוֹפֶת צוּפִים: מַאי "נוֹפֶת צוּפִים"? אָמַר רַב: סוֹלֶת שֶׁצָּפָה עַל גְּבֵי נָפָה, וְדוֹמֶה לְעֵיסָה שֶׁנִּישְׁלְשָׁה בְּדֶבֶשׁ וְשֶׁמֶן. וְלֵוִי אָמַר: שְׁתֵּי כְּרוֹת הַנְּדֻבָקוֹת בְּתַנּוּר וְתוֹפְחוֹת וְאָוְאוֹת עַד שֶׁמְּנִיעוֹת זוֹ לְזוֹ. וְר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: זֶה דֶּבֶשׁ הַבָּא מִן הַצִּיפָּיא. מַאי מַשְׁמַע? דִּכְתִיב רַב שָׁשַׁת, כְּמָא דְּנָתְנוּ דִּבְרֵיאָתָהּ וְיִשְׁתֶּה כְּרוּמֵי עָלְמָא וּמְתַיְתֵי דּוּבְשָׁא מֵעֵישָׁבֵי טוּרָא. תָּנֵן הָתָם: כָּל הַנְּזוּקִ טָהוֹר, חוּץ מִדֶּבֶשׁ זִיפִים וְהַצְּפִיחִים. מַאי "זִיפִים"? אָמַר ר' יוֹחָנָן: דֶּבֶשׁ שֶׁמְּזִיפִין בּוֹ, וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: עַל שֵׁם מְקוֹמוֹ, דִּכְתִיב "זִיף וָטָלֶם וּבְעָלוֹת". כֵּיוָצֵא בְּדָבָר אַתָּה אוֹמֵר "בְּבוֹא הַזֵּיפִים וַיֹּאמְרוּ לְשָׁאוּל הֲלֹא דָוִד" וְגוֹ', מַאי "זִיפִים"? אָמַר ר' יוֹחָנָן: בְּנֵי אָדָם הַמְזִיפִין דִּבְרֵיהֶם. וְר' אֶלְעָזָר אוֹמֵר: עַל שֵׁם מְקוֹמָן, דִּכְתִיב "זִיף וָטָלֶם וּבְעָלוֹת": וּפָסְקוּ אַנְשֵׁי אֱמָנָה: אָמַר ר' יִצְחָק: אִלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵן מַאֲמִינִין בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. דִּתְנַיָּא, ר' אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: כָּל מִי שֵׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ וְאוֹמֵר "מָה אוֹכַל לְמָחָר", אֵינוֹ אֶלָּא מִקִּטְנֵי אֱמוּנָה, וְהֵיכִי דְּאָמַר ר' אֶלְעָזָר: מַאי דִּכְתִיב "כִּי מִי בְּנוֹ לְיוֹם קְטַנּוֹת" מִי גָּרַם לַצַּדִּיקִים שֶׁיִּתְבּוֹבְבוּ שׁוּלְחָנָן לָעֲתִיד לָבֹא? קְטַנּוֹת שֶׁהָיָה בָּהֶן, שֶׁלֹּא הֶאֱמִינוּ בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רָבָא אָמַר: אִלּוּ קְטַנֵּי בְנֵי רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁאִשְׁתַּדְּאִי מִלְּכָא דְּשַׁדְיָא: אֲבָנִים הֵלְלוּ. שֶׁבְּאֶפוֹד וְחוֹשֶׁן: פִּתּוּחֵי חוֹתָם. חָקַק מֹשֶׁה: בְּמִלּוּאוֹתָם. שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֵמוֹת שֶׁלֹּא יֶחְסְרוּ מֵהֶם כְּלוּם: וְשָׂרָאֵי לָהֶם שָׁמִיר. עַל פְּנֵי הַדִּיו כְּחָרֵיץ הָאוֹת: אִיבְּנֵי שֶׁל אֵבֶר. גּוּבְתָּא מש"א בְּלַע"ז: שִׁירָא פַּרְנְדָא. מִין עֹשֶׂב הוּא: סֹלֶת צָפָה עַל גַּבֵּי נָפָה. מְרוֹב שֶׁמְּנָהּ מְדֻבָּקֶת בְּדָפְנֵי נָפָה וְדוֹמִים לְעֹשֶׂה חֵיָה שֶׁנִּשּׁוֹשָׁה בֵּיִן כֹּה: נוֹפֶת דָּבָק הַנָּפָה, צוּפִים שֶׁצָּפָה: שְׁתֵּי כְּרוֹת הַנְּדֻבָקוֹת כו׳. שֶׁהָיְתָה בְּרֵכָה מְצוּיָה בְּעֹשֶׂה, וּכְשֶׁמִּדְבְּקִין כְּבָרוֹת בְּדָפְנֵי הַקְּעָרָה אַחַת בְּדָפִין זֶה וְאַחַת בְּדָפִין זֶה שֶׁכְּנֶגְדּוֹ יְהֵא תְּפוּחוֹת אֲצַפְצַפ"ד בְּלַע"ז עַד שֶׁמְּנִיעוֹת פְּנֵי זוֹ לְזוֹ, כְּצוּף זֶה שֶׁנִּדְבָּק וּמִתְפַּשֵּׁט וְהוֹלֵךְ וְתוֹלֶה בָּאֲוִיר, כֵּן אִלּוּ צְפוֹת וְתִפְּחוּת בָּאֲוִיר: מִן הַצּוֹפִים. הֶהָרִים הַגְּבוֹהִים שֶׁמֵּשָׁם צוֹפֶה לְמֶרְחוֹק: מֵאי מַשְׁמַע. מֵהֵיכָא יְלֵפַתְּ שֶׁדִּבְשׁ בָּא מִן הֶהָרִים: בְּרִמְתָּיִם רַב יוֹסֵף. כְּאֶשֶׁר תַּעֲשֶׂינָה הַדְּבוֹרִים: כָּל הַנְּזוּק. הַמְעֹרֶה מִכְּלִי שֶׁהוּא לְכְלִי טָמֵא אֵין הַקְּלִפָּה מַרְגֶּשֶׁת לְהִיוֹת חִבּוּר לְטַמֵּא אֶת מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ הַכְּלִי שֶׁהוּא מְעֹרֶה מִמֶּנּוּ חוּץ מִדֶּבֶשׁ זִיפִין. שֶׁהוּא עָב מְאֹד וְהָרֵי הוּא כְּמֻחְבָּר, שֶׁכְּשֶׁהַקְּלִפָּה פּוֹסֶקֶת הוּא הוֹלֵךְ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְהֵכִי אַמְרִינַן בְּמַתְנִי׳ הַצַּפַּחַת. בְּרִשְׁ"א בְּלַע"ז שֶׁהֵן עֲבוּת וְנִבְנֶכֶת וְנִכְתֶּמֶת הַשְּׁעָוָה עִם הַדְּבַשׁ: שֶׁמְּזִיפִין בּוֹ. מִתּוֹךְ שֶׁהוּא טוֹב וְעֹב מֵעֲרִבִין בּוֹ מַיִם וְיֵין וְאֵין נִפְרוֹת בּוֹ: שֶׁמְּזִיפִין. שֶׁקָּרָנִים וְהוֹלְכִי רְכִיל: שֶׁמַּאֲמִינִים בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. לְזַתֵּר מִמְּזוֹנָם לִבְנֵי הַדּוֹר מִצְוָה וְלִצְדָקָה וְלִהוֹצָאַת שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים: שֶׁיִּתְּבוּ שֻׁלְחָנָם לָעֲתִיד לָבֹא. שֶׁאֵין מְקַבְּלִין שָׂכָר שֶׁלָּהֶם, וְהֵכִי מְשַׁמַע כִּי מִי בְּנוֹ לְיוֹם הַבָּא אִם לֹא הַצַּדִּיקִים: קְטַנּוֹת. קְטַנּוֹת שֶׁהָיָה בָּהֶן אֱמוּנָה: קְטַנֵּי רִשְׁעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. שֶׁמּוֹנִין בְּשֵׁשֶׁת: שמכבוין

שְׁמַבְּזִּיזִין דִּין אֲבִיהֶם. קוֹרְעִים דִּין אֲבִיהֶם, שֶׁכְּשֶׁבָּאִין לְדוֹנָם אוֹמְרִים לְפָנָיו וכו׳: הִקְהִיתָה שִׁנֵּיהֶם. לְמָה הָאֲבוֹתָם וְצֵרְעָה עֲלֵינוּ בְּמוֹתנוּ וְנִפְרַעְתָּ מֵהֶם בְּחַיֵּיהֶם: מוֹכִיר רָבָּה. רָבָּה הוּא דְּאָמוּם, כְּגוֹן חֵלֶב וְשָׁמֵן וְנִבְדַּק בְּנִבְּעָת וְנִמְאַסְתִּי, וְאֵין לָךְ אָדָם מִתְעַסֵּק בָּהֶם אֶלָּא עָנִי: שִׁיתָה ח׳ מוֹרֶה לָהֶם. לְעִיל מִנַּיהּ כְּתִיב כִּי לֹא לָנֶצַח יִשְׁכַּח אֶבְיוֹן תִּקְוַת עֲנִיִּים תֹּאבַד לָעַד שִׁיתָה ח׳ מוֹרֶה לָהֶם, תֵּן לָהֶם מִרוּת לְאוֹתָן עֲנִיִּים עֹשֶׂר שֶׁיִּהְיוּ הַגּוֹיִם נוֹהֲגִין בָּהֶם כְּבוֹד, וְיֵדְעוּ הַגּוֹיִם שֶׁהֵן אֲנוּשׁ וְאֵינָם אֱלוֹהוֹת, שֶׁאֵין כָּל הַכְּבוֹד וְהַגְּדֻלָּה שֶׁלָּהֶם: מִתְכַּסִּין בְּטַלִּית אַחַת. מִשּׁוּם עֲנִי: בְּקֶרֶב שָׁנִים. אוֹתָהּ פְּעֻלָּה שֶׁלָּךְ דְּהַיְנוּ דְּבַר תּוֹרָה שֶׁהִיא בְּקִרְבּוֹ שֶׁנִּים, שֶׁשָּׁנִים צְרִיכוֹת לְהִתְקָרֵב יַחַד בְּכִסּוּי אֶחָד: חַיֵּהוּ. רְפָאוֹנוֹ וְתִרְוַח לָהֶם וְתֵן לָהֶם חִיּוּתָם: הָפֵה הוֹלְכִים חָלוּךְ וְדִבֵּר. בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, בְּאַלְּוּהּ וּבְאֶלִישָׁע כְּתִיב: רְאוּיִין לִשְׁרֹר. שֶׁעַל מְנָת כֵּן בָּא הַדֶּבֶק אֵשׁ עֲלֵיהֶם: אֶחָד מֵת. ע״י חִבּוּרוֹ שֶׁהֲרֵגוּ בְּשׁוּגג וְזֶה גּוֹלָה לְעָרֵי מִקְלָט, וְאִם אֵין כָּאן מִיתָה סִימָן לְמִיתָה (אֵיכָא), וְגָלוּת סִימָן לְגָלוּת שֶׁאַחַד מֵת וְאֶחָד גּוֹלֶה: בִּבְלִי דָּעַת. עַל שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם דֵּעוֹת לְהִיוֹת מְלַמְּדִין זֶה אֶת זֶה וּלְמַדְתֶּם זֶה מִזֶּה: נִדְמוּ עַמִּי. וְסִימָנוֹ בְּצִיּוֹן יֵשׁ. אֵלּוּ וְתִשְׁכַּח תּוֹרַת אֱלֹהֶיךָ: כִּי עַם בְּצִיּוֹן יֵשֵׁב. אֵלּוּ יוֹשְׁבֵי יְשִׁיבַת תּוֹרָה, וְסִימָנוֹ הִקְרָא תַּחַן וְתַחֲנֻךָ לְקוֹל זַעֲקָה: לֶחֶם צָר. בְּמִי הַכָּתוּב מְדַבֵּר, בְּמִי שְׁמוֹנוֹתָיו קְשׁוּיִן עָלָיו וְאַתָּה״כ יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה: וְהָיוּ עֵינֶיךָ וְגוֹ׳. וְכֵן בְּתַרְתֵּי כְּתִיב וְלֹא יִכָּנֵף: פֹּרְנוֹ. מֵחֲצֹה: לֹא יִכָּנֵף. לֹא יִתְכַּסֶּה מִמְּךָ בְּכַנְפֵי מַשְׂאֲתוֹ: דְּלָקָה. מִי יִתֵּן שֶׁיָּבוֹא יוֹם: מִי יָדַע. אִם יַיטִיב מִן הַלַּיְלָה: אֶלָּא דְּחָלוֹךְ. מִי יִתֵּן: וְהָיָה זֶה יוֹם הִבָּא כְּזֶה שֶׁעָבַר: אֶלָּא עֶלְמָא אַפֵּאי מִקַּיָּם. מֵאַחַר שֶׁהַקְּלָלָה הוֹלֶכֶת תָּמִיד וְרַבָּה: אִקְדְּשָׁה דְּסִדְרָא. סֵדֶר קְדֻשָּׁה, שֶׁלֹּא תִּקְנוּהָ אֶלָּא שֶׁיִּהוּ כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִין בְּתוֹרָה בְּכָל יוֹם דָּבָר מִעֹנָה. שֶׁאוֹמֵר קְרִיאַת וְתִרְגּוּמוֹ וְהֵן כְּעוֹסְקִין בְּתוֹרָה, וְכֵיוָן שֶׁנּוֹהֵג בְּכָל יִשְׂרָאֵל בְּתַלְמִידִים וּבְעַמֵּי הָאָרֶץ וְיֵשׁ כָּאן שְׁתֵּים קְדֻשָּׁה הַשֵּׁם וְתַלְמוּד הַתּוֹרָה חָבִיב הוּא, וְכֵן יָבֹא שְׁמִיָּה רַבָּה מְבָרֵךְ שְׁעוֹנֵץ אַחַר הַגְּדֵה שֶׁהַדֶּרֶשׁן דּוֹרֵשׁ בְּרַבִּים בְּכָל שַׁבָּת הָיוּ נוֹהֲגִין כָּךְ, וְשָׁם הָיוּ נִקְבָּצִין כָּל הָעָם לִשְׁמוֹעַ לְפִי שֶׁאֵינוֹ יוֹם שֶׁל מְלָאכָה וְיֵשׁ כָּאן תּוֹרָה וְקִדּוּשׁ הַשֵּׁם: סְדָרִים. סִדְרֵי פָּרָשִׁיוֹת דְּתוֹרָה: סְתָרָיו. שֶׁפְּסָקָה מִיִּשְׂרָאֵל: בְּטֵלָה מַעֲשׂ. הַפֵּרוֹת וְהָרִיחַ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהֵיוּ טְהוֹרִים וְנוֹהֲגִין בְּטָהֳרָה אַף הַקָּבָּ״ה מְטַהֵר פְּרוֹתֵיהֶן מֵרֵיחַ רַע וּמַטְעֵם רַע: מַעֲשֵׂר בְּשֵׂל שָׁמֵן דָּגָן. בְּעֵין פְּסוּק מַעֲשְׂרוֹת פְּסַק שְׁמַן הַדָּגָן בִּשְׁמוֹ שֶׁל מַעֲשֵׂר דְּאִיקְרֵי חֵלֶב כִּדְכְתִיב כׇּל חֵלֶב יִצְהָר וגו׳ (במדבר יח): דְּחִנּוּנֵיהּ.

1 שְׁמַבְּזִּיזִין דִּין אֲבִיהֶם לְעָתִיד לָבוֹא. אוֹמְרִים לְפָנָיו:
2 רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מֵאַחַר שֶׁאַתָּה עָתִיד לִיפָּרַע מִנֶּהֶן, לָמָּה
3 הִקְהִיתָה שִׁנֵּיהֶם בָּם. אָמַר ר׳ אֶילְעָא בַּר יְבָרֶכְיָה: אִלְמָלֵא
4 תְּפִלָּתוֹ שֶׁל דָּוִד, הָיִינוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מוֹכְרֵי רָבָב, שֶׁנֶּאֱמַר:
5 "שִׁיתָה ה׳ מוֹרֶה לָהֶם". וְאָמַר ר׳ אֶילְעָא בַּר יְבָרֶכְיָה:
6 אִלְמָלֵא תְּפִלָּתוֹ שֶׁל חֲבַקּוּק, הָיוּ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים
7 מִתְכַּסִּים בְּטַלִּית אַחַת וְעוֹסְקִין בְּתוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה׳
8 שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי ה׳ פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּהוּ" אַל
9 תִּקְרֵא "בְּקֶרֶב שָׁנִים" אֶלָּא "בְּקָרוֹב שָׁנִים". וְאָמַר ר׳
10 אֶילְעָא בַּר יְבָרֶכְיָה: שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַמְהַלְכִין בְּדֶרֶךְ
11 וְאֵין בֵּינֵיהֶן דִּבְרֵי תוֹרָה, רְאוּיִין לְיִשָּׂרֵף בָּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר
12 "וַיְהִי הֵמָּה הֹלְכִים הָלוֹךְ וְדַבֵּר וְהִנֵּה רֶכֶב אֵשׁ". תַּנְיָא,
13 דְּאִיבָּא דְּיָבוּר. הָא לֵיכָּא דִּיבּוּר, רְאוּיִין לִישָּׂרֵף. וְאָמַר ר׳
14 אֶילְעָא בַּר יְבָרֶכְיָה: שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַדָּרִין בְּעִיר
15 אַחַת וְאֵין נוֹחִין זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה, אֶחָד מֵת וְאֶחָד גּוֹלֶה,
16 שֶׁנֶּאֱמַר: "לָכֵן שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי
17 דָעַת" וְאֵין דַּעַת אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִרְמוּ עַמִּי מִבְּלִי
18 הַדַּעַת". אָמַר ר׳ יְהוֹדָה בְּרֵיהּ דְּר׳ חִיָּיא: כָּל תַּלְמִיד חָכָם
19 הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה מִתּוֹךְ הַדְּחָק, תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת, שֶׁנֶּאֱמַר:
20 "כִּי עַם בְּצִיּוֹן יֵשֵׁב בִּירוּשָׁלַיִם בָּכוֹ לֹא תִבְכֶּה חָנוֹן יָחְנְךָ
21 לְקוֹל זַעֲקֶךָ כְּשָׁמְעָתוֹ עָנָךְ" וְכתִיב בְּתַרְיהּ: "יִתֵּן לָכֶם ה׳
22 לֶחֶם צַר וּמַיִם לָחַץ". ר׳ אַבָּהוּ אוֹמֵר: מְשַׁבְּשִׁין אוֹתוֹ מִזִּיו
23 שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ". ר׳ אַחָא
24 בַּר חֲנִינָא אָמַר: אַף אֵין הַפַּרְנוּד נִגְלָל בִּפְנֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר:
25 "וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ": רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר
26 מִשּׁוּם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין וכו׳:
27 אָמַר רָבָא: בְּכָל יוֹם וְיוֹם מְרוּבָּה קְלָלָתוֹ מִשֶּׁל חֲבֵירוֹ,
28 שֶׁנֶּאֱמַר "בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי יִתֵּן
29 בֹּקֶר" הֵי בֹּקֶר? אִילֵּימָא בֹּקֶר לְמָחָר, מִי יָדַע מַאי חֲזֵי?
30 אֶלָּא דְּחָלִיךְ. וְאֶלָּא, עֶלְמָא אַמַּאי קָא מְקַיְּימִים? אִקְדּוּשָׁה
31 דְּסִדְרָא וְאִ״הֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא״ דְּאַגָּדְתָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶרֶץ
32 עֲפָתָה כְּמוֹ אֹפֶל צַלְמָוֶת וְלֹא סְדָרִים" הָא יֵשׁ סְדָרִים,

33 תּוֹפְיַע מֵאוֹפֶל: לֹא יָרַד טַל לִבְרָכָה וְנִטַּל טַעַם פֵּרוֹת וכו׳: תַּנְיָא, ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: טְהָרָה בְּטוּלָה טַעַם וְרֵיחַ, מַעֲשֵׂר בְּיטֵל
34 שִׁכּוֹן דָּגָן. רַב הוּנָא אַשְׁכַּח תּוּמַרְתָּא דְּחִנּוּנֵיתָא, שְׁקָלָהּ, בָּרְכָה בְּסוֹדְרֵיהּ. אָתָא רַבָּה בְּרֵיהּ, אָמַר לֵיהּ: מוֹרְחִינַא רֵיחָא דְּחִנּוּנֵיתָא. אָמַר
35 לֵיהּ: בְּנִי, טְהָרָה יֵשׁ בָּךְ, וְקָבָה נִיהֲלֵיהּ. אַדְּהָכִי, אָתָא אַבָּא בְּרֵיהּ. שְׁקָלָהּ, וְקָבָה נִיהֲלֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: בְּנִי, שְׁפִיחָתְךָ אֶת לִבִּי וְהִקְהֵיתָה אֶת
36 שִׁנַּי: הֵיינוּ דְּאָמְרִי אֱינָשֵׁי: רַחֲמֵי דְּאַבָּא, אַבָּנֵי. רַחֲמֵי דְּבָנֵי, אַבְנֵי דְּהוּא לֵיהּ. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, אִיפַּפֵּל בֵּיהּ בַּרְבָּ יַעֲקֹב בַּר בְּרָתֵיהּ. כִּי
37 גָּדַל, אָמַר לֵיהּ: אִשְׁקְיֵין מַיָּא. אָמַר לוֹ: לְאוֹ בְּרִיךְ אָנָא. וְהֵיינוּ דְּאָמְרִי אֱינָשֵׁי: רַבֵּי רַבֵּי, בַּר בְּרָתֵיהּ אָנָא: **מתני׳** בְּפוּלְמוֹס שֶׁל אַסְפַּסְיָינוֹס
38 גָּזְרוּ עַל עֲטָרוֹת חֲתָנִים, וְעַל הָאֵירוּס. בְּפוּלְמוֹס שֶׁל טִיטוּס גָּזְרוּ עַל עֲטָרוֹת כַּלּוֹת, וְשָׁלֹא יְלַמֵּד אָדָם אֶת בְּנוֹ יְוָונִית. בְּפוּלְמוֹס הָאַחֲרוֹן
39 גָּזְרוּ שֶׁלֹּא תֵּצֵא הַכַּלָּה בְּאַפִּרְיוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר, וְרַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ שֶׁתֵּצֵא הַכַּלָּה בְּאַפִּרְיוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר. מַשְׁמַת ר׳ מֵאִיר בְּטֻלוֹ מוֹשְׁלֵי מָשָׁלִים.
40 מַשְׁמַת בֶּן עַיְנַאי בְּטֻלוֹ הַשַּׁקְדָּנִים. מַשְׁמַת בֶּן זוֹמָא בְּטֻלוֹ הַדַּרְשָׁנִים. מַשְׁמַת ר׳ עֲקִיבָא בְּטֵל כִּבּוּד הַתּוֹרָה. מַשְׁמַת ר׳ חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא בְּטֻלוֹ
41 אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה. מַשְׁמַת ר׳ יוֹסֵי קְטַנְטָּא פִּסְקָה חֲסִידִים. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "קְטַנְטָּא"? שֶׁהָיָה קְטַנְטָּא שֶׁל חֲסִידִים. מַשְׁמַת ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי
42 בְּטֵל זִיו הַחָכְמָה. מַשְׁמַת רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן בְּטֵל כִּבּוּד הַתּוֹרָה, וּמֵתָה טָהֳרָה וּפְרִישׁוּת. מַשְׁמַת ר׳ יִשְׁמָעֵאל בֶּן פָּאבִי בְּטֻלָה זִיו הַכְּהֻנָּה.
43 מַשְׁמַת רַבִּי בְּטֵל עֲנָוָה וְיִרְאַת חֵטְא. [**גמ׳** תָּנוּ רַבָּנָן]: ר׳ פִּנְחָס בֶּן יָאִיר אוֹמֵר: מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בּוּשׁוּ חֲבֵרִים וְכִבּוּ חוֹרִין וְחָפוּ
44 רֹאשָׁם, וְנִדְלְדְּלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה, וְגָבְרוּ בַּעֲלֵי זְרוֹעַ וּבַעֲלֵי לָשׁוֹן, וְאֵין דּוֹרֵשׁ וְאֵין מְבַקֵּשׁ וְאֵין שׁוֹאֵל, עַל מִי לָנוּ לְהִשָּׁעֵן עַל אֲבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם.
45 ר׳ אֶלְיָעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שָׁרוּ חֲכִימֵינוּ לְמֶהֱוֵי כְּסַפְרֵיָא, וְסַפְרֵיָא כְּחַזָּנֵיָא, וְחַזָּנֵיָא כְּעַמָּא דְּאַרְעָא, וְעַמָּא דְּאַרְעָא

אולא

46 שֶׁמִּנָּה וְיֵשׁ בָּהּ רֵיחַ טוֹב, וּמִין תַּמְרִים הוּא לְעַצְמָן: טָהֳרָה יֵשׁ בָּךְ. לְפִיכָךְ מְרִיחָה לָךְ וְלֹא
47 בְּטֵל הָרֵיחַ מֵאֵצְלָהּ: אָתָא בְּרֵיהּ. דִּדְבָּה בַּר רַב הוּנָא: א״ל. רַב הוּנָא לִבְרֵיהּ: שַׁפְתָּ אֶת לִבִּי.
48 בְּהֶבְרֵהּ: וְהִקְהֵיתָה אֶת שִׁנַּי. שֶׁהִרְאֵיתָנִי שֶׁאַהֲבָתְךָ עַל בְּנֵךְ יוֹתֵר מִמֶּנִּי, שֶׁנִּטַּלְתָּ מִמֶּנִּי וְנָתַתָּ
49 לוֹ: רַחֲמֵי. אַהֲבָה: אִינְפֵּל בִּיהּ. גָּדוֹל גְּדוֹל אוֹתִי וְאַ״פ כֵּן אִינִי בְּנִי: בַּר
50 בְּרָתֵיהּ אֲנָא. וְאֵין עָלַי לְכַבְּדֵךְ בִּבְנִי: סָתְנֵי
51 בְּפוּלְמוֹס. חִיל שֶׁהֵבִיא אַסְפַּסְיָנוּס עַל יְרוּשָׁלַיִם:
52 עֲטָרוֹת חֲתָנִים וְאֵירוּס. מִקְּרֹא בְּגִמָּרָא: בְּפוּלְמוֹס
53 שֶׁל טִיטוּס. שֶׁהֵבִיא הוֹרְקָנוֹס אַרְיסְטוֹבּוּלוֹס
54 אַחִיו, וּבֵין זֶה לָזֶה הָיוּ חֲמִשִּׁים וְשִׁבְעִים שָׁנָה
55 כִּדְאָמַר בְּסֵדֶר עוֹלָם: עֲטָרוֹת בְּלוֹת. מִקְּרֹא
56 בְּגִמָּרָא: בְּפוּלְמוֹס הָאַחֲרוֹן. הוּא שֶׁל חֻרְבַּן הַבַּיִת
57 וְשֶׁל טִיטוּס נִמְצְאוּ הַדָּוָה: בְּאַפִּרְיוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר. שֶׁהָיוּ
58 מוֹלִיכִין אוֹתָהּ מִבֵּית אֲבִיהָ לְבֵית בַּעְלָהּ וְאַפִּרְיוֹן
59 שֶׁל מְעִילִים וְטַלִּיתוֹת מְזֻהָבוֹת מְקֻפָּוֹת לָהּ: מוֹשְׁלֵי
60 מְשָׁלִים. לְתֵת אוֹת אֲמִתְּלָא וְטַעַם לְחָכְמָה לְכָּנֵס
61 בָּהּ בְּעִשְׂרִי בִּינָה: כְּגוֹן מִמְשָׁלוֹת שֶׁעוֹשִׂים דְּאָמַר
62 בְּסַנְהֶדְרִין (קף נח:) כִּי הֲוָה דָּרֵישׁ ר״מ בְּפִרְקָא הֲוָה
63 דָּרֵישׁ תְּלָתָא שְׁמַעְתָּא וְתְלָתָא אַגָּדְתָּא וְתְלָתָא
64 מְתָלֵי: שַׁקְדָנִים. שׁוֹקְדִין עַל דִּלְתוֹת בֵּית הַמִּדְרָשׁ
65 לֵילָיְה וְיוֹם כִּדְאָמַר בִּיבָמוֹת (קף סג:): אֲבָל מָה
66 אֲעֲשֶׂה שֶׁנִּפְשִׁי חְשְׁקָה בְּתוֹרָה: מְדִרְגוֹת. שֶׁהָיָה
67 בְּקִי בְּטַעֲמֵי הַמִּקְרָאוֹת כִּדְאָמַר לֹא זְכִיתִי
68 שֶׁתֹּאמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן
69 זוֹמָא (ברכות קף יב:): בְּטֵל כִּבּוּד תּוֹרָה. שֶׁהָיָה נוֹתֵן
70 לִבּוֹ לִדְרוֹשׁ כָּל קוֹץ וְקוֹץ שֶׁל כָּל אוֹת, וכ״ש
71 תְּבוּאוֹת יִתְרוֹת וְאוֹתִיּוֹת יְתֵרוֹת כְּגוֹן בַּת וּבַת אֲנִי
72 דּוֹרֵשׁ וְזֶהוּ כִּבּוּד תּוֹרָה גְּדוֹל שֶׁאֵין
73 בָּהּ דָּבָר לְבַטָּלָה: אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה. בְּטוּחֵי בְּחֶשְׁבּוֹנוֹתֵיהֶן
74 וְעוֹשִׂין מַעֲשִׂים מְפֻלָּאִים כִּדְאָמַר בְּתַעֲנִית (קף כג.).
75 נִמְטֵי בְּשׁוּפְרֵיךְ יְאמַר לְחַמֵּץ וְיִדְלוֹק וְלָעוּפִים לְהָבִיא
76 וְאֵבִים בְּקַרְנֵיהֶם: קַמְטוּנָּם שֶׁל חֲסִידִים. שֶׁהָיוּ
77 הַחֲסִידִים רְחוּמִים וְכָלִים וְהוּא הָיָה מְקַטְנוּתָם
78 וְסוֹחֵן: זִיו הַחָכְמָה. זֶה לֹא יְדַעְנָא מַאי הִיא: מְשַׁמֵּת
79 ר״נ הַזָּקֵן בְּטֵל כִּבּוּד תּוֹרָה. בְּמַסֶּכֶת מְגִלָּה (קף
80 כח.) אָמַר שִׁעוּר שְׁמָת הוּא הָיָה בְּרֵיאוּת בְּעוֹלָם
81 וְלֹא הָיוּ לְמַדִּין תּוֹרָה אֶלָּא מֵעַמְּד, מְשַׁמֵּת הוּא
82 יָרַד חִלּוֹ לְעוֹלָם וְהִזְעִירוּ לִלְמוֹד תּוֹרָה מְעֻשֶּׁה:
83 בְּטֵל זִיו הַחָכְמָה. שֶׁהָיָה חָכָם וְיָשִׁיר וְחָכְמָתוֹ נִרְאִים
84 אוֹכְלִין עַל שֻׁלְחָנוֹ: וּבְנֵי חוֹרִין. מְיֻחָסִין: חָפוּ
85 רֹאשָׁם. שֶׁגִּבְּרָה יַד עַזֵּי פָּנִים מִמְּזַרִּים שֶׁהֵם
86 עֲשִׁירִים וְאֵלּוּ עֲנִיִּים: נִדְלְדְּלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה. אֵין
87 חֵשׁ לָהֶם: וְאֵין דּוֹרֵשׁ. לְיִשְׂרָאֵל: וְאֵין מְבַקֵּשׁ.
88 עֲלֵיהֶם רַחֲמִים: שְׁרֵי חַכִּימֵינוּ. הַתַּחְיוֹלוֹת הַחֲכָמִים:
89 כְּסַפְרֵיָא. מְלַמְּדֵי תּוֹרוֹתֵיהֶן, שֶׁהֵם קְטַנִּים מִן
90 הַחֲכָמִים: כְּעַמָּא דְּאַרְעָא. כְּעַמֵּי הָאָרֶץ:

אולא

אוֹלָא וְנוֹלָא. הוֹלְכִים וְדַלִּים וּמִתְגַּוְּלִים: בְּעָקְבוֹת הַמָּשִׁיחַ. בְּסוֹף הַגָּלוּת לִפְנֵי בִיאַת מְשִׁיחֵנוּ: וְהֵיכָן בִּיקֵר. שֶׁהִבּוֹל עוֹסְקִין בְּמִשְׁתֶּאוֹת; וְאֵין תּוֹכָחָה. אֵין לְךָ אָדָם שֶׁיּוֹכִיחַ לְחוּטִין, שֶׁכֻּלָּם נִבְעָלִים בְּחִטָּאוֹת וּבְשָׁמוֹ וכו' אוֹמֵר לוֹ אַתָּה בְּמוּמֶךָ: וּבֵית הַוָּעַד. שֶׁל חֲכָמִים יִהְיוּ לְבֵית זוֹנוֹת, שֶׁכָּלוּ הַחֲכָמִים וְאֵין לוֹמְדִין תּוֹרָה, וְהֵיכָא חָרֵב מֵאֵין אִישׁ, וּבַעֲלֵי דִּמְיוֹ מִתְגּוֹדְדִים שָׁם מִפְּנֵי שְׁחִיתַת לְעִיר הִיוּ בְּתֵי מִדְרָשׁוֹת שֶׁלָּהֶם: **גמ'** שֶׁל מֶלַח וְשֶׁל גְּפְרִית. עִנְיָן עֲשָׂרָה עוֹשִׂין מֵאֲבָן שֶׁל מֶלַח שֶׁהוּא צָלוּל כַּאֲבָן הַבְּדֹלַח וְקוֹרִין שליימי"א, וְצוֹבְעִין אוֹתָהּ בְּמִין צִיּוּרִין בִּגְפְרִית כְּשֵׁם שֶׁעוֹשִׂין בִּכְלֵי זְהָב וְכֶסֶף וְקוֹרִין נאול"א: חִילַת. לישר"א בְּמִין גּוּמָא הַגְּדֵלָה בְּמִים: מִבֹּקֶר דְּחַד פּוּמָא. זוֹג שֶׁל עִבְרִי אֶחָד שֶׁמְּשַׁקְשְׁקִין בּוֹ לְשִׁיר בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּאוֹת: מְנַגְּנִירָא. כָּךְ קוֹרִין אוֹתוֹ בִּלְשׁוֹן לַעַז טַבְּוֹרֶה, וְהוּא עֲשׂוּי דְּפָנוֹתָיו עֲגֻלּוֹת בְּעִין גַּבָּה וּקְשׁוּרִין בְּדָפוּנוֹתָיו חוּטִין שֶׁל בֶּרֶזֶל וְשׁוֹטְחִין עַל פִּיו עוֹר כְּשֶׁהוּא לֵח וּמוֹתְחוֹ וְהוּא מִתְיַבֵּשׁ שָׁם מֵאֵלָיו, וּכְשֶׁמַּכִּין עָלָיו בְּמַקֵּל דַּק הוּא מוֹצִיא קוֹל צָלוּל, וְיֵשׁ אוֹמְנִין שֶׁיּוֹדְעִין לְהַכּוֹת עָלָיו מַכָּה אַחַר מַכָּה כְּסֵדֶר עַד שֶׁנִּשְׁמַע בְּמִין שִׁיר: מִיחֲלֵף בְּמַבְּלָא דְּחַד פּוּמָא. זוֹג שֶׁל עִבְרִי אֶחָד מְשַׁתֶּאוֹת דּוֹמֶה לוֹ בְּקוֹל, וְאֵינוֹ לְמַעְבַּד הַהוּא דְּנָזוּר עֲלֵיהּ: קְפִיזָא. כְּלִי מְזָגִין: לוּגִין: עִיר שֶׁל זְהָב. עֲשָׂרָה שֶׁל זְהָב וּעִיר שֶׁל זְהָב מְצֻיֶּרֶת עָלֶיהָ: בְּפָה. כְּמוֹ כּוֹבַע שֶׁל צֶמֶר לָבָן שְׁקוּרִין פילטר"א: זְהוּרִית חַמָּה. טְלִית צְבוּעָה שְׁנֵי וּבוֹ קְבוּעִין טְסֵי זָהָב עַד שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָהּ כְּמִין כִּפָּה: אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא פְּרִיפִיר. כְּמִין כִּפָּה של מַעֲגִיל עֵץ כְּמוֹ שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין, וְתוֹלִין בָּהּ צְנִיפִין וּרְדִידִין וְזָהָב כְּמוֹ שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין: חֻכְּמַת יְוָנִית. לְשׁוֹן חָכְמָה שֶׁמְּדַבְּרִים בּוֹ בְּנֵי פַלְטִין וְאֵין שְׁאָר הָעָם מַכִּירִין בּוֹ: מַלְכֵי בֵּית חַשְׁמוֹנַאי. שְׁנֵי אַחִים שֶׁהָיוּ מִתְקוֹטְטִין עַל הַמְּלוּכָה הוֹרְקָנוֹס וְאַרִיסְטוֹבּוּלוֹס: הָיָה הוֹרְקָנוֹס מְבִחוּץ. צַר עַל יְרוּשָׁלַיִם וְהֵבִיא עִמּוֹ חֵיל רוֹמִיִּים: מְשַׁלְשְׁלִים לָהֶם. דִּינְרֵי כֶּסֶף בְּקֻפָּה. מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה לְתָמִידִים: הָיָה שָׁם זָקֵן אֶחָד. מִבְּפְנִים: לָעַז לָהֶם. לְאוֹתָן שֶׁבַּחוּץ: נָעֲנִיו צִפְּרְנָיו נוֹזְעוֹעַ. מֵחֲמַת הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּבְעַר עַל חִלּוּל שְׁמוֹ: וְעַל אוֹתָהּ שָׁנָה שֶׁנִּינוּ כוֹ'. שֶׁאוֹתָהּ שָׁנָה הֶחֱרִיבוּ הַחִדּוּשִׁין אֶת הַזְּרָעִים שֶׁסְּבִיבוֹת מְדִינַת יְרוּשָׁלַיִם וְהִצְרִיךְ לְהָבִיא אוֹתָהּ שָׁנָה אֶת הַעֹמֶר מִגְּגוֹת צְרִיפִים, וּבִשְׁאָר הַשָּׁנִים מְצוּיוֹת הַעֹמֶר לְהָבִיא מִן הַקָּרוֹב לִירוּשָׁלַיִם כְּדִכְתִיב (ויקרא כג) כַּרְמֶל הַקָּרִיבוּ שֶׁיִּהְיֶה הַזֶּרַע לֵח וְהַקֶּר מְלֵא מִמֶּנּוּ; וְכִשֶּׁהוּא בָּא מֵרָחוֹק מִתְיַבֵּשׁ וּמִתְעָרֵב וְאֵין כָּר הַשִּׁבֹּלֶת מְלֵא מִן הַגַּרְעִינִין: לְשׁוֹן סוּרִסִי. קָרוֹב הוּא לִלְשׁוֹן אֲרַמִּי, וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁזֶּה לְשׁוֹן גְּמָרָא יְרוּשַׁלְמִי, וְאָמוּת הָעוֹלָם קוֹרִין אוֹתוֹ לינג"א שוורי"א: **או'** לְשׁוֹן יָנִי. שֶׁהָיוּ קְרוֹבִין לְאֶרֶץ יָוָן, וּלְשׁוֹן יָוָן נָפָה מְזֻהָּה וְהָיָה לוֹ לִכְתֹּב: מֵאי דִּכְתִיב. לֹא גָּרַס אֶלָּא ר"ש מַקְרֵא זֶה עַל עַצְמוֹ וְאָמַר שֶׁעָלַיי לְעוֹלָם את עֵינִי בִּבְנֵי יוֹתֵר מִן הַכֹּל: עִוָּלָה. מְגִלָּה את עֵינִי: לְנַפְשִׁי. עַל נַפְשִׁי מִפְּנֵי קוֹרוֹתַי: מִסְּפַר קוֹמִי. שֶׁעָרוּ שֶׁלָּקָנִי וּמִנִּיתִי בְּלוֹרִית מֵאַחוֹרַיי: מִדִּבְרֵי הָאֲמוֹרִי. שֶׁהֵן מְנַיְחִין בְּלוֹרִית לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים: גִּנְזֵי סֵפֶר תּוֹרָה. שֶׁהָיָה בְּעֵל כְּרְחוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁמּוֹעִזָּה הַרְבֵּה, וְסִדּוּרוֹת בְּפִיו כַּאֲשֶׁר בְּסֵפֶר כִּדְאָמַר בְּסַנְהֶדְרִין (קף סת) הַרְבֵּה תּוֹרָה לְמַדְתִּי מִרַבּוֹתַי, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֲנִי שׁוֹנֶה שִׁלְשִׁלֹת אֲלָפִים הֲלָכוֹת בְּנִטִּיעוֹת קְשׁוּאִין וְשִׁלְשׁ מֵאוֹת בְּבֶהֱרַת עַזָּה: עֲצָה וּמְשֻׁכָּנָה. שֶׁהָיָה וְזוֹרֵר בְּדִבְרוֹת הַבָּאִין עַזָּה: עֲצָה וּמְשֻׁכָּנָה. שֶׁהָיָה וְזוֹרֵר בַּהֲלָכוֹת וּבָקִי בַּהֲלָכוֹת וּבַתְּשׁוּבַת הַאֶפִּיקוֹרְסִים וּלְהָבִין בְּרַמְזֵיהֶם כִּדְאָמְרִי' בפ"ק דְּחֲגִיגָה (קף ה:) כִּי נַח נַפְשֵׁיהּ אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן מַאי תְּהֵי עָלַן מִמִּינִים, אָמַר לָהֶן אַבְדָה עֵצָה מִבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִסְרְחָה חָכְמָה שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים: וְרוֹעֵי תּוֹרָה. עֹמֶק סְבָרָא וְלִסְמוֹךְ טַעֲמֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה עַל הַלָּכוֹת וְאַגָּדוֹת: הַמִּשְׁתַּנִּים בְּמִקְרָאוֹת וְאַחֲרִיתוֹת הַיִּתְרוֹת וּלְשׁוֹנוֹת מִדְרָשׁוֹת הַמִּקְרָאוֹת: רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. עֶשְׂרִים מְעֻשָּׂרִין כָּל שֶׁכֵּן: תַּרְיסָר אַלְפֵי עֶגְלֵי הָוֵה דְּהָוֵה דְּאָמְרִי' (שבת קף מ:) אֲנָא. שֶׁאֲנִי

אוֹלָא וְדַלְדְּלָה, וְאֵין שׁוֹאֵל וְאֵין מְבַקֵּשׁ, עַל מִי יֵשׁ לְהִשָּׁעֵן עַל אֲבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. בְּעָקְבוֹת מְשִׁיחָא, חוּצְפָּא יִסְגֵּא וְיוֹקֶר יַאֲמִיר. הַגֶּפֶן תִּתֵּן פִּרְיָהּ וְהַיַּיִן בְּיוֹקֶר, וּמַלְכוּת תֵּהָפֵךְ לְמִינוּת וְאֵין תּוֹכָחָה. בֵּית וַעַד יִהְיֶה לְזוֹנוֹת, וְהַגָּלִיל יֶחֱרַב, וְהַגַּבְלָן יֹאשׁוּם, וְאַנְשֵׁי הַגְּבוּל יְסוֹבְבוּ מֵעִיר לְעִיר וְלֹא יְחוֹנְנוּ, וְחָכְמוֹת סוֹפְרִים תִּסָּרַח, וְיִרְאֵי חֵטְא יִמָּאֲסוּ, וְהָאֱמֶת תִּהְיֶה נֶעְדֶּרֶת. נְעָרִים פְּנֵי זְקֵנִים יַלְבִּינוּ, זְקֵנִים יַעַמְדוּ מִפְּנֵי קְטַנִּים, בֵּן מְנַוֵּול אָב, בַּת קָמָה בְּאִמָּהּ, כַּלָּה בְּחָמֹתָהּ, אֹיְבֵי אִישׁ אַנְשֵׁי בֵיתוֹ, פְּנֵי הַדּוֹר כִּפְנֵי הַכֶּלֶב, הַבֵּן אֵינוֹ מִתְבַּיֵּשׁ מֵאָבִיו, וְעַל מִי יֵשׁ לָנוּ לְהִשָּׁעֵן עַל אֲבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם: **(גמ')** אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁל מֶלַח וְגַפְרִית, אֲבָל שֶׁל חֶרֶס וְשֶׁל זְכוּכִית מוּתָּר. וּשְׁמוּאֵל אוֹמֵר: אַף שֶׁל חֶרֶס וְשֶׁל זְכוּכִית אָסוּר, וְלֹא אָמְרוּ אֶלָּא חִילַת מוּתָּר. וְלוֹי אָמַר: אַף שֶׁל קָנִים וְשֶׁל חִילַת אָסוּר. וְכֵן תָּנֵי לֵוִי בְּמַתְנִיתִיתָא: אַף שֶׁל קָנִים וְשֶׁל חִילַת אָסוּר: וְעַל הָאִירוּס: מַאי "אִירוּס"? אָמַר ר' אֶלְעָזָר: טַבְלָא דְּחַד פּוּמָא. רַבָּה בַּר הוֹנָא, עֲבַד לֵיהּ לְבֵריהּ מְנַבּוּרָא. אָתָא אֲבוּהּ, חַבְרֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: מִיחֲלַף בַּטַבְלָא דְּחַד פּוּמָא, זִיל עֲבֵיד לֵיהּ אִפּוּמָא דַּהֲצָבָא אוֹ אִפּוּמָא דְּקִפְזָא: בַּפּוּלְמוּס שֶׁל מִטְּטוּם גְּזָרוּ עַל עֲטָרוֹת כְּלָּה וכו': מַאי "עֲטָרוֹת כְּלּוֹת"? אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר ר' יוֹחָנָן: עִיר, שֶׁל זָהָב. תָּנֵיא נָמֵי הָכִי: אֵיזוֹהִי עֲטָרוֹת כַּלּוֹת? עִיר שֶׁל זָהָב, אֲבָל עוֹשָׂה אוֹתָהּ כִּיפָּה שֶׁל מִילָה. תָּנָא: אַף עַל חוֹפַּת חֲתָנִים גָּזְרוּ. מַאי "חוֹפַּת חֲתָנִים"? זְהוּרִית הַמְּחוֹבֶרֶת. תָּנֵיא נָמֵי הָכִי: אֵלּוּ הֵן חוֹפַּת חֲתָנִים, זְהוּרִית הַמְּחוֹבֶרֶת, אֲבָל עוֹשֶׂה פַּפִּירִית וְתוֹלֶה בָּהּ כַּמָּה שֶׁיִּרְצֶה: שֶׁלֹּא יִלְמַד אֶת בָּנָיו יְוָנִית: תָּנוּ רַבָּנָן, כְּשֶׁצָּרוּ מַלְכֵי בֵּית חַשְׁמוֹנַאי זֶה עַל זֶה הָיָה הוֹרְקָנוֹס מִבַּחוּץ וְאַרִיסְטוֹבּוּלוּס מִבִּפְנִים. בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ מְשַׁלְשְׁלִין דִּינָרִים בְּקוּפָּה, וּמַעֲלִין לָהֶן תְּמִידִים. הָיָה שָׁם זָקֵן אֶחָד שֶׁהָיָה מֵבִיר בְּחָכְמַת יְוָנִית, לָעַז לָהֶם בְּחָכְמַת יְוָנִית, אָמַר לָהֶן: כָּל זְמַן שֶׁעוֹסְקִים בַּעֲבוֹדָה אֵין נִמְסָרִין בְּיֶדְכֶם. לְמָחָר, שִׁלְשְׁלוּ לָהֶם דִּינָרִים בְּקוּפָּה וְהֶעֱלוּ לָהֶם חֲזִיר. בֵּינָיִם שֶׁהִגִּיעַ לַחֲצִי חוֹמָה, נָעַץ צִפְרְנָיו, נִזְדַּעְזְעָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה. אוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ: אָרוּר אָדָם שֶׁיְּגַדֵּל חֲזִירִים, וְאָרוּר אָדָם שֶׁיְּלַמֵּד לִבְנוֹ חָכְמַת יְוָנִית. וְעַל אוֹתָהּ שָׁנָה שָׁנִינוּ: מַעֲשֶׂה וּבָא עוֹמֶר מִגְּגוֹת צְרִיפִים, וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם מִמְּקֹעֶת עֵין סוֹבֶר, אִינִי? וְהָאָמַר רַבִּי: בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְשׁוֹן סוּרְסִי לְמָה? אֶלָּא, אִי לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ אִי לְשׁוֹן יְוָנִית. וְאָמַר רַב יוֹסֵף בְּבָבֶל לְשׁוֹן אֲרַמִּי לְמָה? אֶלָּא, אוֹ לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ אוֹ לְשׁוֹן פָּרְסִי. לְשׁוֹן יְוָנִית לְחוּד. וְחָכְמַת יְוָנִית לְחוּד. מִי אָמְרִינַן? וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַאי דִּכְתִיב "עֵינִי עוֹלָלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי"? אֲלַף לְיָלְדֵי הָיוּ בְּבֵית אַבָּא, חֲמֵשׁ מֵאוֹת לָמְדוּ תּוֹרָה, וְחָמֵשׁ מֵאוֹת לָמְדוּ חָכְמַת יְוָנִית, וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר מֵהֶן אֶלָּא אֲנִי כָּאן, וְכֶן, אֲחִי אַבָּא בְּעָכְּיָא. שֶׁאנִי שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל, דִּכְתַנְיָא לַמַּלְכוּת הוּז, דְּתַנְיָא מְסַפֵּר קוֹמִי, הֲרֵי זֶה מְדַרְדֵּי הָאֱמוֹרִי. אַבְטוֹלוֹס בֶּן רַאובֵן הִתִּירוּ לוֹ לְסַפֵּר קוֹמִי, שֶׁהוּא קָרוֹב לַמַּלְכוּת. שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל הִתִּירוּ לָהֶן חָכְמַת יְוָנִית מִפְּנֵי שֶׁקְּרוֹבִין לַמַּלְכוּת: בְּפוּלְמוּס הָאַחֲרוֹן גָּזְרוּ שֶׁלֹּא תְּצֵא כַּלָּה בְּאַפִּרְיוֹן וכו': מַאי טַעֲמָא? מִשּׁוּם צְנִיעוּתָא: מִשְּׁמֵת רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן גַּמְלִיאֵל: תָּנוּ רַבָּנָן: מִשְּׁמֵת ר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מִשְּׁמֵת ר' יְהוֹשֻׁעַ בְּטֵלָה עֲצָה וּמִחְשָׁבָה. מִשְּׁמֵת ר' עֲקִיבָא בְּטֵלוּ זְרוֹעֵי תּוֹרָה וְנִסְתַּתְּמוּ מְעָרוֹת הַחָכְמָה. מִשְּׁמֵת ר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בְּטֵלוּ עֲטָרוֹת חָכְמָה, שֶׁעֲטָרַת חֲכָמִים עֲשָׂרָה". מִשְּׁמֵת ר' חָנִינָא בֶּן דּוֹסָא בְּטֵלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה. מִשְּׁמֵת אַבָּא יוֹסֵי בֶּן קְטוֹנְתָּא בְּטֵלוּ חֲסִידִים, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אַבָּא יוֹסֵי בֶּן קְטוֹנְתָּא? שֶׁהָיָה מְקַטְנֵּי חֲסִידִים. מִשְּׁמֵת בֶּן עַזַּאי בְּטֵלוּ הַשְׁקוּדִין. מִשְּׁמֵת בֶּן זוֹמָא בְּטֵלוּ הַדְּרָשָׁנִין. מִשְּׁמֵת רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל עָלָה גּוֹבַאי וְרִבּוּי צָרוֹת. מִשְּׁמֵת רַבִּי הוּכְפְּלוּ צָרוֹת: מִשְּׁמֵת רַבִּי בְּטֵלָה עֲנָוָה וְיִרְאַת חֵטְא. דְּאָמַר רַב יוֹסֵף לְתַנְּאֵי עֲנָוָה, דְּאִיבָּא אֲנָא. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְתַנָּא: לֹא תִּיתְנֵי יִרְאַת חֵטְא, דְּאִיבָּא אֲנָא:

הַדְרָן עֲלָךְ עֶגְלָה עֲרוּפָה וְכוּ'
וְלִקְיָא לָהּ מַסֶּכֶת סוֹטָה

משנה **המביא גט ממדינת הים** — כל חוצה לארץ קרי ליה מדינת הים, בר מבבל, כדאמר לקמן (ג,א). **צריך** — השליח המביאו לומר כו'. ושעמא מפרש בגמרא. ושליח זה, הבעל עשאו שליח להולכה. **ריקם וחנר** — תרגום של "בין קדש ובין ברד" מתרגמינן: בין רקם לחגר (בראשית טז). **אפילו מכפר לודים** — שהיא מחרצה לארץ. **ללוד** — שהיא סמוכה לה, והיא מארץ ישראל. ובגמרא מפרש מאי מוספי אתנא קמא דרישא. **והמוליך** — מארץ ישראל למדינת הים. **מתגמונית להגמונית** — בגמרא מפרש: עיר אחת שהיו בה שני הגמונים, ומקפידין זה על זה שלא יהו בני הגמונית זו נבנסים לחברתה. **רבי יהודה אומר מרקם למזרח** — מרקם עד סוף העולם למזרחו — הוי מדינת הים. **ורקם** — עצמה נדונית במזרח העולם, ולא בארץ ישראל, והמביא מרקם צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם". וכן כולם, רקם למזרחו של ארץ ישראל וחוצה לה, ואשקלון לדרומה, ועכו לצפונה. אבל מערב של ארץ ישראל — אין צריך גבול, שהים הגדול גבולה, כדכתיב (במדבר לד) "וגבול ים והיה לכם הים הגדול". **אם יש עליו עוררים** — שהבעל מערער שהוא מזויף. **יתקיים בחותמיו** — ואם יעידו העדים על חתימת דיידהם, או עדים אחרים יכירו חתימתם — כשר. ואם אין עליו עוררים — מסתמא כשר, דהא בקיאין לשמה, ועדים מצויין תמיד לקיימו, דדאמרינן בגמרא: בתי דיינין קבועין. לפי



גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם". רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף הַמֵּבִיא מִן הָרֶקֶם וּמִן הַחָגָר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֲפִילּוּ מִכְּפַר לוּדִים לְלוֹד. וְהַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם" אֶלָּא הַמֵּבִיא מִמְּדִינַת הַיָּם. וְהַמּוֹלִיךְ. וְהַמֵּבִיא מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בִּמְדִינַת הַיָּם, צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם". רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֲפִילּוּ מֵהֶגְמוֹנְיָא לְהֶגְמוֹנְיָא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מֵרֶקֶם לַמִּזְרָח, וְרֶקֶם - לַמִּזְרָח; מֵאַשְׁקְלוֹן לַדָּרוֹם, וְאַשְׁקְלוֹן - לַדָּרוֹם; מֵעַכּוֹ לַצָּפוֹן, וְעַכּוֹ - לַצָּפוֹן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: עַכּוֹ - כְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְגִיטִּין. הַמֵּבִיא גֵּט בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם". וְאִם יֵשׁ עָלָיו עוֹרְרִים יִתְקַיֵּם בְּחוֹתְמָיו. **גמרא** מַאי טַעֲמָא רַבָּה אָמַר: לפי

המביא גט – אף על גב דלשאר שטרות פעמים נמי קרי גט, כדתנן ב"התשולח" (גיטין ל"ב,ב): אין עדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם, ואיירי בכל שטרות. ובפרק "התקבל" (שם סד,א) נמי תניא: וכן לגיטין, ומפרש התם: גיטי ממון. מכל מקום לא הוצרך לפרש כאן גט אשה, משום דברוב מקומות היכא דקתני "גט" סתם – איירי בגט אשה. ומה שנוהגים לכתוב שתים עשרה שורות בגט אומר רבינו תם: משום ד"גט" גימטריא שתים עשרה. ורבינו יצחק שמע בשם רב האי גאון, ובשם רבינו סעדיה: משום דכתיב "ספר כריתות" – כשיעור שתים עשרה שיטין המפסיקין בין ארבעה חומשי ספר תורה, כדאמר בבבא בתרא (יג,ב) שצריך להניח ארבעה שיטין בין כל ספר וספר. והפסק שבין "וידבר" למשנה תורה – לא חשיב, שאינו אלא חתר ושונה מה שלמעלה.

ממדינת הים – הא דלא נקט "דמביא גט מחוץ לארץ" בדקתני בגמרא (גיטין ז,ב): דמביא גט בספינה כמביא בחוצה לארץ – משום ד"בחוצה לארץ" הוה משמע כל חוצה לארץ, אפילו רקם וחגר – להכי נקט "ממדינת הים", דמשמע רחוק, כמו (יבמות פז,ב): האשה שהלך בעלה למדינת הים, וכמו (שבועות מא,ב): פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים, לאפוקי רקם וחגר דפליג בהו רבן גמליאל.

אף המביא מרקם – נמשמע דברקם דרין בה ישראל. והא דתנן בפרק "דם הנדה" (נדה נו,ב): כל הכתבים הבאין מרקם טהורין, ורבי יהודה מטמא, מפני שהן גרים וטוענין – היינו משום דכתבים הנמצאין שם דגרים הם, דישראל מצניעין בתמיהין. ורבי יהודה מטמא – נראה לו דאותם שנתגיירו תורת גרים הם גרים וטוענין, ולעולם ישראל נמי דרים בה. **מכפר** לודים ללוד – אומר רבינו יצחק: שהזכיר לוד, לאשמועינן אף על פי שהיתה נקראת כפר לודים על שם בני לודים שהיו מצויים בה תמיד – אפילו הכי צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם" ולא חשיב כלוד עצמה. ורבינו מאיר פירש: דרבי אליעזר הזכיר שם עירו, דראמרינן (סנהדרין לב,ב): אחר רבי אליעזר ללוד. ואין נראה לרבינו יצחק דכל שכן שלא היה צריך לחזיר, כי היכי דלא נקט חוצה קמא ממדינת הים לארץ ישראל, דפשיטא היא דבארץ ישראל קאי. **ואשקלון** דדרום – הקשה רבינו תם: דאשקלון מארץ ישראל היא, דכתיב ביהושע (יג) "זאת הארץ הנשארת וגו' האשדודי והאשקלוני", וכתיב "תפילה לישראל לנחלה כאשר צויתיך" ואחר כך לבדוח, כדכתיב בשופטים (א) "וילכוד יהודה את עזה... ואת אשקלון ואת גבולה". ואמר רבינו תם: דעולי בבל לא בבשוה, כדאמר בפרק קמא דחולין (ז,א) גבי בית שאן: דרמה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל, ולכך אין תלמידי חכמים מצויין שם, ואין בתי דינין קבועין שם. אבל קשה: דרקם וחגר משמע הכא דהוו חרבה לארץ, וכתיב ביהושע (ב) "וידקדוש את קדש... בהר נפתלי". וליכא למימר דלא בבשוה עולי בבל, דבספרי בפרשת "והיה עקב" חשיב רקם וחגר בהדי כרכים שכבשו עולי בבל! ויש לומר: דתרי רקם וחגר הוו, ואותו רקם וחגר דכתיב גבי אברהם "וישב בין קדש ובין שור" (בראשית ב) מתרגמינן: בין רקם ובין חגרא – בארצו של אבימלך מלך פלשתים. ואותו היה בארץ ישראל, דמסתמא דאברהם ויצחק היו דרין בארץ ישראל. וביהושע נמי משמע דפלשתים מארץ ישראל. ואותו רקם וחגר היה במערבה של ארץ ישראל, דפלשתים במערבו, דהם פלשתים הוא גבול מערב של ארץ ישראל. ורקם וחגר דמתניתין היה במזרח, כדאמרינן "רקם במזרח". ועכו, אף על גב דכבשוהו עולי בבל, כדאמר בסוף תרומות (קיב,א): רבי אבא הוה מנשק ביפי דעכו, ובפרק "מי שאחזו" (גיטין ע,ב) פריך: למימרא דעכו לאו מארץ ישראל הוה? הא כי הוו מפטרי רבנן מהדדי בעכו הוו מפטרי מהדדי, לפי שאסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ! אמר רבינו תם: דלא קשה מידי, דעכו היתה חציה בארץ וחציה בחוצה לארץ כדמוכח בירושלמי, והכא מיירי באותו צד שבחוצה לארץ. והא דלא משני נמי ב"מי שאחזו" (שם) מתניתין ד"אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום" והגיעו לעכו וחזר – ביטל תנאו, היינו לאותו צד שבחוצה לארץ – היינו משום דבירושא מארץ ישראל פוגע תחילה באותו צד של ארץ ישראל, "והגיע לעכו" – משמע לתחילת עכו. אך קשה לרבינו יצחק: דאמר לקמן (ו,ב): נכנס לפנין רבי אלעא. אמר ליה: הלא כפר סיסאי מובלע בתחום ארץ ישראל, וקרובה לציפורי יותר מעכו. ומה בכך? מכל מקום עכו עדיפא, אף על פי שהיא רחוקה מציפורי – שהיא עצמה חציה מארץ ישראל! ועוד: היכי דייק לקמן (ח,א) דמובר עבדו לסוריא יצא לחירות, מדתנן: עכו בארץ ישראל לגיטין, לגיטין – אין, לעבדים – לא. כל שכן סוריא, דמרחקא טובא? אדרבה, סוריא עדיפא, כיון דמתני' איירי בצד של חוצה לארץ, דקסבר: כיבוש יחיד שמיה כיבוש, והויא היא עצמה ארץ ישראל! דלהכי מיבעיא ליה אי היה במובר עבדו לארץ ישראל – כיון דשמיה כיבוש, או דלמא כיון דעפרה טמא – בחוצה לארץ דמי. ואמר רבינו יצחק: דאפילו בצד של ארץ ישראל צריך לומר "בפני נכתב" וכו', לפי שהוא בסוף הגבול, ורחוק מעיקר ישוב ארץ ישראל, ומופלג מן הישיבות ובתי דינים. וכן יש לתרץ גבי אשקלון, ובית רקם וחגר. והשתא פריך שפיר כפר סיסאי, דקרוב לציפורי, שהיתה עיקר ישוב ארץ ישראל טפי מעכו דרחוק מעיקר ישוב ארץ ישראל. אף על גב דעכו היא עצמה בארץ ישראל וכפר סיסאי הוא חוצה לארץ – מכל מקום פשוט שפיר, כיון דקים ליה דמובלעת מהני כאילו היא ממש מארץ ישראל, כרבן גמליאל דאמר: מובלעות שכיחי וגמירי. ואם תאמר: דאמר בירושלמי: המוכר עבדו לעכו – יצא לחירות, דבר שמעון אביו דרבי יודן אומר: אפילו מעכו לעכו, וכיון דאפילו באותו צד שבארץ ישראל יצא לחירות – אם כן מעכו לעכו אמאי יצא לחירות, כיון דחשיב כחוצה לארץ? יש לומר: דנהי דחשיב כחוצה לארץ לגבי עיקר ישוב ארץ ישראל, לגבי חוצה לארץ – מיהא חשיב כארץ ישראל.

ואם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו – אבל כל זמן דלא אתי בעל ומערער – נישאת על פי הגט, ולא טענינן מזויף. דמשום עיגונא אקילו בה רבנן. אבל בממון – טענינן מזויף לנפרע שלא בפניו, ומיתומים ומלקוחות. דאם לא כן – לא שבקת חיי לכל בריה, שיוכל כל אדם לכתוב שטר מלוה, ולהחתים עדים מעצמו, ולטרוף שלא בפניו מיתומים ומלקוחות. ומיהו: מזה אין להוכיח, דאפילו לא טענינן להו מזויף – טענינן להו פרוע, כיון דהוא עצמו הוי מהימן לומר: פרוע, מיגו דאי בעי אמר: מזויף. דקיימא לן כמאן דאמר בפרק "המוכר את הבית" (בבא בתרא ע,ב) גבי שטר כיס היידע על היתומים – דנשבע וגובה מחצה, אבל פלגא דפקדון טענינן להו "פרוע הוא לך" אף על גב דלא טענינן להו נאנסו, משום דאביהם היה נאמן לומר "החזרתיו לך" במיגו דנאנסו. אבל יש להוכיח דטענינן להו מזויף, דאם לא כן – כל אחד יכתוב שטר מכר או שטר מתנה, ויחתום עדים ויגבה שלא בפניו מיתומים ומלקוחות, דהשתא אף שייך לומר "פרעתי". ועוד יש לדקדק מסוף פרק "גט פשוט" (שם קעד,ב) דטענינן ליתמי מזויף. דאמר רב הונא: שביב מרע שהקדיש לו נכסיו, ואמר "מנה לפלוני בידי" – נאמן, חזקה אין אדם עושה קנוניא על החקדש. ופריך: וכי אדם עושה קנוניא על בניו? דרב ושמואל דאמרי תרוייהו: שביב מרע שאמר "מנה לפלוני בידי", אמר "תנו" – נותנין, לא אמר "תנו" – אין נותנין. ומסיק דרב הונא אירי בשטר מקויים, ורב ושמואל דבנקיט שטר שאינו מקויים; אמר "תנו" – קיימיה לשטרא, לא אמר "תנו" – לא קיימיה לשטרא. פירוש: דשמא שלא להשביע את בניו אמר כן. ואי לא טענינן מזויף ליתומים מכל מקום יגבה, דהא נקיט שטרא! ואין לומר דטענינן פרוע – דהא רב

תוספות

רש"י

אית ליה: מודה בשטר שכתבו – אין צריך לקיימו. ואם תאמר: בפרק קמא דבבא מציעא (יג,א) פליגי רבי מאיר ורבנן במצא שטר שאין בו אחריות, דרבנן אמרי: לא יחזיר, ורבי מאיר סבר: יחזיר. ומוקי לה שמואל: בשאין חייב מודה, ויחזיר לרבי מאיר לצור על פי צלוחיתו. והשתא לרבנן אמאי לא יחזיר? הא ליכא למיחש למידי, דאי מקיים ליה – הדין עמו, ואם לא מקיים ליה – אם כן מה מפסיד אי מהדר ליה?

אלא ודאי חיישינן שמא יוציא שלא בפניו, ולא נטען מזויף הוא! ויש לומר: דעל כרחך אין הטעם בשביל כך, דאפשי נטען להו פרוע הוא, דהא שמואל סבירא ליה בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קנד,ב) בהדיא, אליבא דרבי מאיר: מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, והיה נאמן לומר אביהן דפרוע הוא, מיגו דאי בעי אמר מזויף הוא. אף על גב דלדידהו לא טענינן מזויף וליכא מיגו – מכל מקום כיון דלאביהן יש מיגו – טענינן להו שפיר פרוע הוא, דקימא לן כמאן דאמר בסוף פרק "המוכר את הבית" (שם ע,ב) דנשבע וגובה מחצה גבי שטר כיס. אלא היינו טעמא דלא יחזיר – כיון דאיתרע בנפילתו, ולזה טוען מזויף הוא – אין לגבות מן הדין אפילו ימצא עדי קיום, דחיישינן שמא זיופי זייף וחתים, כי היכא ד"גט פשוט" (שם קסז,א) דאמר ידיה אזרוקא, וכן משמע התם לשון הקונטרס. אבל אי ליכא לזה קמן, והמילה מצא עדי קיום – מחזירים לו. ואי הדר אתי לזה וטען מזויף הוא – נראה דהו לא מהימן, כיון דהחזוק בהיתר.

לפי שאין בקיאין לשמה – ואם תאמר: מאי שנא לשמה דאין בקיאין משאר הלכות גיטין, כגון מחובר, ושינה שמו ושמה, ונבהב ביום ונחתם בלילה? ואין לומר דנקט לשמה דשכיח טפי, דמשכח גט ששמו כשמו ושמה כשמה ומשדר לה, וגם הסופר שרגיל לכתוב טופסי גיטין אגב שיטפיה מישתלי וכתב שמו ושמה, והוא הדין שאר הלכות גיטין – זה אינו, דהא אמר לקמן (ט,ב); בשלשה דרכים שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים. ופריך: והא איכא לשמה! בשלמא לרבה – היינו מוליך ומביא, אלא לרבא קשיא! ותו: בין לרבה בין לרבא, הא איכא מחובר! אלמא: לרבה דוקא נקט לשמה בבלל מוליך ומביא, ולא נקט מחובר! ומפרש רבינו חם: דבבל הלכות גיטין בקיאין, אלא דהך דרשה ד"וכתב לה" – לשמה, אינה נראית להם עיקר דרשה. ואין בקיאין – פירוש: אין חוששין לדרשה דלשמה, ו"לאחר שלמדך" דלקמן – פירוש: לאחר שקיבלוה. והא דפירש הקונטרס דממילא שיילינן ליה אי הוה לשמה, ואמר: אין – אין נראה, דלא משתמיט בשום דוכתא שיהא צריך לישאל. ועוד, דאם בן לימא: איכא בניינהו אם צריך לישאל! ואומר רבינו יצחק: דסתמא לשמה קא משהדי, כדפירש בקונטרס נמי בסמוך. והא דאמר לקמן "מי קתני בפני נבהב ובפני נחתם לשמה", נהי דסתמא לשמה משמע, מכל מקום בין דעיקר תקנה משום לשמה הוא – הוה ליה למימר בהדיא.

לפי שאין בקיאין לשמה – קשה: דלקמן (ה,א) תניא: הוא עצמו שהביא גיטו – אינו צריך שיאמר "בפני נבהב ובפני נחתם". מאי שנא הוא משלחו אי חיישינן שמא לא נעשה לשמה? ושעמא דאמר לקמן: מינקט נקט ליה בידיה ואידהו מערער עלויה – למה לא יערער אם מתחילה לא ידע דבעי לשמה, והשתא ידע? ואומר רבינו יצחק: דמסקינן בסמוך דרוב בקיאין הן, וסתם ספרי גמירי, וליכא אלא לעז בעלמא, דמסתמא שלא כדין יערער. והכא שמביאו הבעל בעצמו – ליכא למיחש אפילו ללעז, דתו לא מערער, כדאמר בסמוך: מנקט נקיט בידיה וכו'.

מאי בינייהו – לא מצי למימר מוליך אינו בניינהו, דלרבה נמי לרבנן בתראי במוליך צריך לומר "בפני נכהב ובפני נחתם", דזוזרנן מוליך אטו מביא. ולתנא קמא נמי, הלכתא כרבה דאמר "איבא בניינהו מדמוזף למדינה בארץ ישראל". והא דלא קאמר גט מקיים איבא בניינהו – משום דהוי בכלל דאתיה בי תרי, דדמי למקיים. **דאתיה** בי תרי – פירש הקונטרס: למאן דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו – אלו יקיימוהו. וקשה: דאטו בכיפא תלו להו, שיהו מזומנין לקיימו כשיבא הבעל ויערער? ועוד: דלמה לי דאתיה בי תרי? כך שוים שנים מן השוק שמכירין דחתימת העדים! ומפרש רבינו יצחק בן אברהם: דאתיה בי תרי דאמרי שהבעל שלחם, דהו לא מהימן לומר "לא שלחתים", דהכי אמר לקמן (ה,א): שנים – אין צריכין לומר "בפני נבהב" וכו', ומה אילו יאמרו "בפנינו גירשה", מי לא מהימני? ולהאי לא חיישינן שמא החתים במזיד עדים פסולין, דמסתמא כיון דשלח לה גט – בדין עשאו, דאינו חשוד להכשילה.

ליבעי תרי – אבתי לא ידע הא דפרישית, דלא הוי טעמא אלא משום לעז על לבסוף. **מידי** דהוה אבל עדיות שבתורה – בדלי"ת גרסינן, כגון עדות יחד ממונות ודיני נפשות. ואית דגריס עדיות בריי"ש. ולא נהירא, דאם כן – מאי משני: עד אחד נאמן באיסורין? מה לו להזכיר איסורין? הא ערוה נמי איסור הוא. ודכי הוה ליה למימר: לא דמי לשאר עריות. והוה ליה ליתן טעם! ומיהו יש לומר דהכי קאמר: עד אחד נאמן באיסורין להתיר. והא דבעי תרי – הני מילי לאסור, דחד לאו בר מצייה. אבל הא דקאמר על עריות – לא אתי שפיר, דמאי כל עיקר דבר שבערוה אין פחות משנים – וזו באשת איש, בגיטין ובקידושין חנות דאשת איש לאוסרה על בעלה. **עד** אחד נאמן באיסורין – פירש הקונטרס: שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד על הפרשת תרומה שהחזיר ניקור הגיד וחלב. ולא היה לו להזכיר הפרשת תרומה ושחיטה, דבהנהו נאמן אף על גב דאיתחזק איסורא, משום דביד לתקנם, כמו שפירש הקונטרס בסמוך, והכי אמר ב"האשה רבה" (יבמות פח,א). ושחיטה, אף על גב דהשתא אין בידו לשחוט – מעיקרא היה בידו לשחוט. דאם לא כן – אמאי מהימן, כיון דאיתחזק איסורא? דלא מצינו בשום מקום שיצטרך לגדול אחד עומד על גביו, ומעשים בכל יום דמהימן, אף על גב דלא שייך רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן, כגון שנחתך כל הראש ואין בית השחיטה ניכר. ומה שאנו סומכין על הנשים בשחיטה, אף על פי שאין ידעות הלכות שחיטה – כיון שבידה ללמוד לשחוט, או להשכיר אחרים ששחטו לה – בבידה דמי. ואם תאמר: ומנא לן דעד אחד נאמן באיסורין? ויש לומר: דלילפינן מנדה, דדרשינן בפרק "המדיר" (כתובות עב,א): "ויספרו לה" – לעצמה. ואם תאמר: אם כן אפילו איתחזק איסורא! ויש לומר: דאינה בחזקת שתהא רואה כל שעה, וכשעברו שבעה – טהורה ממילא, ולא איתחזק איסורא, וגם בידה לבטל. **עד** אחד נאמן באיסורין – הקשה רבינו חם: מה תשובה היא זאת? עיקר הגט יהיה, שצריך לחותמו בשנים! ותירץ דהכי קאמר: דעד אחד נאמן באיסורין בכהאי גוונא, שעיקר הגט נעשה בבר, ושוב אין צריך אלא גילוי מילתא, לידע אם לשמה נכתב. **הוי** דבר שבערוה – האי דנקט דבר שבערוה – אומר רבינו יצחק: משום דב"האשה רבה" (יבמות פח,א) בשאר איסורין, כגון טבל וקונמות ונקמות מספקא לן אי מהימן, אפילו איתחזק איסורא ולאו בידו, או לא. ואם תאמר: אי עד אחד נאמן בשאר איסורין, אפילו איתחזק איסורא ולאו בידו, אמאי איצטריך "ויספרו לה" לעצמה? ויש לומר: דסלקא דעתך דחשיב כמו דבר שבערוה. **סתם** ספרי דדייני מיגמר גמירי – והוי כמו מיעוטא דמיעוטא, דלא חיישינן אפילו לרבי מאיר.

ורבנן הוא דאצרוך – פירש בקונטרס: משום דאיכא דאשכח כתוב ועומד, כגון שנכתב לשם אחד מבני עירו ששמו כשמו ונמלך מלגרש. ולקשה: דבדוהוקן שני יוסף בן שמעון אפילו

לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ; רָבָא אָמַר: לְפִי שֶׁאֵין עֵדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, דְּאָתְיוּהוּ בֵּי תְּרֵי, אִי נַמִי, מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִי נַמִי, בְּאוֹתָהּ מְדִינָה בְּמְדִינַת הַיָּם. וְלִרָבָה, דַּאֲמַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ - לִיבְּעֵי תְּרֵי, מִידֵּי דַּהֲוָה אֲבָל עֵדִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה! - עַד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִיסּוּרִין. - אֵימוֹר דְּאָמְרִינַן עַד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִיסּוּרִין - כְּגוֹן חֲתִיכָה סָפֵק שֶׁל חֵלֶב סָפֵק שֶׁל שׁוּמָּן, דְּלָא אִיתַּחְזַק אִיסּוּרָא, אֲבָל הָכָא דְּאִיתַּחְזַק אִיסּוּרָא דְּאֵשֶׁת אִישׁ - הֲוֵי דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה, וְאֵין דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם! - רוֹב בְּקִיאִין הֵן, וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי מֵאִיר דְּחַיֵּישׁ לְמִיעוּטָא, סָתָם סִפְרֵי דְּדַיְּינֵי מְגֻמָּרִי גְּמִירִי, וְרַבָּנָן הוּא דְּאַצְרוֹךְ, וְהָכָא משום

וכו', ומתניתין משום שערורא דזיוף הוא, הכא – לא צריך, דהא שביחי שיירתא. **מידי דהוה אכל עדיות שבתורה** – קושיא הוא. **ומשני: עד אחד נאמן באיסורין** – שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה, ועל השחיטה, ועל ניקור הגיד והחלב. **דלא איתחזק איסורא** – דחלב, בהך חתיכה איסורא גופא. **הכא איתחזק** – בהך איתיא איסור אשת איש. ומטבל ושחיטה לא גמרינן להו, כדאמרינן ביבמות (פח,א) דדחכם בידו לתקנן, לפיכך נאמן להעיד עליהן. **ואין דבר עירוה** – ראוי להתירו בפחות משנים. דליתי "דבר" "דבר" מממון, כתיב הכא "כי מצא בה ערות דבר" (דברים כד) וכתיב התם "על פי שנים עדים יקום דבר" (שם יט) במסכת סוטה (ג,ב). **ריב ישראל בקיאין הם** – ואין לחושדם. **ואפילו לרבי מאיר דחייש למיעוטא** – גבי קטן וקטנה אין חולצין ולא מייבמין, קטן – שמא ימצא סריס, קטנה – שמא תמצא אילונית בר', במסכת יבמות (קיט,א). **סתם ספרי דדייני** – סופרי הדיינים, שרגילין לכתוב כל שטרי גיטין. **מינמר גמירי** – דגט אשה בעי לשמה. **ורבנן הוא דאצריכו** – למיחש למלתא, משום דאיכא דאשכח כתוב ועומד, כגון שנכתב לשם אחד מבני עירו ששמו כשמו ונמלך מלגרש.

משום

משום עיגונא אקילו בה — להזמינה לשליח. **האי קולא היא** — בתמיה. **האי מצרכת תרי** — למימר לשמה, תו לא מצי בעל לערער. השתא אתי ומערער, ואוקי חד לבהדי חד. **ביון דאמר מר** — לקמן (ה,ב). **בפני כמה נוהנו** — שליח זה לאשתו ואומר בפניהם "בפני נחמד" — בפני שנים וכו'. **מעיקרא מידק דייק** — השליח כשמקבלו מיד הבעל, ויודע בו שברצון מגרשה, ולא יבא ויערער עוד. ואי נמי ערור — אינו נאמן, דוודאי דק במילתא שפיר. **נעשה כמי שנחקרה עידות בבית דין** — דלא חציף אינש לזיופי. **אתי למיגזייה** — דלא יאמר כולהו, ואמרינן לקמן (שם): כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין — הולד ממזר. **חדא מתלת** — תיבות, כגון "בפני נכתב לשמה". **גייז** — דזימנין דלא אמר אלא "בפני נכתב". **חדא מתרתי** — כגון בפני נכתב. **לא גייז** — וממילא שיילינן ליה אי נכתב לשמה, ואמר: אין. אי נמי, סתמא (לשמה) קא משמיה. ומיהו "בפני נכתב ובפני נחתם" — אצרכוה, דכתיבה וחתימה בעינן לשמה, וכיון דכל חדא מלתא באפי נפשה היא — לא גייז. **אם כן** — דטעמא משום קיום הוא, "בפני נכתב" למה ליה? **ורבא דרבין הוא** — דלא בעי למימר "נכתב". **אלא** — משום הכי אצרכוה. **דאם כן** — דלא אמר "נכתב". **אתי לאיחלופי כו'** — דמוכחא מילתא דלקיומי אתי, ומנאן דחזי סברי: כל שטרות נמי בחד מיקיימי, אי אתי חד סהדא ואמר: מכיר אני כתב ידי העדים. **התם** — גבי קיום שטרות — "ידעים אנו שזה כתב העדים" הוא דקאמרי. **הכא בפני קאמר** — ולא קא מוכחא מילתא. **הכא אשה מהימנא** — אם הביאה גט לחבירתה, ואמרה "בפני נכתב" — מהימנא, כדתנן בפרק שני (גיטין כג,ב): אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעליהן כו'. **בעל דבר** — אותו שמוציא השטר והשטר שלו. **הכא בעל דבר מהימן** — האשה עצמה מביאה את גיטה ממדינת הים בתורת שליחות, כגון דאמר לה בעלה: אל תתגרשי בו אלא בבית דין. ובלבד שתהא צריכה לומר "בפני נכתב ובפני נחתם" וכו' בפרק שני (שם). **אטו הכא כי אמר ידוע אני מי לא מהימן** — הואיל ולדידיה טעמא משום קיומא הוא, אי אמר: ידוע אני בחתימת כל העדים, מי לא מהימן? דמה לי "בפני" מה לי "ידוע אני"? וכיון דהכי הוא, אי לאו דמצרכינן נמי אכתיבה, דתידוי הכיר בין גיטין לשטרות — אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא, לקיימינהו בעד אחד. **מאן דאי תנא** — דמתניתין.

א

1 **מִשּׁוּם עִיגּוּנָא אַקִּילוּ בָּהּ רַבָּנַן.** - **הַאי קוֹלָא הוּא?** 2 **חוֹמְרָא הוּא, דְּאִי מְצַרְכַתְּ לֵיהּ תְּרֵי - לָא אָתֵי בַּעַל** 3 **מַעֲרַר וּפָסֵיל לֵיהּ; חַד - אָתֵי בַּעַל וּמְעָרַר וּפָסֵיל** 4 **לֵיהּ! - בֵּינַיִם דָּאֲמַר מָר: בִּפְנֵי כַּמָּה נוֹהֲנוֹ לָהּ? רַבִּי** 5 **יוֹחָנָן וְרַבִּי חֲנִינָא, חַד אָמַר: בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְחַד אָמַר:** 6 **בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה - מַעֲקָרָא מִידַּק דַּיֵּיק, וְלָא אָתֵי לְאוֹרוּעֵי** 7 **נַפְשַׁיהּ. וּלְרַבָּה דַּאֲמַר לְפִי שֶׁאֵין עֲדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ** 8 **- לֵיבְעֵי תְּרֵי, מִידֵּי דַּהֲוָה אֲקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא!** 9 **- עַד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִיסּוּרִין. - אֵימָא דְּאָמְרִינַן עַד** 10 **אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִיסּוּרִין, קָנוֹן חֲתִיכָה סָפֵק שֶׁל חֵלֶב סָפֵק** 11 **שֶׁל שׁוּמָּן, דְּלָא אִיתְּחַזַּק אִיסּוּרָא. אֲבָל הָכָא אִיתְּחַזַּק** 12 **אִיסּוּרָא דְּאִשָּׁה אִישׁ הֲוֵי דָּבָר שֶׁבְּעֶרְוָה, וְאֵין דָּבָר** 13 **שֶׁבְּעֶרְוָה פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם! - בְּרִין הוּא דְּבְקִיּוּם שְׁטָרוֹת** 14 **נְמִי לָא לִיבְעֵי, כְּדְרֵישׁ לָקִישׁ. דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ עֵדִים** 15 **הַחֲתוּמִים עַל הַשֶּׁטַר - נַעֲשׂוּ כְּמִי שֶׁנִּחְקְרָה עֵדוּתָן** 16 **בְּבֵית דִּין וְרַבָּנַן הוּא דַּאֲצְרוּךְ, וְהָכָא מְשׁוּם עִיגּוּנָא** 17 **אַקִּילוּ בָּהּ רַבָּנַן. - הַאי קוֹלָא הוּא? חוֹמְרָא הוּא,** 18 **דְּאִי מְצַרְכַתְּ לֵיהּ תְּרֵי - לָא אָתֵי בַּעַל מְעָרַר וּפָסֵיל** 19 **לֵיהּ; חַד - אָתֵי בַּעַל וּמְעָרַר וּפָסֵיל לֵיהּ! - בֵּינַיִם** 20 **דְּאָמַר מָר: בִּפְנֵי כַּמָּה נוֹהֲנוֹ לָהּ? רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי** 21 **חֲנִינָא חַד אָמַר: בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְחַד אָמַר: בִּפְנֵי שְׁלֹשָׁה** 22 **- מַעֲקָרָא מִידַּק דַּיֵּיק וְלָא אָתֵי לְאוֹרוּעֵי נַפְשַׁיהּ.** 23 **וְרָבָא מַאי טַעְמָא לָא אָמַר בְּרֵיהּ? - אָמַר לָךְ: מִי** 24 **קָתְנֵי "בְּפָנַי נִכְתַּב לִשְׁמָהּ, בְּפָנַי נֶחְתַּם לִשְׁמָהּ"? -** 25 **וְרַבָּה: בְּרִין הוּא דְּלִיתְנֵי הָכִי, אֶלָּא דְּאִי מַסֵּיפָא** 26 **דִּיבּוּרָא אָתֵי לְמִגְזַיֵּיהּ. - הָשְׁתָּא נְמִי אָתֵי לְמִגְזַיֵּיהּ** 27 **- חֲדָא מִתְּלָת גְּאִיז, חֲדָא מִתַּרְתֵּי לָא גְּאִיז. וְרָבָה** 28 **מַאי טַעְמָא לָא אָמַר בְּרֵיהּ? - אָמַר לָךְ: אִם כֵּן** 29 **נֵיתְנֵי "בִּפְנֵי נֶחְתַּם" וְתוּ לָא; "בִּפְנֵי נִכְתַּב" לְמָה** 30 **לִי שְׁמַע מִינַּהּ בְּעֵינַן לִשְׁמָהּ. - וְרָבָא: בְּרִין הוּא** 31 **דְּלִיתְנֵי הָכִי, אֶלָּא דְּאִם כֵּן אָתֵי לְאִיחְלוּפֵי בְּקִיּוּם** 32 **שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא בְּעֵד אֶחָד. - וְרַבָּה: מִי דָּמְיָ? הָתָם**

33 **"יְדָעִינַן", הָכָא "בְּפָנַי"; הָתָם אִשָּׁה לָא מְהֵימְנָא, הָכָא אִשָּׁה מְהֵימְנָא; הָתָם בַּעַל דָּבָר**
34 **לָא מְהֵימַן. - הָכָא בַּעַל דָּבָר מְהֵימַן. וְרָבָא? אָמַר לָךְ: אִטּוּ הָכָא כִּי אָמְרִי "יְדָעִינַן", מִי**
35 **לָא מְהֵימְנֵי? וְכֵיוָן דְּכִי אָמְרִי "יְדָעִינַן" מְהֵימְנֵי, אָתֵי לְאִיחְלוּפֵי בְּקִיּוּם שְׁטָרוֹת דְּעָלְמָא בְּעֵד**
36 **אֶחָד. וּלְרַבָּה, דַּאֲמַר לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיּוּם לִשְׁמָהּ, מַאן דְּאִי תָּנָא דְּבָעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ וּבָעֵי**
חֲתִימָה

אפילו נכתב לשמו פסול לגרש בו לרבי מאיר, כדאמרינן ברישׁ "כל הגט" (גיטין כד,ב): כתב לגרש בו את הגדולה – לא יגרש בו את הקטנה. וקאמר בגמרא: קטנה הוא דלא מצי מגרש, הא גדולה – מגרש, מוקי לה כרבי מאיר, משום דבעינן שיהא מוכיח מתוך עדי החתימה הי מיניהו מגרשה. ובסמוך בעי לאוקומי מתניתין כרבי מאיר. ואפילו לרבי אלעזר צריך עדי מסירה שידעו שעשאו הבעל שליח, ולהיכא ואומר רבינו יצחק: דהא דאצרוך רבנן הכא – היינו כדי שלא יערער הבעל, ויאמר שכתבו הסופר כדי להתלמד, והוא הוחתם עליו עדים, שהוא לא היה בקי לשמה. **האי קולא הוא חומרא הוא – בריש "האשה רבה" (יבמות פח,א) גבי מתוך חומרא שהחמרת עליה בסופה, דפריך: לא לחמיר ולא ליקל! ומשני: משום עיגונא אקילו בה רבנן. לא שייך למיפרך: האי קולא הוא – חומרא הוא דאי מצרכת לה תרי ובא בעלה – מוחרת לחזור, כדאמרינן התם, והשתא בחד תצא מזה ומזה. דהתם דזימנין דלא אפשר לתקן, כשלא ראה אלא אחד שהיה מכיר שהוא בעלה. ואפילו היו שם הרבה – מי יביאם בכאן להעיד? אבל כאן – יכול לשלחו בשנים.

חד אתי בעל מערער ופסיל ליה – יש לפרש דפסיל ליה ממש. אף על גב דלא מהימן, וליכא אלא לעז בעלמא – מיפסל. ואם תאמר: אם כן מאי שלקא דעתך דמהני "בפני נכתב", כיון דאכתי איכא לעז? ויש לומר: דסלקא דעתך דמהני, דרוב פעמים לא יוציא, שיסבור שלא יאמינוהו. ומיהו, אי מפיק ליה – מיפסל. ולמאי דסלקא דעתך, הא דקתני: אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו – קאי נמי אמ"המביא גט ממדינת הים". ומשני: מידק דייק, ולא אתי בעל לערער. ואפילו אם יערער – לא יאמינוהו, וליכא לעז כלל. ומיהו, אין נראה לרבינו יצחק לפרש כן, שיהא פסול משום לעז בעלמא, כיון דקים לן שהוא כשר. ועוד: מדלא תנן ברישא: המביא גט ממדינת הים, אם יש עליו עוררין וכו' בדקתני בסיפא. ונראה לפרש: ופסיל ליה – היינו שיאמינוהו ללעז, אבל מכל מקום הגט כשר.

אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא – ואם תאמר: כיון דאין צריך לומר "בפני נכתב" אלא משום איחלופי, אמאי פסיל ברישׁ פרק שני (גיטין טו,א) "בפני נכתב חציו אחרון" טפי "מחציו ראשון"? ויש לומר: דבחציו ראשון יש בו שם האיש והאשה והזמן, שהוא עיקר הגט – מינבר מילתא לאתי לאיחלופי.

הכא בפני – אבל "ידעתי" אין מועיל. וטעמא, דכשאמר "בפני נכתב ונחתם" – דייק טפי, דמרע אנפשיה טובא כשאמר בפני נעשה הכל והוא לא ראה, מכשיאמר "ידעתי". ואם תאמר: ואמאי לא מהני "ידעתי" לרבה כמו לרבא? על כרחך משום דלרבה הוי טעמא משום לשמה, ואבתי תקשי: רבה מ"ט לא אמר כרבא, דמפרש טעמא משום קיום, ויועיל "ידעתי", ורציך "בפני נכתב" דלא אתי לאיחלופי? ואומר רבינו יצחק: דמכח מתניתין דבריש פרק שני (גיטין טו,א) דקתני: אחד אומר "בפני נכתב" ושנים אומרים "בפנינו נחתם" – כשר, משמע ליה לרבה ד"ידענו" לא מהני. **אטו** כי אמרי ידענו מי לא מהימני – פירש בקונטרס: הואיל ולדידיה טעמא משום קיומא מה לי "בפני" ומה לי "ידוע אני". משמע שרוצה לומר דשליח מהימן כי אמר ידוע אני. והא דנקט "כי אמרי ידענו" לשון רבים, ולא אמר "כי אמר ידעתי" – משום דאשלוחין דעלמא קאי. ולעיל לא בעי למימר: "ידעתי" איכא בניניהו, דלא בעי למינקט אלא דנהגו דלמר צריך ולמר לא צריך. אבל תימה הוא: דבכל דוכתי נקט לרבה "בפני נחתם" – לאו דוקא. ועוד, אי בחד נמי מהני "ידעתי" היכי קאמר רבא ברישׁ פרק שני (גיטין טו,א): אפילו הוא ואחר מעידין על חתימת עד שני פסול? דאי לא הוה אלא האי שליח דמכיר שתי חתימות הוה כשר, והשתא משום דבא אחד מהשוק לסייעו בחתימת שני יפסל?! אף על גב דבקונטרס פירש התם דהיינו הא דפריך ליה רב אשי "מי איכא מידי דאילו מסיק אהנו לכולי דיבורא כשר" וכו', מכל מקום אין סברא כלל שהיה רבא טועה בכך. ונראה, ד"ידעתי" לא מהני אפילו לרבה עד שיאמר "בפני נכתב ונחתם", משום דדייק טפי בדפרישנו. והכי מפרש רבינו משולם: אטו כי אמרי "ידענו" – שנים מעלמא שיקיימו גט זה – מי לא מהימנינן? והואיל ומהני בזה קיום דמהני בשאר שטרות – אתי לאיחלופי. **כיון** דאילו אמרי ידענו בו' – וקשיא דאשה ובעל דבר לא חש לתרץ, דלא שכיח דמיימרי גיטא, וכי מייתי עד בשר אתי לאיחלופי.

מאן האי תנא דבעי כתיבה לשמה ובעי חתימה לשמה – ואם תאמר: למאי דמסקינן דרבה אית ליה דרבא, נוקי מתניתין ברבי אלעזר והוי "בפני נבחב" משום לשמה, ו"בפני נחתם" משום שאין עדים מצויין לקיימו! ודוחק לומר דכולה דך סוגיא, וגם רב אשי דאמר לקמן: רבי יהודה היא, איירי למאי דסלקא דעתך מעיקרא. ויש לומר: דרבה אף לפי המסקנא בעי חתימה לשמה, כיון ד"דענר" לא מהני. דאי מהני לפי המסקנא – תיקשי: רבה מאי טעמא לא אמר כרבא. וליכא למימר, הא דלא מהני "ידענר" היינו משום איחלופי. דהא כיון דצריך לומר "בפני נבחב" משום לשמה – לא אתי לאיחלופי. **דתנן** אין כותבין במחובר וכו' – הך סוגיא, ובסמוך נמי דמוקי רב אשי מתניתין ברבי יהודה – אתיא כריש לקיש דפרק שני (גיטין כא.ב), דמוקי מתניתין ברבי מאיר דחתמו שנינו, דמשמע חתימה ממש. אבל רבי יוחנן ושמואל מוקי התם מתניתין ברבי אלעזר, ודחמו – אתורתך קאי, כלומר: סיימו, כמו: "תורה תחומה ניתנה", דסוף פרק "הניזקין" (שם ס.א), ולשמואל ורבי יוחנן נמי יש לתהויה דרבי מאיר לא בעי כתיבה לשמה, דבמסיק בסמוך מדרב נחמן, דאמר: אומר היה רבי מאיר אפילו מצאו באשפה בר'. ואם תאמר: והיכי מוכח מהכא דלא בעי כתיבה לשמה? דילמא לכתחילה בעי כתיבה לשמה, כדבעי לכתחילה בתלוש! ויש לומר: דאפילו אי לכתחילה בעי כתיבה לשמה – לא מיתוקמא מתניתין כוותיה, כיון דדיעבד כשר – לא היו מתקנין לומר "בפני נבחב". ועוד: דתנן בריש פרק שני (שם טו,א) דאי לא אמר "בפני נבחב" – פסול. ותימה לרבינו יצחק: דהכא משמע דלא מיתוקמא מתניתין ברבי מאיר משום דרבי מאיר לא בעי כתיבה לשמה, ולקמן (ה.ב) תניא בהדיא: המביא גט ממדינת הים, נתנו לה ולא אמר "בפני נבחב פבפני נחתם" – יוציא והולד ממזר, דברי רבי מאיר. ולרבא ניחא, דבעי "בפני נבחב" – דלא ליתי לאיחלופי. והא דאמר רב נחמן בסמוך דלרבי מאיר מצאו באשפה כשר – דוינו בשהבעל עצמו נותנו לה, או בארץ ישראל. אבל שולח גט ממדינת הים – צריך שיראה השליח כתיבת הגט, שיוכל לומר "בפני נבחב" דלא ליתי לאיחלופי. אבל לרבה קשה, דלית ליה טעמא דאיחלופי, אף לפי המסקנא דרבה אית ליה דרבא כדפרישנן. **שלשה** גיטין פסולים – איבא דמוקי בפרק בתרא (גיטין פו,א) הך מתניתין כרבי מאיר. אף על גב דאית ליה לרבי מאיר: כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר, אומר רבינו חם: דדבה היינו טעמא דהולד כשר – דכך היה המטבע שלא יפסל הולד בהנך שלשה. ואף על גב דרבי מאיר סבר "וכתב" היינו וחתם – מכל מקום כשר הולד בכתב יד ואין עליו עדים, דכיון שהבעל עצמו כתב – אין לך חתימה גדולה מזו. ואין בו אלא עד אחד, למאן דאמר בפרק בתרא (שם:) כתב יד ועד אחד כשר – שפיר, אלא למאן דאמר: כתב סופר ועד – קשה: נימוח דשמא סופר כתבו להתלמד, וזרקו לאשפה, ובאתה האשה והתחזתה עליו עד אחד, ואין כאן שנים! ויש לומר: שהסופרים חוששים למבשול, ונזהרין בכך. ומיהו, אין רגילות להזהר לגמרי, שתחשב כתיבת סופר כעד אחד. **כתב** בכתב יד ואין עליו עדים – טעמא דפסול – משום שיוכל לכתוב הזמן כמו שירצה, והוי כאין בו זמן. ואם תאמר: בשלמא למאן דאמר בפרק שני (גיטין יז,א) דתקנו זמן בגיטין שלא יחפה על בת אחותו – הכא בכתב יד נמי איכא למיחש שמא יחפה. אבל למאן דמפרש התם דתקינו זמן משום פירי – קשה לרבינו יצחק: מה חשש יש בכתב יד? ואם יש לחוש שיקדים זמן לטובת האשה, אף על פי שבא לגרשה, ולעשות עמה קנוניא שתגבה מלקוחות שמכר להם פירות בינתים מאותו הזמן הכתוב בגט עד עכשיו, כמו שאנו חושדין את האשה גבי שובר כתובה בסוף "שנים אוחזין" (כבא מציעא יט,א) – אם כן לא נסמוך עליו לטרוף לקוחות מזמן הכתוב בו! ויש לומר: דודאי אינו נאמן. ולכך פסלוהו, דלפעמים תפסיד האשה שלא כדין, בשיכתוב הבעל יום שעומד בו ולא יקדים הזמן, ואז היה לה לטרוף לקוחות מזמן הכתוב, והיא לא תוכל לטרוף לפי שאנו חושדין שהקדימ הזמן. ולכך פסלוהו, דהשתא בדין לא תטרוף האשה מזמן הכתוב, כיון שהגט פסול, דדוקא בגט כשר גובה מיום הכתיבה. ועוד יש לומר: דחיישינן דאחר הכתיבה מיד תתפוס הפירות, ותאמר שכבר נתגרשה מזמן הכתוב בו. **יש** בו זמן ואין בו אלא עד אחד – למאן דאמר: כתב יד ועד שנינו, תנא: כתב בכתב יד ואין עליו עדים – לאשמועינן דאפילו הכי הולד כשר. וסיפא דאין בו אלא עד אחד איצטריך, דאפילו הכי לא תנשא לכתחילה. **יש** בו זמן – נראה הוא הדין דאין בו זמן, אלא לאשמועינן: אף על גב דיש בו זמן, לא תינשא לכתחילה. **רבי** אלעזר אומר אפילו אין עליו עדים כר' – ואם תאמר: דילמא דוקא כתב בכתב יד או בעד אחד, דאיירי תנא קמא, מכשיר רבי אלעזר! ויש לומר: דהלשון "אפילו אין עליו עדים" משמע דאין עליו עדים כלל. ועוד: דקתני ד"אין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם" – משמע דבעדי מסירה לחוד סגי. ונראה לרבינו יצחק: דאף לכתחילה מכשיר רבי אלעזר בעדי מסירה, כדפירש בקונטרס, מדקתני לקמן בפרק שני (כא.ב): אין כותבין על הנייר מחוק, וחכמים מכשירין. ואמר: מאן חכמים – רבי אלעזר, דאמר: עדי מסירה כרתי. ומשמע: מכשירין וכותבין. והדהנן ב"השולח" (גיטין לד.ב): התקין רבן גמליאל שיהו העדים חותמין על הגט – לא שיצריך לעשות כן, אלא תיקן שילמד להם לעשות כן, שלא יצטרכו לעדי מסירה כשיצרכו להראות לראיה השטר והגט. אבל אם באים לסמוך לכתחילה אעדי מסירה – סומכין. **וגובה** מנכסים משועבדים – לשון שני פירש בקונטרס: אם שטר מלוה הוא – גובה מנכסים משועבדים. וכן נראה לרבינו חם עיקר, דאפילו בשאר שטרות גובה בעדי מסירה מנכסים משועבדים, דבתמשע בפרק בתרא (גיטין פו,ב), דאמר רב: הלכה כרבי אלעזר בגיטין. ובשאר שטרות לא? והא קתני: וגובה מנכסים משועבדים! אלמא דרבי אלעזר איירי נמי בשאר שטרות. וקשה: דאמר ב"ג פשוט" (בבא בתרא קעו,א): הוחזק כתב ידו בבית דין מהו? פירש: מהו שיגבה ממשעבדי. ומייתי מהך דגיטין, דקתני: וגובה מנכסים משועבדים. ומשני: שאני התם דאיכא כתובה. משמע דדוקא בגט איירי לא בשאר שטרות. ורבינו שמואל בן מאיר גרס התם: שאני התם דאיכא כתובה שיעבד נפשיה. פירוש: כשנכתב השטר – נכתב בדי למוסרו בפני עדים, שיהו עדי מסירה במקום עדי חתימה, והוי קול באילו עדים חתומים. אבל לעיל איבעיא לן הוחזק כתב ידו בבית דין ומסר בינו לבין עצמו, ולא נתבון אלא לדודהיה, ולא לעשות שטר שיהיה לו קול – והתם לא יועיל אפילו איתחזק בבית דין. ורבינו חננאל פירש: [שם קעו,א] פליגא אהדהיא ד"המגרש" (גיטין פו,ב), ופסק רבינו חננאל שיש לסמוך אהדהיא ד"גט פשוט", ולא מגבינן בעדי מסירה אלא מבני חרי. והא דפריך סתמא דהתלמוד בפריקין (יא.א) גבי שטר פרסאה דמסרי באפי סהדי ישראל: אי הכי ממשעבדי נמי ליגבי – לא קשה לפסק רבינו חננאל, דמיירי בהתימי עליה סהדי גוים הדיוטות כדפירש בקונטרס, ומשום הכי סלקא דעתך דגבי ממשעבדי, כיון דמסרי באפי סהדי ישראל – חשיבי הנך הדיוטות כבראות. וגם מלשון הקונטרס מוכיח לקמן דלא גבי ממשעבדי אלא בעדי חתימה. **וכי** לא בעי רבי מאיר כתיבה לשמה מדאורייתא אבל מדרבנן בעי – ופסול בדיעבד, דבעניין אחר לא מתוקמא מתניתין כוותיה, כדפירשתי לעיל. ואם תאמר: ומאי שנא ממחובר, דאמר לעיל: אין כותבין לכתחילה, אבל בדיעבד – כשר אפילו מדרבנן? דמדאורייתא אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד. ויש לומר: דהשתא מוקי התיא מתניתין דמחובר ברבי אלעזר, וחתמו – אתורתך קאי.

וחתמו

חֲתִימָה לְשֶׁמָּהּ אִי רַבִּי מֵאִיר, חֲתִימָה בָּעֵי, כְּתִיבָה לָא בָּעֵי! דִּתְנַן: אֵין כּוֹתְבִין בְּמְחוּבָּר לְקַרְקַע. כָּתְבוּ עַל הַמְּחוּבָּר לְקַרְקַע, הִלְּלוּ, חֲתָמוּ וְנָתְנוּ לָהּ - כָּשֵׁר! אִי רַבִּי אֶלְעָזָר כְּתִיבָה בָּעֵי, חֲתִימָה לָא בָּעֵי! וְכִי תֵּימָא, לְעוֹלָם רַבִּי אֶלְעָזָר הִיא, וְכִי לָא בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר חֲתִימָה לִשְׁמָהּ - מִדְּאוֹרַיְיתָא, מִדְּרַבָּנַן בָּעֵי, וְהָא שְׁלָשָׁה גִּיטִּין פְּסוּלִין דִּרַבָּנַן, וְלָא בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר חֲתִימָה לִשְׁמָהּ! דִּתְנַן: שְׁלָשָׁה גִּיטִּין פְּסוּלִין, וְאִם נִיסַּת - הַוָּלָד כָּשֵׁר: כָּתַב בִּכְתַב יָדוֹ וְאֵין עָלָיו עֵדִים, יֵשׁ עָלָיו עֵדִים וְאֵין בּוֹ זְמַן, יֵשׁ בּוֹ זְמַן וְאֵין בּוֹ אֶלָּא עֵד אֶחָד - הֲרֵי אֵלּוּ שְׁלָשָׁה גִּיטֵּי פְּסוּלִין, וְאִם נִיסַּת - הַוָּלָד כָּשֵׁר. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עָלָיו עֵדִים אֶלָּא שֶׁנָּתָנָהּ לָהּ בִּפְנֵי עֵדִים - כָּשֵׁר, וְגוֹבָה מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים, שֶׁאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִים עַל הַגֵּט אֶלָּא מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם! וְאֶלָּא רַבִּי מֵאִיר הִיא, וְכִי לָא בָּעֵי רַבִּי מֵאִיר כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ - מִדְּאוֹרַיְיתָא, מִדְּרַבָּנַן בָּעֵי. וְהָא אָמַר רַב נַחְמָן, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר: אֲפִילּוּ מְצָאוֹ בְּאַשְׁפָּה,

וכי תימא אנן מדאווריתא מתנינן לה — להא דרב נחמן. אי הכי אומר היה רבי מאיר דבר תורה מיבעי ליה — למימר. דהוה ליה לרב נחמן, דאמורא הוא, לפרושא למילתא, דלא תיפוק חורבא מיניה, ולמימרי הכי: אומר היה רבי מאיר: דבר תורה אפילו מצאו באשפה וכו'. יש הכי גרסים: וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה היכא דליכא עדים בלל — בלומר, כי לא חתימי סהדי עליה כלל — שפיר טפי מהשתא, דחתימי עליה ושלא לשמה, דהוה ליה מוזייף מתוכו. במוזייף מתוכו — שחתם עליו קרוב או פסול, או שלא לשמה. ומעיקרא אמאי לא מוקמינן לה ברבי יהודה — דטרחינן ומדטרינן "רבי תימא" כמה לישני לאוקמיה ברבי מאיר או ברבי אלעזר. הילכתא ברבי אלעזר בגיטין — בהא מילתא, דבלא עדים חתומים — כשר. והכי מוקמינן בפרק בתרא (קידושין פו:ב), ואמר אביי עיירות הללו — שהוסיפו, סמוכות לארץ ישראל — הנך רקם וחגר דרבן גמליאל, והנך דרבי אליעזר הוי סמוכות טפי, שאף מובלעות הן בתחומה, אלא שאינן מארץ ישראל. דתנא קמא סבר: הני לא צריכי, משום דסמוכות. ואתא רבן גמליאל לאוסופי סמוכות, ומודי במובלעות. ורבי אליעזר הוסיף את המובלעות. והיכי דמי מובלעות — כגון עיירות שמנה הכתוב במזרחה של ארץ ישראל להיות לגבול, כדכתיב (במדבר לד) "והתאויתם לכם לגבול קדמה מחצר ענן" וגו', ומונה על הגבול עיירות רבות, ומתן ולחלן חוצה לארץ ישראל, ויש מהם שבולטות מחברותיהן לצד המזרח ארבע חמש פרסאות, ומסילה ההולכת מזו לזו הוא הגבול, ועיירות העומדות חוץ למסילה לפנים מבליטת העיר הבולטת — קרי לה מובלעת בתוך התחום, ואפילו הכי אינה מארץ ישראל. ההוא אתרא — שבין כפר לודים ללוד. והוי — רחוק כמבי כובי לפומבדיתא. מאי לאו בהא קמיפלגי כו' — וררבה ורבא תנאי היא. לא שביחי — דיש חירום ביניהם. מתרץ למעמיה — מתרץ לבולהו תנאי כוותיה. ואתא רבי אליעזר למימר דמובלעות נמי לא — בלומר, אף על גב דגמירי — לא בפקי מכלל מדינת הים. שלא תחלוק במדינת הים — מאחר שגזרו במדינת הים — לא נתנו חלוק בדבר.

והני מישחה שביחי, ואתא רבן גמליאל למימר: מובלעות נמי לא, שלא תחלוק במדינת הים. רבא אליעזר למימר: מובלעות נמי לא, שלא תחלוק במדינת הים, ואתא רבי אלעזר למימר: צריך שייאמר "בפני נכתב ובפני נחתם" אלא תמביא מן חרקם למיטמר: מובלעות נמי לא, שלא תחלוק במדינת הים, והמולוקי; מכלל דחתנא קמא סבר: מולוקי לא צריך. מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר סבר: לפי שאין בקיאין לשמה, והני

וחתמו ונתנו לה כשר – לכתחילה נמי כשר לחתום וליתן, דבפרק "כל הגט" (גיטין כו:ב, וב"הכותב" (כתובות פה:א) מוכיח מדרב נחמן דהכא דלמיחזי בשיקרא לא חיישינן. ועוד, תנן בפרק "כל הגט" (גיטין כו:א): הכותב טופסי גיטין – צריך שיניח מקום האיש והאשה, וקאמר בגמרא: משום קטטה ורבי מאיר היא, או משום תקנת עגונות. ומשמע: במצאו באשפה, דלא שייכי דני דעמי – שרי אפילו לכתחילה. ומאן דמפרש נמי התם: משום תקנת סופר, ורבי אלעזר היא – משמע דלרבי לכתחילה כתיבה בתלוש, למאן דמוקי מתניתין דמחובר כרבי מאיר, ושלא לשמה – שרי אפילו לכתחילה? ואומר רבינו הגם: דלגבי לשמה לא חיישינן אי מייתי גט לעדים שאינו כתוב לשמה שיחתמו גם הם שלא לשמה, דכיון דידעי דצריך לשמה – לא אתו למיטעי. אבל במחובר, אי כתב לה במחובר – זימנין דמישתלי, ואין נזכרין לחלוק, וחתמו. מודה רבי אלעזר במוזייף מתוכו – תימה לרבינו יצחק: מה ענין שלא לשמה למוזייף מתוכו, שחתומים בו קרובין או פסולים? דדחתם בדין מיפסיל, משום דלמא אתי למיטמך עילייהו להשיאה או להוציא ממון על פיהם. אף על פי שהדבר אמת – אין לעשות אלא בעדות כשר, כדאמר בפרק "ארבעה אחין" (יבמות לא.ב); ניחניה גבי עדים – זימנין דחזו בכתבה ומסתדרי, ודחמנא אמר: "מפיהם" ולא מפי כתבם. אבל הכא, שהעדים כשרים, אלא שחתמו שלא לשמה – מה תקלה יש בכך אם נסמוך עליהן? וליכא למימר דאי שרינן בחתמו שלא לשמה – יבא להכשיר זימנין דיחתמו תחלה ויכתבו גט על גבי חתימתן, והחם ליכא עדות כלל. דאם כן, מטעם זה גם בשאר שטרות היה לנו להצריך חתימה לשמה! ויש לומר: דמכל מקום איכא למיגזר חתימה אטו כתיבה, דאם אין עושין חתימה לשמה – גזרינן פן לא יכתבו גם הכתיבה לשמה.

הא מני רבי יהודה היא – אף על גב דברייש פרק שני (גיטין טו,א) תנא קמא דרבי יהודה מצריך "בפני נכתב ובפני נחתם" – בהא סבר לה כרבי יהודה. **עד** שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש – ואם תאמר: ולמה ליה למינקט "וחתימתו"? בין שהיתה כתיבה בתלוש – אי אפשר לחתימתו שתהא במחובר! ויש לומר: דמשכחת לה שכתבו על אילן תלוש, ואחר כך נטעו והשריש, וחתמו. **דקיימא** לן הלכה כרבי אלעזר בגיטין – משום דמיירי הכא בגיטין נקט גיטין, אבל הלכה כמותו אף בשאר שטרות.

אף על גב דכל אמוראי דלקמן (פו:ב) סברי כרבי אלעזר דוקא בגיטין – קיימא לן כשמואל בדיני, דפליג לקמן (שם) אדרב, וקאמר: אף בשאר שטרות. ועוד, בפרק "זה בורר" (סנהדרין כח:ב, גבי מתנתא דהוו חתימי עלה תרי גיסי, קאמר רב יוסף: זיל אקיניה בעדי מסירה כרבי אלעזר. ופריך ליה אביי: והאמר רבי אבא: מודה רבי אלעזר במוזייף מתוכו שהוא פסול! משמע דרב יוסף ואביי, דהוו בתראי, סברי כרבי אלעזר. ובפירקין נמי אמר רבי אבא: האי שטרא פרסאה דמסירה ניהליה באפי סהדי ישראל – מגבינן ביה מבני חרי. ולפיכך צריך ליזהר שיהו עדי מסירה בשעת נתינת הגט, דאינהו ברתי. דאי ליכא שם עדי מסירה – אינה מגורשת אף על גב דאיכא עדי חתימה. ולא מהני עדי חתימה אלא שאם ימותו עדי מסירה, או ילכו להם למדינת הים, שתינשא על ידי עדי חתימה, דמסתמא בהכשר נעשה, כדאמרינן ב"השולח" (גיטין לו,א): לא צריכא אלא לרבי אלעזר דאמר: עדי מסירה ברתי, תקינו רבנן עדי חתימה, דזימנין דמיימני סהדי, אי נמי דאזלי למדינת הים. וכן משמע בפרק בתרא (שם פו,ב) גבי שנים ששלחו שני גיטין ושמותיהן שוין ונתערבו – נותן שתיהן לזו. וקאמר בגמרא: דלא כרבי אלעזר, משום דלא ידעי עדי מסירה בהי מיניהו מיגרשא. אבל לרבי מאיר – ניחא. וצריך לומר דבמשולשין איירי, דבעי לרבי מאיר שיהא מוכח מתוכו, כדאמרינן ברישא "כל הגט" (שם כה,ב) גבי כתב לגרש את הגדולה. ואי לרבי אלעזר סגי בעדי חתימה – אמאי לא אתיא כרבי אלעזר! דל עדי מסירה מהכא, בעדי חתימה סגי! אלא משמע דלעולם בעי רבי אלעזר עדי מסירה. ועוד: דרגיל רבינו תם לומר דאפילו לרבי מאיר בעי עדים בשעת נתינת הגט, דאין דבר שבערוה פחות משנים. וכן שטר מתנת קרקע, או שטר מכר שהוא לקנין קרקע ואינו לראיה – אין מועיל בלום לרבי אלעזר אם יזדע שלא נתנו בפני עדים. מיהו, יש לחלק: דלענין ממון, דמהניא הודאת בעל דין כמאה עדים – סגי בעדי חתימה במקום הודאת בעל דין, אבל בקידושין וגרושין – לא מהניא הודאת בעל דין, משום דמחייב לאחרים, דבקידושין אסר לה אקרובים, ובגרושין אסר לה אבנדן. **ומר** סבר לפי שאין עדים מצויין לקיימו והני נמי לא שביחי – וטעמא דרבי אליעזר, לא משום דקסבר דמובלעות נמי לא שכיח חי, אלא שלא תחלוק במדינת הים, כדמשמע בסמוך.

תנן המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים – ומרישא דמתניתין: המביא גט ממדינת הים, דמשמע דוקא ממדינת הים לארץ ישראל – לא מצי למיפרך, דלעולם באותה מדינה במדינת הים נמי צריך, ונקט הכי לאפוקי רקם וחגר. **אלא** אינא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך – ואם תאמר: ואמאי נקט "ממדינה למדינה"? ניתני: המביא גט באותה מדינה במדינת הים צריך כו' – הא בארץ ישראל אין צריך באותה מדינה, והוא הדין ממדינה למדינה. דלרבה אין חילוק בין אותה מדינה ובין ממדינה למדינה! ויש לומר: דנקט הכי לאשמועינן דלא נימא דממדינה למדינה בארץ ישראל צריך נמי משום קיום, כרבא – קא משמע לן דאין צריך, דטעמא לאו משום קיום. אי נמי, משום דשכיחי עולי רגלים, כדמסיק. **אי** מההיא הוה אמינא הני מילי דיעבד – פירש בקונטרס: אי מדיוקא דרישא. ופירש כן משום דאסיפא לא הוי מצי למימר "הני מילי דיעבד", דהא בהדיא קתני: אין צריך, דמשמע לכתחילה, ומיהו, לשון "אי מההיא" – לא משמע הכי, ונראה דיש ליישב: דהכא שייך למימר "אין צריך" בדיעבד, כלומר: אין צריך ליטלו הימנה כשלא אמר "בפני נכתב ובפני נחתם", דאמר לקמן: כיצד יעשה – יטלנו הימנה, ויחזור ויתן לה בפני שנים, ויאמר "בפני נכתב ובפני נחתם". אבל קשה: דאמרינן בריש פרק שני (גיטין טו,א) המביא גט ממדינת הים ואמר "בפני נכתב, אבל לא בפני נחתם" כו' – פסול. ופריך בגמרא: תנינא חדא זימנא: המביא כו' ומשני: אי מההיא – הוה אמינא צריך, ואי לא אמר – כשר. והיכי הוה מצי למימר הכי? הא אמרינן הכא דאי לא תנא אלא חד בבא הוה אמינא בארץ ישראל לכתחילה צריך, מכלל דבמדינת הים – אפילו בדיעבד נמי צריך! ויש לומר: דמאחר דתנא הכא תרי בבי לאשמועינן דארץ ישראל אפילו לכתחילה אין צריך – אם כן מהשתא מצינן למימר דהא דצריך במדינת הים – היינו לכתחילה, אבל בדיעבד – כשר, להכי איצטריך מתניתין דפרק שני. ועוד נראה לרבינו יצחק דהכי פירושא: הני מילי דיעבד – שלא ראה כתיבת הגט ותחימתו, דיכול ליתנו לה בארץ ישראל. אבל לכתחילה – צריך שיראה כתיבת הגט ותחימתו, כדי שיוכל לומר "בפני נכתב", קא משמע לן דלא צריך. ובמדינת הים אם לא ראה כתיבת הגט ותחימתו – אין יכול להביאו וליתנו לה, ואם הביא ונתנו – הוה אמינא דכשר, אי לא מתניתין דפרק שני. והשתא מיתרצה נמי פירכא קמייתא.

ביון דאיכא עולי רגלים מישכח שכיחי – ואף על גב דלענין מראה שלא בפניו אמרינן ב"חזקת הבתים" (בבא בתרא לח,ב): סתם יהודה וגליל כשעת חירום דמי, ולא הוי מראה – היינו משום דאין המחזיק דרכו לחזר אם עשו מראה. אבל הכא, שמחזרת אחר עדים המכירים תחימת העדים – מצויין לקיימו. ואם תאמר: דלקמן (ו,א) משמע אפיקא, גבי בני מחוזא דניידי ומצרכי "בפני נכתב" משכונה לשכונה, אטו במחוזא מי לא הוה מראה? ויש לומר: דהתם אפילו ישמהה כשיעטרך להם. **ואמר** רבי יצחק עיר אחת היתה בארץ ישראל כו' – בלא רבי יצחק נמי ליכא למיפרך, כדאמרינן התם. אבל לענין קיום, ביון דניידי – לא ימצא קיום אפילו בשיעטרך להם. **שהיו** מקפידין זה על זה – וזיהרום דיזהרו הוי שפי מזיהרום דיזהרה וגליל. **רבה** איה ליה דרבא – ואם תאמר: אמאי צריך לרבה "בפני נכתב" מהגמונא לההגמונא? והא רבה לא חייש לאיחלופי, כיון דתקינו משום איחלופי. אבל כיון דתקינו משום שלמה במדינת הים – תקנו שיאמר בכל מקום, אף בארץ ישראל. **אלא** מאי ביניהו – לעיל, כי משני: כיון דאיכא עולי רגלים מישכח שכיחי – לא הוה מצי למיטעי: מאי ביניהו, דאכתי איכא ביניהו מקומות דלא קביעי בתי דינין, או שמקפידין זה על זה.

אילימא

**וְהָנֵי גְּמִירִי, וְטָר סָבַר: לְפִי שֶׁאֵין עֲדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ, וְהָנֵי נַמִּי לָא שְׁכִיחִי! - רַבָּה מָתֵרֵץ לְטַעֲמֵיהּ: דְּכוּלֵּי עָלְמָא - לְפִי שֶׁאֵין בְּקִיאִין לִשְׁמָהּ, וְהָכָא בְּגֵרֵשׁ סָבַר: לָא גָּזְרִינַן מָתֵרֵץ לְטַעֲמֵיהּ. רַבָּה מָתֵרֵץ לְטַעֲמֵיהּ: דְּכוּלֵּי עָלְמָא - מִזְּלִיף מְזַלֵּיף, וְהָכָא בְּגֵרֵשׁ סָבַר: לָא גָּזְרִינַן מִזְּלִיף אַמּוֹ מֵבִיא. וְרָבָא מָתֵרֵץ לְטַעֲמֵיהּ: דְּכוּלֵּי עָלְמָא - מִזְּלִיף אַמּוֹ מֵבִיא, וְרַבָּנַן בְּרַתְאֵי סָבְרִי: גָּזְרִינַן מִזְּלִיף אַמּוֹ מֵבִיא. וְרָבָא מָתֵרֵץ לְטַעֲמֵיהּ: דְּכוּלֵּי עָלְמָא - לְפִי שֶׁאֵין עֲדִים מְצוּיִין לְקַיְּימוֹ, וְרַבָּנַן בְּרַתְאֵי לְפָרוּשֵׁי מִלְּתָא סְתָמָא קָאָמְרִי: תָּנַן: הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּמְדִינַת הַיָּם - צָרִיךְ לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", הָא בְּאוֹתָהּ מְדִינָה בְּמְדִינַת הַיָּם - לֹא צָרִיךְ. לְרָבָא נִיחָא, לְרַבָּה קַשְׁיָא! - לֹא תֵּימָא: הָא בְּאוֹתָהּ מְדִינָה בְּמְדִינַת הַיָּם - לֹא צָרִיךְ, אֶלָּא אֵימָא: מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - לֹא צָרִיךְ. הָא בְּהֶדְיָא קָתָנֵי לָהּ: הַמֵּבִיא גֵּט בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם"! - אִי מַהָהִיא, הָוֶה אָמִינָא הָנֵי מִילֵּי דִּיעֲבַד, אֲבָל לְכַתְּחִילָּה לָא. קָא מַשְׁמַע לָן. וְאֵיפָא דְּמוֹתְבִי לָהּ הָכִי: הָא מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - לֹא צָרִיךְ. לְרָבָא נִיחָא, לְרַבָּה קַשְׁיָא! - לֹא תֵּימָא: מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - לֹא צָרִיךְ, אֶלָּא אֵימָא: הָא בְּאוֹתָהּ מְדִינָה בְּמְדִינַת הַיָּם - לֹא צָרִיךְ. - אֲבָל מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מַאי? צָרִיךְ? לֵיתֵי הַמֵּבִיא מִמְּדִינָה לִמְדִינָה סָתָם! - לְעוֹלָם מִמְּדִינָה לִמְדִינָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נַמִּי לָא צָרִיךְ, דְּכֵיוָן דְּאֵיפָּא עוֹלֵי רְגָלִים מִישַׁכַּח שְׁכִיחִי. - תֵּינַח בְּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים מַאי אֵיפָא לְמֵימַר? - כֵּיוָן דְּאֵיפָּא בְּתֵי דִינִין דְּקָבְעֵי - מִישַׁכַּח שְׁכִיחִי. תָּנַן, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֲפִילּוּ מֵחֲמַת גְּזֵרָה לְהַגְמוֹנָיָא, וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: עִיר אַחַת הָיְתָה בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעָסְקוּ שָׁמָּה, וְהָיוּ בָהּ שְׁנֵי הַגְמוֹנִיּוֹת שֶׁהָיוּ מְקַפִּידִין זֶה עַל זֶה, לְפִיכָךְ הוֹצְרְכוּ לוֹמַר מֵהֲגְמוֹנָיָא לְהַגְמוֹנָיָא. לְרָבָא נִיחָא, לְרַבָּה קַשְׁיָא! - רַבָּה אֵית לֵיהּ דְּרַבָּא. - אֶלָּא מַאי בֵּינַיְיהוּ? - אֵיפָא בְּמְדִינַת הַיָּם. תָּנַן: הַמֵּבִיא גֵּט מִמְּדִינַת הַיָּם, וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר "בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם", אִם יֵשׁ עָלָיו עֵדִים - יִתְקַיֵּים בְּחוֹתְמָיו; וְהֲוֵינַן בָּהּ, מַאי "וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר"? אִילֵימָא

והני נמירי – דארץ ישראל. **לפרושי מלתא דתנא קמא** – דאיהו נמי מוליך ומביא כשבירה לית, אלא חד מניידה נקט. **הא באותה מדינה** – ומיעד לעיר. **לא צריך** – ואף על גב דאין בקיאין לשמה, הואיל ועדים מצויין לקיימו – לא צריך. **אי מההיא** – מדוקא דרישא. **הוה אמינא הני מילי דיעבד** – דאי מיתי ממדינה למדינה בארץ ישראל, ולא נכתב לפניו – אין צריך ליפסול שליחותו על כך. **אבל לכתחילה** – אי הוה מימלך – הוה מודינן לה דליקו עליה. **קא משמע לן** – משנה יתירא דסיפא, דלא צריך. **ואיבא דמותבי הכי** – **כו'** – וניחא ליה למידק מרישא ולאותובי, ולאו לאותובי מסיפא דקתני בהדיא: המביא גט בארץ ישראל אינו צריך, אלמא טעמא משום לשמה הוא. דמשום דברישא תני בהדיא "ממדינה למדינה", וסיפא לא תנא "ממדינה למדינה", ואי הוה מותיב ליה מיניה – הוה משני ליה דבאותה מדינה עצמה קאי. ואף על גב דהוה מותבינן ליה: מכלל דמדינת הים באותה מדינה נמי לא צריך – סוף סוף הדר הוה ליה דוקיא. **לעולם ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך** – כדקא דייקת, ולא תיקשי לרבא. **ביון דאיכא עולי רגלים** – שכיחי עדים לקיימו. והא דאמרן לעיל בריש שמעתין: ממדינה למדינה בארץ ישראל איכא בניידיה – ליתא, וסמי ליה מהכא. **בתי דינין דקבועין** – בעיירות, כתיקנת עזרא בשני ובחמישי, ומצויות שיירות שהולכות לדון במקום הסמוך. **מקפידין זה על זה** – שלא ילך בן הגמוניא זו להגמוניא זו. **לרבה קשיא** – דהא ארץ ישראל הואי, ובקיאין לשמה, ומשום דלא שכיחי לקיימו אצרכוה. **רבה אית ליה דרבא** – דממדינה למדינה בארץ ישראל, היכא דקפדי ולא שכיחי עדים – צריך למימר. אבל רבא לית ליה דרבה, דאי שכיחי עדים – לא חיישינן לאין בקיאין, דכולהו בקיאין. **אלא מאי ביניהו** – אתרוייהו שינויי מהדר. אשינויא קמא דשנינן: כיון דאיכא עולי רגלים בו', ותו ליכא למימר ממדינה למדינה מצריך רבא. בין אשינויא דאמרינן דרבה היכא דקפדי – מודי בה, דבעינן נמי לקיומו. ומהשתא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא איפליגו בה, דאי קפדי – מודה בה רבה, דהא אית ליה דרבא, ואי לא קפדי – מודי בה רבא, דהא שכיחי לקיומו משום קביעותא דבתי דינין, ומאי ביניהו? כלומר, חסרו להו הנך טעמי דאוקימנא פלוגתייהו לעיל! ומשני: ודאי חסרי להו, וסמי חד מיניהו, ופשו להו תרי טעמי: באותה מדינה במדינת הים, והיכא דאתיוה בי תרי ממדינת הים, רבה מצריך, רבא לא מצריך. **ואיני יכול** – מפרש ואזיל מאי היא. **יתקיים בחותמיו** – יבאו המכירים החתימה, וכשר.

חוץ

אָמַר לְרַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ: נְפֵישׁ לְרַב הוּנָא יְתֵיב לֵיהּ וְלָא קַבֵּיל עֲלוֹי מִתִּיב לֵיהּ. אָמְרִין: ״כְּמָה דְּלָא קַבֵּיל עֲלוֹי מִתִּיב לֵיהּ – כֵּן זַרְעִיתֵיהּ לָא פָּקְחָה לְעוֹלָם״. וְיָצָא מִשָּׁם. וְהָיָה בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה, וְנִכְפְּלוּ לוֹ שָׁנָיו.

כְּתִיב (בראשית מז, ל): **וְנָשָׁאתַנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתַּנִי בְּקִבְרָתָם.** יַעֲקֹב כָּל הָן דְּהוּא, מַה הוּא מְנַבֵּי? רַבִּי לְעָזָר אָמַר: דְּבָרִים בְּגַב. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: דְּבָרִים בְּגַב. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: דְּבָרִים בְּגַב.

מַהוּ דְּבָרִים בְּגַב? רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: (תהילים קטז, ט) **אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה׳ בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים.** וַהֲלֹא אֵין אַרְצוֹת הַחַיִּים אֶלָּא צוּר וְחַבְרוֹתֶיהָ, וְקֵיסָרִין וְחַבְרוֹתֶיהָ! תַּמָּן זוֹלֶת, תַּמָּן שׁוֹבְעָא.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: אֶרֶץ שֶׁמַּיְתֶיהָ חַיִּין תְּחִילָּה לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ. וּמַה טַּעַם? (ישעיה מב, ה) **נֹתֵן נְשָׁמָה לָעָם עָלֶיהָ.**

אֶלָּא מֵעַתָּה, רַבּוֹתֵינוּ שֶׁגָּזְרָה הִפְסִידוּ? אָמַר רַבִּי סִימַיי: מַחֲלִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִפְנֵיהֶן אֶת הָאָרֶץ וְהֵן מִתְגַּלְגְּלִין בְּנוֹדוֹת. וְכֵיוָן שֶׁהֵן מַגִּיעִין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – נַפְשָׁן חוֹזֶרֶת עֲלֵיהֶן. וּמַה טַּעַם? (יחזקאל לז, יד) **וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל, וְנָתַתִּי רוּחִי בָּכֶם וְחְיִיתֶם.**

רַבִּי בֶּרֶכְיָה שָׁאַל לְרַבִּי חֶלְבּוֹ, רַבִּי חֶלְבּוֹ שָׁאַל לְרַבִּי אִימִי, רַבִּי אִימִי שָׁאַל לְרַבִּי אֶלְעָזָר, רַבִּי לְעָזָר שָׁאַל לְרַבִּי חֲנִינָה. וְאִית דְּאָמְרִין: רַבִּי חֲנִינָה שָׁאַל לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. אֲפִילּוּ בְּגוֹן יָרְבָעָם בֶּן נְבָט וַחֲבֵירָיו? אָמַר לֵיהּ: (דברים כט, כב) **גָּפְרִית וָמֶלַח שְׂרֵפָה כָּל אַרְצָהּ.**

אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה: מַה הֵן שָׁאַל לָהֶן, וְהֵן שָׁאַל לָהֶן? לָא שָׁמְעִינַן מִינַּהּ כְּלוּם! מַיי כְּדוֹן? כֵּיוָן שֶׁנִּשְׂרְפָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – נַעֲשָׂה בָּהֶן מִידַּת הַדִּין.

תָּנֵי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה: שֶׁבַע שָׁנִים עָשְׂת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִשְׂרָפָת. הָדָא הוּא דִּכְתִיב (דניאל ט, כז): **וְהִגְבִּיר בְּרִית לָרַבִּים שָׁבוּעַ אֶחָד.** כּוּתִים שֶׁבָּהּ מַה הָיוּ עוֹשִׂים? מַטְלִיּוֹת מַטְלִיּוֹת הָיְתָה נִשְׂרֶפֶת.

כְּתִיב (ירמיה כ, ו): **וְאַתָּה פַּשְׁחוּר, וְכֹל יֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ תֵּלְכוּ בַּשֶּׁבִי, וּבָבֶל תָּבוֹא וְשָׁם תָּמוּת וְשָׁם תִּקָּבֵר.** רַבִּי אַבָּא בַּר זְמִינָא אָמַר: רַבִּי חֶלְבּוֹ וְרַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא. חַד אָמַר: מֵת שָׁם וְנִקְבַּר שָׁם – **[דף מ״ג ע״א]**

יֵשׁ בְּיָדוֹ שְׁתַּיִם. מֵת שָׁם וְנִקְבַּר כָּאן – יֵשׁ בְּיָדוֹ אַחַת. וַחֲרָנָה אָמַר: קְבוּרָה שֶׁבְּכָאן מְכַפֶּרֶת עַל מִיתָה שֶׁלְּהֶן.

רַבִּי יוֹנָה בְּשֵׁם רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָה: רִיגְלַיי דְּבַר נָשָׁא – עַרְבְתֵּיהּ לְמִיקְמְתֵיהּ כָּל הֵן דְּהוּא מִתְבַּע. כְּתִיב (מלכים א, כב, כ): **וַיֹּאמֶר מִי יְפַתֶּה אֶת אַחְאָב וְיַעַל וְיִפֹּל בְּרָמֹת גִּלְעָד.** וְיָמוּת בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְלָא תַּמָּן!

אֲלִיחוֹרֵף וַאֲחִיָּה תְּרֵין אִיסְבְּטְרַיי דִּשְׁלֹמֹה, חָמָא מַלְאַךְ מוֹתָא מִסְתַּבֵּל בּוֹן, וְחָרִיק בְּשִׁינּוֹי. אָמַר מִלָּה, וְיִהַבּוֹן בַּהֲלָלָא, אֲזַל וְנָסְבּוּן מִן תַּמָּן. אֲתָא קָאִים לֵיהּ גְּחֵיהּ לְקִיבְלֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: הַהִיא שַׁעְתָּא חֲוַיְתָא אִיחְרוּק בְּשִׁינַיְיךְ, וּכְדוֹן אַתְּ גָּחֵיךְ לָן? אָמַר לֵיהּ: רַחֲמָנָא אָמַר דִּינְסַב לֶאֱלִיחוֹרֵף וַאֲחִיָּה מִן הַהֲלָלָא, וַאֲמַרִית, מַאן יָהִיב לִיי? אֲזַל וְאִיטַפַּל בּוֹן זְמַן תַּמָּן.

תְּרֵין בְּרוֹיֵי דְּרַבִּי רְאוּבֵן בַּר אִיסְטְרוֹבִּילוּם, תַּלְמִידוֹי דְּרַבִּי חָמָא, מַלְאָכָה דְּמוֹתָא מִסְתַּבֵּל בּוֹן, וְחָרַק בְּשִׁינּוֹי, וְאָמַר, נַגְלִינוֹן לְדָרוֹמָה שֶׁמָּא הַגָּלוּת מְכַפֶּרֶת. אֲזַל וְנַסְבוֹן מִן תַּמָּן.

עוֹלָא נָחוֹתָא הֲוָה אִידְמַךְ תַּמָּן, שָׁרֵי בָּכֵי. אָמְרִין לֵיהּ: מַה לְךָ בָּכֵי? אֲנַן מַפְקִין לָךְ לְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל! אָמַר לוֹן: וּמַה הַנָּיָיה לִי? אֲנָא מוֹבַד מַרְגָּלִיתִי גּוֹ אַרְעָא מְסָאֲבְתָּא. לֹא דּוֹמֶה הַפּוֹלְטָהּ בְּחַיִּק אִמּוֹ, לְפוֹלְטָהּ בְּחַיִּק נָכְרִיָּה!

רַבִּי מֵאִיר הֲוָה אִידְמַךְ לֵיהּ בְּאַסְיָיא. אָמַר: אֵימוּרִין לִבְנֵי אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל, הָא מְשִׁיחֲכוֹן דִּידְכוֹן!

אֲפִילּוּ בֵּן, אָמַר לוֹן: יַהֲבֵי עַרְסִי עַל גַּיְיהּ יַמָּא.

כְּתִיב (תהילים כד, ב): **כִּי הוּא עַל יַמִּים יְסָדָהּ וְעַל נְהָרוֹת יְכוֹנְנָהָ.** שִׁבְעָה יַמִּים סוֹבְבִין אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. יַמָּא רַבָּא. יַמָּא דְטִיבֶרְיָא. יַמָּא דְסַמְכוֹ. יַמָּא דְמֵילְחָא. יַמָּא דְחוּלְתָא. יַמָּא דְּשְׁלָיִית. יַמָּא דַּאֲפַמְיָא.

וְהָא אִיכָּא יַמָּא דְּחֶמְתָּן! דִּיקְלָטִינוּם הִקְוָה נְהָרוֹת וַעֲשָׂאוֹ.

כְּתִיב (במדבר כא, כ): **וְנִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימֹן.** אָמַר רַבִּי חִיָּיא בָּרִיא כָּל מִי שֶׁהוּא עוֹלֶה לְהַר יְשִׁימוֹן וּמָצָא בְּמִין בְּבָרָה בְּיָם טִיבֶרְיָא – זוֹ הִיא בּוֹרָהּ שֶׁל מִרְיָם.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שַׁעֲרוּנַהּ רַבָּנִין, וְהָא הִיא מְכַוְונָא כָּל קְבִילַת תַּרְעָא מִצִּיעָיָא דִּכְנִישְׁתָּא עַתִּיקְתָּא דְּטִבֶּרְיָה.

רַבִּי בַּר קִירְיָא וְרַבִּי לְעָזָר הֲווֹן מְטַיְילִין בְּאִיסְטָרִין, רָאוּ אֲרוֹנוֹת שֶׁהָיוּ בָּאִין מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ.

אָמַר רַבִּי בַּר קִירְיָא לְרַבִּי לְעָזָר: מַה הוֹעִילוּ אֵלּוּ? אֲנִי קוֹרֵא עֲלֵיהֶם (ירמיהו ב, ז): **וַתְּחַלְתִּי שַׁמְתֶּם לְתוֹעֵבָה בְּחַיֵּיכֶם וְתָבוֹאוּ וּתְטַמְּאוּ אֶת אַרְצִי** – בְּמִיתַתְכֶם!

אָמַר לֵיהּ: בֵּינָן שֶׁהֵן מַגִּיעִין לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל – הֵן נוֹטְלִין גּוּשׁ עָפָר וּמַנִּיחִין עַל אֲרוֹנָן, דִּכְתִיב (דברים לב, מג): **וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ.**

הֲלָכָה ד׳

מתני׳ הַבַּרְסִים, וְהַבַּרְדְּסִים, וְהַדַּלְמָטִקִיוֹן, וּמִנְעָלוֹת הַפְּנִים – לֹא יִלְבְּשֵׁם עַד שֶׁיְּבַדּוֹק. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַבָּאִים מֵחוּץ הַיָּם וּמִמְּדִינַת הַיָּם – אֵינָן צְרִיכִין בְּדִיקָה, מִפְּנֵי שֶׁחֲזָקָתָן בְּקַנְבָּס. וּמִנְעָל שֶׁל וֶרֶד – אֵין בּוֹ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם.

גמרא הַבּוּרְסִין – בַּרְיָה. **הַבַּרְדְּסִין** – דִּילְמָא. **הַדַּלְמָטִיקוֹן** – קוֹבְלִין וּמַעְפּוֹרִין. **וּמִנְעָלוֹת הַפְּנִימִין** – דַּרְדָּסִין.

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף הַבָּאִים מֵחוּץ הַיָּם וּמִמְּדִינַת הַיָּם. מַה, חוּץ הַיָּם וּמִמְּדִינַת הַיָּם? אוֹ מֵחוּץ הַיָּם שֶׁמִּמְּדִינַת הַיָּם? מִן מַה דְּתָנֵי: בְּגוֹן צוֹר וְחַבְרוֹתֶיהָ, קֵיסָרִין וְחַבְרוֹתֶיהָ – הָדָא אָמְרָה: מֵחוּץ הַיָּם שֶׁמִּמְּדִינַת הַיָּם.

אֵינָן צְרִיכָה בְּדִיקָה. הָדָא דְתֵימַר – בְּרֵאשׁוֹנָה, שֶׁלֹּא הָיְתָה הַפִּשְׁתָּן מְצוּיָה בְּכָל מָקוֹם. אֲבָל עַכְשָׁיו שֶׁהַפִּשְׁתָּן מְצוּיָה בְּכָל מָקוֹם – צְרִיכִין בְּדִיקָה.

מִנְעָל שֶׁל זֶרֶב – אֵית אַתְרִין דְּזָרְכִין

[דף מ"ג ע"ב]

עִימְּרָה מִן גּוֹ, כְּהָדָא דְּרַבִּי זְעֵירָא מְפַקֵּד לְרִבִּי אַבָּא בַּר זְבִינָא: וְיֹאמַר לְבַר רֵאשׁוֹן: דְּלָא יְחוּט לֵיהּ מְסָאנֵיהּ בְּכִיתָּן אֶלָּא בְּרְצוּעָה. מוֹדֵי רַבִּי זְעֵירָא בְּאָהֳלֵן דַּאֲסַר פִּיסְקֵי דַּעֲמַר עַל דְּכִיתָּן – דְּהוּא שָׁרֵי, דְּהוּא שָׁנֵין גַּרְמֵיהּ, דְּהֵיא נָחְתָא לָהּ.

בָּעוֹן קוֹמֵי רַבִּי לָא: מַהוּ מִיחוּט מְסָאנֵיהּ בְּכִיתָּן? אָמַר לוֹן: לָמָּה לֹא? אָמְרוּ לֵיהּ: בְּגִין דְּרַבִּי זְעֵירָא, דְּרַבִּי זְעֵירָא אָמַר: אָסוּר.

מוֹדֶה רַבִּי אִילָא, בְּהֵן דְּיוֹלְבֵּשׁ דַּרְדָּסִין דַּעֲמַר עַל גַּבֵּי דַּרְדָּסִין דְּכִיתָּן – דְּהוּא אָסוּר. דְּלָא שְׁלַח עִילָּיֵיא – לָא שְׁלַח אַרְעָיֵיה.

אֲבוּי דְּרַב סַפְרָא שָׁאַל לְרַבִּי זְעֵירָא: מַהוּ מִיתַּן פְּרִיטִין גּוֹ גּוּלְתָּה וּמִיקְטְרִינוּן בְּחוּט דְּכִיתָּן? מַהוּ מִיתַּן פְּרִיטִין גּוֹ סְדִינֵיהּ, וּמִיקְטְרִינוּן בְּחוּט דַּעֲמַר?

אָמַר לֵיהּ חָכֵם רַבִּי לְרַב הוּנָא? דְּרַב הוּנָא אָמַר: אָסוּר. רַבִּי אֲבִינָא אָמַר: אָסוּר. שְׁמוּאֵל אָמַר: מוּתָּר. רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יֵיסָא אָמַר: מוּתָּר.

הֲלָכָה ה׳

מתני׳ אֵין אָסוּר מִשּׁוּם כִּלְאַיִם אֶלָּא טָווּי וְאָרוּג. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כב, יא) **לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז** – דָּבָר שֶׁהוּא שׁוּעַ טָווּי וְנוּז.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: נָלוֹז, וּמַלִּיז אֶת אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם עָלָיו.

הַלְּבָדִין – אָסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵם שׁוּעִין.

פִּיפּ שֶׁל צֶמֶר בְּשֶׁל פִּשְׁתָּן – אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן חוֹזְרִין בָּאָרִיג.

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מְשִׁיחוֹת שֶׁל אַרְגָּמָן – אֲסוּרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹלֵל עַד שֶׁלֹּא קוֹשֵׁר.

לֹא יִקְשֹׁר חֶרֶט שֶׁל צֶמֶר בְּשֶׁל פִּשְׁתָּן לַחְגּוֹר בּוֹ אֶת מָתְנָיו, אַף עַל פִּי שֶׁהָרְצוּעָה בָּאֶמְצַע.

אוֹתוֹת הַגַּרְדִּין וְאוֹתוֹת הַכּוֹבְסִין – אֲסוּרוֹת מִשּׁוּם כִּלְאַיִם.

גמרא נְתָנֵי שַׁעַז׳ וְלֹא נְתָנֵי טְנֵי׳? אִילּוּ תָּנֵינַן: שַׁעַז׳ וְלָא תָּנֵינַן טְנֵי׳ – הֲוֵינָן אָמְרִין: הָא טָווּי – מוּתָּר. מַתְנִיתָא לֹא אָמְרָה בֵּן? אֶלָּא אֵין אָסוּר מִשּׁוּם כִּלְאַיִם אֶלָּא טָווּי

[דף מ"ד ע"א]

וְאָרִיג. נִיתְנֵי ׳שַׁעַט׳ וְלֹא נִיתְנֵי ׳נוּז׳! אִילּוּ תָּנֵינַן ׳שַׁעַט׳ וְלָא תָּנֵינַן ׳נוּז׳ – הֲוֵינָן אָמְרִין: הָא נוּז – מוּתָּר. מַתְנִיתָא לֹא אָמְרָה בֵּן? אֶלָּא פִּיפּ שֶׁל צֶמֶר בְּשֶׁל פִּשְׁתָּן – אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁהֵן חוֹזְרִין לְאָרִיג.

נִיתְנֵי ׳טָמֵא׳ וְלָא נִיתְנֵי ׳שֵׁעַר׳! אִילּוּ תָּנֵינַן ׳טָמֵא׳ וְלָא תָּנֵינַן ׳שֵׁעַר׳ – תָּנֵינַן אָמְרִין: הָא שֵׁעַר – מוּתָּר. מַתְנִיתָא לֹא אָמְרָה בֵּן! אֶלָּא, הַלְבָּדִין – אֲסוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שׁוּעִין.

מְשִׁיחוֹת שֶׁל אַרְגָּמָן – אֲסוּרוֹת. אִית תַּנַּיי תָּנֵי: אֲסוּרוֹת. אִית תַּנַּיי תָּנֵי: מוּתָּרוֹת.

מַאן דְּאָמַר: אֲסוּרוֹת, כְּגוֹן אִילֵּין טַרְסַיָּיה דְּהוּא מַכְפֵּת בֵּיהּ.

מַאן דְּאָמַר מוּתָּרוֹת, דְּהוּא שָׁנֵין גַּרְמֵיהּ וְהֵיא נָחְתָא לָהּ.

הֲלָכָה ו׳

מתני׳ הַתּוֹכֵף תְּכִיפָּה אַחַת – אֵינָהּ חִבּוּר וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. וְהַשּׁוֹמְטָהּ בַּשַּׁבָּת – פָּטוּר.

עָשָׂה שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ בְּצַד אֶחָד – חִבּוּר, וְיֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. וְהַשּׁוֹמְטָהּ בַּשַּׁבָּת – חַיָּיב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁתְּשַׁלֵּשׁ.

וְהַשַּׁק וְהַקּוּפָּה – מִצְטָרְפִין לִכְלְאָיִם.

גמרא רַבִּי חֲנִינָה אָמַר: עַד יֵחוּת כָּל סִיטְרָהּ.

אָמַר רַבִּי יַנַּאי: אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי חֲנִינָא: צֵא וּקְרָא! וְהָתָנֵינַן: עָשָׂה שְׁנֵי רָאשֶׁיהָ לְצַד אֶחָד! מַעֲתָּה, עַד יֵחוּת וְיִסּוֹק. וְהָתָנֵי: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיְּשַׁלֵּשׁ. מֵעַתָּה, עַד יֵחוּת וְיִסּוֹק וְיֵחוּת! אֶלָּא הָכִין וְהָכִין.

חוּט שֶׁהִשְׁחִילוֹ לַמַּחַט אֲפִילּוּ קְשׁוּר מִיכָּן וּמִיכָּן – אֵינוֹ חִיבּוּר לְכֶבֶד.

[דף מ״ד ע״ב]

הַחוּט – חִיבּוּר לְכֶבֶד, וְאֵינוֹ חִיבּוּר לַמַּחַט.

רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹסֵה תַּרְוַיְיהוּ אָמְרִין: בְּקָשׁוּר מִיכָּן וּמִיכָּן.

מִילֵּיהוֹן דְּרַבָּנָן פְּלִיגִין! דְּאָמַר רַבִּי בָּא, רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַב: הַמַּמְתִּיחַ צְדָדִין בְּשַׁבָּת – חַיָּיב מִשּׁוּם תּוֹפֵר. וְיֵימַר מִשּׁוּם תּוֹפֵר וּמִשּׁוּם קוֹשֵׁר!

אָמַר רַבִּי סִימוֹן: טַעֲמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה, עַל יְדֵי שְׁלִישִׁי – מְלַאכְתּוֹ מִתְקַיֶּימֶת.

מַה, רַבִּי יוּדָה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר? דְּתָנֵינַן תַּמָּן: רַבִּי לִיעֶזֶר אוֹמֵר: הָאוֹרֵג שְׁלֹשָׁה חוּטִין בַּתְּחִילָּה, וְאַחַת עַל הָאָרִיג – חַיָּיב! אָמַר רַבִּי עוּלָּא: טַעֲמָא דְּרַבִּי לִיעֶזֶר, תַּמָּן – עַל יְדֵי שְׁלִישִׁי מְלַאכְתּוֹ מִתְקַיֶּימֶת. בְּרַם הָכָא – פְּחוֹת מִיכָּן [לֹא] מִסְתַּתֵּר הוּא.

רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שַׁק. הָא סַל – לֹא. אַשְׁכַּח תָּנֵי: הַסַּל וְהַשַּׁק וְהַקּוּפָּה – מִצְטָרְפִין בְּכִלְאַיִם. אוֹהָלִים – אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם כִּלְאַיִם.

רַבִּי יִרְמְיָה בָּעֵי: הוּא וּבְנוֹ, מַהוּ שֶׁיִּצְטָרְפוּ בְּכִלְאַיִם. הַאֵיךְ עֲבִידָא? הוּא לָבִישׁ מָאנִין דַּעֲמַר, וּבְרֵיהּ לָבִישׁ מָאנִין דְּכִיתָּן, נְסַב פִּיסְקֵי דַּעֲמַר וַעֲגָלֵהּ עַל תְּרֵיהוֹן. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְהָהֵן נוּ נָשׁוּף?

רַבִּי חַגַּיי בָּעֵי: הוּא עַצְמוֹ מַהוּ שֶׁיִּצְטָרֵף בְּכִלְאַיִם? הַאֵיךְ עֲבִידָא? הוּא לָבִישׁ דַּרְדָּסִין דְּעִימֵּר בַּהֲדָא רִיגְלָיֵיא, וְדַרְדָּסִין דְּכִיתָּן בַּהֲדָא רִיגְלָיֵיא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְהָהֵן נוּ נָשׁוּף?

לָא צוֹרְכָה דְּלָא, הָיוּ בְּרֹאשׁוֹ פְּצָעִיוֹת, יָהָב סִיפְלָנִי דְּסַמְרְטוּט דַּעֲמַר עַל חַדָּא, וְסַפְלָנִי דְּסַמְרְטוּט דְּכִיתָן עַל חַדָּא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְהֲהֵן נוּ נָשׁוּף? אֵין לְךָ אָסוּר אֶלָּא נָשׁוּף בִּלְבַד!

הַדְרָן עָלָךְ אֵינוֹ אָסוּר וְסָלִיקָא לָהּ מַסֶּכֶת כִּלְאַיִם



הַדְרָן עָלָךְ מַסֶּכֶת כִּלְאַיִם וְהַדְרָךְ עָלָן, דַּעְתָּן עָלָךְ מַסֶּכֶת כִּלְאַיִם וְדַעְתָּךְ עָלָן, לָא נִתְנַשֵּׁי מִנָּךְ מַסֶּכֶת כִּלְאַיִם וְלָא תִּתְנַשֵּׁי מִנָּן, לָא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלָא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי: (ג׳ פְּעָמִים)

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא.

חַנִּינָא בַּר פָּפָּא, רָמִי בַּר פָּפָּא, נַחְמָן בַּר פָּפָּא, אַחָאי בַּר פָּפָּא, אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא, רַפְרָם בַּר פָּפָּא, רָכִישׁ בַּר פָּפָּא, סוּרְחָב בַּר פָּפָּא, אַדָּא בַּר פָּפָּא, דָּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֶב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפְיוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ:

מֵאֵבִי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶךָ, כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ, לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ, כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קָרְנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים, אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדִבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים, אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שְׂכַר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָם מְקַבְּלִים שְׂכַר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים, אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת, שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת, אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם, וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי, כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לְסַיֵּים מַסֶּכֶת כִּלְאַיִם, כֵּן תַּעַזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּפְרָקִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם, לִלְמוֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים, יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי, שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי, בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ, בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ, וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְּשִׂיחֶךָ: כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ, וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם:

מַסֶּכֶת שְׁבִיעִית

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

הֲלָכָה א׳ מתני׳ עַד אֵימָתַי חוֹרְשִׁין בִּשְׁדֵה הָאִילָן עֶרֶב שְׁבִיעִית? בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כָּל זְמַן שֶׁהוּא יָפֶה לַפֵּרִי. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַד הָעֲצֶרֶת. וּקְרוֹבִים דִּבְרֵי אֵלּוּ לִהְיוֹת כִּדְבְרֵי אֵלּוּ.

גמרא עַד אֵימָתַי חוֹרְשִׁים כוּ׳. כְּתִיב (שמות כג, יב): **שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת,** וּכְתִיב (שמות לד, כא): **בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת.** מַה אֲנַן קַיָּימִים? אִם לְעִנְיַן שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר, (שמות כ, ט) **שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ.** וְאִם לְעִנְיַן שַׁבְּתוֹת שָׁנִים, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר (ויקרא כה, ב) **שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ!**

אֶלָּא, אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְשַׁבָּת בְּרֵאשִׁית, וְלֹא לְעִנְיַן שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנִים, תְּנֵהוּ עִנְיָן בְּאִיסּוּר שְׁנֵי פְּרָקִים הָרִאשׁוֹנִים.

בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת, בֶּחָרִישׁ שֶׁקְּצִירוֹ אָסוּר. וְאֵיזֶה זֶה? זֶה חָרִישׁ שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁהוּא נִכְנָס לַשְּׁבִיעִית. **וּבַקָּצִיר** שֶׁחֲרִישׁוֹ אָסוּר, וְאֵיזֶה זֶה? זֶה קָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁהוּא יוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית.

וְאִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר חוֹרְשִׁים עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה? רַבִּי קְרוּסְפַּי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: רַבָּן גַּמְלִיאֵל וּבֵית דִּינוֹ הִתִּירוּ בְּאִיסּוּר שְׁנֵי פְּרָקִים הָרִאשׁוֹנִים.

רַבִּי יוֹחָנָן בָּעֵי: לֹא כֵּן תָּנֵינַן? אֵין בֵּית דִּין יָכוֹל לְבַטֵּל דִּבְרֵי בֵּית דִּין חֲבֵירוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה גָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחָכְמָה וּבְמִנְיָן!

רַבִּי קְרוּסְפַּי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁאִם בִּקְּשׁוּ לְחָרוֹשׁ – יַחֲרֹשׁוּ. וְיַעֲקְרוּ אוֹתָן מִן הַמִּשְׁנָה! רַבִּי קִרְיסְפָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁאִם בִּקְּשׁוּ לַחֲזוֹר – יַחֲזוֹרוּ.

הֲתִיב רַבִּי יוֹנָה: הֲרֵי פָּרָשַׁת הַמְּיַלּוּאִים, הֲרֵי פָּרָשַׁת דּוֹר הַמַּבּוּל, הֲרֵי אֵינָן עֲתִידִין לַחֲזוֹר! מֵעַתָּה יַעֲקְרוּ אוֹתָן מִן הַמִּשְׁנָה? אֶלָּא כְּדֵי לְהוֹדִיעֲךָ. וְכָא, כְּדֵי לְהוֹדִיעֲךָ.

אָמַר רַבִּי מָנָא: כַּיי דְּתָנֵינַן תַּמָּן: שֶׁאִם יֹאמַר אָדָם: "קַח אֲנִי מְקוּבָּל" – אוֹמֵר לוֹ: "כְּדִבְרֵי רַבִּי אִישׁ פְּלוֹנִי שָׁמַעְתָּ"! וְכָן, שֶׁאִם יֹאמַר אָדָם: "שָׁמַעְתִּי שֶׁאָסוּר לַחֲרוֹשׁ עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה" – יֹאמַר לוֹ: "בְּאִיסּוּר שְׁנֵי פְּרָקִים הָרִאשׁוֹנִים שָׁמַעְתָּ"!

רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹנָתָן: בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ – לְמִקְרָא סָמְכוּ. וּבְשָׁעָה שֶׁהִתִּירוּ – לְמִקְרָא סָמְכוּ.

בְּשָׁעָה שֶׁאָמְרוּ לְמִקְרָא סָמְכוּ, (שמות לד, כא) **בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת** – בֶּחָרִישׁ שֶׁקְּצִירוֹ אָסוּר, וְאֵי זֶה זֶה? זֶה חָרִישׁ שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁהוּא נִכְנָס לַשְּׁבִיעִית. וּבַקָּצִיר שֶׁחֲרִישׁוֹ אָסוּר, וְאֵי זֶה זֶה? זֶה קָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁהוּא יוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית.

וּבְשָׁעָה שֶׁהִתִּירוּ לְמִקְרָא סָמְכוּ, (שמות כ, ט) **שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתֶּךָ**, מַה עֶרֶב שַׁבָּת בְּרֵאשִׁית – אַתְּ מוּתָּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה עַד שֶׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה. אַף עֶרֶב שַׁבְּתוֹת שָׁנִים – אַתְּ מוּתָּר לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה עַד שֶׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה.

וְלָמָּה עַד עֲצֶרֶת? עַד כָּאן הוּא יָפֶה לַפֵּרִי. מִכָּאן וְאֵילָךְ – הוּא מְנַבֵּל פֵּרוֹתָיו. וְהָא תְּנִינַן: אֶחָד אִילָן סָרָק וְאֶחָד אִילָן מַאֲכָל! עַד כָּאן הוּא מְעַכֵּב אֶת הַכּוֹרֶת. מִכָּאן וְאֵילָךְ – הוּא מַתִּישׁ אֶת כּוֹחוֹ.

וְיַחֲרוֹשׁ! מִתּוֹךְ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מַתִּישׁ כֹּחוֹ שֶׁל אִילָן, אַף הוּא אֵינוֹ מִתְכַּוֵּון לַעֲבוֹדַת הָאָרֶץ.

וְלָמָּה לֹא תָּנִיתָא מְקוּלֵי בֵּית שַׁמַּאי וּמְחוּמְרֵי בֵּית הִלֵּל? פְּעָמִים שֶׁאֵין הַגְּשָׁמִים מְצוּיִין וְאֵין הַלֵּיחָה מְצוּיָיה, וְהוּא עָתִיד לַחֲרוֹשׁ קוֹדֶם לַעֲצֶרֶת כְּדִבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַד הָעֲצֶרֶת.

הֲלָכָה ב׳

מתני׳ אֵיזֶה שָׂדֶה הָאִילָן? כָּל שְׁלֹשָׁה אִילָנוֹת לְבֵית סָאָה, אִם רְאוּיִין לַעֲשׂוֹת כִּכַּר דְּבֵילָה שֶׁל שִׁשִּׁים מָנֶה בָּאִיטַלְקִי – חוֹרְשִׁים כָּל בֵּית סָאָה בִּשְׁבִילָן. פָּחוֹת מִיכָּן – אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶן אֶלָּא הָאוֹרֶה וְסַלּוֹ הוּצָה לוֹ.

גמרא רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל, רַבִּי אֲבָהוּ

[דף א׳ ע״ב]

בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: הַקּוֹנָה שְׁלֹשָׁה אִילָנוֹת בְּתוֹךְ שֶׁל חֲבֵירוֹ, רְחוֹקִים מֵאָה עֶשֶׂר לְבֵית סָאָה, קְרוֹבִים כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַבָּקָר עוֹבֵר בְּכֻלָּן – קָנָה קַרְקַע שֶׁתַּחְתֵּיהֶן, קַרְקַע שֶׁבֵּינֵיהֶן, שֶׁחוּצָה לָהֶן – מְלוֹא הָאוֹרֶה וְסַלּוֹ.

רַב אָמַר: בַּעֲשׂוּיִין צוּבָּר. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: בַּעֲשׂוּיִין שׁוּרָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: תַּמָּן אִיתְאֲמַרַת, וְכָא לָא אִיתְאֲמַרַת.

אָמַר רַבִּי יוֹנָה: אֲפִילּוּ הָכָא אִיתְאֲמַרַת, בִּקְרוֹבִים.

אָמַר לֵיהּ רַבִּי מָנָא: וְאִם בִּקְרוֹבִים, וְהָא תְּנִינַן: כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַבָּקָר עוֹבֵר בְּכֻלָּן!

אֵיתָא חֲמֵי, בְּשָׁעָה שֶׁהַבָּקָר עוֹבֵר בְּכֻלָּן – הַשָּׂרָשִׁים מְהַלְּכִין מִן הַצַּד. וּבְשָׁעָה שֶׁאֵין הַבָּקָר עוֹבֵר בְּכֻלָּן – אֵין הַשָּׂרָשִׁים מְהַלְּכִין מִן הַצַּד.

רַבִּי לְיֵעֶזֶר שָׁאַל: מִזּוֹ לְזוֹ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה, וּלְצַד עֶשְׂרִין וְחָמֵשׁ?

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק בָּעֵי: חָיוּ נְתוּנִים בְּצַד הַגָּדֵר – חוֹרְשִׁים כָּל בֵּית סָאָה בִּשְׁבִילָן?

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֵין בָּעֵי נִיתַּן לָהֶן אַרְבַּע סְאִין, סָאָה מִכָּאן וּסְאָה מִכָּאן, סָאָה מִכָּאן וּסְאָה מִכָּאן.

רַבִּי יִרְמְיָה בָּעֵי: הָיְתָה גֶּפֶן אַחַת מוּדְלָה עַל גַּבֵּי שְׁתֵּי סְאִין, אַתְּ חוֹרֵשׁ קַרְקַע שֶׁתַּחְתֶּיהָ וְקַרְקַע שֶׁחוּצָה לוֹ מִלּוֹא הָאוֹרָה וְסַלּוֹ חוּצָה לוֹ?

בְּאִיסּוּר שְׁנֵי פְּרָקִים הָרִאשׁוֹנִים אֵלּוּ, מִקְּמַעְלָן – חוֹרְשִׁין בּוֹ מִקְּמַטָּן. וְאֵלּוּ מִקְּמַטָּן – חוֹרְשִׁין בּוֹ מִקְּמַעְלָן.

נִיחָא, אֵלּוּ מִקְּמַעְלָן – חוֹרְשִׁין בּוֹ מִקְּמַטָּן. אֵלּוּ מִקְּמַטָּן – חוֹרְשִׁין בּוֹ מִקְּמַעְלָן?

נַשְׁמִיעִינַהּ מִן הָדָא: מַרְחִיקִים אֶת הָאִילָן מִן הַבּוֹר עֲשָׂרִים וְחֲמֵשׁ אַמָּה! וְתָנֵי

[דף ב׳ ע״א]

עֲלֶיהָ: בֵּין מִקְּמַעְלָן בֵּין מִקְּמַטָּן. אוֹ נֵימַר, בֵּין שֶׁהָאִילָן לְמַעְלָן וְהַבּוֹר מִקְּמַטָּן, בֵּין שֶׁהָאִילָן וְהַבּוֹר מִקְּמַטָּן? וְהָתָנֵי: אִילָן מִקְּמַעְלָן וְהַבּוֹר מִקְּמַטָּן, אִילָן מִקְּמַטָּן וְהַבּוֹר מִקְּמַעְלָן.

נִיחָא אִילָן מִקְּמַעְלָן וְהַבּוֹר מִקְּמַטָּן. אִילָן מִקְּמַטָּן וְהַבּוֹר מִקְּמַעְלָן? וְדֶרֶךְ הַשָּׁרָשִׁים לַעֲלוֹת מִקְּמַעְלָן?

אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: לֹא מִפְּנֵי הַשָּׁרָשִׁים. אֶלָּא, שֶׁהֵן עוֹשִׂין עָפָר תִּיחוּחַ, וְהֵן מַלְקִין אַרְעִיתוֹ שֶׁל בּוֹר.

אֲתָא עוּבְדָא קוֹמֵי רַבִּי יָסָא בֵּי רַבִּי בּוֹן, אָמַר: יְחִידִי הוּא וְלָא סָמְכוּן עָלָיו. דְּתָנֵי עָלָהּ, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁאָמְרוּ מִקְּמַעְלָן – כָּךְ אָמְרוּ מִקְּמַטָּן.

הֲלָכָה ג׳

מתני׳ אֶחָד אִילָן קָרָק וְאֶחָד אִילָן מַאֲכָל – רוֹאִין אוֹתָן כְּאִלּוּ הֵן תְּאֵינִים. אִם רְאוּיִן לַעֲשׂוֹת כְּבַר דְּבֵילָה שֶׁל שִׁשִּׁים מָנָה בָּאִיטַלְקִי – חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בִּשְׁבִילָן. פָּחוֹת מִכָּאן – אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶם אֶלָּא צוֹרְכָן.

הָיָה אֶחָד עוֹשֶׂה כְּבַר דְּבֵילָה, וּשְׁנַיִם אֵין עוֹשִׂין. אוֹ שְׁנַיִם עוֹשִׂין, וְאֶחָד אֵינוֹ עוֹשֶׂה – אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶן אֶלָּא לְצוֹרְכָן, עַד שֶׁיְּהוּ מִשְׁלֹשָׁה וְעַד תִּשְׁעָה. הָיוּ עֲשָׂרָה, וּמֵעֲשָׂרָה וּלְמַעְלָה, בֵּין עוֹשִׂין בֵּין שֶׁאֵינָן עוֹשִׂין – חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בִּשְׁבִילָן.

שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לד, כא): **בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת.** אֵין צָרִיךְ לוֹמַר חָרִישׁ וְקָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית, אֶלָּא חָרִישׁ שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁנִּכְנָס לַשְּׁבִיעִית, וְקָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁהוּא יוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית.

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: מָה חָרִישׁ – רְשׁוּת, אַף קָצִיר – רְשׁוּת. יָצָא קְצִיר הָעוֹמֶר.

גמרא אֶחָד אִילָן קָרָק. וְלָמָּה אָמְרוּ תְּאֵנִים? עַל יְדֵי שֶׁפֵּירוֹתֵיהֶן גַּסִּין וְהֵן עוֹשׂוֹת הַרְבֵּה. הֲרֵי אֶתְרוֹג פֵּירוֹתָיו גַּסִּין וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה הַרְבֵּה! הֲרֵי זֵיתִין עוֹשִׂין הַרְבֵּה וְאֵין פֵּירוֹתֵיהֶן גַּסִּין! וְאֵלּוּ עוֹשׂוֹת הַרְבֵּה וּפֵירוֹתֵיהֶן גַּסִּין.

אָמַר רַבִּי חִייָא בַּר אַדָּא: כָּל אִילָנְיָא עָבְדִין שָׁנָה, פָּרָא שָׁנָה. וְהָדָא תְּאֵינְתָא עָבְדָא כָּל שָׁנָה.

הָיָה עוֹשֶׂה כוּ׳. רַבִּי בִּיבִי בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָא: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִפְחוֹת מֵחֶשְׁבּוֹן מְשׁוּלָּשִׁים. זְעֵירָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִפְחוֹת מֵחֶשְׁבּוֹן מְתוּשָּׁעִין. הָיוּ אַרְבָּעָה וְהַבָּקָר עוֹבֵר בְּכֻלָּן, שְׁנַיִם וְאֵין הַבָּקָר עוֹבֵר בְּכֻלָּן, מִכָּאן שֶׁאֵין הַבָּקָר עוֹבֵר בְּכֻלָּן, אַתְּ רוֹאֶה אוֹתָן כְּאִלּוּ חֲמִשָּׁה.

הָיוּ חֲמִשָּׁה תִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבָּנָן. דְּתָנֵינַן תַּמָּן: בֶּרֶם שֶׁהוּא נָטוּעַ עַל פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵינוֹ בֶּרֶם. וַרַבָּנָן אוֹמְרִים: בֶּרֶם, וְרוֹאִין אֶת הָאֶמְצָעִית כְּאִילּוּ אֵינָן, וְחוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בִּשְׁבִילָן.

שֶׁנֶּאֱמַר בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת. לָא אָתְיָא דְּלָא עַל רֵישָׁא, אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶן אֶלָּא צוֹרְכָן, שֶׁנֶּאֱמַר בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת, אֵין צָרִיךְ לוֹמַר כוּ׳.

[דף ב׳ ע״ב]

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל – כְּדַעְתֵּיהּ. דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר: אֵין הָעוֹמֶר בָּא מִסּוּרְיָא. יָצָא קָצִיר הָעוֹמֶר שֶׁהִיא מְצוָּה.

הֲלָכָה ד׳

מתני׳ שְׁלֹשָׁה אִילָנוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים – חֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין, וְחוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בִּשְׁבִילָן.

וְכַמָּה יְהֵא בֵּינֵיהֶן? רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַבָּקָר עוֹבֵר בְּכֻלָּן.

גמרא תָּנֵי רַבִּי חִיָּיה: אִילָנוֹת שֶׁל אָדָם אֶחָד, וְקַרְקַע שֶׁל אָדָם אֶחָד – מִצְטָרְפִין, וְחוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בִּשְׁבִילָן.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אַף אֲנַן נְמֵי תָּנֵינַן דְּרַבָּה, שְׁלֹשָׁה אִילָנוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים – חֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין, וְחוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

הֲלָכָה ה׳

מתני׳ עֶשֶׂר נְטִיעוֹת מְפוּזָּרוֹת תּוֹךְ בֵּית סְאָה – חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בִּשְׁבִילָן, עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. הָיוּ עֲשׂוּיוֹת שׁוּרָה וּמוּקְפוֹת עֲטָרָה – אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶן אֶלָּא צָרְכָן.

גמרא רַבִּי זְעֵירָא בְּשֵׁם רַבִּי אִילָא, רַבִּי יוֹסֵי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עֲרָבָה – הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וּדְלָא כְּאַבָּא שָׁאוּל, דְּאַבָּא שָׁאוּל אָמַר: עֲרָבָה – דִּבֵּר תּוֹרָה! (ויקרא כג, מ) **וַעַרְבֵי נַחַל** – שְׁתַּיִם. חַד עֲרָבָה לְלוּלָב, וַעֲרָבָה לְמִקְדָּשׁ.

רַבִּי בָּא, רַבִּי חִיָּיא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עֲרָבָה וְנִיסּוּךְ הַמַּיִם – הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וּדְלָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא, דְּרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: נִיסּוּךְ הַמַּיִם – דִּבֵּר תּוֹרָה! בַּשֵּׁנִי **וְנִסְכֵּיהֶם** (במדבר כט), בַּשִּׁשִּׁי **וְנִסְכֶּיהָ**, בַּשְּׁבִיעִי **כְּמִשְׁפָּטָם**, מ״ם יו״ד מ״ם – מַיִם.

רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא בָּעֵי קוֹמֵי רַבִּי יוֹחָנָן: וְעַכְשָׁו, לָמָּה הֵן חוֹרְשִׁין בְּזַקִּינוֹת? אָמַר לֵיהּ: בְּשָׁעָה שֶׁנִּיתְּנָה הֲלָכָה, נִיתְּנָה, שֶׁאִם בִּקְּשׁוּ לַחֲרוֹשׁ – יַחֲרוֹשׁוּ.

רַבִּי בָּא בַּר זַבְדִּי בְּשֵׁם רַבִּי חוּנְיָה דְּבְקִיעַת חַוּוָרָן: עֲרָבָה וְנִיסּוּךְ הַמַּיִם וְעֶשֶׂר נְטִיעוֹת – מִיסּוֹד הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים.

מַה, וּפְלִיג? רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם לֵוִי: כָּךְ הָיְתָה הֲלָכָה בְּיָדָן, שְׁכָחוּהָ, וְעָמְדוּ הַשְּׁנַיִים וְהִסְכִּימוּ עַל דַּעַת הָרִאשׁוֹנִים.

לְלִמְדָךְ, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁבְּיַת דִּין נוֹתְנִין נַפְשָׁם עָלָיו – סוֹפוֹ לְהִתְקַיֵּים בְּיָדָם, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר לְמֹשֶׁה מִסִּינַי!

וְאַתְיָא כַּיי דְּמַר רַבִּי מָנָא: (דברים לב, מז) **כִּי לֹא דָבָר רֵק הוּא מִכֶּם.** וְאִם דָּבָר רֵק הוּא – **מִכֶּם.** לָמָּה? שֶׁאֵין אַתֶּם יְגִיעִין בּוֹ!

כִּי הִיא חַיֵּיכֶם. אֵימָתַי הִיא חַיֵּיכֶם? בְּשָׁעָה שֶׁאַתֶּם יְגִיעִים בּוֹ!

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לְרַבִּי חִיָּיא בַּר נוֹא בַּבְלָיֵיא: תְּרֵין מִילִין קָלְקִין בְּיָדְכוֹן. מַפְשׁוּטִיתָא דְּתַעֲנִיתָא. וַעֲרַבְתָּא דְּיוֹמָא שְׁבִיעָיֵא.

וְרַבָּנָן דְּקֵיסָרִין אָמְרִין: אַף הָדָא מַסְקְוָתָה.

תָּנֵי: נְטִיעָה – מֵעֵין עֶשֶׂר. זְקִינָה – מֵעֵין שָׁלוֹשׁ.

אֶתָא חֲמֵי: נְטִיעָה שֶׁהִיא נִרְאֵית כִּזְקִינָה – אַתְּ נוֹתֵן לָהּ כִּזְקִינָה, וְאַתְּ אָמַרְתְּ נְטִיעָה מֵעֵין עֶשֶׂר?

אָמַר רַבִּי חוּנָה: מַהוּ מֵעֵין עֶשֶׂר? שֶׁאֵין נְטִיעָה מֵעֵין שָׁלוֹשׁ. שֶׁלֹּא תֹּאמַר, שָׁלֹשׁ נְטִיעוֹת שֶׁהֵן עוֹשׂוֹת – כְּעֶשֶׂר שֶׁאֵינָן עוֹשׂוֹת.

וְדִכְוָותַהּ, שָׁלוֹשׁ זְקִינוֹת שֶׁהֵן עוֹשׂוֹת – כְּעֶשֶׂר שֶׁאֵינָן עוֹשׂוֹת. לְפוּם כֵּן צָרִיךְ מֵימַר: נְטִיעוֹת מֵעֵין עֶשֶׂר.

שְׁדֵה קָנִים – נְדוֹנוֹת כִּשְׁדֵה תְּבוּאָה.

רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵה בְּרַבִּי חֲנִינָה: בְּסָאתַיִם שָׁנוּ.

[דף ג' ע"א]

לֵית הָדָא פְּלִיגִי עַל שְׁמוּאֵל? דִּשְׁמוּאֵל אָמַר: בַּעֲשׂוּיִין שׁוּרָה! תַּמָּן עַל יְדֵי שֶׁהֵן מְפוּזָּרוֹת בְּתוֹךְ בֵּית סְאָה – אַתְּ רוֹאֶה כְּאִלּוּ מְלֵיאָה. בְּרֹם הָכָא – כּוּלָּן נְתוּנִים בְּמָקוֹם אֶחָד.

הֲלָכָה ו'

מתני' הַנְּטִיעוֹת וְהַדְּלוּעִין – מְצַטְרְפִין לְתוֹךְ בֵּית סְאָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עֲשָׂרָה דִילּוּעִין לְתוֹךְ בֵּית סְאָה – חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

עַד אֵימָתַי נִקְרְאוּ נְטִיעוֹת? רַבִּי לְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיְּחוֹלוּ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: בַּת שֵׁבַע שָׁנִים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: נְטִיעָה כִּשְׁמָהּ.

אִילָן שֶׁנִּגְנַם וְהוֹצִיא חֲלִיפִין, מִטָּפַח וּלְמַטָּן – כַּנְּטִיעָה. מִטָּפַח וּלְמַעְלָן – כָּאִילָן; דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן.

גמרא הַנְּטִיעוֹת וְהַדִּילוּעִין. וְהֵן שֶׁיֵּשׁ נְטִיעוֹת רַבּוֹת עַל דִּילוּעִין. רַבִּי חֲנַנְיָא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי הִילֵּל בָּעֵי: לָא מִסְתַּבְּרָא בְּדַלַּעַת יְוָנִית.

הָתִיב רַבִּי מָנָא: וְהָתָנֵי: שְׁלֹשָׁה קִישּׁוּעִין וּשְׁלוֹשָׁה דִילוּעִין וְאַרְבַּע נְטִיעוֹת – מִצְטָרְפִין, וְחוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סָאָה בִּשְׁבִילָן! לָא אָתְיָא דְּלָא עַל סִיפָא. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עֲשָׂרָה דִילוּעִין לְבֵית סָאָה – חוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סָאָה עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. עָלֵיהּ רַבִּי חֲנַנְיָא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי הִילֵּל בָּעֵי: לָא מִסְתַּבְּרָא בְּדַלַּעַת יְוָנִית!

עַד אֵימָתַי נִקְרָאוּ נְטִיעוֹת כו׳. מַהוּ שֶׁיְּהוֹלוּ? עַד שֶׁיִּפְּדוּ אוֹ עַד שֶׁיֵּעָשׂוּ חוּלִין מֵאֲלֵיהֶן. רַבִּי אַבָּא בַּר יַעֲקֹב בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: בֵּינִי מַתְנִיתָא, עַד שֶׁיֵּעָשׂוּ חוּלִין מֵאֲלֵיהֶן.

וְאַתְיָא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כְּדְתָנֵי, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: אַף שָׁאָמְרוּ: בְּנוֹת חָמֵשׁ, בְּנוֹת שֵׁשׁ, בְּנוֹת שֶׁבַע, אֶלָּא בַּגְּפָנִים – בְּנוֹת חָמֵשׁ. בִּתְאֵנִים – בְּנוֹת שֵׁשׁ. בְּזֵתִים – בְּנוֹת שֶׁבַע. וַאֲנַן חָמְיָין הָדָא מַרְבִּיתָא דִּתְאֵינְתָּה אָתְיָא בְּפוּרְיָא. אָמַר רַבִּי יוּדָן: כַּד טְרִיפִין לְעוּבְיָה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב – שְׁנֵיהֶם אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד! דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן, רַבִּי יוֹנָתָן בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: הַגּוֹמֵם אֶת כַּרְמוֹ פָּחוֹת מִטָּפַח – חַיָּיב עָרְלָה, מִפְּנֵי מַרְאִית עַיִן. דִּבְרֵי חֲכָמִים – עַד שֶׁיְּגוֹמֵם מֵעִם הָאָרֶץ.

הַדְרָן עָלָךְ שְׁדֵה אִילָן

פֶּרֶק שֵׁנִי

הֲלָכָה א׳ מתני׳ עַד אֵימָתַי חוֹרְשִׁין שְׂדֵה הַלָּבָן עֶרֶב שְׁבִיעִית? מִשֶּׁתִּכְלֶה הַלֵּיחָה. כָּל זְמַן שֶׁבְּנֵי אָדָם חוֹרְשִׁין לִיטַּע מִקְשָׁאוֹת וּמִדְלָעוֹת.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: נָתַתָּ תּוֹרַת כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּיָדוֹ! אֶלָּא בְּשִׂדֵּה לָבָן – עַד הַפֶּסַח. וּבְשִׂדֵּה אִילָן – עַד הָעֲצֶרֶת.

גמרא עַד אֵימָתַי חוֹרְשִׁין. מַאן תַּנָּא לֵיהָּה? רַבִּי מֵאִיר הוּא.

[דף ג׳ ע״ב]

וְרַבִּי מֵאִיר – בְּבֵית שַׁמַּאי. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן – בְּבֵית הִלֵּל. וְכֵן אַתְּינָן מַתְנִיתִין? רַבִּי מֵאִיר בְּבֵית שַׁמַּאי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּבֵית הִלֵּל? אֶלָּא, רַבִּי מֵאִיר – בְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן – בְּמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה. וְכֵן אַתְּינָן מַתְנִיתִין? רַבִּי מֵאִיר בְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה?

אֶלָּא, רַבִּי מֵאִיר שַׁנָּיָא מַחֲלוֹקֶת, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן שַׁנְּיֵיהּ בְּדִבְרֵי הַכֹּל. תֵּיוּ: מַאן תַּנָּא עַד אֵימָתַי חוֹרְשִׁין שְׂדֵה הַלָּבָן [הָאִילָן] עֶרֶב שְׁבִיעִית? רַבִּי מֵאִיר. בְּרַם כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן – דִּבְרֵי הַכֹּל עַד הָעֲצֶרֶת.

לֹא סוֹף דָּבָר כְּשֶׁיֵּשׁ מוּקְשָׁה וּמוּדְלָה, אֶלָּא אֲפִילּוּ מֵאַחַר שֶׁבְּנֵי אָדָם עֲתִידִין לִיטַּע בַּמּוּקְשָׁיוֹת וּבַמּוּדְלָעוֹת – מוּתָּר.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: נָתַתָּ תּוֹרַת כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּיָדוֹ! זֶה אוֹמֵר: כָּלָה לֵיחָה שֶׁלִּי, וְזֶה אוֹמֵר: לֹא כָלָה לֵיחָה שֶׁלִּי!

אֶלָּא בְּשָׂדֶה לָבָן – עַד הַפֶּסַח, וּבְשָׂדֶה אִילָן – עַד עֲצֶרֶת. מַה בֵּין שָׂדֶה לָבָן לְשָׂדֶה אִילָן? שָׂדֶה הַלָּבָן, עַל יְדֵי שֶׁהוּא עָתִיד לְזוֹרְעָהּ בַּתְּחִילָּה – צָרִיךְ שֶׁתְּהֵא הַלֵּיחָה קַיֶּמֶת. אֲבָל שָׂדֶה הָאִילָן, עַל יְדֵי שֶׁהִיא נְטוּעָה מִכְּבָר – אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁתְּהֵא רוֹב הַלֵּיחָה קַיֶּמֶת.

הֲלָכָה ב׳

מתני׳ מְזַבְּלִין וּמְעַדְּרִין בַּמִּקְשָׁאוֹת וּבַמּוּדְלָעוֹת – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

וְכֵן בְּבֵית הַשְּׁלָחִים, מְיַבְּלִין וּמְפָרְקִין וּמְאַבְּקִין וּמְעַשְּׁנִין – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף נוֹטֵל הוּא אֶת הֶעָלֶה מִן הָאֶשְׁכּוֹל בַּשְּׁבִיעִית.

מְסַקְּלִין – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. מְקַרְטְמִין וּמְזַרְדִין וּמְפַסְּלִין – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כְּזֵירוּדָהּ וּכְפִיסּוּלָהּ שֶׁל חֲמִישִׁית – כֵּן שֶׁל שִׁשִּׁית. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל זְמַן שֶׁאֲנִי רַשַּׁאי בַּעֲבוֹדַת הָאִילָן – אֲנִי רַשַּׁאי בְּפִיסּוּלוֹ.

גמרא מְזַבְּלִין וּמְעַדְּרִין בַּמִּקְשָׁאוֹת. מַהוּ לְחָרוֹשׁ לָהֶם? תָּנֵי: כָּל זְמַן שֶׁאַתָּ מוּתָּר לַחֲרוֹשׁ – אַתָּ מוּתָּר לְזַבֵּל וּלְעַדֵּר. אִם אֵין אַתָּ מוּתָּר לַחֲרוֹשׁ – אֵין אַתָּ מוּתָּר לֹא לְזַבֵּל וְלֹא לְעַדֵּר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: וּמַתְנִיתָא אָמְרָתְ

[דף ד׳ ע״א]

בֵּן, מְזַבְּלִין וּמְעַדְּרִין בַּמִּקְשָׁיוֹת וּבַמְּדְלָעוֹת – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְכֵן בֵּית הַשְּׁלָחִין. וְתָנֵי עֲלָהּ: חוֹרְשִׁים בֵּית הַשְּׁלָחִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. רַבִּי אוֹמֵר: עַד לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה יָמִים, כְּדֵי שֶׁיְּזָרֵע וְיִשָּׂרֵשׁ וְיִסַּע וְיִשָּׂרֵשׁ. וְאֵילָן עוֹשֶׂה שָׁרָשִׁים לִשְׁלֹשָׁה יָמִים? רַבִּי אוֹמֵר: עַד לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, כְּדֵי שֶׁיְּזָרֵע אוֹרֶז וְיִשָּׂרֵישׁ, וְיִסַּע אוֹרֶז וְיִשָּׂרֵישׁ.

מַעֲבִירִין אֶת הַיַּבּוֹלֶת. מְפָרְקִין בָּעָלִין. מְאַבְּקִין – עוֹשִׁין לָהּ אָבָק. מְעַשְּׁנִין – מְתַנִּינָן לָהּ.

תָּנֵי: מְכַוְּונִין, מְצַדְּדִין. מְכַוְּונִין לָהּ. מְצַדְּדִין, חַבְרַיָּיא אָמְרֵי: עוֹשִׁין לָהּ דּוֹקְרִין. רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר: תּוֹלֶה לָהּ אָבָן.

תָּנֵי: מְוַותְּרִין וּמְשַׁמְּטִין. כֵּינִי מַתְנִיתָא, מְוַותְּרִין בִּנְפָנִים, וּמְשַׁמְּטִין בְּקָנִים.

מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְוַותֵּר וּלְשַׁמֵּט קוֹדֶם לַחַג – מְוַותְּרִין וּמְשַׁמְּטִין קוֹדֶם לַחַג. לְאַחַר הַחַג – מְוַותְּרִין וּמְשַׁמְּטִין לְאַחַר הַחַג.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: וּבְלֶבַד מִן הַבְּקָעָה וּלְמַעְלָה. רַבִּי יִרְמְיָה בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָה: נוֹטֵל אֶת הַקְּבוּצִין עָמְהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף נוֹטֵל הוּא אֶת הֶעָלִים מִן הָאֶשְׁכּוֹל בַּשְּׁבִיעִית.

מִחַלְפָא שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן! תָּנֵינָא תַּמָּן: מְמָרְסִין אֶת הָאוֹרֶז בַּשְּׁבִיעִית; דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. אֲבָל לֹא מְכַסְּחִין. וְכָא הוּא אוֹמֵר אֲכִין? שַׁנְיָיא הוּא הָכָא, שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִן הַדְּלֵיקָה.

מְסַקְּלִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה כוּ׳. תַּמָּן תָּנֵינַן: הַמְסַקֵּל – נוֹטֵל אֶת הָעֲלִיּוֹנוֹת, וּמַנִּיחַ אֶת הַנּוֹגְעוֹת בָּאָרֶץ. וְכָא אַתְּ אָמַר הָכֵין? אָמַר רַבִּי יוֹנָה: כָּאן בְּתָלוּשׁ כָּאן בִּמְחוּבָּר.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: הֲוֵינַן סָבְרִין מֵימַר, דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן – כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּקִירְסוּם. דְּאִינּוּן תְּרֵין תַּנָּאִין. מְסַקְּלִין – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מְקַרְסְמִין וּמְזָרְדִין מְפַסְּלִין – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּרַבָּנָן. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כְּזֵירוּדָה וּכְפִיסוּלָה שֶׁל חֲמִישִׁית, וְכֵן שֶׁל שִׁשִּׁית.

תֵּיוּ תְּלָתָא תַּנָּאִין אִינּוּן. מְסַקְּלִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מְקַרְסְמִין וּמְזָרְדִין וּמְפַסְּלִין עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּרַבָּנָן. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כְּזֵירוּדָה וּכְפִיסוּלָה שֶׁל חֲמִישִׁית, וְכֵן שֶׁל שִׁשִּׁית, וַאֲפִילוּ יוֹתֵר מִכָּאן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל זְמַן שֶׁאֲנִי רַשַּׁאי בַּעֲבוֹדַת הָאִילָן – רַשַּׁאי אֲנִי בִּפְיסוּלוֹ עַד הָעֲצֶרֶת.

הֲלָכָה ג׳

מתני׳ מְזַהֲמִין אֶת הַנְּטִיעוֹת, וְכוֹרְכִין אוֹתָן, וְקוֹטְמִין אוֹתָן, וְעוֹשִׂין לָהֶן בָּתִּים, וּמַשְׁקִין אוֹתָן – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר: אַף מַשְׁקֶה הוּא אֶת הַנּוֹף בַּשְּׁבִיעִית, אֲבָל לֹא אֶת הָעִיקָּר.

סָכִין אֶת הַפַּגִּין וּמְנַקְּבִין אוֹתָן – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

פַּגֵּי עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁנִּבְנְסוּ לַשְּׁבִיעִית, וְשֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁיָּצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית – לֹא סָכִין וְלֹא מְנַקְּבִין אוֹתָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לָסוּךְ – אֵין סָכִין, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲבוֹדָה. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לָסוּךְ – סָכִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר בָּאִילָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רַשַּׁאי בַּעֲבוֹדַת הָאִילָן.

גמרא מְזַהֲמִין אֶת הַנְּטִיעוֹת. מַתְנִיתָא – דְּרַבִּי. בְּרַם כְּרַבָּנָן – מְזַהֲמִין. מַתְלִיעִין בַּשְּׁבִיעִית, אֲבָל לֹא בְּמוֹעֵד.

[דף ד׳ ע״ב]

כָּאן וְכָאן – אֵין מְנַזְּמִין, אֲבָל נוֹטֵל הוּא אֶת הָרוֹאֶה.

רַבִּי יוֹסֵה אָמַר, רַבִּי אַבּוּנָה בָּעֵי: מַה בֵּין הַמְּזַהֵם לְעוֹשֶׂה לָהּ בַּיִת? הַמְּזַהֵם – אֵינוֹ אֶלָּא כְּמוֹשִׁיב שׁוֹמֵר. בַּיִת – עוֹשֶׂה לָהּ צֵל וְהִיא גְּדִילָה מֵהֲמָתָן.

תַּמָּן תָּנֵינַן: הַמְּבַקֵּעַ בְּזַיִת – לֹא יְחַפֶּה בָּעָפָר. אֲבָל מְכַסֶּה הִיא בָּאֲבָנִים וְקַשׁ. רַבִּי יוֹנָה אָמַר, רַבִּי אַבּוּנָה בָּעֵי: מַה בֵּין קַשִּׁין מַה בֵּין עָפָר? קַשִּׁין – אֵינָן אֶלָּא כְּמוֹשִׁיב שׁוֹמֵר. עָפָר – עוֹשֶׂה לָהּ טִינָא וְהִיא גְּדִילָה מֵהֲמָתָהּ.

תָּנֵי: רַבִּי יוֹסֵי בֶּן כִּיפַּר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי לְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מַשְׁקֶה עַל הַנּוֹף, וְיוֹרֵד עַל הָעִיקָּר. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: מַשְׁקֶה בֵּין עַל הַנּוֹף בֵּין עַל הָעִיקָּר.

דְּבֵית רַבִּי יַנַּאי: מַשְׁקֶה בְּסַלָּא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר טַבְלַיָּא: מַשְׁקֶה בְּסַלָּא. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר בָּא: רַבִּי יוּדָן בַּר גּוּרְיָא מַשְׁקֶה בְּסַלָּא, וְעָדַר. וְכִי מִתְכַּוֵּון לְעֲבוֹדַת הָאָרֶץ?!

בְּיוֹמֵי דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר בָּא, הֲווֹן מַשְׁקִין דִּיקְלַיָּא בִּכְנִישְׁתָּא חַדְתָּא וְחַרְווֹתָא.

סָכִין אֶת הַפַּגִּין. אֲנַן תָּנִינַן: סָכִין אֶת הַפַּגִּין. תַּנָּיֵי דְּבֵית רַבִּי: וְאֵלּוּ הֵן פַּגֵּי עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁנִּנְסְכוּ לַשְּׁבִיעִית.

רַבִּי אֶלְעָזָר – כְּמַתְנִיתָתָן. רַבִּי יוֹחָנָן – כְּהָדָא דְּתַנָּיֵי דְּבֵית רַבִּי.

עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר – לֹא בָּא רַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא לְהָקֵל. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן – לֹא בָּא רַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא לְהַחְמִיר.

הֲלָכָה ד׳

מתני׳ אֵין נוֹטְעִין, וְאֵין מַבְרִיכִין, וְאֵין מַרְכִּיבִין עֶרֶב שְׁבִיעִית, פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְאִם נָטַע אוֹ הִבְרִיךְ אוֹ הִרְכִּיב – יַעֲקוֹר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל הַרְכָּבָה שֶׁאֵינָהּ קוֹלֶטֶת לִשְׁלֹשָׁה יָמִים – שׁוּב אֵינָהּ קוֹלֶטֶת. רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: לִשְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת.

גמרא אֵין נוֹטְעִין וְאֵין מַרְכִּיבִין כו׳. רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי בַּר זִימְרָא: מַתְנִיתִין – בְּסָתָם. הָא דָּבָר בָּרִי שֶׁנִּשְׁתָּרֵשׁ – מוּתָּר.

אֵין נוֹטְעִין וְאֵין מַבְרִיכִין וְאֵין מַרְכִּיבִין עֶרֶב שְׁבִיעִית פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאִם נָטַע אוֹ הִבְרִיךְ אוֹ הִרְכִּיב – יַעֲקוֹר. לֹא עָקַר, פֵּירוֹתָיו מַה הֵן? רַבִּי בָּא, רַבִּי לָא חֲוִוּ יַתְבִין בְּצוֹר. אָתָא עוֹבָדָא קוֹמֵיהוֹן. הוֹרֵי רַבִּי לָא: יִשָּׁפְכוּ פֵּירוֹתָיו.

אָמַר רַבִּי בָּא: אֲנִי לֹא נִמְנֵיתִי עִמָּהֶן בַּעֲלִייָה. אָמְרִין: נֵצֵא לַחוּץ נִלְמוֹד. נַפְקוּן וְשָׁמְעוּן רַבִּי יוֹנָה רַבִּי יִצְחָק בַּר טַבְלַיָּיא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: אֵין מְחַדְּשִׁין עַל הַגְּזֵירָה. רַבִּי יוֹסֵה, רַבִּי יִצְחָק בַּר טַבְלַיָּיא בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: אֵין מוֹסִיפִין עַל הַגְּזֵירָה.

נָטְעוּ וּמֵת, בְּנוֹ מַהוּ שֶׁיֵּהָא מוּתָּר לְקַיְּימוֹ? תָּנֵי רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַבַּיי דְּבַר דְּלָיָה: נָטְעוּ וּמֵת – בְּנוֹ אָסוּר לְקַיְּימוֹ. וְאָתְיָא כְּמַאן דְּאָמַר: מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. אֲבָל מִפְּנֵי הַבִּנְיָן – אַב בְּנוֹ בוֹנֶה.

תָּנֵי: הַנּוֹטֵעַ, הַמַּבְרִיךְ, הַמַּרְכִּיב שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – עָלְתָה לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה, וּמוּתָּר לְקַיְּימוֹ בַּשְּׁבִיעִית. פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – לֹא עָלְתָה לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה, וְאָסוּר לְקַיְּימוֹ בַּשְּׁבִיעִית. אֲבָל אָמְרוּ: פֵּירוֹת נְטִיעָה זוֹ – אֲסוּרִין עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט.

וּמַה טַעַם? אָמַר רַבִּי יוֹסֵא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: **וּבַשָּׁנָה.** מַה אַתְּ שְׁמַע מִינָּהּ? אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: (ויקרא יט, כג) **שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים, לֹא יֵאָכֵל, וּבַשָּׁנָה.**

[דף ה׳ ע״א]

אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר מַמָּל קוֹמֵי רַבִּי זְעֵירָא: נִרְאִין הַדְּבָרִים – כְּשֶׁנָּטְעוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלוֹשִׁים יוֹם. הָא אִם לֹא נָטְעוּ שְׁלוֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֵיתָא חֲמֵי, שָׁנָה שְׁלֵימָה [לֹא] עָלְתָה לוֹ, וְאַתְּ אָמַר הָכֵן!

אָמַר לֵיהּ: וְאֵין בֵּינַי, וַאֲפִילּוּ נָטְעוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – יְהֵא אָסוּר עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה! מַיי כְּדוֹן? אָמַר רַבִּי מָנָא: מִבְּיוֹן שֶׁעוֹמֵד בְּתוֹךְ שְׁנָתוֹ שֶׁל אִילָן – מַשְׁלִים שְׁנָתוֹ.

הֲלָכָה ה׳

מתני׳ הָאוֹרֵז, וְהַדּוֹחַן, וְהַפַּרְגִּין, וְהַשּׁוּמְשְׁמִין שֶׁהִשְׁרִישׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – מִתְעַשְּׂרִין לְשֶׁעָבַר, וּמוּתָּרִין בַּשְּׁבִיעִית. וְאִם לָאו – אֲסוּרִין בַּשְּׁבִיעִית, וּמִתְעַשְּׂרִין לְשָׁנָה הַבָּאָה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: פּוֹל הַמִּצְרִי, שֶׁזָּרְעוֹ לְזֶרַע בַּתְּחִילָּה – כַּיּוֹצֵא בָהֶן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפוּנִים הַגִּימְלוֹנִים – כַּיּוֹצֵא בָהֶן. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֲפוּנִים הַגִּימְלוֹנִים שֶׁתִּרְמְלוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

גמרא הָאוֹרֵז וְהַדּוֹחַן כו׳. בְּפֵירוֹת – הָלְכוּ אַחַר שְׁלִישׁ. וּבְאוֹרֵז – אַחַר הַשְׁרָשָׁה. וּבְיֶרֶק – בְּשָׁעַת לְקִיטָתוֹ אִיסּוּרוֹ.

מְנַיִין שֶׁהֵילְכוּ בְּפֵירוֹת אַחַר הַשְּׁלִישׁ? (דברים טז, יג) **מִגָּרְנְךָ מִיקְבֶךָ. מִגָּרְנְךָ** – וְלֹא כָּל גָּרְנְךָ. **מִיקְבֶךָ** – וְלֹא כָּל יִקְבֶיךָ. מֵעַתָּה, אֲפִילּוּ פָּחוֹת מִשְּׁלִישׁ! אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: כְּתִיב (דברים יד, כב): **עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ** – דָּבָר שֶׁהוּא נִזְרָע וּמַצְמִיחַ, יָצָא פָּחוֹת מִשְּׁלִישׁ – שֶׁאֵינוֹ נִזְרָע וּמַצְמִיחַ.

מֵעַתָּה, שְׁלִישׁ הָרִאשׁוֹן לְשֶׁעָבַר, וּשְׁלִישׁ הַשֵּׁנִי לַבָּא! אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מֵחַג הַסּוּכּוֹת, מַה חַג הַסּוּכּוֹת – לַבָּא וְאֵת מְהַלֵּךְ בּוֹ לְשֶׁעָבַר, וְאֵלּוּ, הוֹאִיל וְזֶה לַבָּא – אַתְּ מְהַלֵּךְ בָּהֶן לְשֶׁעָבַר.

נֹאמַר אַף בְּאוֹרֵז וּבְדּוֹחַן וּפַרְגִּין וּבְשׁוּמְשְׁמִין כֵּן? רַבִּי חוּנָא בַּר חִיָּיא אָמַר: שָׁאנֵי אֶפְשָׁר לַעֲמוֹד עָלָיו. מְתִיבִין לְחוּנָא בַּר חִיָּיא: וְהָתָנֵי, צוֹבֵר אֶת גּוֹרְנוֹ לְתוֹכוֹ, וְנִמְצָא מְעַשֵּׂר מִזֶּרַע עַל יֶרֶק, וּמִיֶּרֶק עַל זֶרַע! אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: קַיְימָא חוּנָה בַּר חָמָא. רַבִּי יוֹנָה, חוּנָה בַּר חִיָּיא בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: כְּתִיב (דברים יד, כב) **עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ** – מַעֲשֵׂר אֶחָד אַתְּ מְעַשֵּׂר בְּשָׁנָה אַחַת, וְאֵין אַתְּ מְעַשֵּׂר שְׁתֵּי מַעֲשְׂרוֹת בְּשָׁנָה אַחַת.

תָּנֵי: תָּנֵי פּוֹל הַמִּצְרִי, הֲרֵי הוּא שְׁנֵי מַעֲשְׂרוֹת בְּשָׁנָה אַחַת! דְּתָנֵי, צוֹבֵר אֶת גּוֹרְנוֹ לְתוֹכוֹ וְנִמְצָא מְעַשֵּׂר מִזֶּרַע עַל יֶרֶק וּמִיֶּרֶק עַל זֶרַע.

[דף ה׳ ע״ב]

אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: כְּתִיב (ויקרא כה, ג): **שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְאָסַפְתָּ,** שִׁשָּׁה זְרָעִין וְשִׁשָּׁה אֲסִיפִין, לֹא שִׁשָּׁה זוֹרְעִין וְשִׁבְעָה אוֹסְפִין. אָמַר רַבִּי יוֹנָה: בְּשִׁיתָּה לֵינָן יָכְלִין קַיְימָן אֶלָּא בְּשִׁבְעָה! אֶלָּא בֵּינִי שִׁשָּׁה זְרָעִין וְשִׁשָּׁה אֲסִיפִין, לֹא שִׁשָּׁה זְרָעִין וַחֲמִשָּׁה אֲסִיפִין.

תָּנֵי כֵּן: תָּנֵי פּוֹל הַמִּצְרִי, הֲרֵי שִׁשָּׁה זוֹרְעִין וַחֲמִשָּׁה אוֹסְפִין! דְּתָנֵי: צוֹבֵר גּוֹרְנוֹ לְתוֹכוֹ, וְנִמְצָא מְעַשֵּׂר מִזֶּרַע עַל יֶרֶק וּמִיֶּרֶק עַל זֶרַע.

מְנַיִין שֶׁהֵילְכוּ בְּיֶרֶק אַחַר לְקִיטָתוֹ עִישׂוּרוֹ? (דברים טז, יג) **מִגָּרְנְךָ וּמִיקְבֶךָ,** מַה גּוֹרֶן וְיֶקֶב שֶׁהֵן חַיִּין מִמֵּי הַשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה – אַתְּ מְהַלֵּךְ בָּהֶן לְשֶׁעָבַר. וְאֵלּוּ, הוֹאִיל וְהֵן חַיִּין מִמֵּי הַשָּׁנָה הַבָּאָה – אַתְּ מְהַלֵּךְ בָּהֶן לַבָּא.

תָּנֵי כֵּן, הֲרֵי פּוֹל הַמִּצְרִי, זֶרַע לְזֶרַע – מִתְעַשֵּׂר לְשֶׁעָבַר. זֶרַע לְיֶרֶק – מִתְעַשֵּׂר לַבָּא. וְקִקְמִיהּ בְּיָדֵיהּ? זֶרַע לְזֶרַע – הוּא חַיֵּי מִמֵּי הַשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה, זֶרַע לְיֶרֶק – הוּא חַיֵּי מִמֵּי הַשָּׁנָה הַבָּאָה?

רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר כו׳. מַהוּ תִּרְמִילוּ? עֲבָדִין קַנְקוּלִין. רַבִּי בָּא בַּר זַבְדִּי בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן הַשָּׁזוּרִי.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: הוֹרֵי רַבִּי לְעָזָר לְרַבִּי שׁוּבְתִּי דִּצְדוֹקִי, כְּהָדָא דְרַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי.

תָּנֵי: שֵׁשׁ מִידוֹת אָמְרוּ חֲכָמִים בַּפּוֹל מִצְרִי. זֶרַע לְזֶרַע – מִתְעַשֵּׂר לְשֶׁעָבַר. זֶרַע לְיֶרֶק – מִתְעַשֵּׂר לַבָּא. זֶרַע לְזֶרַע וּלְיֶרֶק, אוֹ שֶׁזֶּרַע לְזֶרַע וְחִישֵּׁב עָלָיו לְיֶרֶק – מְעַשֵּׂר מִיַּרְקוֹ עַל זַרְעוֹ וּמִזַּרְעוֹ עַל יַרְקוֹ.

בְּשֶׁהֵבִיא שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֲבָל אִם הֵבִיא לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה – זַרְעוֹ מִתְעַשֵּׂר לְשֶׁעָבַר וְיַרְקוֹ מִתְעַשֵּׂר בִּשְׁעַת לְקִיטָתוֹ עִישׁוּרוֹ.

בְּשֶׁלָּקַט מִמֶּנּוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אֲבָל אִם לָקַט מִמֶּנּוּ לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, בֵּין זַרְעוֹ בֵּין יַרְקוֹ – מִתְעַשֵּׂר לַבָּא. זֶרַע לְזֶרַע וְחִישֵּׁב עָלָיו לְיֶרֶק – בָּאִין מַחְשָׁבָה.

זֶרַע לְיֶרֶק וְחִישֵּׁב עָלָיו לְזֶרַע – לְעוֹלָם אֵין מַחְשָׁבָת זֶרַע חָלָה עָלָיו אֶלָּא אִם כֵּן מָנַע מִמֶּנּוּ שָׁלֹשׁ מוֹרְבִיּוֹת.

בְּשֶׁהֵבִיא שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אֲבָל אִם הֵבִיא שְׁלִישׁ לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֲפִילוּ (לֹא) מָנַע מִמֶּנּוּ שָׁלֹשׁ מוֹרְבִיּוֹת.

זֶרַע לְזֶרַע, וְעָשָׂה כּוּלּוֹ קְצִצִין גְּמוּרִים לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – זַרְעוֹ מִתְעַשֵּׂר לְשֶׁעָבַר. יַרְקוֹ – מִתְעַשֵּׂר בִּשְׁעַת לְקִיטָתוֹ עִישׁוּרוֹ. מִקְצָתָן עָשָׂה קְצִצִין גְּמוּרִים, וּמִקְצָתָן לֹא עָשָׂה – הֲדָא הִיא: צוֹבֵר גּוֹרְנוֹ לְתוֹכוֹ וְנִמְצָא מְעַשֵּׂר מִזַּרְעוֹ עַל יַרְקוֹ וּמִיַּרְקוֹ עַל זַרְעוֹ.

תָּנֵי רַבִּי אַבְדּוּמִי דְּחֵיפָה: אֲפִילוּ לֹא עָשָׂה כּוּלּוֹ קְצִצִין גְּמוּרִין לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – זַרְעוֹ מִתְעַשֵּׂר לְשֶׁעָבַר. וְיַרְקוֹ – בִּשְׁעַת לְקִיטָתוֹ עִישׁוּרוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵה: וְהוּא שֶׁהֵבִיא שְׁלִישׁ לְמַחְשֶׁבֶת זֶרַע. אֲבָל אִם הֵבִיא שְׁלִישׁ לְמַחְשֶׁבֶת יֶרֶק – אֶפְשָׁר לוֹמַר זַרְעוֹ מִתְעַשֵּׂר לְשֶׁעָבַר, וְיַרְקוֹ בִּשְׁעַת לְקִיטָתוֹ עִישׁוּרוֹ?

[דף ו׳ ע״א]

וְאַתְּ אָמַרְתְּ: צוֹבֵר אֶת גּוֹרְנוֹ לְתוֹכוֹ, וְנִמְצָא מְתְעַשֵּׂר מִזַּרְעוֹ עַל יַרְקוֹ וּמִיַּרְקוֹ עַל זַרְעוֹ!

זֶרַע לְזֶרַע לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, נִכְנְסָה שְׁבִיעִית – בֵּין זַרְעוֹ בֵּין יַרְקוֹ מוּתָּר. זֶרַע לְיֶרֶק לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית, וְנִכְנְסָה שְׁבִיעִית – בֵּין זַרְעוֹ בֵּין יַרְקוֹ אָסוּר. זֶרַע לְזֶרַע וּלְיֶרֶק לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית, וְנִכְנְסָה שְׁבִיעִית – פְּשִׁיטָא זַרְעוֹ מוּתָּר. יַרְקוֹ מַהוּ? תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: אָסוּר. תָּנֵי רַבִּי חֲלַפְתָּא בֶּן שָׁאוּל: מוּתָּר. מַאן דְּאָמַר מוּתָּר – דְּבַר תּוֹרָה. מַאן דְּאָמַר אָסוּר – מִפְּנֵי מַרְאִית עַיִן.

רַבִּי סִימוֹן בַּר זַבְדִּי בָּעֵי קוֹמֵי רַבִּי יוֹסֵי: וַאֲפִילוּ לְהַאֲכִיל אֶת בְּהֶמְתּוֹ יְהֵא אָסוּר מִפְּנֵי מַרְאִית עַיִן? אָמַר לֵיהּ: לֹא יִתֵּן לֹא לִבְנוֹ וְלֹא לִשְׁלוּחוֹ, וְלֹא יְהֵא לוֹקֵט עַל הָאוֹמֶן.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בַּר רַבִּי בּוֹן: אִם נֶעֱקְרָה הַגּוֹמָא – מוּתָּר. וַאֲפִילוּ כְּמַאן דְּאָמַר אָסוּר, הָיָה לוֹקֵט וְנִמְצָא בְּתוֹכוֹ יֶרֶק – מוּתָּר.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת מְנָחוֹת פֶּרֶק שְׁלִשָׁה עָשָׂר

יג,א ׳הֲרֵי עָלַי עוֹלָה מִן הַבָּקָר׳ - יָבִיא עֵגֶל. ׳מִן הַצֹּאן׳ - יָבִיא כֶּבֶשׂ. ׳הֲרֵי עָלַי תּוֹדָה וּשְׁלָמִים מִן הַבָּקָר׳ - יָבִיא עֵגֶל. ׳מִן הַצֹּאן׳ - יָבִיא כֶּבֶשׂ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם כְּדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא עֵגֶל - קַבֵּל הֵימֶנּוּ. אַיִל - קַבֵּל הֵימֶנּוּ. כֶּבֶשׂ - קַבֵּל הֵימֶנּוּ, שֶׁבְּכָלָן הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא נוֹתֵן אֶת הַטַּעַם, עֵגֶל - שֶׁיֵּד הַגְּבוֹהָ עַל הָעֶלְיוֹנָה, אַיִל - לֹא גָדוֹל וְלֹא קָטָן אֶלָּא בֵּינוֹנִי. כֶּבֶשׂ - הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, כְּשֵׁם שֶׁהַמַּקְדִּישׁ סְתָם הֲרֵי זֶה מֵבִיא אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן, כָּךְ הָאוֹמֵר ׳הֲרֵי עָלַי סְתָם׳ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן. ׳הֲרֵי עָלַי לַמִּזְבֵּחַ׳ - יָבִיא לְבוֹנָה, שֶׁסְּתָם הֶקְדֵּשׁ לַמִּזְבֵּחַ - לְבוֹנָה. ׳הִפְרַשְׁתִּי לַמִּזְבֵּחַ וְאֵינִי יוֹדֵעַ עַל מַה הִפְרַשְׁתִּי׳ - הֲרֵי זֶה מַפְרִישׁ וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיַּפְרִישׁ, שֶׁיָּבִיא מִכָּל מִין וּמִין הַקָּרֵב לַמִּזְבֵּחַ. ׳סָלַע זוֹ לַמִּזְבֵּחַ׳ - יָבִיא בָּהּ עֵגֶל. ׳הִפְרַשְׁתִּי לַמִּזְבֵּחַ וְאֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי הִפְרַשְׁתִּיהָ׳ - הֲרֵי זֶה מַפְרִישׁ כְּנֶגְדָּהּ וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיָּבִיא מִכָּל מִין וּמִין הַקָּרֵב לַמִּזְבֵּחַ. ׳עֵגֶל זֶה לַמִּזְבֵּחַ, עֵגֶל זֶה לַמִּזְבֵּחַ׳ - יְבִיאֵנוּ עוֹלָה. ׳הִפְרַשְׁתִּיו לַמִּזְבֵּחַ׳, וְאֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי הִפְרַשְׁתִּיו - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר וַיַּפְרִישׁ כְּנֶגְדּוֹ וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיָּבִיא מִכָּל מִין וּמִין הַקָּרֵב לַמִּזְבֵּחַ.

ב. ׳הֲרֵי עָלַי קְרוֹן׳ וְהֵבִיא נִימוֹס, ׳נִימוֹס׳ וְהֵבִיא קְרוֹן - מַה שֶּׁהֵבִיא הֵבִיא וִידֵי חוֹבָתוֹ לֹא יָצָא. ׳הֲרֵי עָלַי שׁוֹר בְּמֵאתַיִם׳ וְהָלַךְ וְהֵבִיא שְׁנֵי שְׁוָרִים בְּמָנֶה מָנֶה - לֹא יָצָא. ׳הֲרֵי עָלַי שׁוֹר בְּמָנֶה׳ וְהָלַךְ וְהֵבִיא שׁוֹר בְּמֵאתַיִם - יָצָא, שֶׁבִּכְלָל מֵאתַיִם מָנֶה. רַבִּי אוֹמֵר: לֹא יָצָא. ׳שׁוֹר זֶה עוֹלָה וְנִסְתָּאֵב׳ - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל, אֲבָל מֵבִיא בְּדָמָיו שְׁנֵי אֵילִים, וְרַבִּי אוֹסֵר, שֶׁאֵינָהּ הִיא חֲבִילָה. ׳אַיִל זֶה עוֹלָה וְנִסְתָּאֵב׳ - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו כֶּבֶשׂ, אֲבָל מֵבִיא בְּדָמָיו שְׁנֵי כְּבָשִׂים, וְרַבִּי אוֹסֵר, שֶׁאֵינָהּ הִיא חֲבִילָה. ׳כֶּבֶשׂ זֶה עוֹלָה׳ וְנִסְתָּאֵב׳ - יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל. ׳אַיִל זֶה עוֹלָה וְנִסְתָּאֵב׳ - רָצָה יָבִיא בְּדָמָיו כֶּבֶשׂ,

הַשָּׁלֵם

אֲבָל מֵבִיא בְּדָמָיו שְׁנֵי כְּבָשִׂים, וְרַבִּי אוֹסֵר, שֶׁאֵינָהּ הִיא חֲבִילָה. ׳כֶּבֶשׂ זֶה עוֹלָה׳ וְנִסְתָּאֵב, אִם רוֹצֶה - יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל. ׳אַיִל זֶה עוֹלָה׳ ! וְנִסְתָּאֵב, רָצָה - יָבִיא בְּדָמָיו עֵגֶל. ׳עֵגֶל זֶה עוֹלָה׳ ! וְנִסְתָּאֵב, רָצָה - יָבִיא בְּדָמָיו שׁוֹר. ׳שׁוֹר מִן שׁוֹרָיו עוֹלָה׳, וְכֵן שׁוֹר שֶׁל עוֹלָה שֶׁנִּתְעָרֵב בִּשְׁוָרָיו - הֲרֵי זֶה מֵבִיא אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן עוֹלָה. וְהַשְּׁאָר - יִמָּכְרוּ לְחִיבֵי עוֹלוֹת, וְדָמָיו חֻלִּין.

ג. ׳הֲרֵי עָלַי עוֹלָה׳ - יַקְרִיבֶנָּה בְּמִקְדָּשׁ, וְאִם הִקְרִיבָהּ בְּבֵית חוֹנְיוֹ - לֹא יָצָא, וְחַיָּבִין עָלֶיהָ כָּרֵת. ׳הֲרֵינִי נָזִיר׳ - יְגַלַּח בְּמִקְדָּשׁ, וְאִם גִּלַּח בְּבֵית חוֹנְיוֹ - לֹא יָצָא, וְחַיָּבִין עַל זְבָחָיו כָּרֵת. הַכֹּהֲנִים שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בְּבֵית חוֹנְיוֹ, אוֹ בְּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים, בְּשָׁעַת אִסּוּר הַבָּמָה - אָסוּר. בְּשָׁעַת הֶתֵּר הַבָּמָה - מֻתָּר, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-ב כג, ט): ״אַךְ לֹא יַעֲלוּ כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת עַל מִזְבַּח ה׳ בִּירוּשָׁלַם כִּי אִם אָכְלוּ מַצּוֹת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם״; יָכוֹל אִם אָכְלוּ מַצּוֹת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶן - יִהְיוּ אֲסוּרִין, אִם לָאו - יִהְיוּ מֻתָּרִים? אֱמוֹר מֵעַתָּה: כְּשֵׁרִין לְחַלֵּק וּפְסוּלִין לְקָרֵב, בְּבַעֲלֵי מוּמִין. הֲרֵי שֶׁהָיָה טָהוֹר בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה, וּבְשָׁעַת זְרִיקַת דָּמִים, וּבְשָׁעַת הֶקְטֵר חֲלָבִים, נִטְמָא - הֲרֵי זֶה חוֹלֵק בַּבָּשָׂר. רַבִּי נְהוֹרַאי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ טָהוֹר בְּשָׁעַת זְרִיקָה וּבְשָׁעַת הֶקְטֵר חֲלָבִים, נִטְמָא, אֵין חוֹלֵק בַּבָּשָׂר. לְעוֹלָם אֵין חוֹלֵק בַּבָּשָׂר, עַד שֶׁיְּהֵא טָהוֹר בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה וּבְשָׁעַת זְרִיקַת דָּמִים וּבְשָׁעַת הֶקְטֵר חֲלָבִים. כֹּהֵן בָּא וּמַקְרִיב קָדָשָׁיו בְּמִשְׁמָר שֶׁאֵינוֹ שָׁלוֹ - עוֹרָן וַעֲבוֹדָתָן שֶׁלּוֹ, וְאִם הָיָה זָקֵן אוֹ חוֹלֶה - נוֹתְנִין לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה, עוֹרָן וּבְשָׂרָן שֶׁלּוֹ. וְאִם הָיָה בַּעַל מוּם - נוֹתְנִין לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר, עוֹרָן וַעֲבוֹדָתָן שֶׁלּוֹ. וְגֶזֶל הַגֵּר - נוֹתֵן לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה, וּשְׁדֵה אֲחֻזָּה - נִתֶּנֶת לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹכֵס לְתוֹכָהּ.

ד. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מַכְנִיסִין עוֹרוֹת קָדָשִׁים לְלִשְׁכַּת בֵּית הַפַּרְוָה, וְהָיוּ מְחַלְּקִין אוֹתוֹ בְּעַרְבִית לְכָל בֵּית אָב שֶׁבָּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְהָיוּ גְּדוֹלֵי כְהֻנָּה בָּאִין וְנוֹטְלִין אוֹתָן בְּזְרוֹעַ, הִתְקִינוּ, שֶׁיְּהוּ מְחַלְּקִין אוֹתוֹ בְּעַרְבֵי שַׁבָּת

תּוֹסֶפְתָּא

לְכָל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר, וַעֲדַיִן הָיוּ גְּדוֹלֵי כְּהֻנָּה בָּאִין וְנוֹטְלִין אוֹתָן בִּזְרוֹעַ, עָמְדוּ בְּעָלִים וְהִקְדִּישׁוּם לַשָּׁמַיִם. אָמְרוּ, לֹא הָיוּ יָמִים מוּעָטִין עַד שֶׁחָפוּ כֹּהֲנִים פְּנֵי כָל הָאוּלָם בְּטַבְלָאוֹת שֶׁל זָהָב, מֵאָה עַל מֵאָה, וְעַל עִבֵּי דִּינָר זָהָב, מַה שֶּׁמְּחַפִּין עַד הָרֶגֶל, וּבָרֶגֶל, מְקַפְּלִין אוֹתָן וּמַנִּיחִין אוֹתָן עַל גַּבֵּי מַעֲלוֹת בְּהַר הַבַּיִת, כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ הָעָם אֶת מְלַאכְתּוֹ שֶׁהִיא נָאָה. וְשֶׁלֹּא נָטָה בָּהּ כְּלוּם אַחַר הָרֶגֶל - חוֹזְרִין וְקוֹבְעִין אוֹתָם בִּמְקוֹמָם. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: קוֹרוֹת שִׁקְמָה הָיוּ בִּירִיחוֹ, וְהָיוּ בַּעֲלֵי אֲגַרוֹף בָּאִין וְנוֹטְלִין אוֹתָן בִּזְרוֹעַ, עָמְדוּ בְּעָלִים, וְהִקְדִּישׁוּם לַשָּׁמַיִם. אָמְרוּ, לֹא הִקְדִּישׁוּ בְּעָלִים לַשָּׁמַיִם אֶלָּא קוֹרוֹת שִׁקְמָה בִּלְבַד, עַל אֵלּוּ, וְעַל כֵּיוֹצֵא בָּהֶן, וְעַל דּוֹמֶה לָהֶן, וְעַל הָעוֹשִׂין כְּמַעֲשֵׂיהֶן, הָיָה אַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית, וְאַבָּא יוֹסֵי בֶּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם אוֹמֵר: אוֹי לִי מִבֵּית גַּיְתוֹס! - אוֹי לִי מֵאַלְתָן! אוֹי לִי מִבֵּית קָתְרוֹס! - אוֹי לִי מִקַּלְמוֹסָן! אוֹי לִי מִבֵּית אֶלְחָנָן! - אוֹי לִי מִבֵּית לְחִישָׁתָן! אוֹי לִי מִבֵּית אֲלִישָׁע! - אוֹי לִי מִקַּלְמוֹסָן! אוֹי לִי מִבֵּית יִשְׁמָעֵאל בֶּן פָּאבִי! שֶׁהֵם כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים, וּבְנֵיהֶם גִּזְבָּרִים, וַחֲתָנֵיהֶן אַמַרְכָּלִין, וַעֲבָדֵיהֶן בְּאִין וְחוֹבְטִין עָלֵינוּ בְּמַקְלוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן תּוֹרְתָא: מִפְּנֵי מַה חָרְבָה שִׁילֹה? - מִפְּנֵי בִּזָּיוֹן קָדָשִׁים שֶׁבְּתוֹכָהּ. יְרוּשָׁלַיִם, בִּנְיָן הָרִאשׁוֹן, מִפְּנֵי מַה חָרְבָה? - מִפְּנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים שֶׁהָיוּ בְּתוֹכָהּ. אֲבָל בָּאַחֲרוֹנָה, מַכִּירִין אָנוּ בָּהֶן, שֶׁהֵן עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה וּזְהִירִין בַּמַּעֲשְׂרוֹת, מִפְּנֵי מַה גָּלוּ? - מִפְּנֵי שֶׁאוֹהֲבִין אֶת הַמָּמוֹן, וְשׂוֹנְאִין אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ, לְלַמֶּדְךָ, שֶׁקָּשֶׁה שִׂנְאַת אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ לְפְנֵי הַמָּקוֹם, וְשֶׁקָּלָה הַכָּתוּב כְּנֶגֶד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְגִלּוּי עֲרָיוֹת, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים. אֲבָל בְּבִנְיָן הָאַחֲרוֹן, שֶׁעֲתִידָה לְבָנוֹת בְּחַיֵּינוּ וּבְיָמֵינוּ, מַה נֶּאֱמַר בּוֹ? "וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הֶהָרִים וְגוֹ', וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה' וְאֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב" וְגוֹ' (יְשַׁעְיָה ב, ג). וְאוֹמֵר (יִרְמְיָה לא, ה): "כִּי יֵשׁ יוֹם קָרְאוּ נֹצְרִים בְּהַר אֶפְרַיִם קוּמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֶל ה' אֱלֹהֵינוּ".

מַסֶּכֶת חֲלִין פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. הַכֹּל כְּשֵׁרִין לִשְׁחוֹט, אֲפִלּוּ כּוּתִי, אֲפִלּוּ יִשְׂרְאֵל עָרֵל, וַאֲפִלּוּ יִשְׂרְאֵל שֶׁהֻמִּיר דָּתוֹ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. שְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. וּשְׁחִיטַת הַקּוֹף - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יב, כא): "וְזָבַחְתָּ וְאָכַלְתָּ" - לֹא שֶׁזָּבַח הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְלֹא שֶׁזָּבַח הַקּוֹף, וְלֹא שֶׁנִּזְבְּחָה מֵאֵלֶיהָ. יִשְׂרְאֵל שֶׁשָּׁחַט וּמֵרַךְ עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁחִיטָה עַל יָדָיו - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. שָׁחַט בָּהּ שְׁנַיִם אוֹ רֹב שְׁנַיִם - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁשָּׁחַט וּמֵרַךְ יִשְׂרְאֵל שְׁחִיטָה עַל יָדָיו - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. שָׁחַט בָּהּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ טְרֵפָה, וְיִשְׂרְאֵל בָּא וְגוֹמְרָהּ - מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. יִשְׂרְאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָיוּ אוֹחֲזִין בַּסַּכִּין וְשׁוֹחֲטִין, אֲפִלּוּ אֶחָד מִלְמַעְלָה וְאֶחָד מִלְמַטָּה - שְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה.

ב. וְכֵן סוּמָא שֶׁיּוֹדֵעַ לִשְׁחוֹט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. קָטָן שֶׁיּוֹדֵעַ לִשְׁחוֹט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. לְעוֹלָם שׁוֹחֲטִין: בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה, בֵּין בִּסְפִינָה בֵּין בְּרֹאשׁ הַגַּג. בַּכֹּל שׁוֹחֲטִין: אֲפִלּוּ בְּצוֹר, אֲפִלּוּ בַּזְּכוּכִית, אֲפִלּוּ בְּקָרוֹמִית שֶׁל קָנֶה. בַּכֹּל שׁוֹחֲטִין: בֵּין בִּדְבָר הַמַּחְבֵּר בַּקַּרְקַע, וּבֵין בְּתָלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע, בֵּין שֶׁהָעֲבִיר סַכִּין עַל גַּבֵּי צַוָּאר, וּבֵין שֶׁהָעֲבִיר צַוָּאר עַל גַּבֵּי סַכִּין וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה.

ג. הַמַּרְגִּיל לָעוֹר וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. שֵׁן תְּלוּשָׁה אוֹ צִפָּרֶן תְּלוּשָׁה - שׁוֹחֲטִין בָּהּ. מַגָּל קָצִיר כְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ: בֵּית שַׁמַּאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין. אִם הֶחֱלִיקוּ שִׁנְּיָהּ - הֲרֵי זוֹ כַּסַּכִּין. תָּחַב סַכִּין בָּאָרֶץ, בָּאטְלַס, וְשָׁחַט בָּהּ - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. סַכִּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פְּגִימוֹת פְּגִימוֹת - הֲרֵי זוֹ כִּמְגֵרָה. אִם יֵשׁ בֵּין פְּגִימָה לַחֲבֶרְתָּהּ, כְּמִלֹּא שְׁנַיִם בַּצַּוָּאר - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. אֵין בָּהּ אֶלָּא פְּגִימָה אַחַת, אִם הָיְתָה מִסְכְּסֶכֶת וְשׁוֹחֶטֶת - כְּשֵׁרָה. אִם חוֹנֶקֶת - פְּסוּלָה.

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

ד. זָרַק אֶת הַסַּכִּין וְאֶת הַפִּגּוּלּ, וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. מִשּׁוּם רַבִּי נָתָן אָמְרוּ: כְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ - כְּשֵׁרָה. וְשֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ - פְּסוּלָה.

ה. מִצְוַת שְׁחִיטָה: מוֹלִיךְ וּמֵבִיא. הוֹלִיךְ וְלֹא הֵבִיא, אוֹ הֵבִיא וְלֹא הוֹלִיךְ - כְּשֵׁרָה. וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא בַּסַּכִּין כְּדֵי הוֹלָכָה וְהוֹבָאָה. אִם הוֹלִיךְ וְהֵבִיא, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בַּסַּכִּין מְלֹא שְׁנַיִם בַּצַּוָּאר - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה.

ו. מִצְוַת שְׁחִיטָה: מִן הַטַּבַּעַת וְעַד הָרֹאשׁ. מְגֻרֶמֶת - פְּסוּלָה. רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן אַנְטִיגְנוֹס מַכְשִׁיר. שִׁיֵּר בָּהּ כְּחוּט הַשִּׁדְרָה סָמוּךְ לָרֹאשׁ, מָקֹף אֶת כֻּלָּהּ - כְּשֵׁרָה. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה רֻבָּהּ מָקֹף כַּלְבָנָה[1] - כְּשֵׁרָה. כָּל הַצַּוָּאר כָּשֵׁר לִשְׁחִיטָה.

ז. שְׁחָטָהּ מִלְמַעְלָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. מִלְמַטָּה וּמִן הַצְּדָדִין - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. וּמִן הָעֹרֶף - כָּשֵׁר לְמִלְּיקָה. מָלַק מִלְמַעְלָה - מְלִיקָתוֹ כְּשֵׁרָה. מִלְמַטָּה מִן הַצְּדָדִין - מְלִיקָתוֹ פְּסוּלָה. שְׁחִיטָה בִּכְלִי, מְלִיקָה בַּיָּד. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: כָּשֵׁר בִּשְׁחִיטָה - פָּסוּל בְּמִלְּיקָה. כָּשֵׁר בְּמִלְּיקָה - פָּסוּל בִּשְׁחִיטָה. שְׁחִיטַת הָעוֹף בְּפָנִים - פְּסוּלָה, וּמְלִיקָה - כְּשֵׁרָה. מְלִיקַת הָעוֹף בַּחוּץ - פְּסוּלָה, וּשְׁחִיטָה - כְּשֵׁרָה. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: מָקוֹם כָּשֵׁר בִּשְׁחִיטָה - פָּסוּל בְּמִלְּיקָה. מָקוֹם כָּשֵׁר בְּמִלְּיקָה - פָּסוּל בִּשְׁחִיטָה.

ח. דַּם חַטָּאת בְּהֵמָה לְמַעְלָה, וְדַם כָּל הַזְּבָחִים לְמַטָּה. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: כָּשֵׁר בַּחַטָּאת - פָּסוּל בְּכָל הַזְּבָחִים. כָּשֵׁר בְּכָל הַזְּבָחִים - פָּסוּל בַּחַטָּאת. כָּשֵׁר בְּמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן - פָּסוּל בְּמִזְבֵּחַ פְּנִימִי. כָּשֵׁר בְּמִזְבֵּחַ

הַשָּׁלֵם

פְּנִימִי - פָּסוּל בְּמִזְבֵּחַ חִיצוֹן. כָּשֵׁר בָּאֵלִּים - פָּסוּל בַּכְּבָשִׂים. כָּשֵׁר בִּכְבָשִׂים - פָּסוּל בָּאֵילִים. הַפַּלְגִּיס[2] - בָּזֶה וּבָזֶה פָּסוּל.

ט. כָּשֵׁר בַּפָּרָה - פָּסוּל בָּעֶגְלָה. פָּסוּל בַּפָּרָה - כָּשֵׁר בָּעֶגְלָה. עֲבוֹדָה - פּוֹסֶלֶת בָּזֶה וּבָזֶה. בְּנֵי יוֹנָה - מְשֻׁיְּעַלְעָלוּ[3] אוֹ עַד שֶׁיַּצְהִיבוּ. תּוֹרִין - מְשֻׁיַּפְרִיחוּ. אֲפִלּוּ הֵן זְקֵנִים. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: כָּשֵׁר בַּתּוֹרִין - פָּסוּל בִּבְנֵי יוֹנָה. כָּשֵׁר בִּבְנֵי יוֹנָה - פָּסוּל בַּתּוֹרִין.

י. כֹּהֲנִים, מְשֻׁיְּבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וַאֲפִלּוּ הֵן זְקֵנִים - כְּשֵׁרִים, וְהַמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶם. הַלְוִיִּם, מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה - כְּשֵׁרִים, וְאֵין הַמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶם. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: כָּשֵׁר בַּכֹּהֲנִים - פָּסוּל בַּלְוִיִּם. כָּשֵׁר בַּלְוִיִּם - פָּסוּל בַּכֹּהֲנִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֹהֶל מוֹעֵד שֶׁמַּמְדְּבָּר; אֲבָל בְּבֵית עוֹלָמִים - אֵין הַלְוִיִּם נִפְסָלִין, אֶלָּא בְּקוֹל. כָּשֵׁר בְּכֹהֵן גָּדוֹל - פָּסוּל בְּכֹהֵן הֶדְיוֹט. כָּשֵׁר בְּכֹהֵן הֶדְיוֹט - פָּסוּל בְּכֹהֵן גָּדוֹל. כָּשֵׁר בִּבְגָדֵי זָהָב - פָּסוּל בִּבְגָדֵי לָבָן. כָּשֵׁר בִּבְגָדֵי לָבָן - פָּסוּל בִּבְגָדֵי זָהָב.

יא. מְנוֹרָה, אֵין כְּשֵׁרָה אֶלָּא מִן הָעֲשֻׂיָּה. עֲשָׂאָהּ מִן הַגְּרוֹטָאוֹת - פְּסוּלָה. וּמִשֶּׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת - כְּשֵׁרָה. חֲצוֹצְרוֹת, אֵינָהּ כְּשֵׁרָה אֶלָּא מִן הַכֶּסֶף. עֲשָׂאָהּ מִן הַגְּרוֹטָאוֹת - כְּשֵׁרָה. מִשֶּׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת - פְּסוּלָה. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: פָּסוּל בַּמְּנוֹרָה - כָּשֵׁר בַּחֲצוֹצְרוֹת. פָּסוּל בַּחֲצוֹצְרוֹת - כָּשֵׁר בַּמְּנוֹרָה.

יב. אֲוִיר כְּלֵי חֶרֶס - טָמֵא, וְגַבּוֹ טָהוֹר. אֲוִיר כָּל הַכֵּלִים - טָהוֹר, וְגַבּוֹ טָמֵא. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: טָהוֹר בִּכְלֵי חֶרֶס - טָמֵא בְּכָל הַכֵּלִים.

---

[1] הַלְבָנָה קֹדֶם שֶׁהִיא מְלֵאָה, נִרְאֵית כְּמוֹ שֶׁהִיא מַקֶּפֶת אֵיזֶה שֶׁטַח. וְאוֹמֶרֶת הֲהֲלָכָה בַּתּוֹסֶפְתָּא: שֶׁצָּרִיךְ שֶׁרֹב הַנִּשְׁחָט בְּתוֹךְ הַשַּׁבַּעַת יִהְיֶה בְּמָקוֹם אֶחָד כְּהֶקֵּף הַלְבָנָה שֶׁהוּא כְּאֶחָד.

[2] בֶּן י״ג חֹדֶשׁ.

[3] כששומטים מִמֶּנּוּ נוֹצָה בָּא דָּם.

תּוֹסֶפְתָּא

טָמֵא בְּכָל הַכֵּלִים - טָהוֹר בִּכְלֵי חֶרֶס. פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ טְהוֹרִין, וְגוֹלְמֵיהֶן טְמֵאִין. פְּשׁוּטֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת טְמֵאִין, וְגוֹלְמֵיהֶן טְהוֹרִין. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: טָהוֹר בִּכְלֵי עֵץ - טָמֵא בִּכְלֵי מַתָּכוֹת. טָהוֹר בִּכְלֵי מַתָּכוֹת - טָמֵא בִּכְלֵי עֵץ. וְהַמֵּבִיא אֲרוֹנוֹת וְתַנּוּרִין, סְפָלִין וּכְלֵי חֶרֶס, מִחוּצָה לָאָרֶץ עַד שֶׁלֹּא הוּסְקוּ - טְמֵאִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים, וּטְהוֹרִין מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶס. מֻשֶּׁהוּסְקוּ - טְמֵאִין מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶס וּטְהוֹרִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: בְּשָׁעָה שֶׁטְּמֵאִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים - טְהוֹרִין מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶס. וּמְשָׁעָה שֶׁטְּמֵאִין מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶס - טְהוֹרִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים. הַחוֹתָם[4], טָמֵא בִּיבֵשָׁה - טָהוֹר בָּרַטֵּב. גַּרְעִינָן[5] - טְמֵאָה בָּרַטֵּב וּטְהוֹרָה בִּיבֵשָׁה. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: טָהוֹר בִּיבֵשָׁה - טָמֵא בָּרַטֵּב, טָהוֹר בָּרַטֵּב - טָמֵא בִּיבֵשָׁה. שְׁקֵדִים הַמָּרִים, קְטָנִים - חַיָּבִין. גְּדוֹלִין - פְּטוּרִין. וּמְתוּקִין, גְּדוֹלִים - חַיָּבִין. קְטַנִּים - פְּטוּרִין. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: חַיָּב בַּשְּׁקֵדִים הַמָּרִים - פָּטוּר בַּמְּתוּקִין. חַיָּב בַּמְּתוּקִין - פָּטוּר בַּמָּרִים.

יג. כָּשֵׁר בַּגֵּט - פָּסוּל בִּפְרוֹזְבוּל. כָּשֵׁר בִּפְרוֹזְבוּל - פָּסוּל בַּגֵּט. כָּשֵׁר בְּאִשָּׁה - פָּסוּל בִּיבָמָה. כָּשֵׁר בִּיבָמָה - פָּסוּל בְּאִשָּׁה. כָּשֵׁר בִּגְרוּשָׁה - פָּסוּל בַּחֲלוּצָה. כָּשֵׁר בַּחֲלוּצָה - פָּסוּל בִּגְרוּשָׁה.

יד. בְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ תְּקִיעָה - אֵין הַבְדָּלָה. וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ הַבְדָּלָה - אֵין תְּקִיעָה. בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת - תּוֹקְעִין וְלֹא מַבְדִּילִין. אַחַר שַׁבָּת - מַבְדִּילִין וְלֹא תּוֹקְעִין. כֵּיצַד ? תּוֹקֵעַ פְּשׁוּטָה אַחַת וְלֹא מֵרִיעַ.

---

[4] בְּגַרְגִּיר שֶׁל עֲנָבִים וּתְמָרִים יֵשׁ "חוֹתָם" שֶׁחוֹתֵם אֶת נֶקֶב הַפְּרִי וּבְרֹאשׁ הַחוֹתָם - עֹקֶץ. וּכְשֶׁהוּא יָבֵשׁ הוּא מִצְטָרֵף, דְּחָשִׁיב נִגְמָר, וְחָזֵי לַאֲכִילָה עִם הַתְּמָרָה.

הַשָּׁלֵם

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הַשּׁוֹחֵט שְׁנֵי חֲצָאִין בָּעוֹף - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁנֵי חֲצָאִין בַּבְּהֵמָה. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּשְׁחֹט אֶת הַוֵּשֶׁט וּשְׁנֵי הַוְּרִידִין. שָׁחַט חֲצִי גַּרְגֶּרֶת בָּעוֹף, וְשָׁהָה כְּדֵי שְׁחִיטָה, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת כָּלָּהּ - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. אֶחָד אוֹ רוֹב אֶחָד בָּעוֹף, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא לִזְמַן מְרֻבֶּה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. הָיָה שׁוֹחֵט וְחָתַךְ אֶת הָרֹאשׁ בִּבְבֵת אַחַת, אִם נִתְכַּוֵּן לָכֵן - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. וְאִם לָאו - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. שָׁחַט אֶת הַוֵּשֶׁט, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁמְטָה הַגַּרְגֶּרֶת - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. נִשְׁמְטָה הַגַּרְגֶּרֶת, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת הַוֵּשֶׁט - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. שָׁחַט אֶת הַוֵּשֶׁט, וְנִמְצָא הַגַּרְגֶּרֶת שְׁמוּטָה, סָפֵק עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחֲטָה סָפֵק מִשֶּׁנִּשְׁחֲטָה, זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: כָּל סָפֵק שְׁמוּטָה פְּסוּלָה.

ב. נִגְנְבָה תַּרְנְגֹלְתּוֹ וּבָא וּמְצָאָהּ שְׁחוּטָה, נִגְנְבָה בְּהֶמְתּוֹ וּבָא וּמְצָאָהּ שְׁחוּטָה; רַבִּי חֲנַנְיָה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי פּוֹסֵל, וְרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי חֲנַנְיָה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, בְּשֶׁמְּצָאָהּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת. וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּשֶׁמְּצָאָהּ בָּאִשְׁפָּה. הַמּוֹצֵא תַּרְנְגֹלֶת שְׁחוּטָה בַּשּׁוּק, וְכֵן מִי שֶׁנָּתַן תַּרְנְגֹלֶת לְאֶחָד מִן הַשּׁוּק לִשְׁחוֹט, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה טִיבוֹ - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב. נָפְלָה סַכִּין וּשְׁחָטָה, אוֹ שֶׁדָּרַס עָלֶיהָ וּשְׁחָטָה, אוֹ שֶׁטָּבְחָה מֵאֲלֵיהָ - נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא. הָיָה שׁוֹחֵט וְהִרְתִּית, אוֹ שֶׁעָף, אוֹ שָׁדָּחָה חֲבֵרוֹ, אוֹ שָׁדְּחָתוּ הָרוּחַ, אוֹ שֶׁנָּפְלָה סַכִּין מִיָּדוֹ וְהִגְבִּיהָהּ, אוֹ שֶׁנָּפְלָה קֶרֶן טַלִּיתוֹ וְהִגְבִּיהָהּ, וְשָׁהָה כְּדֵי שְׁחִיטָה אַחֶרֶת -

---

[5] גַּרְעִין שֶׁל תְּמָרָה לַחָה רָאוּי לְמוֹץ אוֹתָהּ, וּמִצְטָרֵף עִם הָאֹכֶל וְהוּא טָמֵא.

תּוֹסֶפְתָּא

פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כְּדֵי בְּקוּר בְּהֵמָה אַחֶרֶת. שָׁחַט אֶת הַוֵּשֶׁט, וְשָׁהָה כְּדֵי שְׁחִיטָה, וְאַחַר כָּךְ פָּסַק אֶת הַוֵּשֶׁט, אוֹ שֶׁהֶחֱלִיד אֶת הַסַּכִּין תַּחַת הַוֵּשֶׁט וּפְסָקוֹ, אוֹ שֶׁהֶחֱלִיד אֶת הַסַּכִּין תַּחַת הַגַּרְגֶּרֶת וּפְסָקָהּ, אוֹ שֶׁהֶחֱלִיד אֶת הַסַּכִּין תַּחַת שְׁתֵּיהֶן וּפְסָקוֹ. רַבִּי יְשֵׁבָב אוֹמֵר: נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: טְרֵפָה וּשְׁחִיטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ. אָמַר לוֹ רַבִּי יְשֵׁבָב: אִי אַתָּה זָכוּר, שֶׁהָיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שׁוֹנֶה - כָּל שֶׁנִּתְנַבְּלָה בִּשְׁחִיטָתָהּ - נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא; קֹדֶם לִשְׁחִיטָתָהּ - טְרֵפָה וּשְׁחִיטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ?! חֲזַר רַבִּי עֲקִיבָא לְהֵיוֹת שׁוֹנֶה כִּדְבְרֵי רַבִּי יְשֵׁבָב. שָׁחַט מְעוּטוֹ שֶׁל וֵשֶׁט, וְשָׁהָה כְּדֵי שְׁחִיטָה, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת שְׁנֵיהֶם, אוֹ שְׁנָקַב הַוֵּשֶׁט וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת שְׁנֵיהֶם - טְרֵפָה, וּשְׁחִיטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ.

ג. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הַשּׁוֹחֵט בַּלַּיְלָה, וּבְשַׁחַר עָמַד וּמָצָא כְּתָלִים מְלֵאִים דָּם - כְּשֵׁרָה, בְּיָדוּעַ שֶׁזִּנְקָה! רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: רַבִּי מֵאִיר הָיָה אוֹמֵר - אִם הִגִּיעָה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה - כְּשֵׁרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ: הָרוֹפֶפֶת בְּעֵינֶיהָ, וְהַמּוֹצִיאָה רֵעִי בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה - כְּשֵׁרָה. פָּשְׁטָה יָדֶיהָ וְלֹא הֶחֱזִירָה - פְּסוּלָה, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא כְּהוֹצָאַת נֶפֶשׁ. וּבָרֶגֶל, פָּשְׁטָה וְלֹא הֶחֱזִירָה, הֶחֱזִירָה וְלֹא פָשְׁטָה - כְּשֵׁרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּדַּקָּה! אֲבָל בְּגַסָּה, בֵּין בַּיָּד וּבֵין בָּרֶגֶל, פָּשְׁטָה וְלֹא הֶחֱזִירָה, הֶחֱזִירָה וְלֹא פָשְׁטָה - כְּשֵׁרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּבְהֵמָה, אֲבָל בְּעוֹף, אֲפִלּוּ לֹא כִּשְׁכְּשָׁה אֶלָּא בְּרֹאשׁ גַּפָּהּ, וּבְרֹאשׁ זְנָבָהּ - כְּשֵׁרָה.

ד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה לִזְרֹק אֶת דָּמָהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וּלְהַקְטִיר חֶלְבָּהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - הֲרֵי זֶה בְּשֵׁר זְבָחֵי מֵתִים. אִם מִשֶּׁשְּׁחָטָהּ, וְזָרַק אֶת דָּמָהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְהִקְטִיר חֶלְבָּהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה בְקֶרְמִי, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת חֲכָמִים, וְלֹא אָמְרוּ לֹא אִסּוּר וְלֹא הֶתֵּר. הַשּׁוֹחֵט בָּעֲזָרָה בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹפוֹת טְמֵאִין - אָסוּרִין בַּהֲנָאָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּאֲכִילָה. בְּהֵמָה חַיָּה

הַשָּׁלֵם

וְעוֹפוֹת טְהוֹרִין - מְתָרִין בַּהֲנָאָה. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצֵאת טְרֵפָה, רַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר בַּהֲנָאָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר בַּהֲנָאָה. הַשּׁוֹחֵט לִרְפוּאָה, לַאֲכִילַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְלַאֲכִילַת כְּלָבִים - אָסוּר בַּהֲנָאָה. הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, וְהִנּוֹחַר וְהַמְעַקֵּר, שְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - מָתָר בַּהֲנָאָה. הַשּׁוֹחֵט בְּעֶזְרַת נָשִׁים בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹפוֹת טְהוֹרִין - מְתָרִין בַּאֲכִילָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּהֲנָאָה.

ה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: "טוֹב אֲשֶׁר לֹא תִדּוֹר מִשֶּׁתִּדּוֹר וְלֹא תְשַׁלֵּם" (קֹהֶלֶת ח, ה) - טוֹב מִזֶּה וּמִזֶּה שֶׁלֹּא תִּדּוֹר כָּל עִקָּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טוֹב אֲשֶׁר לֹא תִּדּוֹר מִשֶּׁתִּדּוֹר וְלֹא תְשַׁלֵּם. טוֹב מִזֶּה וּמִזֶּה - מֵבִיא כִּבְשָׂתוֹ לַעֲזָרָה, וְסוֹמֵךְ עָלֶיהָ וְשׁוֹחֵט.

ו. הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם חַמָּה, לְשֵׁם לְבָנָה, לְשֵׁם כּוֹכָבִים, לְשֵׁם מַזָּלוֹת, לְשֵׁם מִיכָאֵל שַׂר צָבָא הַגָּדוֹל, וּלְשׁוּם שִׁלְשׁוּל קָטָן - הֲרֵי זֶה בְּשַׂר זְבָחֵי מֵתִים. אֵין שׁוֹחֲטִין: לֹא לְתוֹךְ יַמִּים, וְלֹא לְתוֹךְ נְהָרוֹת, וְלֹא לְתוֹךְ מַיִם עֲכוּרִין. אֲבָל שׁוֹחֵט לְתוֹךְ אַגַּן שֶׁל מַיִם. וּבַסְּפִינָה, עַל גַּבֵּי כֵּלִים. וְאִם אֵין לוֹ מָקוֹם בַּסְּפִינָה - שׁוֹחֵט לְתוֹךְ הַיָּם. וְאִם אֵין רוֹצֶה לְטַנֵּף אֶת בֵּיתוֹ - שׁוֹחֵט לְתוֹךְ כְּלִי, אוֹ לְתוֹךְ גוּמָא. וּבַשּׁוּק לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁעוֹשֶׂה אֶת חֻקֵּי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. אִם עָשָׂה כֵּן - צָרִיךְ בְּדִיקָה. בָּשָׂר שֶׁנִּמְצָא בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים - מָתָר בַּהֲנָאָה. בְּיַד הַמִּין - אָסוּר בַּהֲנָאָה. הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַמִּין - הֲרֵי זֶה בְּשַׂר זְבָחֵי מֵתִים, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ: שְׁחִיטַת הַמִּין לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים! וּפִתָּן - פַּת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. וְיֵינָם - יַיִן נָסֵךְ. וּפֵירוֹתֵיהֶן - טְבָלִים. וְסִפְרֵיהֶן - סִפְרֵי קוֹסְמִין. וּבְנֵיהֶם - מַמְזֵרִים. וְאֵין מוֹכְרִין לָהֶם, וְאֵין לוֹקְחִים מֵהֶם, וְאֵין נוֹשְׁאִין מֵהֶם, וְאֵין נוֹתְנִין לָהֶם, אֵין מְלַמְּדִין אֶת בְּנֵיהֶם אָמָּנוּת, וְאֵין מִתְרַפְּאִין מֵהֶן, לֹא רִפּוּי מָמוֹן וְלֹא רִפּוּי נְפָשׁוֹת. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן דָּמָא בֶּן אֲחוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁהִכִּישׁוֹ נָחָשׁ, וּבָא יַעֲקֹב אִישׁ כְּפַר סְכַנְיָא לְרַפְּאוֹתוֹ, וְלֹא הִנִּיחוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמַר לוֹ: אִי אַתָּה רַשַּׁאי בֶּן

תּוֹסֶפְתָּא

דָּמָא. אָמַר לוֹ: אֲנִי אֶבְיא לְךָ רְאָיָה שֶׁיִּרְפְּאֵנִי, וְלֹא הִסְפִּיק לְהָבִיא רְאָיָה עַד שֶׁמֵּת. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אַשְׁרֶיךָ בֶּן דָּמָא שֶׁיָּצָאתָ בְּשָׁלוֹם (מן) הָעוֹלָם, וְלֹא פָּרַצְתָּ גְּדֵרָן שֶׁל חֲכָמִים, שֶׁכָּל הַפּוֹרֵץ גְּדֵרָן שֶׁל חֲכָמִים - סוֹף פֹּרֶעָנוּת בָּא עָלָיו. שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת י, ח): ״וּפוֹרֵץ גָּדֵר יִשְׁכָּנּוּ נָחָשׁ״. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁנִּתְפַּס עַל דִּבְרֵי מִינוּת, וְהֶעֱלוּ אוֹתוֹ לַבָּמָה לָדוּן, אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הֶגְמוֹן: זָקֵן כְּמוֹתְךָ יַעֲסֹק בְּדָבָרִים הַלָּלוּ? אָמַר לוֹ: נָאֶמָן דַּיָּן עָלַי, כַּסָּבוּר אוֹתוֹ הֶגְמוֹן, שֶׁלֹּא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֶלָּא לוֹ. וְלֹא נִתְכַּוֵּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֶלָּא נֶגֶד אֲבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם. אָמַר לוֹ הוֹאִיל וְהֶאֱמַנְתַּנִי עָלֶיךָ, אַף אֲנִי כָּךְ אָמַרְתִּי. אֶפְשָׁר שֶׁהַסַּבּוֹת[6] הַלָּלוּ טוֹעִים בְּדִבָּרִים הַלָּלוּ, דִּימוֹס׳ - הֲרֵי אַתָּה פָּטוּר. וּכְשֶׁנִּפְטַר מִן הַבָּמָה הָיָה מִצְטַעֵר שֶׁנִּתְפַּס עַל דִּבְרֵי מִינוּת, נִכְנְסוּ תַּלְמִידָיו לְנַחֲמוֹ, וְלֹא קִבֵּל. נִכְנַס רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר לוֹ: רַבִּי! אֹמַר לְפָנֶיךָ דָּבָר, שְׁמָא אֵין אַתָּה מֵצֵר? אָמַר לוֹ: אֱמוֹר! אָמַר לוֹ: שְׁמָא אֶחָד מִן הַמִּינִין אָמַר לְךָ דָּבָר שֶׁל מִינוּת וְהֶנְאֶךָ? אָמַר לוֹ: הֵן! אָמַר לוֹ: הַשָּׁמַיִם! הִזְכַּרְתַּנִי, פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בְּאַסְתְּרַטְיָא שֶׁל צִפּוֹרִי, מָצָאתִי אִישׁ כְּפַר סְכַנְיָא, וְאָמַר דָּבָר שֶׁל מִינוּת, וְהֶנְאַנִי, וְנִתְפַּשְׁתִּי עַל דִּבְרֵי מִינוּת, שֶׁעָבַרְתִּי עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה (מִשְׁלֵי ה, ח): ״הַרְחֵק מֵעָלֶיהָ דַּרְכֶּךָ וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה״ וְגוֹ׳; שֶׁהָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם בּוֹרֵחַ מִן הַכִּעוּר וּמִן הַדּוֹמֶה לְכִעוּר.

ז. הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם עוֹלָה, לְשֵׁם שְׁלָמִים, לְשֵׁם אָשָׁם תָּלוּי, לְשֵׁם פֶּסַח, לְשֵׁם תּוֹדָה - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר, לְפִי שֶׁאֵין כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִתְנַדְּבִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם עוֹלָה - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ עוֹלָה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מַה אִם אָמַר ׳הֲרֵי עָלַי עוֹלָה׳, ׳שֶׁאַקְרִיבֶנָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן׳ שֶׁמָּא עוֹלָה הִיא? לְפִיכָךְ הַשּׁוֹחֵט לְשׁוּם עוֹלָה - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ עוֹלָה. הַשּׁוֹחֵט לְשׁוּם חַטָּאת, לְשׁוּם אָשָׁם וַדַּאי, לְשׁוּם בְּכוֹר, וּלְשׁוּם מַעֲשֵׂר, וּלְשׁוּם תְּמוּרָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. זֶה הַכְּלָל: דָּבָר שֶׁנִּדָּר וְנִדָּב - הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁמוֹ פָּסוּל. וְדָבָר שֶׁאֵין נִדָּר וְנִדָּב - הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁמוֹ כָּשֵׁר.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. וְאֵלּוּ טְרֵפוֹת בַּבְּהֵמָה: נְקוּבַת הַוֶּשֶׁט, וּפְסוּקַת הַגַּרְגֶּרֶת לְרֻחְבָּהּ - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף שֶׁנִּתְמַזְמֵז מוֹחָהּ - פְּסוּלָה. נִשְׁבְּרָה שִׁדְרָה וְנָתְחָךְ רֻבּוֹ שֶׁל חוּט - פְּסוּלָה. נִימוֹקָהּ הֲרָאָה וְאֵין חוּט הַשִּׁדְרָה קַיָּם - פְּסוּלָה. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: אֲפִלּוּ נִקַּב. נִטְלָה כָּבֵד וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר בָּהּ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אַרְכָּה - פְּסוּלָה. כָּרַס הַפְּנִימִי שֶׁנִּקַּב אוֹ שֶׁנִּקְרַע רוֹב הַחִיצוֹנָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּגְּדוֹלָה - טָפַח. וּבַקְּטַנָּה - בְּרֻבָּהּ. וְכַמָּה הִיא גְּדוֹלָה? טְפָחַיִם - הֲרֵי זוֹ גְּדוֹלָה. פָּחוֹת מִכֵּן - הֲרֵי זוֹ קְטַנָּה. אֵיזוֹ הִיא כָּרַס הַפְּנִימִי? הָעִיד בֶּן שִׁילָא רֹאשׁ שִׁבְעִים בְּצִפּוֹרִי, מִשּׁוּם רַבִּי נָתָן: - זוֹ סַנְיָא דִּיבֵי[7].

ב. דְּרוֹסַת הַזְּאֵב לְבֵית הֶחָלָל - פְּסוּלָה. דְּרוֹסַת הַנֵּץ לְבֵית הֶחָלָל - פְּסוּלָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: דְּרוֹסַת הַזְּאֵב בַּדֶּקֶה, דְּרוֹסַת אֲרִי בַּגָּסָּה, דְּרוֹסַת הַנֵּץ בְּעוֹף הַדַּק, וּדְרוֹסַת הַגֵּס בְּעוֹף הַגֵּס. נָפְלָה מִן הַגַּג וְנִתְרַסְּקוּ אֵבָרֶיהָ, אוֹ רִצָּצַתְהּ חֲבֵרְתָּהּ וְנִתְרַסְּקוּ אֵבָרֶיהָ, אִם שָׁהֲתָה מֵעֵת לְעֵת וּשְׁחָטָהּ- כְּשֵׁרָה. אִם עָמְדָה מִיָּד, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - כְּשֵׁרָה.

---

[6] הַזְּקֵנִים.

[7] הַמָּקוֹם הַשָּׁנְאוּי אַף עַל הַזְּאֵבִים. הֵינוּ הַמְּעִי הֶעָשׁוּי סֵרוּס, וְכָתוּשׁ בְּרֹאשׁוֹ, שֶׁהוּא מָקוֹם כָּחוּשׁ וּמְאוּס, וְאַף הַזְּאֵבִים נִרְתָּעִים וּמוֹאֲסִים מִלְּאוֹכְלוֹ.

תּוֹסֶפְתָּא

ג. נִשְׁתַּבְּרוּ רֹב צַלְעוֹתֶיהָ - פְּסוּלָה. וְכַמָּה הֵן רֹוב צַלְעוֹתֶיהָ? אַחַת עֶשְׂרֵה צְלָעוֹת בַּשִּׁדְרָה מִכָּאן, וְאַחַת עֶשְׂרֵה צְלָעוֹת בַּשִּׁדְרָה מִכָּאן. נִשְׁתַּבְּרוּ בָּהּ שְׁנַיִם עָשָׂר מִן הַצְּדָדִין - פְּסוּלָה. נִשְׁתַּיְּרוּ בָהּ אַחַת עֶשְׂרֵה מִן הַצְּדָדִין - כְּשֵׁרָה. נִתְחַתְּכָה יֶרֶךְ שֶׁלָּהּ, מִן הָאַרְכֻּבָּה וּלְמַטָּה - כְּשֵׁרָה. מִן הָאַרְכֻּבָּה וּלְמַעְלָה - פְּסוּלָה. נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְנִטַּל צֹמֶת הַגִּידִים שֶׁלָּהּ - פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר מַכְשִׁיר, מִפְּנֵי שֶׁיְּכוֹלָה לִכָּוֹות וְלִחְיוֹת. חֲרוּתָה בִּידֵי אָדָם - פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בִּידֵי כָּל הַבְּרִיּוֹת. הַגְלוּדָה - רַבִּי מֵאִיר מַכְשִׁיר וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נֶחְלַק רַבִּי מֵאִיר עַל הַגְּלוּדָה שֶׁהִיא פְּסוּלָה. הֵעִיד יְהוּדָה בֶּן יִשְׁעָיָה הַבָּסָם לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי טַרְפוֹן עַל הַגְּלוּדָה שֶׁהִיא פְּסוּלָה. אֵיזוֹ הִיא הַגְּלוּדָה? כָּל שֶׁהִפְשִׁיט אֶת הָעוֹר וְלֹא שִׁייֵר בָּהּ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרָכָה. וְאִם שִׁייֵר כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרָכָה - הַכֹּל מוֹדִים שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה. וְכַמָּה הִיא כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרָכָה? רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עַד כְּאִיסָר הָאִיטַלְקִי, מִבֵּית חֶלְלָהּ וְלֹא מִשְּׂאָר אֵבָרֶיהָ.

ד. יֵשׁ מִן הָאֵבָרִים שֶׁהֵן פְּסוּלִין: אֵבֶר מְדַלְדֵּל בַּבְּהֵמָה אֵין בּוֹ לְהַעֲלוֹת אֲרָכָה. בָּשָׂר מְדַלְדֵּל בַּבְּהֵמָה אֵין בּוֹ לְהַעֲלוֹת אֲרָכָה. נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְיָצָא לַחוּץ, וְאֵין רֹב עוֹר וּבָשָׂר מַקִּיפִין אוֹתוֹ, כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? נוֹטְלוֹ וּמַשְׁלִים, וְהַשְּׁאָר - הֲרֵי זֶה מָתָר. יֵשׁ מִן עֲבָרִין שֶׁהֵן פְּסוּלִין: בֶּן אַרְבָּעָה בַּדְּקָה וּבֶן שְׁמוֹנָה בַּגַּסָּה. יָצְאוּ לוֹ שְׁנֵי גַבִּין וְלוֹ שְׁתֵּי שִׁדְרָאוֹת, הוֹאִיל וְאֵין כְּיוֹצֵא בּוֹ לְהִתְקַיֵּם בּוֹ - פָּסוּל. וְאֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת בַּבְּהֵמָה: נְקוּבַת הַגַּרְגֶּרֶת וּסְדִיקַת הַגַּרְגֶּרֶת לְאָרְכָּהּ - הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. נִשְׁבְּרָה שִׁדְרָה וְלֹא נֶחְתַּךְ רֻבָּהּ שֶׁל חוּט - כְּשֵׁרָה. נִטְלָה כֶּבֶד וְנִשְׁתַּיֵּר בָּהּ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרָכָה - כְּשֵׁרָה. נִימוֹקָהּ הֵרָאָה וּקְרוּם שֶׁלָּהּ קַיָּם - כְּשֵׁרָה. נִטְלָה שַׁלְחוּפִית שֶׁלָּהּ - כְּשֵׁרָה. הִתְלִיעָה כֶּבֶד שֶׁלָּהּ - כְּשֵׁרָה. הֲלָכָה זוֹ עָלוּ עָלֶיהָ בְּנֵי אַסְיָא שִׁלְשָׁה רְגָלִים לְיַבְנֶה, בְּרֶגֶל שְׁלִישֵׁי הִכְשִׁירוּ לָהֶן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל

הַשָּׁלֵם

אוֹמֵר: הַדַּקִּין שֶׁנִּקְּבוּ וְהַלֵּחָה סוֹתֶמֶת - כְּשֵׁרָה. מַחַט שֶׁנִּמְצֵאת בְּעִבֵּי בֵית הַכּוֹסוֹת, בִּזְמַן שֶׁנִּרְאֵית מִצַּד אֶחָד - כְּשֵׁרָה. מִשְּׁנֵי צְדָדִין - פְּסוּלָה. אִם יֵשׁ בְּמִקּוֹמָהּ קֹרֶט דָּם - בְּיָדוּעַ שֶׁלְּפָנֶיהָ שְׁחִיטָה. אֵין בְּמִקּוֹמָהּ קֹרֶט דָּם - בְּיָדוּעַ שֶׁלְּאַחַר שְׁחִיטָה. הִגְלִיד פִּי הַמַּכָּה - בְּיָדוּעַ לִפְנֵי שְׁחִיטָה שְׁלֹשָׁה יָמִים. לֹא הִגְלִיד פִּי הַמַּכָּה - הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

ה. חֲרוּתָה בִּידֵי שָׁמַיִם - כְּשֵׁרָה. אֵיזוֹ הִיא חֲרוּתָה? כָּל שֶׁצָּמְקָה הָרֵאָה שֶׁלָּהּ. יֵשׁ מִן אֲבָרִין שֶׁהֵן כְּשֵׁרִין. אֵבֶר מְדַלְדֵּל בַּבְּהֵמָה - יֵשׁ בּוֹ לְהַעֲלוֹת אֲרָכָה. בָּשָׂר מְדַלְדֵּל בַּבְּהֵמָה - יֵשׁ בּוֹ לְהַעֲלוֹת אֲרָכָה. נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְיָצָא לַחוּץ, וְרֹב עוֹר וּבָשָׂר מַקִּיפִין אוֹתוֹ - כָּשֵׁר. יֵשׁ כָּאן עֲבָרִין שֶׁהֵן כְּשֵׁרִין, בֶּן חֲמֵשׁ בַּדַּקָּה וּבֶן תֵּשַׁע בַּגַּסָּה, יָצְאוּ לוֹ חֲמֵשׁ עֵינַיִם וְלוֹ שָׁלֹשׁ רַגְלַיִם, הוֹאִיל וְכֵיוֹצֵא בּוֹ רָאוּי לְהִתְקַיֵּם - כָּשֵׁר.

ו. וְאֵלּוּ טְרֵפוֹת בָּעוֹף: נְקוּבַת הַוֵּשְׁט וּפְסוּקַת הַגַּרְגֶּרֶת, לְרָחְבָּהּ - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. הִכְּתָה חֻלְדָּה עַל רֹאשָׁהּ, מָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה - פְּסוּלָה. נְקוּבַת הַמֹּחַ שֶׁנִּקַּב קְרוּם שֶׁלָּהּ - פְּסוּלָה. נְקוּבַת הַלֵּב לְבֵית חֲלָלוֹ - פְּסוּלָה. כֵּיצַד בּוֹדְקִין אוֹתָהּ? רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: בּוֹדְקִין אוֹתָהּ בְּיָד, וְאֵין בּוֹדְקִין בְּמַחַט. אִם נִקַּב הָעֶצֶם - פְּסוּלָה, אִם לָאו - כְּשֵׁרָה. נָפְלָה לְאוּר וְנֶחְמְרוּ בְּנֵי מֵעֶיהָ - פְּסוּלָה, בְּאֵלּוּ בְּנֵי מֵעַיִם אָמְרוּ? בַּקְּרָקְבָנִין, בַּכָּבֵד וּבַלֵּב. אֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת בָּעוֹף: נְקוּבַת הַגַּרְגֶּרֶת וּפְסוּקַת הַגַּרְגֶּרֶת, לְאָרְכָּהּ - הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. הִכְּתָה חֻלְדָּה עַל מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה טְרֵפָה - כְּשֵׁרָה. נִקַּב הַלֵּב שֶׁלֹּא לְבֵית חֲלָלוֹ - כְּשֵׁרָה. נָפְלָה מִן הַגֹּבָּ, נִתְרַסְּקוּ אֵבָרֶיהָ, אוֹ רִצְצָתְהּ חֲבֵרְתָּהּ, וְנִתְרַסְּקוּ אֵבָרֶיהָ וְשָׁחֲטָהּ - כְּשֵׁרָה. אִם עָמְדָה מִיָּד, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - כְּשֵׁרָה. נִקַּב הַזֶּפֶק, רַבִּי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ נְטָל. וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. נִשְׁתַּבְּרוּ גַּפֶּיהָ, נִשְׁתַּבְּרוּ רַגְלֶיהָ, נִמְרְטוּ כְּנָפֶיהָ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם נִטְלָה הַנּוֹצָה - פְּסוּלָה. אֲחוּזַת הַדָּם, הַמְעֻשֶּׁנֶת וְהַמְצֻנֶּנֶת, הִלְעִיטָהּ חִלְתִּית, הֵרְדָּפְנִי, סַם

תּוֹסֶפְתָּא

הַמֵּת, צוֹאת הַתַּרְנְגוֹלִים - כְּשֵׁרָה. נְשׁוּכַת נָחָשׁ, נְשׁוּכַת כֶּלֶב שׁוֹטֶה, מְשׁוּם טְרָפָה מְתֻּרֶת, וַאֲסוּרָה מְשׁוּם סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. סִימָן לְטְרֵפָה - כָּל שֶׁאֵינָהּ יוֹלֶדֶת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם לֹא הָיְתָה מַכְחֶשֶׁת וְהוֹלֶכֶת בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינָהּ טְרֵפָה. אִם הָיְתָה מַכְחֶשֶׁת וְהוֹלֶכֶת - בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְרֵפָה. רַבִּי אוֹמֵר: אִם נִתְקַיְּמָת שְׁלוֹשִׁים יוֹם, בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינָהּ טְרֵפָה, לֹא נִתְקַיְּמָת שְׁלוֹשִׁים יוֹם בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְרֵפָה. אָמְרוּ לוֹ: פְּעָמִים שֶׁמִּתְקַיֶּמֶת שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים.

ז. אֵלּוּ הֵן סִימָנֵי בְהֵמָה (וַיִּקְרָא יא, ג-כו): "לְכָל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִוא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרֻסֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ". כָּל מַעֲלַת גֵּרָה - אֵין לָהּ שִׁנַּיִם שֶׁלְּמַעְלָה. אֵיזֶה שׁוֹר שֶׁקָּדְמוּ קַרְנָיו לְטְלָפָיו? זֶה פָּרוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים סט, לב): "וְתִיטַב לַה' מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִן מַפְרִיס". אֵלּוּ הֵן סִימָנֵי חַיָּה: כָּל שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְרָנַיִם וּטְלָפַיִם. רַבִּי דּוֹסָא אוֹמֵר: יֵשׁ לָהּ קְרָנַיִם - אִי אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁאוֹל עַל הַטְּלָפַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֵכֶר לַדָּבָר: "וְתִיטַב לַה' מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִן מַפְרִיס". רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶצְבַּע יְתֵרָה בָּעוֹף טָהוֹר, כָּל הָעוֹף הַדּוֹרֵס - טָמֵא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל הַקּוֹלֵט בָּאֲוִיר וְאֵין קַרְקַבְנוֹ נִקְלָף. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר: כָּל הַנּוֹתֵן עַל גַּבֵּי מִשִּׁיחָה. הַחוֹלֵק שְׁתַּיִם לְפָנָיו וּשְׁתַּיִם לְאַחֲרָיו - טָמֵא. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: הַשּׁוֹכֵן בֵּין הַטְּמֵאִין וְדוֹמֶה לְטְמֵאִין - טָמֵא. הַשּׁוֹכֵן בֵּין הַטְּהוֹרִים, וְדוֹמֶה לְטְהוֹרִין - טָהוֹר. אֲנָשֵׁי אִישׁ כְּפַר תַּמְרְתָּא שֶׁבִּיהוּדָה הָיוּ אוֹכְלִין אֶת הַזַּרְזִירִין, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהֶן זֶפֶק. אַנְשֵׁי שׁוּק הָעֶלְיוֹן שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ אוֹכְלִין אֶת סִינוּנִיָּא לְבָנָה, מִפְּנֵי שֶׁקַּרְקְבָנָהּ נִקְלָף.

ח. וּבַבֵּצִים, כָּל שֶׁכּוֹדֶרֶת וְעַגּוֹלְגֹּלֶת בְּיָדוּעַ שֶׁל עוֹף טָמֵא, וְכָל שֶׁאֵינָהּ כּוֹדֶרֶת וַעֲגוֹלְגֹּלֶת - בְּיָדוּעַ שֶׁל עוֹף טָהוֹר הוּא. לוֹקְחִין בֵּיצִים מִכָּל מָקוֹם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא שֶׁל נְבֵלוֹת וְשֶׁל טְרֵפוֹת הֵן. אֵין מוֹכְרִין בֵּיצִים שֶׁל

הַשָּׁלֵם

נְבֵלוֹת שֶׁל טְרֵפוֹת לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ נְקוּפוֹת לַקֵּעָרָה. לְפִיכָךְ אָמְרוּ: אֵין לוֹקְחִין מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בֵּיצִים נְקוּפוֹת לַקֵּעָרָה.

ט. אֵלּוּ סִימָנֵי חֲגָבִים: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַרְבַּע רַגְלַיִם וְאַרְבָּעָה סְנַפִּירִים, וְקַרְסוֹלָיו וּכְנָפָיו חוֹפִין אֶת רֻבּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: וּשְׁמוֹ חָגָב. וְלֹא כִנְצָרִין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן סִימָנִין הַלָּלוּ. סוּמְכוּס אוֹמֵר: אַף הַמּוֹרֵד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין לוֹ עֶכְשָׁו וְעָתִיד לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, כְּגוֹן הַחוּלְחָזָה - כָּשֵׁר. אֵלּוּ הֵן סִימָנֵי דָּגִים: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׁקֶשֶׁת, יֵשׁ לוֹ קַשְׁקֶשֶׁת - אִי אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁאוֹל עַל סְנַפִּיר. יֵשׁ לוֹ סְנַפִּיר וְאֵין לוֹ קַשְׁקֶשֶׁת - טָמֵא. אֵלּוּ הֵן קַשְׁקַשִּׁין: שְׁמִלְבָּשׁ בָּהֶן, וּסְנַפִּירִין שֶׁשָּׁט בָּהֶן, וְכָמָּה קַשְׁקַשִּׁין יִהְיֶה בּוֹ? אֲפִלּוּ אַחַת תַּחַת לֶחְיוֹ וְאַחַת תַּחַת זְנָבוֹ, וְאַחַת תַּחַת סְנַפִּיר שֶׁלּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁנֵי קַשְׁקֶשֶׁת אֵין לוֹ עֶכְשָׁו, אֲבָל עָתִיד לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, כְּגוֹן הַסּוּלְתָנִית וְנַפָּיָא - כָּשֵׁר. יֵשׁ לוֹ עֶכְשָׁו אֲבָל עָתִיד לְהַשִּׁירָם כְּשֶׁעוֹלֶה מִן הַיָּם - כְּגוֹן הַקּוֹלִיוֹס הַסְּפִיתָאִים וְאַנְתִּינוֹס. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן דּוּרְמַסְקָא אוֹמֵר: לְוִיתָן דָּג טָהוֹר הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב מא, ז-ח): "גַּאֲוָה אֲפִיקֵי מָגִנִּים סָגוּר חוֹתָם צָר"; "אֶחָד בְּאֶחָד יִגָּשׁוּ", וְגוֹ'. "תַּחְתָּיו חַדּוּדֵי חָרֶשׁ" וְגוֹ' (שָׁם פָּסוּק כב). "גַּאֲוָה אֲפִיקֵי מָגִנִּים" - אֵלּוּ קַשְׁקַשִּׁין שֶׁלּוֹ. "תַּחְתָּיו חַדּוּדֵי חָרֶשׁ" - אֵלּוּ סְנַפִּירִין שֶׁלּוֹ.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק רְבִיעִי

א. בְּהֵמָה הַמַּקְשָׁה לִילֵד, הוֹצִיא הָעֻבָּר אֶת רֹאשׁוֹ, וְהֶחֱזִירוֹ, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, שְׁחִטָּהּ וְאַחַר כָּךְ הֶחֱזִירוֹ - אָסוּר. חֻתְכוֹ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ - הִיא מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה, וְהָעֻבָּר - אָסוּר. הוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ וְהֶחֱזִירוֹ - הֲרֵי הוּא כְּיָלוּד. הוֹצִיא יָדוֹ וַחֲתָכָהּ, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, מַה שְׁיָּצָא אָסוּר, וְשֶׁבִּפְנִים - מֻתָּר. חֹמֶר בָּאֲבָרִין מֵהּ שֶׁאֵין בָּעֲבָרִין, וּבָעֲבָרִין שֶׁאֵין בָּאֲבָרִין, שֶׁהָעֻבָּר הוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְהֶחֱזִירוֹ - אָסוּר, הוֹצִיא יָדוֹ וְהֶחֱזִירָהּ - מֻתָּר. חֹמֶר

תּוֹסֶפְתָּא

בְּאַבְרִין, שֶׁהַמְחַתֵּךְ אֶת הָעֲבָר בִּמְעֵי אִמּוֹ - מָתָר בַּאֲכִילָה, מִן הַטְּחוֹל וּמִן הַכְּלָיוֹת - אָסוּר. בְּהֵמָה הַמַּקְשָׁה לֵילֵד וְהוֹצִיא הָעֲבָר אֶת יָדוֹ וְהֶחֱזִירָהּ, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ - מָתָר. שְׁחָטָהּ וְאַחַר כָּךְ הֶחֱזִירָהּ - אָסוּר. חָתְכָה וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, מַה שֶּׁיּוֹצֵא - אָסוּר. וְשֶׁבִּפְנִים - מָתָר. שְׁחָטָהּ וְאַחַר כָּךְ חָתְכוֹ, מַה שֶּׁיּוֹצֵא - אָסוּר. וְשֶׁבִּפְנִים - מָתָר. בְּשָׂר - בְּמַגָּע נִבְלָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מַגַּע טְרֵפָה שָׁחוּטָה. אָמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר: מִי טָהֵר אֶת הָעֲבָר הַזֶּה מִן הַמַּגָּע? אָמְרוּ לוֹ: שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ! אָמַר לָהֶן: אִם טְהָרוּהוּ שְׁחִיטָתוֹ מִן הַמַּגָּע, לֹא תְטַהֲרָנוּ לַאֲכִילָה? אָמְרוּ לוֹ: טְרֵפָה טְהָרָתוּ מִן הַמַּגָּע, וְלֹא תְטַהֲרֶנּוּ לַאֲכִילָה. אָמַר לָהֶן רַבִּי מֵאִיר: לֹא! אִם טְהָרָה שְׁחִיטָה אוֹתָהּ, דָּבָר שֶׁגּוּפָהּ! תְּטַהֵר אֶת הָעֲבָר שֶׁאֵינָהּ גּוּפָהּ? אָמְרוּ לוֹ: מָצִינוּ שֶׁיָּפָה כֹּחַהּ לְהַצִּיל מִדָּבָר שֶׁאֵינוֹ גּוּפָהּ, עַל דָּבָר שֶׁגּוּפָהּ, שֶׁמְּחַתֵּךְ אֶת הָעֲבָר בִּמְעֵי אִמּוֹ - מָתָר בַּאֲכִילָה. מִן הַטְּחוֹל וּמִן הַכְּלָיוֹת - אָסוּר בַּאֲכִילָה.

ב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמָצָא בָהּ בֵּן תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים - טָעוּן שְׁחִיטָה וְחַיָּב בַּמַּתָּנוֹת, וְאָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד"; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ", שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כב, כח): "אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד", אֶת שֶׁטָּעוּן שְׁחִיטָה - אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ", וְאֶת שֶׁאֵין טָעוּן שְׁחִיטָה, מָתָר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ" וּפְטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יח, ג): "מֵאֵת זֹבְחֵי הַזֶּבַח", אֶת שֶׁטָּעוּן זְבִיחָה - חַיָּב בַּמַּתָּנוֹת. וְאֶת שֶׁאֵין טָעוּן זְבִיחָה - פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ עוֹמֵד וְחוֹרֵשׁ עַל גַּבֵּי מַעֲנָה, קוֹרֵעַ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ, חוֹתֵךְ וְאוֹכֵל בָּשָׂר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי: טָמֵא טָמֵאת אוֹכְלִין וּמְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכְלִין, וְצָרִיךְ הֶכְשֵׁר. רַבִּי אוֹמֵר: אֵין מְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכְלִין מִפְּנֵי שֶׁהוּא חַי, וְחַי אֵין מְטַמֵּא טָמֵאת אוֹכְלִין.

הַשָּׁלֵם

ג. בְּהֵמָה שֶׁמֵּתָה וּקְרָעָהּ, וּמָצָא בָהּ בֵּן תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים - טָעוּן שְׁחִיטָה וְחַיָּב בַּמַּתָּנוֹת וּפָטוּר לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וּמָצָא בָהּ בֵּן תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים, טָעוּן שְׁחִיטָה וְחַיָּב בַּמַּתָּנוֹת. וְאִם מֵת - טָהוֹר מִלְּטַמֵּא בְּמַשָּׂא, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַחֲטָאת וּמָצָא בָהּ בֵּן אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים, אֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁלֹשָׁה, וַאֲפִלּוּ יָצָא חוּץ לַקְּלָעִים - מָתָר בַּאֲכִילָה. הַמַּכֶּרֶת שֶׁהִפִּילָה שִׁלְיָא - יַשְׁלִיכֶנָּה לַכְּלָבִים, וּבַמְקֻדָּשִׁין - תִּקָּבֵר, מִפְּנֵי שֶׁגְּדוֹלָה קְדֻשַּׁת שִׁלְיָא מִקְּדֻשַּׁת הַוָּלָד. שִׁלְיָא אֵין מְפַגֶּלֶת אֶת הַזָּבָה, לֹא לְחוּץ לִזְמַנּוֹ וְלֹא לְחוּץ לִמְקוֹמוֹ, וְאֵין מַחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ מִשּׁוּם פְּסוּל, וְהַמַּעֲלֶה אוֹתוֹ בַּחוּץ - פָּטוּר.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ נוֹהֵג בִּכְלָאַיִם וְכוּי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַכֹּלְאַיִם, מִן הָרֶחֶל וּמִן הַגְּדִי - נוֹהֲגִין בּוֹ, וּמִן הַכּוּי - אֵין נוֹהֲגִין בּוֹ. הַשּׁוֹחֵט אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ חֻלִּין בַּפָּנִים וְקָדָשִׁים בַּחוּץ, הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצֵאת טְרֵפָה, רַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". הַשּׁוֹחֵט לִרְפוּאָה, לַאֲכִילַת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, לַאֲכִילַת כְּלָבִים - אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, הַנּוֹחֵר, וְהַמְעַקֵּר, וּשְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - מָתָר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁשָּׁחֲטוּ, בִּזְמַן שֶׁאֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָן - אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". אֵין אֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָן - מָתָר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ"; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ לֹא יִשְׁחֹט, וְאִם שָׁחַט - פָּטוּר. הַלּוֹקֵחַ מִבַּעַל הַבַּיִת, הוּא קֹדֶם לְבַעַל הַבַּיִת, שֶׁמִּתְחִלָּה לֹא לְקָחוֹ אֶלָּא עַל מְנָת כֵּן. שְׁנַיִם שֶׁלָּקְחוּ פָּרָה, אֶיזֶה שֶׁלָּקַח רִאשׁוֹן - יִשְׁחֹט רִאשׁוֹן, וְאִם קָדַם הַשֵּׁנִי וְשָׁחַט - חֲרֵי זֶה זָרִיז וְנִשְׂכָּר. שְׁחָטָהּ וְאֶת אִמָּהּ, אֲפִלּוּ עַד חֲמִשָּׁה דוֹרוֹת - אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. שְׁחָטָהּ וְאֶת בִּנָּהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ, אֲפִלּוּ עַד חֲמִשָּׁה דוֹרוֹת - חַיָּב עַל הָאַחֲרוֹנָה. שְׁחָטָהּ, וּבָא אַחֵר וְשָׁחַט אֶת בִּתָּהּ - שְׁנַיִם הָאַחֲרוֹנִים חַיָּבִין, וְהָאֶמְצָעִי

תוֹסֶפְתָּא

פָּטוּר. שָׁחַט אֶת חֲמִשָּׁה בָּנֶיהָ - חַיָּב מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה לְאוִין. שָׁחַט חֲמִשָּׁה בָּנֶיהָ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, סוּמְכוֹס אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: חַיָּב מִשּׁוּם חֲמִשָּׁה לְאוִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם לְאו אֶחָד בִּלְבַד. שָׁחַט אֶת בִּתָּהּ וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת אִמָּהּ, הַשּׁוֹחֵט אֶת הָאֵם - חַיָּב, וְאֶת הַבַּת פָּטוּר. שְׁחָטָהּ עַד שֶׁלֹּא חֲשֵׁכָה - מֻתָּר לִשְׁחוֹט אֶת בִּתָּהּ, כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה.

ב. בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה הַמּוֹכֵר בְּהֵמָה לַחֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ: 'אִמָּהּ מָכַרְתִּי לְשָׁחוֹט'. וּ'בִתָּהּ מָכַרְתִּי לְשָׁחוֹט'. אִלּוּ הֵן: עֶרֶב יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג, וְהָאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְעֶרֶב עֲצֶרֶת, וְעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּכְדִבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אַף עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים בַּגָּלִיל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁחָל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִהְיוֹת בַּשַּׁנִּי בַּשַּׁבָּת, אֲבָל אִם חָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד מִכָּל יְמוֹת הַשַּׁבָּת - אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, מִפְּנֵי שֶׁזֶּה יָכוֹל לִשְׁחוֹט הַיּוֹם הַזֶּה, וְזֶה יָכוֹל לִשְׁחוֹט לְמָחָר.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק שִׁישִׁי

א. כְּסוּי הַדָּם נוֹהֵג בְּכֹלְאַיִם וּבְכוּי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כֹּלְאַיִם מִן הַגְּדִי וּמִן הָרֶחֶל - נוֹהֵגִין בּוֹ. מִן הַכּוּי - אֵין נוֹהֲגִין בּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁסָּפֵק, וְאִם שְׁחָטוֹ - אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וּמַה אִם מִילָה, שֶׁדְּחָאָהּ דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, אֵין סְפֵקָהּ דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב, כְּסוּי הַדָּם שֶׁאֵין דְּחָאוֹ דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, דִּין הוּא שֶׁלֹּא יְהֵא סְפֵקוֹ דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב! אָמְרוּ לוֹ: שׁוֹפָרוֹת שֶׁבַּגְּבוּלִין יוֹכִיחוּ! שֶׁאֵין דְּחָאָן דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, וְסְפֵקָן דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב, הֵן יוֹכִיחוּ לְכְסוּי הַדָּם, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין דְּחָאָן דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא יְהֵא סְפֵקוֹ דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב. הֵשִׁיב רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר: וּמַה לְּמִילָה שֶׁאֵין סְפֵקָהּ דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב, שֶׁאֵין דְּחָאָהּ דּוֹחֶה אֶת לֵילֵי יוֹם טוֹב, תֹּאמַר בִּכְסוּי הַדָּם שֶׁדְּחָאָהּ

הַשָּׁלֵם

דּוֹחֶה אֶת לֵילֵי יוֹם טוֹב? הוֹאִיל וּדְחָאֵי דּוֹחֶה אֶת לֵילֵי יוֹם טוֹב, דִּין הוּא שֶׁיְּהֵא סְפֵקוֹ דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב! אָמַר רַבִּי אַבָּא: זֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים, שֶׁהָיָה רַבִּי אֶחְיָה אוֹמֵר אֵין לָהֶן תְּשׁוּבָה, וְהֵשִׁיבוֹ רַבִּי חִיָּא.

ב. הַשּׁוֹחֵט לְרִפּוּאָה, לַאֲכִילַת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, לַאֲכִילַת כְּלָבִים - חַיָּב לְכַסּוֹת. הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, הַנּוֹחֵר, וְהַמְעַקֵּר - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. הַשּׁוֹחֵט בְּשַׁבָּת וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, כֵּיוָן שֶׁחֲשֵׁכָה, אִם הָיָה הַדָּם קָיֵם - חַיָּב לְכַסּוֹת. הַשּׁוֹחֵט בִּסְפִינָה, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַיַּבָּשָׁה, אִם הָיָה הַדָּם קָיֵם - חַיָּב לְכַסּוֹת. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: לֹא יִשְׁחֹט אָדָם בַּסְּפִינָה, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה לוֹ עָפָר מוּכָן. הַשּׁוֹחֵט וְצָרִיךְ לַדָּם, לֹא יִשְׁחֹט כְּדֶרֶךְ שֶׁשּׁוֹחֲטִין, אֶלָּא כֵּיצַד עוֹשֶׂה? אוֹ נוֹחֲרוֹ אוֹ מוֹלְקוֹ. הַשּׁוֹחֵט וְהִקְדִּישׁ אֶת הַדָּם - חַיָּב לְכַסּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁקְּדָמָה מִצְוַת כִּסּוּי לְהֶקְדֵּשׁ. הַשּׁוֹחֵט וּבִלְעַתּוּ הָאָרֶץ - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. כִּסְּתוּ הָרוּחַ - חַיָּב לְכַסּוֹת. הַשּׁוֹחֵט דָּם שֶׁעַל הַסַּכִּין, וְדָם שֶׁעַל הַכְּנָפַיִם - חַיָּב לְכַסּוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הוֹאִיל וְנִתְכַּסָּה דָּם הַזָּבַח - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבָּן גַּמְלִיאֵל: הַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ בְּרָכָה לְעַצְמוֹ, שָׁחַט וְלֹא כִסָּהוּ, וְרָאָהוּ אַחֵר - חַיָּב לְכַסּוֹתוֹ אֲפִלּוּ בְּיוֹם טוֹב. הַמְכַסֶּה אֶת הַדָּם: יְכַסֶּנּוּ בְּיָד וְאַל יְכַסֶּנּוּ בְּרֶגֶל, שֶׁאֵין עוֹשִׂין אֶת הַמִּצְוָה עֲרַאי. בַּמֶּה מְכַסִּין וּבַמֶּה אֵין מְכַסִּין? אֵין מְכַסִּין, לֹא בְּתֶבֶן וְלֹא בְּקַשׁ, וְלֹא בִּגְבָבָא, לֹא בְּעֵצִים, וְלֹא בְּנוֹצָה, וְלֹא בְּכַנְפֵי יוֹנָה, וְלֹא בִּנְסֹרֶת שֶׁל חָרְשִׁין, וְלֹא בִּנְעֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן, וְלֹא בַּגְּדוּרוֹת וְלֹא בַּקְּצוּצוֹת, וְלֹא בַּקְּמָחִין וְלֹא בַּסְּלָתוֹת. וְלֹא יִתֵּן תֶּבֶן עַל גַּבֵּי הַדָּם וְיכַסֶּה. אֲבָל מְכַסֶּה בְּסִיד, בְּגִפְסִים, וּבְחָרָסִים שֶׁכְּתָשָׁם וַעֲשָׂאָן עָפָר. זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁהוּא מִן עָפָר, בּוֹלֵעַ וּמַצְמִיחַ - מְכַסִּין בּוֹ. וְכָל שֶׁאֵינוֹ מַצְמִיחַ - אֵין מְכַסִּין בּוֹ.

שמואל א פרק ח

א וַיְהִי כַּאֲשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל וַיָּשֶׂם אֶת־בָּנָיו
שֹׁפְטִים לְיִשְׂרָאֵל: ב וַיְהִי שֵׁם־בְּנוֹ הַבְּכוֹר יוֹאֵל
וְשֵׁם מִשְׁנֵהוּ אֲבִיָּה שֹׁפְטִים בִּבְאֵר שָׁבַע: ג וְלֹא־
הָלְכוּ בָנָיו בִּדְרָכָו וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע וַיִּקְחוּ־שֹׁחַד
וַיַּטּוּ מִשְׁפָּט: {פ}
ד וַיֵּתְקַבְּצוּ כֹּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל־שְׁמוּאֵל
הָרָמָתָה: ה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנֵּה אַתָּה זָקַנְתָּ וּבָנֶיךָ
לֹא הָלְכוּ בִּדְרָכֶיךָ עַתָּה שִׂימָה־לָּנוּ מֶלֶךְ
לְשָׁפְטֵנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם: ו וַיֵּרַע הַדָּבָר בְּעֵינֵי
שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ תְּנָה־לָּנוּ מֶלֶךְ לְשָׁפְטֵנוּ
וַיִּתְפַּלֵּל שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה: {פ}
ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל שְׁמַע בְּקוֹל הָעָם לְכֹל
אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ כִּי לֹא אֹתְךָ מָאָסוּ כִּי־אֹתִי
מָאֲסוּ מִמְּלֹךְ עֲלֵיהֶם: ח כְּכֹל־הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר־
עָשׂוּ מִיּוֹם הַעֲלֹתִי אוֹתָם מִמִּצְרַיִם וְעַד־הַיּוֹם
הַזֶּה וַיַּעַזְבֻנִי וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים כֵּן הֵמָּה
עֹשִׂים גַּם־לָךְ: ט וְעַתָּה שְׁמַע בְּקוֹלָם אַךְ כִּי־
הָעֵד תָּעִיד בָּהֶם וְהִגַּדְתָּ לָהֶם מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ
אֲשֶׁר יִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם: {ס} י וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶת
כָּל־דִּבְרֵי יְהוָה אֶל־הָעָם הַשֹּׁאֲלִים מֵאִתּוֹ מֶלֶךְ:
{ס} יא וַיֹּאמֶר זֶה יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
יִמְלֹךְ עֲלֵיכֶם אֶת־בְּנֵיכֶם יִקַּח וְשָׂם לוֹ בְּמֶרְכַּבְתּוֹ
וּבְפָרָשָׁיו וְרָצוּ לִפְנֵי מֶרְכַּבְתּוֹ: יב וְלָשׂוּם לוֹ שָׂרֵי
אֲלָפִים וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְלַחֲרֹשׁ חֲרִישׁוֹ וְלִקְצֹר
קְצִירוֹ וְלַעֲשׂוֹת כְּלֵי־מִלְחַמְתּוֹ וּכְלֵי רִכְבּוֹ: יג
וְאֶת־בְּנוֹתֵיכֶם יִקַּח לְרַקָּחוֹת וּלְטַבָּחוֹת
וּלְאֹפוֹת: יד וְאֶת־שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֶת־כַּרְמֵיכֶם
וְזֵיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקַּח וְנָתַן לַעֲבָדָיו: טו וְזַרְעֵיכֶם
וְכַרְמֵיכֶם יַעְשֹׂר וְנָתַן לְסָרִיסָיו וְלַעֲבָדָיו: טז
וְאֶת־עַבְדֵיכֶם וְאֶת־שִׁפְחֹתֵיכֶם וְאֶת־בַּחוּרֵיכֶם
הַטּוֹבִים וְאֶת־חֲמֹרֵיכֶם יִקַּח וְעָשָׂה לִמְלַאכְתּוֹ:
יז צֹאנְכֶם יַעְשֹׂר וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לוֹ לַעֲבָדִים: יח
וּזְעַקְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא מִלִּפְנֵי מַלְכְּכֶם אֲשֶׁר
בְּחַרְתֶּם לָכֶם וְלֹא־יַעֲנֶה יְהוָה אֶתְכֶם בַּיּוֹם
הַהוּא: יט וַיְמָאֲנוּ הָעָם לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל שְׁמוּאֵל
וַיֹּאמְרוּ לֹא כִּי אִם־מֶלֶךְ יִהְיֶה עָלֵינוּ: כ וְהָיִינוּ
גַם־אֲנַחְנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם וּשְׁפָטֵנוּ מַלְכֵּנוּ וְיָצָא
לְפָנֵינוּ וְנִלְחַם אֶת־מִלְחֲמֹתֵנוּ: כא וַיִּשְׁמַע
שְׁמוּאֵל אֵת כָּל־דִּבְרֵי הָעָם וַיְדַבְּרֵם בְּאָזְנֵי
יְהוָה: {פ}
כב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שְׁמוּאֵל שְׁמַע בְּקוֹלָם
וְהִמְלַכְתָּ לָהֶם מֶלֶךְ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־אַנְשֵׁי
יִשְׂרָאֵל לְכוּ אִישׁ לְעִירוֹ: {פ}

שמואל א פרק ט

א וַיְהִי־אִישׁ מִבֶּן יְמִינִי (מִבִּנְיָמִין) וּשְׁמוֹ קִישׁ בֶּן־
אֲבִיאֵל בֶּן־צְרוֹר בֶּן־בְּכוֹרַת בֶּן־אַפִּיַח בֶּן־אִישׁ
יְמִינִי גִּבּוֹר חָיִל: ב וְלוֹ־הָיָה בֵּן וּשְׁמוֹ שָׁאוּל
בָּחוּר וָטוֹב וְאֵין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ
מִשִּׁכְמוֹ וָמַעְלָה גָּבֹהַּ מִכָּל־הָעָם: ג וַתֹּאבַדְנָה
הָאֲתֹנוֹת לְקִישׁ אֲבִי שָׁאוּל וַיֹּאמֶר קִישׁ אֶל־
שָׁאוּל בְּנוֹ קַח־נָא אִתְּךָ אֶת־אַחַד מֵהַנְּעָרִים
וְקוּם לֵךְ בַּקֵּשׁ אֶת־הָאֲתֹנֹת: ד וַיַּעֲבֹר בְּהַר־
אֶפְרַיִם וַיַּעֲבֹר בְּאֶרֶץ־שָׁלִשָׁה וְלֹא מָצָאוּ וַיַּעַבְרוּ
בְּאֶרֶץ־שַׁעֲלִים וָאַיִן וַיַּעֲבֹר בְּאֶרֶץ־יְמִינִי וְלֹא
מָצָאוּ: ה הֵמָּה בָּאוּ בְּאֶרֶץ צוּף וְשָׁאוּל אָמַר
לְנַעֲרוֹ אֲשֶׁר־עִמּוֹ לְכָה וְנָשׁוּבָה פֶּן־יֶחְדַּל אָבִי
מִן־הָאֲתֹנוֹת וְדָאַג לָנוּ: ו וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה־נָא
אִישׁ־אֱלֹהִים בָּעִיר הַזֹּאת וְהָאִישׁ נִכְבָּד כֹּל
אֲשֶׁר־יְדַבֵּר בּוֹא יָבוֹא עַתָּה נֵלְכָה שָׁם אוּלַי יַגִּיד

לָנוּ אֶת־דַּרְכֵּנוּ אֲשֶׁר־הָלַכְנוּ עָלֶיהָ: ז וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְנַעֲרוֹ וְהִנֵּה נֵלֵךְ וּמַה־נָּבִיא לָאִישׁ כִּי הַלֶּחֶם אָזַל מִכֵּלֵינוּ וּתְשׁוּרָה אֵין־לְהָבִיא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים מָה אִתָּנוּ: ח וַיֹּסֶף הַנַּעַר לַעֲנוֹת אֶת־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִמְצָא בְיָדִי רֶבַע שֶׁקֶל כֶּסֶף וְנָתַתִּי לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וְהִגֵּיד לָנוּ אֶת־דַּרְכֵּנוּ: ט לְפָנִים | בְּיִשְׂרָאֵל כֹּה־אָמַר הָאִישׁ בְּלֶכְתּוֹ לִדְרוֹשׁ אֱלֹהִים לְכוּ וְנֵלְכָה עַד־הָרֹאֶה כִּי לַנָּבִיא הַיּוֹם יִקָּרֵא לְפָנִים הָרֹאֶה: י וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לְנַעֲרוֹ טוֹב דְּבָרֶךָ לְכָה | נֵלֵכָה וַיֵּלְכוּ אֶל־הָעִיר אֲשֶׁר־שָׁם אִישׁ הָאֱלֹהִים: יא הֵמָּה עֹלִים בְּמַעֲלֵה הָעִיר וְהֵמָּה מָצְאוּ נְעָרוֹת יֹצְאוֹת לִשְׁאֹב מָיִם וַיֹּאמְרוּ לָהֶן הֲיֶשׁ בָּזֶה הָרֹאֶה: יב וַתַּעֲנֶינָה אוֹתָם וַתֹּאמַרְנָה יֵשׁ הִנֵּה לְפָנֶיךָ מַהֵר | עַתָּה כִּי הַיּוֹם בָּא לָעִיר כִּי זֶבַח הַיּוֹם לָעָם בַּבָּמָה: יג כְּבֹאֲכֶם הָעִיר כֵּן תִּמְצְאוּן אֹתוֹ בְּטֶרֶם יַעֲלֶה הַבָּמָתָה לֶאֱכֹל כִּי לֹא־יֹאכַל הָעָם עַד־בֹּאוֹ כִּי־הוּא יְבָרֵךְ הַזֶּבַח אַחֲרֵי־כֵן יֹאכְלוּ הַקְּרֻאִים וְעַתָּה עֲלוּ כִּי־אֹתוֹ כְּהַיּוֹם תִּמְצְאוּן אֹתוֹ: יד וַיַּעֲלוּ הָעִיר הֵמָּה בָּאִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְהִנֵּה שְׁמוּאֵל יֹצֵא לִקְרָאתָם לַעֲלוֹת הַבָּמָה: {ס} טו וַיהוָה גָּלָה אֶת־אֹזֶן שְׁמוּאֵל יוֹם אֶחָד לִפְנֵי בוֹא־שָׁאוּל לֵאמֹר: טז כָּעֵת | מָחָר אֶשְׁלַח אֵלֶיךָ אִישׁ מֵאֶרֶץ בִּנְיָמִן וּמְשַׁחְתּוֹ לְנָגִיד עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהוֹשִׁיעַ אֶת־עַמִּי מִיַּד פְּלִשְׁתִּים כִּי רָאִיתִי אֶת־עַמִּי כִּי בָּאָה צַעֲקָתוֹ אֵלָי: יז וּשְׁמוּאֵל רָאָה אֶת־שָׁאוּל וַיהוָה עָנָהוּ הִנֵּה הָאִישׁ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ זֶה יַעְצֹר בְּעַמִּי: יח וַיִּגַּשׁ שָׁאוּל אֶת־שְׁמוּאֵל בְּתוֹךְ הַשָּׁעַר וַיֹּאמֶר הַגִּידָה־נָּא לִי אֵי־זֶה בֵּית הָרֹאֶה: יט וַיַּעַן שְׁמוּאֵל אֶת־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר אָנֹכִי הָרֹאֶה עֲלֵה לְפָנַי הַבָּמָה וַאֲכַלְתֶּם עִמִּי הַיּוֹם וְשִׁלַּחְתִּיךָ בַבֹּקֶר וְכָל אֲשֶׁר בְּלִבְבְךָ אַגִּיד לָךְ: כ וְלָאֲתֹנֹת הָאֹבְדוֹת לְךָ הַיּוֹם שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים אַל־תָּשֶׂם אֶת־לִבְּךָ לָהֶם כִּי נִמְצָאוּ וּלְמִי כָּל־חֶמְדַּת יִשְׂרָאֵל הֲלוֹא לְךָ וּלְכֹל בֵּית אָבִיךָ: {ס} כא וַיַּעַן שָׁאוּל וַיֹּאמֶר הֲלוֹא בֶן־יְמִינִי אָנֹכִי מִקַּטַנֵּי שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וּמִשְׁפַּחְתִּי הַצְעִרָה מִכָּל־מִשְׁפְּחוֹת שִׁבְטֵי בִנְיָמִן וְלָמָּה דִבַּרְתָּ אֵלַי כַּדָּבָר הַזֶּה: {ס} כב וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת־שָׁאוּל וְאֶת־נַעֲרוֹ וַיְבִיאֵם לִשְׁכָּתָה וַיִּתֵּן לָהֶם מָקוֹם בְּרֹאשׁ הַקְּרוּאִים וְהֵמָּה כִּשְׁלֹשִׁים אִישׁ: כג וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל לַטַּבָּח תְּנָה אֶת־הַמָּנָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ שִׂים אִתָּהּ עִמָּךְ: כד וַיָּרֶם הַטַּבָּח אֶת־הַשּׁוֹק וְהָעֲלָיָה וַיָּשֶׂם | לִפְנֵי שָׁאוּל וַיֹּאמֶר הִנֵּה הַנִּשְׁאָר שִׂים־לְפָנֶיךָ אֱכֹל כִּי לַמּוֹעֵד שָׁמוּר־לְךָ לֵאמֹר הָעָם | קָרָאתִי וַיֹּאכַל שָׁאוּל עִם־שְׁמוּאֵל בַּיּוֹם הַהוּא: כה וַיֵּרְדוּ מֵהַבָּמָה הָעִיר וַיְדַבֵּר עִם־שָׁאוּל עַל־הַגָּג: כו וַיַּשְׁכִּמוּ וַיְהִי כַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל הגג (הַגָּגָה) לֵאמֹר קוּמָה וַאֲשַׁלְּחֲךָ וַיָּקָם שָׁאוּל וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם הוּא וּשְׁמוּאֵל הַחוּצָה: כז הֵמָּה יוֹרְדִים בִּקְצֵה הָעִיר וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֶל־שָׁאוּל אֱמֹר לַנַּעַר וְיַעֲבֹר לְפָנֵינוּ וַיַּעֲבֹר וְאַתָּה עֲמֹד כַּיּוֹם וְאַשְׁמִיעֲךָ אֶת־דְּבַר אֱלֹהִים: {פ}

שמואל א פרק י

א וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת־פַּךְ הַשֶּׁמֶן וַיִּצֹק עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיֹּאמֶר הֲלוֹא כִּי־מְשָׁחֲךָ יְהוָה עַל־נַחֲלָתוֹ לְנָגִיד: ב בְּלֶכְתְּךָ הַיּוֹם מֵעִמָּדִי וּמָצָאתָ שְׁנֵי אֲנָשִׁים עִם־קְבֻרַת רָחֵל בִּגְבוּל בִּנְיָמִן בְּצֶלְצַח וְאָמְרוּ אֵלֶיךָ נִמְצְאוּ הָאֲתֹנוֹת אֲשֶׁר

הָלַכְתָּ לְבַקֵּשׁ וְהִנֵּה נָטַשׁ אָבִיךָ אֶת־דִּבְרֵי הָאֲתֹנוֹת וְדָאֵג לָכֶם לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לִבְנִי: ג וְחָלַפְתָּ מִשָּׁם וָהָלְאָה וּבָאתָ עַד־אֵלוֹן תָּבוֹר וּמְצָאוּךָ שָׁם שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים עֹלִים אֶל־הָאֱלֹהִים בֵּית־אֵל אֶחָד נֹשֵׂא | שְׁלֹשָׁה גְדָיִים וְאֶחָד נֹשֵׂא שְׁלֹשֶׁת כִּכְּרוֹת לֶחֶם וְאֶחָד נֹשֵׂא נֵבֶל־יָיִן: ד וְשָׁאֲלוּ לְךָ לְשָׁלוֹם וְנָתְנוּ לְךָ שְׁתֵּי־לֶחֶם וְלָקַחְתָּ מִיָּדָם: ה אַחַר כֵּן תָּבוֹא גִּבְעַת הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־שָׁם נְצִבֵי פְּלִשְׁתִּים וְיִהְיֶ֫ כְּבֹאֲךָ שָׁם הָעִיר וּפָגַעְתָּ֫ חֶבֶל נְבִאִים יְרְדִים מֵהַבָּמָה וְלִפְנֵיהֶם נֵבֶל וְתֹף וְחָלִיל וְכִנּוֹר וְהֵמָּה מִתְנַבְּאִים: ו וְצָלְחָה עָלֶיךָ רוּחַ יְהוָה וְהִתְנַבֵּיתָ עִמָּם וְנֶהְפַּכְתָּ לְאִישׁ אַחֵר: ז וְהָיָה כִּי תבאינה (תָבֹאנָה) הָאֹתוֹת הָאֵלֶּה לָךְ עֲשֵׂה לְךָ אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדֶךָ כִּי הָאֱלֹהִים עִמָּךְ: ח וְיָרַדְתָּ לְפָנַי֙ הַגִּלְגָּל֔ וְהִנֵּה אָנֹכִי יֵרֵד אֵלֶיךָ לְהַעֲלוֹת עֹלוֹת לִזְבֹּחַ זִבְחֵי שְׁלָמִים שִׁבְעַת יָמִים תּוֹחֵל֙ עַד־בּוֹאִי אֵלֶיךָ וְהוֹדַעְתִּי לְךָ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: ט וְהָיָה כְּהַפְנֹתוֹ שִׁכְמוֹ לָלֶכֶת מֵעִם שְׁמוּאֵל וַיַּהֲפָךְ־לוֹ אֱלֹהִים לֵב אַחֵר וַיָּבֹאוּ כָּל־הָאֹתוֹת הָאֵלֶּה בַּיּוֹם הַהוּא: {ס} י וַיָּבֹאוּ שָׁם הַגִּבְעָתָה וְהִנֵּה חֶבֶל־נְבִאִים לִקְרָאתוֹ וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים וַיִּתְנַבֵּא בְּתוֹכָם: יא וַיְהִי כָּל־יוֹדְעוֹ מֵאִתְמוֹל שִׁלְשֹׁם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה עִם־נְבִאִים נִבָּא {ס} וַיֹּאמֶר הָעָם אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מַה־זֶּה הָיָה לְבֶן־קִישׁ הֲגַם שָׁאוּל בַּנְּבִיאִים: יב וַיַּעַן אִישׁ מִשָּׁם וַיֹּאמֶר וּמִי אֲבִיהֶם עַל־כֵּן הָיְתָה לְמָשָׁל הֲגַם שָׁאוּל בַּנְּבִאִים: יג וַיְכַל֙ מֵהִתְנַבּוֹת וַיָּבֹא הַבָּמָה: יד וַיֹּאמֶר֙ דּוֹד שָׁאוּל אֶלָּיו וְאֶל־נַעֲרוֹ אָן הֲלַכְתֶּם וַיֹּאמֶר לְבַקֵּשׁ אֶת־הָאֲתֹנוֹת וַנִּרְאָה כִּי־אַ֫יִן וַנָּבוֹא אֶל־שְׁמוּאֵל: טו וַיֹּאמֶר דּוֹד שָׁאוּל הַגִּידָה־נָּא לִי מָה־אָמַר לָכֶם שְׁמוּאֵל: טז וַיֹּאמֶר שָׁאוּל֙ אֶל־דּוֹדוֹ הַגֵּד הִגִּיד לָנוּ כִּי נִמְצְאוּ הָאֲתֹנוֹת וְאֶת־דְּבַר הַמְּלוּכָה לֹא־הִגִּיד לוֹ אֲשֶׁר אָמַר שְׁמוּאֵל: {פ}

יז וַיַּצְעֵק שְׁמוּאֵל֙ אֶת־הָעָם אֶל־יְהוָה הַמִּצְפָּה: יח וַיֹּאמֶר | אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל {פ}

כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי הֶעֱלֵיתִי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם וָאַצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד כָּל־הַמַּמְלָכוֹת הַלֹּחֲצִים אֶתְכֶם: יט וְאַתֶּם הַיּוֹם מְאַסְתֶּם אֶת־אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוּא מוֹשִׁיעַ לָכֶם֙ מִכָּל־רָעוֹתֵיכֶם וְצָרֹתֵיכֶם֒ וַתֹּאמְרוּ לוֹ כִּי־מֶלֶךְ תָּשִׂים עָלֵינוּ וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ לִפְנֵי יְהוָה לִשִׁבְטֵיכֶם וּלְאַלְפֵיכֶם: כ וַיַּקְרֵב שְׁמוּאֵל אֶת כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּכֵד שֵׁבֶט בִּנְיָמִן: כא וַיַּקְרֵב֙ אֶת־שֵׁבֶט בִּנְיָמִן֙ לְמִשְׁפְּחֹתָ֔יו וַתִּלָּכֵד מִשְׁפַּחַת הַמַּטְרִי֙ וַיִּלָּכֵד שָׁאוּל בֶּן־קִישׁ וַיְבַקְשֻׁהוּ וְלֹא נִמְצָא: כב וַיִּשְׁאֲלוּ־עוֹד בַּיהוָה הֲבָא עוֹד הֲלֹם אִישׁ {ס} וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה־הוּא נֶחְבָּא אֶל־הַכֵּלִים: כג וַיָּרֻצוּ וַיִּקָּחֻהוּ מִשָּׁם וַיִּתְיַצֵּב בְּתוֹךְ הָעָם וַיִּגְבַּהּ מִכָּל־הָעָם מִשְׁכְּמוֹ וָמָעְלָה: כד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־הָעָם הַרְאִיתֶם֙ אֲשֶׁר בָּחַר־בּוֹ יְהוָה כִּי אֵין כָּמֹהוּ בְּכָל־הָעָם וַיָּרִעוּ כָל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ: {ס} כה וַיְדַבֵּר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אֶת מִשְׁפַּט הַמְּלוּכָה וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר וַיַּנַּח לִפְנֵי יְהוָה וַיְשַׁלַּח שְׁמוּאֵל אֶת־כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ: כו וְגַם־שָׁאוּל הָלַךְ לְבֵיתוֹ גִּבְעָתָה וַיֵּלְכוּ עִמּוֹ הַחַ֫יִל אֲשֶׁר־נָגַע אֱלֹהִים בְּלִבָּם: כז וּבְנֵי בְלִיַּעַל אָמְרוּ מַה־יּוֹשִׁעֵנוּ זֶה וַיִּבְזֻהוּ וְלֹא־הֵבִיאוּ לוֹ מִנְחָה וַיְהִי כְּמַחֲרִישׁ: {פ}

שמואל א פרק יא

א וַיַּעַל נָחָשׁ הָעַמּוֹנִי וַיִּחַן עַל־יָבֵישׁ גִּלְעָד
וַיֹּאמְרוּ כָּל־אַנְשֵׁי יָבֵישׁ אֶל־נָחָשׁ כְּרָת־לָנוּ
בְרִית וְנַעַבְדֶךָּ: ב וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם נָחָשׁ הָעַמּוֹנִי
בְּזֹאת אֶכְרֹת לָכֶם בִּנְקֹור לָכֶם כָּל־עֵין יָמִין
וְשַׂמְתִּיהָ חֶרְפָּה עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל: ג וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו
זְקֵנֵי יָבֵישׁ הֶרֶף לָנוּ שִׁבְעַת יָמִים וְנִשְׁלְחָה
מַלְאָכִים בְּכֹל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְאִם־אֵין מוֹשִׁיעַ
אֹתָנוּ וְיָצָאנוּ אֵלֶיךָ: ד וַיָּבֹאוּ הַמַּלְאָכִים גִּבְעַת
שָׁאוּל וַיְדַבְּרוּ הַדְּבָרִים בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׂאוּ כָל־
הָעָם אֶת־קוֹלָם וַיִּבְכּוּ: ה וְהִנֵּה שָׁאוּל בָּא אַחֲרֵי
הַבָּקָר מִן־הַשָּׂדֶה וַיֹּאמֶר שָׁאוּל מַה־לָּעָם כִּי
יִבְכּוּ וַיְסַפְּרוּ־לוֹ אֶת־דִּבְרֵי אַנְשֵׁי יָבֵישׁ: ו וַתִּצְלַח
רוּחַ־אֱלֹהִים עַל־שָׁאוּל בשמעו (בְּשָׁמְעוֹ) אֶת־
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּחַר אַפּוֹ מְאֹד: ז וַיִּקַּח צֶמֶד
בָּקָר וַיְנַתְּחֵהוּ וַיְשַׁלַּח בְּכָל־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל בְּיַד
הַמַּלְאָכִים | לֵאמֹר אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ יֹצֵא אַחֲרֵי שָׁאוּל
וְאַחַר שְׁמוּאֵל כֹּה יֵעָשֶׂה לִבְקָרוֹ וַיִּפֹּל פַּחַד־
יְהוָה עַל־הָעָם וַיֵּצְאוּ כְּאִישׁ אֶחָד: ח וַיִּפְקְדֵם
בְּבֶזֶק וַיִּהְיוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אָלֶף וְאִישׁ
יְהוּדָה שְׁלֹשִׁים אָלֶף: ט וַיֹּאמְרוּ לַמַּלְאָכִים
הַבָּאִים כֹּה תֹאמְרוּן לְאִישׁ יָבֵישׁ גִּלְעָד מָחָר
תִּהְיֶה־לָּכֶם תְּשׁוּעָה בחם (כְּחֹם) הַשֶּׁמֶשׁ וַיָּבֹאוּ
הַמַּלְאָכִים וַיַּגִּידוּ לְאַנְשֵׁי יָבֵישׁ וַיִּשְׂמָחוּ: י
וַיֹּאמְרוּ אַנְשֵׁי יָבֵישׁ מָחָר נֵצֵא אֲלֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם
לָנוּ כְּכָל־הַטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם: {ס} יא וַיְהִי מִמָּחֳרָת
וַיָּשֶׂם שָׁאוּל אֶת־הָעָם שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים וַיָּבֹאוּ
בְתוֹךְ־הַמַּחֲנֶה בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיַּכּוּ אֶת־עַמּוֹן
עַד־חֹם הַיּוֹם וַיְהִי הַנִּשְׁאָרִים וַיָּפֻצוּ וְלֹא נִשְׁאֲרוּ־
בָם שְׁנַיִם יָחַד: יב וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל מִי
הָאֹמֵר שָׁאוּל יִמְלֹךְ עָלֵינוּ תְּנוּ הָאֲנָשִׁים וּנְמִיתֵם:
יג וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לֹא־יוּמַת אִישׁ בַּיּוֹם הַזֶּה כִּי
הַיּוֹם עָשָׂה־יְהוָה תְּשׁוּעָה בְּיִשְׂרָאֵל: יד וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל וּנְחַדֵּשׁ שָׁם
הַמְלוּכָה: טו וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל וַיַּמְלִכוּ שָׁם
אֶת־שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ־שָׁם זְבָחִים
שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל־אַנְשֵׁי
יִשְׂרָאֵל עַד־מְאֹד: {פ}

שמואל א פרק יב

א וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שָׁמַעְתִּי
בְקֹלְכֶם לְכֹל אֲשֶׁר־אֲמַרְתֶּם לִי וָאַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם
מֶלֶךְ: ב וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ | מִתְהַלֵּךְ לִפְנֵיכֶם
וַאֲנִי זָקַנְתִּי וָשַׂבְתִּי וּבָנַי הִנָּם אִתְּכֶם וַאֲנִי
הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנֵיכֶם מִנְּעֻרַי עַד־הַיּוֹם הַזֶּה: ג הִנְנִי
עֲנוּ בִי נֶגֶד יְהוָה וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת־שׁוֹר | מִי
לָקַחְתִּי וַחֲמוֹר מִי לָקַחְתִּי וְאֶת־מִי עָשַׁקְתִּי אֶת־
מִי רַצּוֹתִי וּמִיַּד־מִי לָקַחְתִּי כֹּפֶר וְאַעְלִים עֵינַי בּוֹ
וְאָשִׁיב לָכֶם: ד וַיֹּאמְרוּ לֹא עָשַׁקְתָּנוּ וְלֹא
רַצּוֹתָנוּ וְלֹא־לָקַחְתָּ מִיַּד־אִישׁ מְאוּמָה: ה וַיֹּאמֶר
אֲלֵיהֶם עֵד יְהוָה בָּכֶם וְעֵד מְשִׁיחוֹ הַיּוֹם הַזֶּה כִּי
לֹא מְצָאתֶם בְּיָדִי מְאוּמָה וַיֹּאמֶר עֵד: {פ}
ו וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־
מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַאֲשֶׁר הֶעֱלָה אֶת־אֲבֹתֵיכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: ז וְעַתָּה הִתְיַצְּבוּ וְאִשָּׁפְטָה
אִתְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֵת כָּל־צִדְקוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־
עָשָׂה אִתְּכֶם וְאֶת־אֲבוֹתֵיכֶם: ח כַּאֲשֶׁר־בָּא
יַעֲקֹב מִצְרַיִם וַיִּזְעֲקוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁלַח
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת־
אֲבֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַיֹּשְׁבוּם בַּמָּקוֹם הַזֶּה: ט
וַיִּשְׁכְּחוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וַיִּמְכֹּר אֹתָם בְּיַד

סִיסְרָא שַׂר־צְבָא חָצוֹר וּבְיַד־פְּלִשְׁתִּים וּבְיַד
מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלָּחֲמוּ בָם: י וַיִּזְעֲקוּ אֶל־יְהוָה
ויאמר (וַיֹּאמְרוּ) חָטָאנוּ כִּי עָזַבְנוּ אֶת־יְהוָה
וַנַּעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־הָעַשְׁתָּרוֹת וְעַתָּה
הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעַבְדֶךָּ: יא וַיִּשְׁלַח יְהוָה
אֶת־יְרֻבַּעַל וְאֶת־בְּדָן וְאֶת־יִפְתָּח וְאֶת־שְׁמוּאֵל
וַיַּצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתֵּשְׁבוּ בֶטַח:
יב וַתִּרְאוּ כִּי־נָחָשׁ מֶלֶךְ בְּנֵי־עַמּוֹן בָּא עֲלֵיכֶם
וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִּי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיהוָה
אֱלֹהֵיכֶם מַלְכְּכֶם: יג וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
בְּחַרְתֶּם אֲשֶׁר שְׁאֲלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם
מֶלֶךְ: יד אִם־תִּירְאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ
וּשְׁמַעְתֶּם בְּקוֹלוֹ וְלֹא תַמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה וִהְיִתֶם
גַּם־אַתֶּם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מָלַךְ עֲלֵיכֶם אַחַר
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: טו וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה
וּמְרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהָיְתָה יַד־יְהוָה בָּכֶם
וּבַאֲבֹתֵיכֶם: טז גַּם־עַתָּה הִתְיַצְּבוּ וּרְאוּ אֶת־
הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֹשֶׂה לְעֵינֵיכֶם: יז
הֲלוֹא קְצִיר־חִטִּים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וְיִתֵּן
קֹלוֹת וּמָטָר וּדְעוּ וּרְאוּ כִּי־רָעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר
עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לִשְׁאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: {ס} יח
וַיִּקְרָא שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה וַיִּתֵּן יְהוָה קֹלֹת וּמָטָר
בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מְאֹד אֶת־יְהוָה
וְאֶת־שְׁמוּאֵל: יט וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אֶל־שְׁמוּאֵל
הִתְפַּלֵּל בְּעַד־עֲבָדֶיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאַל־
נָמוּת כִּי־יָסַפְנוּ עַל־כָּל־חַטֹּאתֵינוּ רָעָה לִשְׁאֹל
לָנוּ מֶלֶךְ: כ וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־הָעָם אַל־תִּירָאוּ
אַתֶּם עֲשִׂיתֶם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת אַךְ אַל־
תָּסוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־
לְבַבְכֶם: כא וְלֹא תָסוּרוּ כִּי | אַחֲרֵי הַתֹּהוּ אֲשֶׁר
לֹא־יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כִּי־תֹהוּ הֵמָּה: כב כִּי לֹא־
יִטֹּשׁ יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי
הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לְעָם: כג גַּם אָנֹכִי
חָלִילָה לִי מֵחֲטֹא לַיהוָה מֵחֲדֹל לְהִתְפַּלֵּל
בַּעַדְכֶם וְהוֹרֵיתִי אֶתְכֶם בְּדֶרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה:
כד אַךְ | יְרָאוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֹתוֹ בֶּאֱמֶת
בְּכָל־לְבַבְכֶם כִּי רְאוּ אֵת אֲשֶׁר־הִגְדִּיל עִמָּכֶם:
כה וְאִם־הָרֵעַ תָּרֵעוּ גַּם־אַתֶּם גַּם־מַלְכְּכֶם
תִּסָּפּוּ: {פ}

שמואל א פרק יג

א בֶּן־שָׁנָה שָׁאוּל בְּמָלְכוֹ וּשְׁתֵּי שָׁנִים מָלַךְ עַל־
יִשְׂרָאֵל: ב וַיִּבְחַר־לוֹ שָׁאוּל שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
מִיִּשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ עִם־שָׁאוּל אַלְפַּיִם בְּמִכְמָשׂ
וּבְהַר בֵּית־אֵל וְאֶלֶף הָיוּ עִם־יְוֹנָתָן בְּגִבְעַת
בִּנְיָמִן וְיֶתֶר הָעָם שִׁלַּח אִישׁ לְאָהָלָיו: ג וַיַּךְ
יְוֹנָתָן אֶת נְצִיב פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר בְּגֶבַע וַיִּשְׁמְעוּ
פְּלִשְׁתִּים וְשָׁאוּל תָּקַע בַּשּׁוֹפָר בְּכָל־הָאָרֶץ
לֵאמֹר יִשְׁמְעוּ הָעִבְרִים: ד וְכָל־יִשְׂרָאֵל שָׁמְעוּ
לֵאמֹר הִכָּה שָׁאוּל אֶת־נְצִיב פְּלִשְׁתִּים וְגַם־
נִבְאַשׁ יִשְׂרָאֵל בַּפְּלִשְׁתִּים וַיִּצָּעֲקוּ הָעָם אַחֲרֵי
שָׁאוּל הַגִּלְגָּל: ה וּפְלִשְׁתִּים נֶאֶסְפוּ | לְהִלָּחֶם
עִם־יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלֶף רֶכֶב וְשִׁשֶּׁת אַלְפֵי
פָרָשִׁים וְעָם כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־הַיָּם לָרֹב
וַיַּעֲלוּ וַיַּחֲנוּ בְמִכְמָשׂ קִדְמַת בֵּית אָוֶן: ו וְאִישׁ
יִשְׂרָאֵל רָאוּ כִּי צַר־לוֹ כִּי נגש [נִגַּשׂ] הָעָם וַיִּתְחַבְּאוּ
הָעָם בַּמְּעָרוֹת וּבַחֲוָחִים וּבַסְּלָעִים וּבַצְּרָחִים
וּבַבֹּרוֹת: ז וְעִבְרִים עָבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶרֶץ גָּד
וְגִלְעָד וְשָׁאוּל עוֹדֶנּוּ בַגִּלְגָּל וְכָל־הָעָם חָרְדוּ
אַחֲרָיו: ח וייחל (וַיָּחֶל |) שִׁבְעַת יָמִים לַמּוֹעֵד
אֲשֶׁר שְׁמוּאֵל וְלֹא־בָא שְׁמוּאֵל הַגִּלְגָּל וַיָּפֶץ

הָעָם מֵעָלָיו: ט וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הַגִּשׁוּ אֵלַי הָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיַּעַל הָעֹלָה: י וַיְהִי כְּכַלֹּתוֹ לְהַעֲלוֹת הָעֹלָה וְהִנֵּה שְׁמוּאֵל בָּא וַיֵּצֵא שָׁאוּל לִקְרָאתוֹ לְבָרְכוֹ: יא וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל מֶה עָשִׂיתָ וַיֹּאמֶר שָׁאוּל כִּי־רָאִיתִי כִּי־נָפֹץ הָעָם מֵעָלַי וְאַתָּה לֹא־בָאתָ לְמוֹעֵד הַיָּמִים וּפְלִשְׁתִּים נֶאֱסָפִים מִכְמָשׂ: יב וָאֹמַר עַתָּה יֵרְדוּ פְלִשְׁתִּים אֵלַי הַגִּלְגָּל וּפְנֵי יְהוָה לֹא חִלִּיתִי וָאֶתְאַפַּק וָאַעֲלֶה הָעֹלָה: {ס} יג וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל נִסְכַּלְתָּ לֹא שָׁמַרְתָּ אֶת־מִצְוַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר צִוָּךְ כִּי עַתָּה הֵכִין יְהוָה אֶת־מַמְלַכְתְּךָ אֶל־יִשְׂרָאֵל עַד־עוֹלָם: יד וְעַתָּה מַמְלַכְתְּךָ לֹא־תָקוּם בִּקֵּשׁ יְהוָה לוֹ אִישׁ כִּלְבָבוֹ וַיְצַוֵּהוּ יְהוָה לְנָגִיד עַל־עַמּוֹ כִּי לֹא שָׁמַרְתָּ אֶת אֲשֶׁר־צִוְּךָ יְהוָה: {ס} טו וַיָּקָם שְׁמוּאֵל וַיַּעַל מִן־הַגִּלְגָּל גִּבְעַת בִּנְיָמִן וַיִּפְקֹד שָׁאוּל אֶת־הָעָם הַנִּמְצְאִים עִמּוֹ כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ: טז וְשָׁאוּל וְיוֹנָתָן בְּנוֹ וְהָעָם הַנִּמְצָא עִמָּם יֹשְׁבִים בְּגֶבַע בִּנְיָמִן וּפְלִשְׁתִּים חָנוּ בְמִכְמָשׂ: יז וַיֵּצֵא הַמַּשְׁחִית מִמַּחֲנֵה פְלִשְׁתִּים שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים הָרֹאשׁ אֶחָד יִפְנֶה אֶל־דֶּרֶךְ עָפְרָה אֶל־אֶרֶץ שׁוּעָל: יח וְהָרֹאשׁ אֶחָד יִפְנֶה דֶּרֶךְ בֵּית חֹרוֹן וְהָרֹאשׁ אֶחָד יִפְנֶה דֶּרֶךְ הַגְּבוּל הַנִּשְׁקָף עַל־גֵּי הַצְּבֹעִים הַמִּדְבָּרָה: {ס} יט וְחָרָשׁ לֹא יִמָּצֵא בְּכֹל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּי־אמר (אָמְרוּ) פְּלִשְׁתִּים פֶּן יַעֲשׂוּ הָעִבְרִים חֶרֶב אוֹ חֲנִית: כ וַיֵּרְדוּ כָל־יִשְׂרָאֵל הַפְּלִשְׁתִּים לְלָטוֹשׁ אִישׁ אֶת־מַחֲרֵשְׁתּוֹ וְאֶת־אִתּוֹ וְאֶת־קַרְדֻּמּוֹ וְאֶת מַחֲרֵשָׁתוֹ: כא וְהָיְתָה הַפְּצִירָה פִּים לַמַּחֲרֵשֹׁת וְלָאֵתִים וְלִשְׁלֹשׁ קַלְשׁוֹן וּלְהַקְרְדֵּמִים וּלְהַצִּיב הַדָּרְבֶּן: כב וְהָיָה בְּיוֹם מִלְחֶמֶת וְלֹא נִמְצָא חֶרֶב וַחֲנִית בְּיַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אֶת־שָׁאוּל וְאֶת־יוֹנָתָן וַתִּמָּצֵא לְשָׁאוּל וּלְיוֹנָתָן בְּנוֹ: כג וַיֵּצֵא מַצַּב פְּלִשְׁתִּים אֶל־מַעְבַּר מִכְמָשׂ: {ס}

שמואל א פרק יד

א וַיְהִי הַיּוֹם וַיֹּאמֶר יוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל אֶל־הַנַּעַר נֹשֵׂא כֵלָיו לְכָה וְנַעְבְּרָה אֶל־מַצַּב פְּלִשְׁתִּים אֲשֶׁר מֵעֵבֶר הַלָּזֶה וְאֶל־אָבִיו לֹא הִגִּיד: ב וְשָׁאוּל יוֹשֵׁב בִּקְצֵה הַגִּבְעָה תַּחַת הָרִמּוֹן אֲשֶׁר בְּמִגְרוֹן וְהָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ: ג וַאֲחִיָּה בֶן־אֲחִיטוּב אֲחִי אִיכָבוֹד | בֶּן־פִּינְחָס בֶּן־עֵלִי כֹּהֵן | יְהוָה בְּשִׁלוֹ נֹשֵׂא אֵפוֹד וְהָעָם לֹא יָדַע כִּי הָלַךְ יוֹנָתָן: ד וּבֵין הַמַּעְבְּרוֹת אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ יוֹנָתָן לַעֲבֹר עַל־מַצַּב פְּלִשְׁתִּים שֵׁן־הַסֶּלַע מֵהָעֵבֶר מִזֶּה וְשֵׁן־הַסֶּלַע מֵהָעֵבֶר מִזֶּה וְשֵׁם הָאֶחָד בּוֹצֵץ וְשֵׁם הָאֶחָד סֶנֵה: ה הַשֵּׁן הָאֶחָד מָצוּק מִצָּפוֹן מוּל מִכְמָשׂ וְהָאֶחָד מִנֶּגֶב מוּל גֶּבַע: {ס} ו וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן אֶל־הַנַּעַר | נֹשֵׂא כֵלָיו לְכָה וְנַעְבְּרָה אֶל־מַצַּב הָעֲרֵלִים הָאֵלֶּה אוּלַי יַעֲשֶׂה יְהוָה לָנוּ כִּי אֵין לַיהוָה מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בְּרַב אוֹ בִמְעָט: ז וַיֹּאמֶר לוֹ נֹשֵׂא כֵלָיו עֲשֵׂה כָּל־אֲשֶׁר בִּלְבָבֶךָ נְטֵה לָךְ הִנְנִי עִמְּךָ כִּלְבָבֶךָ: {ס} ח וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן הִנֵּה אֲנַחְנוּ עֹבְרִים אֶל־הָאֲנָשִׁים וְנִגְלִינוּ אֲלֵיהֶם: ט אִם־כֹּה יֹאמְרוּ אֵלֵינוּ דֹּמּוּ עַד־הַגִּיעֵנוּ אֲלֵיכֶם וְעָמַדְנוּ תַּחְתֵּינוּ וְלֹא נַעֲלֶה אֲלֵיהֶם: י וְאִם־כֹּה יֹאמְרוּ עֲלוּ עָלֵינוּ וְעָלִינוּ כִּי־נְתָנָם יְהוָה בְּיָדֵנוּ וְזֶה־לָּנוּ הָאוֹת: יא וַיִּגָּלוּ שְׁנֵיהֶם אֶל־מַצַּב פְּלִשְׁתִּים וַיֹּאמְרוּ פְּלִשְׁתִּים הִנֵּה עִבְרִים יֹצְאִים מִן־הַחֹרִים אֲשֶׁר הִתְחַבְּאוּ־שָׁם: יב וַיַּעֲנוּ אַנְשֵׁי הַמַּצָּבָה אֶת־יוֹנָתָן | וְאֶת־נֹשֵׂא כֵלָיו וַיֹּאמְרוּ עֲלוּ אֵלֵינוּ וְנוֹדִיעָה אֶתְכֶם דָּבָר {פ}

וַיֹּאמֶר יְוֹנָתָן אֶל־נֹשֵׂא כֵלָיו עֲלֵה אַחֲרַי כִּי־נְתָנָם
יְהוָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל: יג וַיַּעַל יְוֹנָתָן עַל־יָדָיו וְעַל־
רַגְלָיו וְנֹשֵׂא כֵלָיו אַחֲרָיו וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי יְוֹנָתָן וְנֹשֵׂא
כֵלָיו מְמוֹתֵת אַחֲרָיו: יד וַתְּהִי הַמַּכָּה הָרִאשֹׁנָה
אֲשֶׁר הִכָּה יְוֹנָתָן וְנֹשֵׂא כֵלָיו כְּעֶשְׂרִים אִישׁ
כְּבַחֲצִי מַעֲנֶה צֶמֶד שָׂדֶה: טו וַתְּהִי חֲרָדָה
בַּמַּחֲנֶה בַּשָּׂדֶה וּבְכָל־הָעָם הַמַּצָּב וְהַמַּשְׁחִית
חָרְדוּ גַּם־הֵמָּה וַתִּרְגַּז הָאָרֶץ וַתְּהִי לְחֲרַדַּת
אֱלֹהִים: טז וַיִּרְאוּ הַצֹּפִים לְשָׁאוּל בְּגִבְעַת בִּנְיָמִן
וְהִנֵּה הֶהָמוֹן נָמוֹג וַיֵּלֶךְ וָהָלוֹם: {פ}
יז וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ פִּקְדוּ־נָא וּרְאוּ
מִי הָלַךְ מֵעִמָּנוּ וַיִּפְקְדוּ וְהִנֵּה אֵין יְוֹנָתָן וְנֹשֵׂא
כֵלָיו: יח וַיֹּאמֶר שָׁאוּל לַאֲחִיָּה הַגִּישָׁה אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים כִּי־הָיָה אֲרוֹן הָאֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיְהִי עַד דִּבֶּר שָׁאוּל אֶל־הַכֹּהֵן
וְהֶהָמוֹן אֲשֶׁר בְּמַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ וָרָב
{פ}
וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־הַכֹּהֵן אֱסֹף יָדֶךָ: כ וַיִּזָּעֵק
שָׁאוּל וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיָּבֹאוּ עַד־הַמִּלְחָמָה
וְהִנֵּה הָיְתָה חֶרֶב אִישׁ בְּרֵעֵהוּ מְהוּמָה גְּדוֹלָה
מְאֹד: כא וְהָעִבְרִים הָיוּ לַפְּלִשְׁתִּים כְּאֶתְמוֹל
שִׁלְשׁוֹם אֲשֶׁר עָלוּ עִמָּם בַּמַּחֲנֶה סָבִיב וְגַם־
הֵמָּה לִהְיוֹת עִם־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עִם־שָׁאוּל וְיוֹנָתָן:
כב וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמִּתְחַבְּאִים בְּהַר־אֶפְרַיִם
שָׁמְעוּ כִּי־נָסוּ פְלִשְׁתִּים וַיַּדְבְּקוּ גַם־הֵמָּה
אַחֲרֵיהֶם בַּמִּלְחָמָה: כג וַיּוֹשַׁע יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא
אֶת־יִשְׂרָאֵל וְהַמִּלְחָמָה עָבְרָה אֶת־בֵּית אָוֶן: כד
וְאִישׁ־יִשְׂרָאֵל נִגַּשׂ בַּיּוֹם הַהוּא וַיְאָלֵץ שָׁאוּל אֶת־
הָעָם לֵאמֹר אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר־יֹאכַל לֶחֶם עַד־
הָעֶרֶב וְנִקַּמְתִּי מֵאֹיְבָי וְלֹא־טָעַם כָּל־הָעָם לָחֶם:
{ס} כה וְכָל־הָאָרֶץ בָּאוּ בַיָּעַר וַיְהִי דְבַשׁ עַל־
פְּנֵי הַשָּׂדֶה: כו וַיָּבֹא הָעָם אֶל־הַיַּעַר וְהִנֵּה הֹלֵךְ
דֹּבֵשׁ וְאֵין־מַשִּׁיג יָדוֹ אֶל־פִּיו כִּי־יָרֵא הָעָם אֶת־
הַשְּׁבֻעָה: כז וְיוֹנָתָן לֹא־שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אָבִיו
אֶת־הָעָם וַיִּשְׁלַח אֶת־קְצֵה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ
וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בְּיַעְרַת הַדְּבָשׁ וַיָּשֶׁב יָדוֹ אֶל־פִּיו
ותראנה (וַתָּאֹרְנָה) עֵינָיו: כח וַיַּעַן אִישׁ מֵהָעָם
וַיֹּאמֶר הַשְׁבֵּעַ הִשְׁבִּיעַ אָבִיךָ אֶת־הָעָם לֵאמֹר
אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר־יֹאכַל לֶחֶם הַיּוֹם וַיָּעַף הָעָם:
כט וַיֹּאמֶר יְוֹנָתָן עָכַר אָבִי אֶת־הָאָרֶץ רְאוּ־נָא
כִּי־אָרוּ עֵינַי כִּי טָעַמְתִּי מְעַט דְּבַשׁ הַזֶּה: ל אַף
כִּי לוּא אָכֹל אָכַל הַיּוֹם הָעָם מִשְׁלַל אֹיְבָיו אֲשֶׁר
מָצָא כִּי עַתָּה לֹא־רָבְתָה מַכָּה בַּפְּלִשְׁתִּים: לא
וַיַּכּוּ בַיּוֹם הַהוּא בַּפְּלִשְׁתִּים מִמִּכְמָשׂ אַיָּלֹנָה
וַיָּעַף הָעָם מְאֹד: לב ויעש (וַיַּעַט) הָעָם אֶל־שלל
(הַשָּׁלָל) וַיִּקְחוּ צֹאן וּבָקָר וּבְנֵי בָקָר וַיִּשְׁחֲטוּ־
אָרְצָה וַיֹּאכַל הָעָם עַל־הַדָּם: לג וַיַּגִּידוּ לְשָׁאוּל
לֵאמֹר הִנֵּה הָעָם חֹטְאִים לַיהוָה לֶאֱכֹל עַל־הַדָּם
וַיֹּאמֶר בְּגַדְתֶּם גֹּלוּ־אֵלַי הַיּוֹם אֶבֶן גְּדוֹלָה: לד
וַיֹּאמֶר שָׁאוּל פֻּצוּ בָעָם וַאֲמַרְתֶּם לָהֶם הַגִּישׁוּ
אֵלַי אִישׁ שׁוֹרוֹ וְאִישׁ שִׂיֵּהוּ וּשְׁחַטְתֶּם בָּזֶה
וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא־תֶחֱטְאוּ לַיהוָה לֶאֱכֹל אֶל־הַדָּם
וַיִּגְּשׁוּ כָל־הָעָם אִישׁ שׁוֹרוֹ בְיָדוֹ הַלַּיְלָה וַיִּשְׁחֲטוּ־
שָׁם: לה וַיִּבֶן שָׁאוּל מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֹתוֹ הֵחֵל
לִבְנוֹת מִזְבֵּחַ לַיהוָה: {פ}
לו וַיֹּאמֶר שָׁאוּל נֵרְדָה אַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים | לַיְלָה
וְנָבְזָה בָהֶם | עַד־אוֹר הַבֹּקֶר וְלֹא־נַשְׁאֵר בָּהֶם
אִישׁ וַיֹּאמְרוּ כָּל־הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה {ס} וַיֹּאמֶר
הַכֹּהֵן נִקְרְבָה הֲלֹם אֶל־הָאֱלֹהִים: לז וַיִּשְׁאַל
שָׁאוּל בֵּאלֹהִים הַאֵרֵד אַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים הֲתִתְּנֵם

בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָנֲהוּ בַּיּוֹם הַהוּא: לח וַיֹּאמֶר שָׁאוּל גֹּשׁוּ הֲלֹם כֹּל פִּנּוֹת הָעָם וּדְעוּ וּרְאוּ בַּמָּה הָיְתָה הַחַטָּאת הַזֹּאת הַיּוֹם: לט כִּי חַי־יְהוָה הַמּוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־יֶשְׁנוֹ בְּיוֹנָתָן בְּנִי כִּי מוֹת יָמוּת וְאֵין עֹנֵהוּ מִכָּל־הָעָם: מ וַיֹּאמֶר אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם תִּהְיוּ לְעֵבֶר אֶחָד וַאֲנִי וְיוֹנָתָן בְּנִי נִהְיֶה לְעֵבֶר אֶחָד וַיֹּאמְרוּ הָעָם אֶל־שָׁאוּל הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ עֲשֵׂה: {ס} מא וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הָבָה תָמִים וַיִּלָּכֵד יוֹנָתָן וְשָׁאוּל וְהָעָם יָצָאוּ: מב וַיֹּאמֶר שָׁאוּל הַפִּילוּ בֵּינִי וּבֵין יוֹנָתָן בְּנִי וַיִּלָּכֵד יוֹנָתָן: מג וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יוֹנָתָן הַגִּידָה לִּי מֶה עָשִׂיתָה וַיַּגֶּד־לוֹ יוֹנָתָן וַיֹּאמֶר טָעֹם טָעַמְתִּי בִּקְצֵה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר־בְּיָדִי מְעַט דְּבַשׁ הִנְנִי אָמוּת: {ס} מד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל כֹּה־יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסֵף כִּי־מוֹת תָּמוּת יוֹנָתָן: מה וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־שָׁאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה חַי־יְהוָה אִם־יִפֹּל מִשַּׂעֲרַת רֹאשׁוֹ אַרְצָה כִּי־עִם־אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת־יוֹנָתָן וְלֹא־מֵת: {ס} מו וַיַּעַל שָׁאוּל מֵאַחֲרֵי פְּלִשְׁתִּים וּפְלִשְׁתִּים הָלְכוּ לִמְקוֹמָם: מז וְשָׁאוּל לָכַד הַמְלוּכָה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּחֶם סָבִיב | בְּכָל־אֹיְבָיו בְּמוֹאָב | וּבִבְנֵי־עַמּוֹן וּבֶאֱדוֹם וּבְמַלְכֵי צוֹבָה וּבַפְּלִשְׁתִּים וּבְכֹל אֲשֶׁר־יִפְנֶה יַרְשִׁיעַ: מח וַיַּעַשׂ חַיִל וַיַּךְ אֶת־עֲמָלֵק וַיַּצֵּל אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד שֹׁסֵהוּ: {פ}

מט וַיִּהְיוּ בְּנֵי שָׁאוּל יוֹנָתָן וְיִשְׁוִי וּמַלְכִּישׁוּעַ וְשֵׁם שְׁתֵּי בְנֹתָיו שֵׁם הַבְּכִירָה מֵרַב וְשֵׁם הַקְּטַנָּה מִיכַל: נ וְשֵׁם אֵשֶׁת שָׁאוּל אֲחִינֹעַם בַּת־אֲחִימַעַץ וְשֵׁם שַׂר־צְבָאוֹ אַבְינֵר בֶּן־נֵר דּוֹד שָׁאוּל: נא וְקִישׁ אֲבִי־שָׁאוּל וְנֵר אֲבִי־אַבְנֵר בֶּן־אֲבִיאֵל: {ס} נב וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה חֲזָקָה עַל־פְּלִשְׁתִּים כֹּל יְמֵי שָׁאוּל וְרָאָה שָׁאוּל כָּל־אִישׁ גִּבּוֹר וְכָל־בֶּן־חַיִל וַיַּאַסְפֵהוּ אֵלָיו: {פ}

הודפס לזכות

ולעילוי נשמת

האשה הכשרה בעלת

החסד

מלכה ציונה

מועלם ז"ל

בת

שרה ויצחק

ת.נ.צ.ב.ה





לוח ברסלב

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב - עיר השמחה

פרשת במדבר

לח לעומר עלות השחר (72 דק') .. 4:28 נץ החמה ..... 5:40 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:26 סו"ז קר"ש - גר"א .. 9:07 שקיעה ..... 7:28 צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:40	**לימוד יומי:** **בבלי:** סוטה מו **ירושלמי:** כלאים מג **תוספתא:** מנחות יג **נ"ך:** שמואל א ח	כג 14	יום ראשון
לט לעומר עלות השחר (72 דק') .. 4:28 נץ החמה ..... 5:40 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:26 סו"ז קר"ש - גר"א .. 9:07 שקיעה ..... 7:29 צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:41	**לימוד יומי:** **בבלי:** סוטה מז **ירושלמי:** כלאים מד **תוספתא:** חלין א **נ"ך:** שמואל א ט	כד 15	יום שני
מ לעומר עלות השחר (72 דק') .. 4:27 נץ החמה ..... 5:39 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:25 סו"ז קר"ש - גר"א .. 9:07 שקיעה ..... 7:29 צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:41	**לימוד יומי:** **בבלי:** סוטה מח **ירושלמי:** שביעית א **תוספתא:** חלין ב **נ"ך:** שמואל א י	כה 16	יום שלישי
מא לעומר עלות השחר (72 דק') .. 4:26 נץ החמה ..... 5:38 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:25 סו"ז קר"ש - גר"א .. 9:06 שקיעה ..... 7:30 צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:42	**לימוד יומי:** **בבלי:** סוטה מט **ירושלמי:** שביעית ב **תוספתא:** חלין ג **נ"ך:** שמואל א יא	כו 17	יום רביעי
מב לעומר עלות השחר (72 דק') .. 4:26 נץ החמה ..... 5:38 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:24 סו"ז קר"ש - גר"א .. 9:06 שקיעה ..... 7:31 צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:43	**לימוד יומי:** **בבלי:** גיטין ב **ירושלמי:** שביעית ג **תוספתא:** חלין ד **נ"ך:** שמואל א יב	כז 18	יום חמישי
ערב שבת קודש, מג לעומר עלות השחר (72 דק') .. 4:25 נץ החמה ..... 5:37 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:24 סו"ז קר"ש - גר"א .. 9:06 שקיעה ..... 7:31 צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:43	**לימוד יומי:** **בבלי:** גיטין ג **ירושלמי:** שביעית ד **תוספתא:** חלין ה **נ"ך:** שמואל א יג	כח 19	יום שישי **הדלקת נרות** (40 דק'): 6:51
שב"ק פרשת במדבר, מברכים חודש סיוון, מד לעומר עלות השחר (72 דק') .. 4:24 נץ החמה ..... 5:36 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:24 סו"ז קר"ש - גר"א .. 9:06 שקיעה ..... 7:32 צה"כ לשיטת ר"ת .. 8:44	**לימוד יומי:** **בבלי:** גיטין ד **ירושלמי:** שביעית ה **תוספתא:** שביעית ו **נ"ך:** שמואל א יד	כט 20	יום שב"ק **מוצש"ק לשיטת ר"ת:** 8:44

מולד חודש סיוון יהיה בשעה 2, 52 דקותו ו 14 חלקים

"כְּכָל שֶׁיֵּשׁ לָאָדָם יוֹתֵר אֱמוּנָה, וּכְכָל שֶׁהִיא אֶצְלוֹ יוֹתֵר חֲזָקָה,
כֵּן הוּא מַחֲזִיק מַעֲמָד יוֹתֵר וְיוֹתֵר טוֹב!"
(משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)